

Regeringens proposition

2009/10:160

Modern personalförsörjning för ett användbart försvar
- vissa frågor om Försvarsmaktens personal

Prop.
2009/10:160

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 18 mars 2010

Fredrik Reinfeldt

Sten Tolgfors
(Försvarsdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

Propositionen består av två huvudsakliga delar. Den ena delen innehåller förslag som rör totalförsvarsplikten, rekrytering och militär grundutbildning. I propositionens andra del redovisar regeringen en samlad svensk veteransoldatpolitik.

I propositionen föreslås att försvarets personalförsörjning i första hand ska vila på frivillighet och inte längre huvudsakligen på en totalförsvarsplikt. Syftet med förslagen är att införa ett flexibelt, effektivt och tillgängligt system som bättre svarar mot de behov som Försvarsmakten och dess verksamhet och ytterst Sverige har i dag.

Förslagen innebär att totalförsvarsplikten i grunden kvarstår. Däremot föreslås att skyldigheten att genomgå mönstring och skyldigheten att fullgöra värnplikt eller civilplikt i framtiden ska kräva att regeringen med hänsyn till Sveriges försvarsberedskap först har beslutat om detta. Det föreslås också att skyldigheten att fullgöra värnplikt och civilplikt med längre grundutbildning ska omfatta även kvinnor.

Regeringen redovisar vidare sina bedömningar i fråga om rekrytering och grundutbildning i det nya personalförsörjningssystemet. En frivillig grundläggande militär utbildning och en frivillig kompletterande militär utbildning inrättas inom Försvarsmakten. Totalförsvarets pliktverk föreslås byta namn till Totalförsvarets rekryteringsmyndighet.

Lagändringarna i den delen föreslås träda i kraft den 1 juli 2010 utom såvitt avser namnbytet på Totalförsvarets pliktverk som föreslås träda ikraft den 1 januari 2011.

Den svenska veteransoldatpolitiken utgår från en helhetssyn på ansvaret för personalen före, under och efter internationella militära insatser.

En ny lag om Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser föreslås ersätta lagen om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten. I den nya lagen förstärks och framhålls vikten av omhändertagandet av personal som deltar i internationella militära insatser genom ett uppföljningsansvar för Försvarsmakten, stödåtgärder utan fast tidsbegränsning och t.ex. kontakter med anhöriga. Den nya lagen föranleder vissa följdändringar.

Utöver förslaget till ny lag redovisar regeringen sin bedömning inom en rad veteransoldatpolitiska områden. Regeringen bedömer också att kunskapen i samhället om den fredsfrämjande verksamheten bör breddas så att förståelsen ökar för verksamheten och den verklighet som den utsända personalen lever i.

Lagändringarna i fråga om Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser föreslås träda i kraft den 1 januari 2011.

1	Förslag till riksdagsbeslut	7
2	Lagtext	8
2.1	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt.....	8
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt.....	14
2.3	Förslag till lag om Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser	22
2.4	Förslag till lag om ändring i lagen (2003:169) om väpnad styrka för tjänstgöring utomlands.....	26
2.5	Förslag till lag om ändring i brottsbalken.....	27
2.6	Förslag till lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160).....	29
2.7	Förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring.....	30
2.8	Förslag till lag om ändring i lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd.....	34
2.9	Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.....	37
2.10	Förslag till lag om ändring i lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken	40
2.11	Förslag till lag om ändring i lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada m.m.	41
2.12	Förslag till lag om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring	42
2.13	Förslag till lag om ändring i diskrimineringslagen (2008:567).....	43
2.14	Förslag till lag om upphävande av lagen (1994:1810) om möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning	45
2.15	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.	46
2.16	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.	47
2.17	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:2076) om skydd för anställning vid viss tjänstgöring inom totalförsvaret m.m.	48
2.18	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:2076) om skydd för anställning vid viss tjänstgöring inom totalförsvaret m.m.	49
2.19	Förslag till lag om ändring i inkomstkattelagen (1999:1229).....	50
2.20	Förslag till lag om ändring i inkomstkattelagen (1999:1229).....	52
2.21	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:260) om offentlig anställning.....	53

2.22	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:938) om behandling av personuppgifter om totalförsvarspliktiga	54
2.23	Förslag till lag om ändring i lagen (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap	58
2.24	Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)	60
3	Ärendet och dess beredning	61
3.1	Totalförsvarsplikt, rekrytering och grundutbildning	61
3.2	Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser – en svensk veteransoldatpolitik	62
3.3	Lagrådet	62
4	Totalförsvarsplikt, rekrytering och grundutbildning	63
4.1	Totalförsvarspliktens nuvarande ordning	63
4.2	Ny lagstiftning	70
4.2.1	Säkerhets- och försvarspolitiska utgångspunkter	70
4.2.2	Utgångspunkter för Försvarsmaktens personalförsörjning	72
4.2.3	Behovet av en förändrad tillämpning av totalförsvarsplikten	73
4.3	Skyldigheten att fullgöra värnplikt eller civilplikt	77
4.4	Möjlighet att med plikt ta i anspråk personal som har utbildats på frivillig grund	80
4.5	Skyldigheten att genomgå mönstring	82
4.6	Skyldigheten att medverka vid utredning om personliga förhållanden	84
4.7	En frivillig militär grundutbildning	88
4.7.1	Behovet av en ny utbildning	88
4.7.2	Villkor och förmåner under utbildningen	97
4.7.3	Medinflytande för rekryter	100
4.7.4	Försvarsmaktens utbildningsbehov	104
4.8	Ansvarig myndighet för rekrytering av soldater och sjömän	107
4.9	Framtida krav på rekryteringsverksamheten	112
4.10	Information om försvar och krisberedskap	118
4.11	Socialförsäkringsskydd, diskrimineringsskydd och skattefrihet för rekryter m.m.	121
4.12	Ikraftträdande m.m.	129
4.13	Konsekvenser	131
5	Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser – en svensk veteransoldatpolitik	133
5.1	Inledning	133
5.2	En samlad svensk veteransoldatpolitik	135
5.3	Gällande rätt och bakgrund	140
5.4	En ny lag med bestämmelser för Försvarsmaktens personal	142
5.5	Försvarsmaktens ansvar för uppföljning och stöd	147

5.6	Försäkringskassans beslut om arbetsskada	153
5.7	Anhöriga – stöd och ersättning	155
5.8	Anställningsform, arbetstid, arbetsmiljö m.m.	159
5.9	Internationella erfarenheter	161
5.10	Rekrytering och insatsfrekvens	167
5.11	Vissa försäkrings- och ersättningsfrågor	173
5.12	Medicinskt omhändertagande	179
5.13	Kunskapen om fredsfrämjande verksamhet.....	184
5.14	Statens erkännande	187
5.15	Insatsen som merit.....	196
5.16	Organisationers roll, m.m.	200
5.17	Veteranadministration	201
5.18	Följdändringar	204
5.19	Ikraftträdande	205
5.20	Konsekvenser	206
6	Författningskommentar	209
6.1	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt.....	209
6.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt.....	211
6.3	Förslag till lag om Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser, ...	212
6.4	Förslag till lag om ändring i lagen (2003:169) om väpnad styrka för tjänstgöring utomlands.....	220
6.5	Förslag till lag om ändring i brottsbalken.....	220
6.6	Förslag till lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160)	220
6.7	Förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring.....	221
6.8	Förslag till lag om ändring i lagen (1977:263) om statligt personskadeskydd.....	221
6.9	Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken....	222
6.10	Förslag till lag om ändring i lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken	223
6.11	Förslag till lag om ändring i lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada.....	223
6.12	Förslag till lag om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring	223
6.13	Förslag till lag om ändring i diskrimineringslagen (2008:567)	223
6.14	Förslag till lag om upphävande av lagen (1994:1810) om möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning	224
6.15	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.	224
6.16	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.	224
6.17	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:2076) om skydd för anställning vid viss tjänstgöring inom totalförsvaret m.m.	225

6.18	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:2076) om skydd för anställning vid viss tjänstgöring inom totalförsvaret m.m.	225
6.19	Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229).....	225
6.20	Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229).....	226
Bilaga 1	Sammanfattning av betänkandet Totalförsvarsplikten i framtiden (SOU 2008:98).....	227
Bilaga 2	Förteckning över remissinstanserna (SOU 2008:98).....	234
Bilaga 3	Sammanfattning av betänkandet Totalförsvarsplikt och frivillighet (SOU 2009:63)	235
Bilaga 4	Lagförslagen i betänkandet (SOU 2009:63)	249
Bilaga 5	Förteckning över remissinstanserna (SOU 2009:63).....	266
Bilaga 6	Förteckning över remissinstanserna till rapporten från Stödutredningen (Fö2009:A).....	267
Bilaga 7	Sammanfattning av betänkandet En svensk veteranpolitik, del 1 (SOU 2007:77)	268
Bilaga 8	Förteckning över remissinstanserna (SOU 2007:77).....	270
Bilaga 9	Sammanfattning av betänkandet En svensk veteranpolitik, del 2 (SOU 2008:91)	271
Bilaga 10	Lagförslagen i betänkandet (SOU 2008:91)	276
Bilaga 11	Förteckning över remissinstanserna (SOU 2008:91).....	287
Bilaga 12	Lagrådsremissens lagförslag.....	288
Bilaga 13	Lagrådets yttrande	324
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 18 mars 2010.....	329

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i lagen (1994:1809) om totalförsvarspikt,
2. lag om ändring i lagen (1994:1809) om totalförsvarspikt,
3. lag om Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser,
4. lag om ändring i lagen (2003:169) om väpnad styrka för tjänstgöring utomlands,
5. lag om ändring i brottsbalken,
6. lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160),
7. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
8. lag om ändring i lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd,
9. lag om ändring i socialförsäkringsbalken,
10. lag om ändring i lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken,
11. lag om ändring i lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada m.m.,
12. lag om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring,
13. lag om ändring i diskrimineringslagen (2008:567) och
14. lag om upphävande av lagen (1994:1810) om möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning.
15. lag om ändring i lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.,
16. lag om ändring i lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.,
17. lag om ändring i lagen (1994:2076) om skydd för anställning vid viss tjänstgöring inom totalförsvaret m.m.,
18. lag om ändring i lagen (1994:2076) om skydd för anställning vid viss tjänstgöring inom totalförsvaret m.m.,
19. lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229),
20. lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229),
21. lag om ändring i lagen (1994:260) om offentlig anställning,
22. lag om ändring i lagen (1998:938) om behandling av personuppgifter om totalförsvarspiktiga,
23. lag om ändring i lagen (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap och
24. lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt

Häri genom föreskrivs i fråga om lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt

dels att 1 kap. 2–5 §§, 2 kap. 2 och 3 §§, 3 kap. 1, 3, 5, 6, 9, 12 och 13 §§ samt 4 kap. 3 § ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas två nya paragrafer, 1 kap. 3 a § och 3 kap. 4 a § samt närmast före 3 kap. 4 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

2 §

Totalförsvarets personalförsörjning skall tryggas genom en totalförsvarsplikt som gäller för varje svensk medborgare från början av det kalenderår när han eller hon fyller sexton år till slutet av det kalenderår när han eller hon fyller sjuttio år. Totalförsvarsplikten gäller också under motsvarande tid för var och en som utan att vara svensk medborgare är bosatt i Sverige.

Totalförsvarsplikt gäller för varje svensk medborgare från början av det kalenderår när han eller hon fyller sexton år till slutet av det kalenderår när han eller hon fyller sjuttio år. Totalförsvarsplikten gäller också under motsvarande tid för var och en som utan att vara svensk medborgare är bosatt i Sverige.

3 §

En totalförsvarspliktig är skyldig att

1. medverka vid föreskriven utredning om sina personliga förhållanden,
2. tjänstgöra inom totalförsvaret i den omfattning som hans eller hennes kroppskrafter och hälsotillstånd tillåter, och
3. iakttä de föreskrifter i övrigt som meddelas i denna lag.

Utredning om personliga förhållanden enligt första stycket 1 är mönstring eller annan utredning.

Tjänstgöring enligt första stycket 2 fullgörs som värnplikt, civilplikt eller allmän tjänsteplikt.

3 a §

En totalförsvarspliktig är skyldig att genomgå mönstring enligt

2 kap. 2 och 3 §§ eller fullgöra värnplikt eller civilplikt enligt 4 kap. endast om regeringen med hänsyn till att det behövs för Sveriges försvarsberedskap har beslutat det.

4 §¹

Tjänstgöring enligt 3 § 2 fullgörs som värnplikt, civilplikt eller allmän tjänsteplikt.

Värnplikten och civilplikten omfattar grundutbildning, repetitionsutbildning, beredskapstjänstgöring och krigstjänstgöring.

Den allmänna tjänsteplikten innebär att den som är totalförsvarspliktig under höjd beredskap *skall* tjänstgöra enligt bestämmelserna i 6 kap.

Värnplikten och civilplikten omfattar grundutbildning, repetitionsutbildning, beredskapstjänstgöring och krigstjänstgöring.

Den allmänna tjänsteplikten innebär att den som är totalförsvarspliktig under höjd beredskap *ska* tjänstgöra enligt bestämmelserna i 6 kap.

5 §²

Värnplikten *skall* fullgöras hos Försvarsmakten och *skall* alltid inledas med grundutbildning.

Skyldigheten att fullgöra värnplikt omfattar endast *män som är svenska medborgare* och gäller från början av det kalenderår när den totalförsvarspliktige fyller nitton år till slutet av det kalenderår när han fyller fyrtiosju år.

Av 5 § lagen (1994:1810) om möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning följer dock att en kvinna som efter antagningsprövning enligt den lagen skrivits in för värnplikt därefter är skyldig att fullgöra värnplikten.

Värnplikten *ska* fullgöras hos Försvarsmakten och *ska* alltid inledas med grundutbildning *enligt denna lag, om inte den totalförsvarspliktige redan har fullgjort annan motsvarande militär utbildning eller tjänstgöring.*

Skyldigheten att fullgöra värnplikt omfattar endast *svenska medborgare* och gäller från början av det kalenderår när den totalförsvarspliktige fyller nitton år till slutet av det kalenderår när han eller hon fyller fyrtiosju år.

¹ Ändringen innebär bl.a. att första stycket upphävs.

² Ändringen innebär bl.a. att tredje stycket upphävs.

2 kap.

2 §

Varje svensk *man* som är totalförsvarspliktig är för utredning som avses i 1 § skyldig att vid Totalförsvarets pliktverk genomgå mönstring, om det inte är uppenbart att han saknar förmåga att fullgöra värnplikt och civilplikt.

Skyldigheten inträder det kalenderår när den totalförsvarspliktige fyller arton år eller, för den som förvärvar svenskt medborgarskap senare, från och med den dag när han blir svensk medborgare. Om det inte finns särskilda skäl, är ingen skyldig att genomgå mönstring efter det kalenderår när han fyller tjugofyra år.

Mönstringen *skall* ske i den totalförsvarspliktiges personliga närvaro. Den *skall* omfatta medicinska och psykologiska undersökningar samt annan utredning av hans personliga förhållanden.

Varje svensk *medborgare* som är totalförsvarspliktig är, för utredning som avses i 1 §, skyldig att vid Totalförsvarets pliktverk genomgå mönstring, om det inte är uppenbart att han *eller hon* saknar förmåga att fullgöra värnplikt och civilplikt.

Skyldigheten inträder det kalenderår när den totalförsvarspliktige fyller arton år eller, för den som förvärvar svenskt medborgarskap senare, från och med den dag när han *eller hon* blir svensk medborgare. Om det inte finns särskilda skäl, är ingen skyldig att genomgå mönstring efter det kalenderår när han *eller hon* fyller tjugofyra år.

3 §

Mönstringen *ska* ske i den totalförsvarspliktiges personliga närvaro. Den *ska* omfatta medicinska och psykologiska undersökningar samt annan utredning av hans *eller hennes* personliga förhållanden.

3 kap.

1 §

Om resultatet av mönstringen visar att den totalförsvarspliktige har förutsättningar att fullgöra värnplikt eller civilplikt, *skall* Totalförsvarets pliktverk placera honom i en eller flera befattningsgrupper samt skriva in honom för värnplikt eller civilplikt eller i en utbildningsreserv. Befattningsgrupper *skall* finnas för chefer, för specialister och för övriga.

Om resultatet av mönstringen visar att den totalförsvarspliktige har förutsättningar att fullgöra värnplikt eller civilplikt, *ska* Totalförsvarets pliktverk placera honom *eller henne* i en eller flera befattningsgrupper samt skriva in honom *eller henne* för värnplikt eller civilplikt eller i en utbildningsreserv. Befattningsgrupper *ska* finnas för chefer, för specialister och för övriga.

3 §

Om resultatet av mönstringen visar att den totalförsvarspliktige saknar förutsättningar att fullgöra värnplikt och civilplikt, *skall* Totalförsvarets pliktverk besluta att

Om resultatet av mönstringen visar att den totalförsvarspliktige saknar förutsättningar att fullgöra värnplikt och civilplikt, *ska* Totalförsvarets pliktverk besluta att han

han inte är skyldig att fullgöra sådan tjänstgöring.

eller hon inte är skyldig att fullgöra sådan tjänstgöring.

Prop. 2009/10:160

Inskrivning efter annan militär utbildning eller tjänstgöring

4 a §

En totalförsvarspiktig som har fullgjort annan motsvarande militär utbildning eller tjänstgöring än vad som anges i denna lag får av Totalförsvarets pliktverk skrivas in för värnplikt.

För den som skrivs in för värnplikt eller för sådan civilplikt som omfattar grundutbildning, *skall* följande bestämmas vid inskrivningen:

1. den befattning eller typ av befattning som han eller hon *skall* utbildas till,

2. de förband, skolor, myndigheter eller andra organisationer där grundutbildningen huvudsakligen *skall* fullgöras,

3. grundutbildningens längd, och

4. om grundutbildningen *skall* pågå mer än 60 dagar, året och månaden när grundutbildningen är planerad att börja.

5 §

För den som skrivs in för sådan *värnplikt* eller civilplikt som omfattar grundutbildning, *ska* följande bestämmas vid inskrivningen:

1. den befattning eller typ av befattning som han eller hon *ska* utbildas till,

2. de förband, skolor, myndigheter eller andra organisationer där grundutbildningen huvudsakligen *ska* fullgöras,

4. om grundutbildningen *ska* pågå mer än 60 dagar, året och månaden när grundutbildningen är planerad att börja.

6 §

Vid inskrivning för civilplikt som inte omfattar grundutbildning *skall* det bestämmas vilken befattning som den som skrivs in *skall* upprätthålla.

Vid inskrivning för *värnplikt* eller civilplikt som inte omfattar grundutbildning *ska* det bestämmas vilken befattning som den som skrivs in *ska* upprätthålla.

9 §

Ett beslut enligt 1, 3 eller 4 § får ändras av Totalförsvarets pliktverk. Om den som har skrivits in har påbörjat en grundutbildning, får beslutet också ändras av den myndighet som verket bestämmer. Om det behövs för bedömningen, är den som är totalförsvarspiktig skyldig att genomgå förnyad mönstring eller annan utredning

Ett beslut enligt 1, 3, 4 eller 4 a § får ändras av Totalförsvarets pliktverk. Om den som har skrivits in har påbörjat en grundutbildning, får beslutet också ändras av den myndighet som verket bestämmer. Om det behövs för bedömningen, är den som är totalförsvarspiktig skyldig att genomgå förnyad mönstring eller annan utredning

enligt 2 kap.

Om en ändring av ett beslut om inskrivning innebär att tiden för grundutbildningen blir längre än enligt det tidigare beslutet, krävs att den som beslutet avser godkänner ändringen. Om inte annat följer av 10 §, *skall* detsamma gälla i fråga om ändring av ett beslut om inskrivning i utbildningsreserven till inskrivning för värnplikt eller för sådan civilplikt som omfattar en längre grundutbildning än 60 dagar.

enligt 2 kap.

Om en ändring av ett beslut om inskrivning innebär att tiden för grundutbildningen blir längre än enligt det tidigare beslutet, krävs att den som beslutet avser godkänner ändringen. Om inte annat följer av 10 §, *ska* detsamma gälla i fråga om ändring av ett beslut om inskrivning i utbildningsreserven till inskrivning för värnplikt eller för sådan civilplikt som omfattar en längre grundutbildning än 60 dagar.

12 §³

En totalförsvarspliktig som efter avslutad grundutbildning har förvärvat tillräckliga kunskaper och färdigheter för en krigsuppgift *skall* krigsplaceras i en befattning eller i en viss verksamhet som han eller hon är lämplig för. Den som har genomgått en längre grundutbildning än 60 dagar *skall* krigsplaceras i den verksamhet där grundutbildningen fullgjordes, om det inte från totalförsvarets synpunkt är väsentligt bättre att han eller hon krigsplaceras i en annan verksamhet.

En totalförsvarspliktig som efter avslutad grundutbildning har förvärvat tillräckliga kunskaper och färdigheter för en krigsuppgift *ska* krigsplaceras i en befattning eller i en viss verksamhet som han eller hon är lämplig för. Den som har genomgått en längre grundutbildning än 60 dagar *ska* krigsplaceras i den verksamhet där grundutbildningen fullgjordes, om det inte från totalförsvarets synpunkt är väsentligt bättre att han eller hon krigsplaceras i en annan verksamhet.

En totalförsvarspliktig som har fullgjort annan militär utbildning än sådan grundutbildning som anges i denna lag eller tjänstgöring och som därigenom har förvärvat tillräckliga kunskaper och färdigheter för en krigsuppgift får krigsplaceras i en befattning eller i en viss verksamhet som han eller hon är lämplig för.

Krigsplaceringen *skall* inte kvarstå längre än tio år efter det senaste tjänstgöringstillfället. Om det finns särskilda skäl i enskilda fall, får beslut fattas om förlängning.

Krigsplaceringen *ska* inte kvarstå längre än tio år efter det senaste tjänstgöringstillfället. Om det finns särskilda skäl i enskilda fall, får beslut fattas om förlängning.

³ Senaste lydelse 2002:276.

13 §

En totalförsvarspliktig som har skrivits in för civilplikt enligt 6 § *skall* krigsplaceras i den befattning som han eller hon *skall* upprätthålla.

En totalförsvarspliktig som har skrivits in för *värnplikt eller* civilplikt enligt 6 § *ska* krigsplaceras i den befattning som han eller hon *ska* upprätthålla.

4 kap.

3 §

En svensk *man* som är medborgare även i en annan stat än Sverige är inte skyldig att fullgöra en längre grundutbildning än 60 dagar, om han antingen har fullgjort en motsvarande utbildning i den andra staten eller, innan han har fyllt nitton år, väljer att göra detta och det står klart att tjänstgöringen kommer att fullgöras i den andra staten och att den utbildningen till längd och effektivitet är minst likvärdig med den som krävs av honom i Sverige.

En svensk *medborgare* som är medborgare även i en annan stat än Sverige är inte skyldig att fullgöra en längre grundutbildning än 60 dagar, om han *eller hon* antingen har fullgjort en motsvarande utbildning i den andra staten eller, innan han *eller hon* har fyllt nitton år, väljer att göra detta och det står klart att tjänstgöringen kommer att fullgöras i den andra staten och att den utbildningen till längd och effektivitet är minst likvärdig med den som krävs av honom *eller henne* i Sverige.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt

dels att 2 kap. 1, 2 och 4 §§, 3 kap. 1, 3, 4, 4 a, 9, 15, 15 a och 22 §§, 5 kap. 1, 6, 7, 10, 15 och 17 §§, 7 kap. 1 § och 10 kap. 6–8 §§ ska ha följande lydelse,

dels att punkterna 10 och 15 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lagen ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

1 §¹

För att en totalförsvarspliktigs förutsättningar att fullgöra värnplikt eller civilplikt *skall* kunna utredas och bedömas är han eller hon skyldig att, på begäran av *Totalförsvarets pliktverk*, en annan statlig myndighet som regeringen bestämmer, en kommun eller ett landsting, skriftligen eller muntligen eller, om det behövs, vid en personlig inställelse lämna nödvändiga uppgifter om hälsotillstånd, utbildning, arbete och personliga förhållanden i övrigt.

För att en totalförsvarspliktigs förutsättningar att fullgöra värnplikt eller civilplikt *ska* kunna utredas och bedömas är han eller hon skyldig att, på begäran av *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet*, en annan statlig myndighet som regeringen bestämmer, en kommun eller ett landsting, skriftligen eller muntligen eller, om det behövs, vid en personlig inställelse lämna nödvändiga uppgifter om hälsotillstånd, utbildning, arbete och personliga förhållanden i övrigt.

Lydelse enligt lagförslag 2.1

Föreslagen lydelse

2 §

Varje svensk medborgare som är totalförsvarspliktig är för utredning som avses i 1 § skyldig att vid *Totalförsvarets pliktverk* genomgå mönstring, om det inte är uppenbart att han eller hon saknar förmåga att fullgöra värnplikt och civilplikt.

Varje svensk medborgare som är totalförsvarspliktig är, för utredning som avses i 1 §, skyldig att vid *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* genomgå mönstring, om det inte är uppenbart att han eller hon saknar förmåga att fullgöra värnplikt och civilplikt.

Skyldigheten inträder det kalenderår när den totalförsvarspliktige fyller arton år eller, för den som förvärvar svenskt medborgarskap senare, från och med den dag när han eller hon blir svensk medborgare. Om det inte finns särskilda skäl, är ingen skyldig att genomgå mönstring efter det kalenderår när han eller hon fyller tjugofyra år.

¹ Senaste lydelse 1999:950.

Kommuner, landsting och enskilda vårdinrättningar *skall* till *Totalförsvarets pliktverk* lämna de uppgifter om en totalförsvarets pliktverks hälsotillstånd och personliga förhållanden i övrigt som behövs för att bedöma hans eller hennes förutsättningar att fullgöra värnplikt eller civilplikt.

4 §

Kommuner, landsting och enskilda vårdinrättningar *ska* till *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* lämna de uppgifter om en totalförsvarets pliktverks hälsotillstånd och personliga förhållanden i övrigt som behövs för att bedöma hans eller hennes förutsättningar att fullgöra värnplikt eller civilplikt.

Lydelse enligt lagförslag 2.1

Föreslagen lydelse

3 kap.

1 §

Om resultatet av mönstringen visar att den totalförsvarets pliktverks har förutsättningar att fullgöra värnplikt eller civilplikt, ska *Totalförsvarets pliktverk* placera honom eller henne i en eller flera befattningsgrupper samt skriva in honom eller henne för värnplikt eller civilplikt eller i en utbildningsreserv. Befattningsgrupper ska finnas för chefer, för specialister och för övriga.

Om resultatet av mönstringen visar att den totalförsvarets pliktverks har förutsättningar att fullgöra värnplikt eller civilplikt, ska *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* placera honom eller henne i en eller flera befattningsgrupper samt skriva in honom eller henne för värnplikt eller civilplikt eller i en utbildningsreserv. Befattningsgrupper ska finnas för chefer, för specialister och för övriga.

3 §

Om resultatet av mönstringen visar att den totalförsvarets pliktverks saknar förutsättningar att fullgöra värnplikt och civilplikt, ska *Totalförsvarets pliktverk* besluta att han eller hon inte är skyldig att fullgöra sådan tjänstgöring.

Om resultatet av mönstringen visar att den totalförsvarets pliktverks saknar förutsättningar att fullgöra värnplikt och civilplikt, ska *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* besluta att han eller hon inte är skyldig att fullgöra sådan tjänstgöring.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §

Den som efter en annan utredning än mönstring bedöms lämplig för civilplikt får av *Totalförsvarets pliktverk* skrivas in för sådan tjänstgöring, dock inte för civilplikt som omfattar längre grundutbildning än 60 dagar.

Den som efter en annan utredning än mönstring bedöms lämplig för civilplikt får av *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* skrivas in för sådan tjänstgöring, dock inte för civilplikt som omfattar längre grundutbildning än 60 dagar.

Lydelse enligt lagförslag 2.1

En totalförsvarspiktig som har fullgjort annan motsvarande militär utbildning eller tjänstgöring än vad som anges i denna lag får av *Totalförsvarets pliktverk* skrivas in för värnplikt.

Ett beslut enligt 1, 3, 4 eller 4 a § får ändras av *Totalförsvarets pliktverk*. Om den som har skrivits in har påbörjat en grundutbildning, får beslutet också ändras av den myndighet som *verket* bestämmer. Om det behövs för bedömningen, är den som är totalförsvarspiktig skyldig att genomgå förnyad mönstring eller annan utredning enligt 2 kap.

Om en ändring av ett beslut om inskrivning innebär att tiden för grundutbildningen blir längre än enligt det tidigare beslutet, krävs att den som beslutet avser godkänner ändringen. Om inte annat följer av 10 §, ska detsamma gälla i fråga om ändring av ett beslut om inskrivning i utbildningsreserven till inskrivning för värnplikt eller för sådan civilplikt som omfattar en längre grundutbildning än 60 dagar.

Nuvarande lydelse

Beslut om krigsplacering fattas av *Totalförsvarets pliktverk* efter framställningar från statliga myndigheter, kommuner, landsting, bolag, föreningar, samfälligheter, registrerade trossamfund, organisatoriska delar av sådana samfund eller andra enskilda (bemanningsansvariga). Om ett beslut om krigsplacering upphävs, gäller 14 §.

Även utan sådan framställning som avses i första stycket får *Totalförsvarets pliktverk* besluta om krigsplacering, om det sker i enlighet med en anmälan om behov

Föreslagen lydelse

4 a §

En totalförsvarspiktig som har fullgjort annan motsvarande militär utbildning eller tjänstgöring än vad som anges i denna lag får av *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* skrivas in för värnplikt.

9 §

Ett beslut enligt 1, 3, 4 eller 4 a § får ändras av *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet*. Om den som har skrivits in har påbörjat en grundutbildning, får beslutet också ändras av den myndighet som *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* bestämmer. Om det behövs för bedömningen, är den som är totalförsvarspiktig skyldig att genomgå förnyad mönstring eller annan utredning enligt 2 kap.

*Föreslagen lydelse*15 §²

Beslut om krigsplacering fattas av *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* efter framställningar från statliga myndigheter, kommuner, landsting, bolag, föreningar, samfälligheter, registrerade trossamfund, organisatoriska delar av sådana samfund eller andra enskilda (bemanningsansvariga). Om ett beslut om krigsplacering upphävs, gäller 14 §.

Även utan sådan framställning som avses i första stycket får *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* besluta om krigsplacering, om det sker i enlighet med en anmälan

² Senaste lydelse 2002:276.

av totalförsvarspliktiga och den bemanningsansvarige inte har meddelat annat.

om behov av totalförsvarspliktiga och den bemanningsansvarige inte har meddelat annat.

Prop. 2009/10:160

15 a §³

En bemanningsansvarig får ändra ett beslut om krigsplacering i sin krigsorganisation till en annan krigsplacering i organisationen. Ett sådant beslut om ändrad krigsplacering *skall* anmälas till *Totalförsvarets pliktverk*.

Framställning om ändrad krigsplacering för den som är krigsplacerad i en verksamhet som är gemensam för flera bemanningsansvariga *skall* göras i samråd med den myndighet som regeringen bestämmer. Beslut om ändrad krigsplacering fattas i dessa fall av *Totalförsvarets pliktverk*.

En bemanningsansvarig får ändra ett beslut om krigsplacering i sin krigsorganisation till en annan krigsplacering i organisationen. Ett sådant beslut om ändrad krigsplacering *ska* anmälas till *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet*.

Framställning om ändrad krigsplacering för den som är krigsplacerad i en verksamhet som är gemensam för flera bemanningsansvariga *ska* göras i samråd med den myndighet som regeringen bestämmer. Beslut om ändrad krigsplacering fattas i dessa fall av *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet*.

22 §

Ansökningar om rätt att vara vapenfri prövas av *Totalförsvarets pliktverk*.

Ansökningar om rätt att vara vapenfri prövas av *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet*.

5 kap.

1 §⁴

Den som fullgör värnplikt eller civilplikt är skyldig att i den mån verksamheten kräver det tåla inskränkningar såväl i sin frihet att förflytta sig inom landet och att lämna detta som i sin personliga frihet i övrigt.

Den som fullgör värnplikt eller civilplikt är, efter beslut av *Totalförsvarets pliktverk* eller efter *verkets* bestämmande av en annan statlig myndighet, också skyldig att genomgå den medicinska och psykologiska undersökning som krävs för att utreda och bedöma hans eller hennes förutsättningar att tjänstgöra inom totalförsvaret.

Utöver vad som framgår av andra stycket är den som fullgör värnplikt eller civilplikt, efter

Den som fullgör värnplikt eller civilplikt är, efter beslut av *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* eller efter *myndighetens* bestämmande av en annan statlig myndighet, också skyldig att genomgå den medicinska och psykologiska undersökning som krävs för att utreda och bedöma hans eller hennes förutsättningar att tjänstgöra inom totalförsvaret.

Utöver vad som framgår av andra stycket är den som fullgör värnplikt eller civilplikt, efter be-

³ Senaste lydelse 2002:276.

⁴ Senaste lydelse 2007:1258.

beslut av *Totalförsvarets pliktverk* eller, efter *verkets* bestämmande, av annan statlig myndighet, skyldig att på anmaning lämna urin-, utandnings-, saliv-, svett- eller hårprov för kontroll av att han eller hon inte är påverkad av beroendeframkallande medel eller något sådant dopningsmedel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller någon sådan vara som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor. Detta gäller dock inte om det finns medicinska eller liknande skäl mot sådan provtagning.

slut av *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* eller, efter *myndighetens* bestämmande, av annan statlig myndighet, skyldig att på anmaning lämna urin-, utandnings-, saliv-, svett- eller hårprov för kontroll av att han eller hon inte är påverkad av beroendeframkallande medel eller något sådant dopningsmedel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller någon sådan vara som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor. Detta gäller dock inte om det finns medicinska eller liknande skäl mot sådan provtagning.

Kontroll enligt tredje stycket får ske endast i den mån åtgärden är försvarlig med hänsyn till dess syfte och övriga omständigheter. Vidare gäller att kontrollen får genomföras endast i den form och utsträckning som är nödvändig för det angivna syftet.

6 §

Inkallelser till tjänstgöring *skall* göras av *Totalförsvarets pliktverk*, om inte regeringen föreskriver något annat.

Inkallelser till grundutbildning eller repetitionsutbildning *skall* sändas ut i god tid, om det inte finns särskilda skäl för något annat. Detsamma gäller för en återkallelse av inkallelsen.

Inkallelser till tjänstgöring *ska* göras av *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet*, om inte regeringen föreskriver något annat.

Inkallelser till grundutbildning eller repetitionsutbildning *ska* sändas ut i god tid, om det inte finns särskilda skäl för något annat. Detsamma gäller för en återkallelse av inkallelsen.

7 §

En totalförsvarspliktig *skall* inställa sig till tjänstgöring enligt inkallelsen. Hinder att inställa sig *skall* snarast anmälas till *Totalförsvarets pliktverk*.

En totalförsvarspliktig *ska* inställa sig till tjänstgöring enligt inkallelsen. Hinder att inställa sig *ska* snarast anmälas till *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet*.

10 §

Ärenden om uppskov prövas av *Totalförsvarets pliktverk*.

Ärenden om uppskov prövas av *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet*.

15 §⁵

Ärenden om avbrott *skall* prövas av *Totalförsvarets pliktverk* eller efter *verkets* bestämmande av en annan statlig myndighet, en kommun eller ett landsting. Ärenden som avses i 14 § *skall* dock alltid prövas av *Totalförsvarets pliktverk*.

Ärenden om avbrott *ska* prövas av *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* eller efter *myndighetens* bestämmande av en annan statlig myndighet, en kommun eller ett landsting. Ärenden som avses i 14 § *ska* dock alltid prövas av *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet*.

17 §

Om en grundutbildning avbryts sedan 40 tjänstgöringsdagar har fullgjorts, får den som fullgjort tjänstgöringen tillgodoräkna sig tiden före avbrottet, utom tjänstgöringsdagar under vilka han eller hon har varit frånvarande från tjänsten. Om det enda skälet till avbrottet är frånvaro på grund av sjukdom eller skada, behöver grundutbildningen inte fullföljas. Om den som fullgjort tjänstgöringen begär det, *skall* han eller hon dock på nytt inkallas till grundutbildning. I sådant fall *skall Totalförsvarets pliktverk* bestämma i vilken utsträckning utbildningstiden före avbrottet *skall* tillgodoräknas.

Om en grundutbildning avbryts sedan 40 tjänstgöringsdagar har fullgjorts, får den som fullgjort tjänstgöringen tillgodoräkna sig tiden före avbrottet, utom tjänstgöringsdagar under vilka han eller hon har varit frånvarande från tjänsten. Om det enda skälet till avbrottet är frånvaro på grund av sjukdom eller skada, behöver grundutbildningen inte fullföljas. Om den som fullgjort tjänstgöringen begär det, *ska* han eller hon dock på nytt inkallas till grundutbildning. I sådant fall *ska Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* bestämma i vilken utsträckning utbildningstiden före avbrottet *ska* tillgodoräknas.

Avbryts utbildningen i annat fall än som avses i första stycket, får ingen tjänstgöringstid tillgodoräknas.

7 kap.

1 §

En totalförsvarspliktig är skyldig att

1. se till att han eller hon inom rimlig tid kan nås av postförsändelser från *Totalförsvarets pliktverk*,

2. efter uppmaning bekräfta mottagandet av kallelser till utredning, inkallelser till tjänstgöring och beslut om krigsplacering och ta del av innehållet i sådana handlingar, samt

3. ta emot, väl förvara och efter uppmaning återlämna handlingar och utrustning som rör tjänstgöring inom totalförsvaret.

1. se till att han eller hon inom rimlig tid kan nås av postförsändelser från *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet*,

⁵ Senaste lydelse 1999:950.

10 kap.**6 §**

Om en totalförsvarspliktig har kallats till mönstring eller personlig inställelse vid annan utredning enligt 2 kap., inkallats till värnplikt eller civilplikt eller ålagts att fullgöra allmän tjänsteplikt men utan giltigt skäl uteblir, får *Totalförsvarets pliktverk* eller den myndighet som *verket* bestämmer besluta att han eller hon på egen bekostnad *skall* hämtas genom polismyndighetens försorg.

En totalförsvarspliktig *skall* anses ha haft giltigt skäl att utebli, om det är sannolikt att han eller hon har hindrats att inställa sig på grund av avbrott i den allmänna samfärdseln, sjukdom eller annan omständighet som han eller hon inte bort förutse eller av en omständighet i övrigt som den beslutande myndigheten finner utgör giltig ursäkt.

Om en totalförsvarspliktig har kallats till mönstring eller personlig inställelse vid annan utredning enligt 2 kap., inkallats till värnplikt eller civilplikt eller ålagts att fullgöra allmän tjänsteplikt men utan giltigt skäl uteblir, får *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* eller den myndighet som *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* bestämmer besluta att han eller hon på egen bekostnad *ska* hämtas genom polismyndighetens försorg.

En totalförsvarspliktig *ska* anses ha haft giltigt skäl att utebli, om det är sannolikt att han eller hon har hindrats att inställa sig på grund av avbrott i den allmänna samfärdseln, sjukdom eller annan omständighet som han eller hon inte bort förutse eller av en omständighet i övrigt som den beslutande myndigheten finner utgör giltig ursäkt.

7 §

Totalförsvarets pliktverk får vid vite förelägga

1. en totalförsvarspliktig att till *Totalförsvarets pliktverk* eller den myndighet som regeringen eller *verket* bestämmer skriftligen lämna uppgifter som avses i 2 kap. 1 §, och

2. en arbetsgivare, uppdragsgivare, arbetstagare och uppdragstagare att till en myndighet som avses i 6 kap. 3 § lämna upplysningar som avses i 6 kap. 5 §.

Totalförsvarets rekryteringsmyndighet får vid vite förelägga

1. en totalförsvarspliktig att till *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* eller *annan* myndighet som regeringen eller *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* bestämmer skriftligen lämna uppgifter som avses i 2 kap. 1 §, och

8 §

Totalförsvarets pliktverk får i särskilda fall besluta att en totalförsvarspliktig tills vidare inte *skall* kallas till mönstring eller inkallas till värnplikt eller civilplikt, om han eller hon

1. vägrar eller underlåter att fullgöra vad som åligger honom eller henne eller avviker eller uteblir från tjänstgöringsstället och det kan antas att

Totalförsvarets rekryteringsmyndighet får i särskilda fall besluta att en totalförsvarspliktig tills vidare inte *ska* kallas till mönstring eller inkallas till värnplikt eller civilplikt, om han eller hon

han eller hon inte kommer att fullgöra den värnplikt eller civilplikt som inskrivningen avser, eller Prop. 2009/10:160

2. med hänvisning till sin anslutning till visst religiöst samfund förklarar att han eller hon inte kommer att fullgöra vare sig värnplikt eller civilplikt.

---

10. Äldre bestämmelser om tjänstgöringen gäller för dem som vid lagens ikraftträdande har påbörjat utbildning enligt värnpliktslagen (1941:967), lagen (1966:413) om vapenfri tjänst, civilförsvarslagen (1960:74), lagen (1981:292) om hälso- och sjukvårdspersonal samt veterinärpersonal m. m. samt lagen (1984:272) om skyldighet för civilförsvarspliktiga att tjänstgöra utanför civilförsvaret. *Totalförsvarets pliktverk* får dock avkorta tjänstgöringstiden för den som påbörjat tjänstgöringen före den 1 juli 1995, om den tjänstgöringsskyldige medger det.

15. Om det i en lag eller annan författning förekommer hänvisning till Värnpliktsverket eller Vapenfristyrelsen, *skall* hänvisningen i stället avse *Totalförsvarets pliktverk*.

10. Äldre bestämmelser om tjänstgöringen gäller för dem som vid lagens ikraftträdande har påbörjat utbildning enligt värnpliktslagen (1941:967), lagen (1966:413) om vapenfri tjänst, civilförsvarslagen (1960:74), lagen (1981:292) om hälso- och sjukvårdspersonal samt veterinärpersonal m. m. samt lagen (1984:272) om skyldighet för civilförsvarspliktiga att tjänstgöra utanför civilförsvaret. *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* får dock avkorta tjänstgöringstiden för den som påbörjat tjänstgöringen före den 1 juli 1995, om den tjänstgöringsskyldige medger det.

15. Om det i en lag eller annan författning förekommer hänvisning till Värnpliktsverket eller Vapenfristyrelsen, *ska* hänvisningen i stället avse *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet*.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2011.

Härigenom föreskrivs följande.

Lagens tillämpningsområde

1 § Denna lag ska tillämpas på anställda i Försvarsmakten vid tjänstgöring i en internationell militär insats. Lagen ska dock inte tillämpas på den som är lokalt anställd av Försvarsmakten i insatsområdet.

Med internationell militär insats enligt denna lag avses verksamhet som Försvarsmakten bedriver i ett insatsområde utomlands i syfte att

1. avvärja risk för en väpnad konflikt,
2. hejda en pågående väpnad konflikt,
3. övervaka överenskommelser om fred och vapenstillestånd, eller
4. skapa förutsättningar för varaktig fred och säkerhet genom humanitärt arbete i samband med en väpnad konflikt.

Anställning

2 § Den som ska tjänstgöra i en internationell militär insats och inte har en anställning i Försvarsmakten får anställas särskilt för tjänstgöring i en sådan insats.

3 § En anställning enligt 2 § ska vara tidsbegränsad och avse tiden för både utbildning och tjänstgöring. Anställningen får dock tidsbegränsas till att avse endast utbildningstiden eller tjänstgöringstiden.

Anställningen får sägas upp före anställningstidens utgång med en uppsägningstid av tre månader för både arbetsgivare och arbetstagare. Arbetsgivaren får dock bevilja den anställda kortare uppsägningstid. Om den anställda genomgått utbildning för tjänstgöring utan att få godkända vitsord får arbetsgivaren säga upp anställningen med en uppsägningstid av en månad.

För den som anställs enligt 2 § ska 15–17 §§ lagen (1982:80) om anställningsskydd inte tillämpas.

4 § För den som är anställd i Försvarsmakten och tjänstgör i en internationell militär insats ska arbetstidslagen (1982:673) och 12 § semesterlagen (1977:480) inte tillämpas.

Arbetsmiljö

5 § I fråga om Försvarsmaktens arbetsmiljöansvar i en internationell militär insats ska följande bestämmelser i arbetsmiljölagen (1977:1160) tillämpas i insatsområdet, om inte tjänstgöringsförhållandena hindrar detta:

- 2 kap. 1–8 §§,
- 3 kap. 1–4 §§, 7 g § första och andra styckena samt 12 §,

– 6 kap. 1–6 §§, 6 a § första stycket första och andra meningarna och andra stycket samt 8 och 9 §§. Prop. 2009/10:160

Särskilt uppföljningsansvar

6 § Försvarsmakten ska utreda om personal som tjänstgjort i en internationell militär insats har fått fysiska eller psykiska besvär till följd av tjänstgöringen i insatsområdet.

Utredningen enligt första stycket ska ha den form och den omfattning som motiveras av förhållandena under tjänstgöringen i insatsområdet. Utredningen ska innefatta personlig kontakt, om detta inte kan anses uppenbart obehövligt eller inte kan genomföras.

Försvarsmaktens ansvar enligt första och andra styckena kvarstår under fem år efter det att tjänstgöringen i insatsområdet avslutats.

7 § Försvarsmakten ska vid utredning enligt 6 § bistå den enskilde med information och vägledning. Detta gäller även efter den tid som anges i 6 § tredje stycket.

Stödåtgärder

8 § Om någon drabbas av fysiska eller psykiska besvär under tjänstgöring i insatsområdet eller vid resa till eller från sådan tjänstgöring ska Försvarsmakten i samråd med den skadade utreda behovet av och vid behov lämna stöd till den enskilde för att bidra till att stärka dennes möjlighet att

1. återfå full arbetsförmåga, eller
2. försörja sig genom förvärvsarbete.

Försvarsmakten ska ge den enskilde lämplig arbetsträning inom ramen för Försvarsmaktens verksamhet, om det är möjligt.

Om besvären kan antas leda till bestående funktionshinder eller annars är av allvarlig art, ska Försvarsmakten stödja och bistå den enskilde så att hans eller hennes möjlighet att leva ett aktivt och självständigt liv stärks.

9 § I de fall där besvär som avses i 8 § första stycket föranleder behov av tillgång till lämplig yrkesutbildning eller fortbildning för den enskilde i syfte att stärka dennes förvärvsförmåga, ska Försvarsmakten ge ekonomiskt stöd till sådan utbildning eller utbildning som förlängs till följd av besvären.

Försvarsmakten ska också ge ekonomiskt stöd till andra åtgärder som främjar den enskildes återgång till arbetslivet samt till anskaffande av hjälpmedel som han eller hon behöver.

10 § Stöd enligt 8 § första stycket och 9 § ska ges endast om det inte ska tillhandahållas av någon annan till följd av andra bestämmelser och i den utsträckning som det framstår som skäligt med hänsyn till besvären samt omständigheterna i övrigt.

11 § Vid fullgörandet av de uppgifter som avses i 8 och 9 §§ ska Försvarsmakten samarbeta med andra berörda myndigheter och organisationer.

12 § Försvarsmaktens ansvar enligt 8 och 9 §§ innebär ingen inskränkning i det ansvar som den skadades arbetsgivare har enligt 3 kap. 2 a § och 3 § andra stycket arbetsmiljölagen (1977:1160) samt 30 kap. socialförsäkringsbalken.

Om en annan arbetsgivare har vidtagit stödåtgärder ska Försvarsmaktens stödåtgärder enligt 8 och 9 §§ samordnas med dessa.

Arbetskada

13 § För tjänstgöringen i en internationell militär insats gäller bestämmelserna om arbetsskadeförsäkring i socialförsäkringsbalken från det att den första färden till insatsområdet påbörjas till det att den sista färden från insatsområdet avslutas. En skada som inträffar under denna tid ska anses som arbetskada, om övervägande skäl talar för det.

Skador som inträffar under semester eller motsvarande ledighet utanför insatsområdet ska omfattas av arbetsskadeförsäkringen endast om det finns särskilda skäl för det.

Vid prövning av om den som tjänstgör i en internationell militär insats drabbats av en arbetskada ska bestämmelserna i 43 kap. 4–6 §§ socialförsäkringsbalken tillämpas för den tid som avses i första och andra styckena, om det är förmånligare för den enskilde än en tillämpning av 39 kap. 3 och 5–7 §§ socialförsäkringsbalken.

14 § Vid tillämpning enligt 13 § av bestämmelserna om arbetskada i socialförsäkringsbalken utgör livränteunderlaget minst 7 prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ nämnda balk.

15 § Trots 42 kap. 12 § socialförsäkringsbalken ska Försäkringskassan på begäran av den enskilde pröva om han eller hon har fått en arbetskada i ett sådant fall som avses i denna lag.

Stöd till anhöriga

16 § Försvarsmakten ska tillhandahålla stöd i form av information till anhöriga till anställda som tjänstgör i en internationell militär insats. Försvarsmakten ska vidare ha en sammanhållen planering för sitt arbete med anhöriga i sin helhet.

17 § Om den som tjänstgör i en internationell militär insats skadas så att han eller hon behöver sjukhusvård eller förolyckas, ska Försvarsmakten efter ansökan av den anhörige ersätta denne för skäligt antal resor till den skadade eller förolyckade samt uppehälle och tidsspillan vid sådan resa på samma grunder som gäller i fråga om ersättning av allmänna medel till vittnen.

I fall som avses i första stycket ska Försvarsmakten efter ansökan ge skäligt bidrag till kostnader för psykosocialt stöd till anhöriga som är i behov av det om det framstår som skäligt med hänsyn till omständigheterna i övrigt. Försvarsmakten får även i övrigt ge sådant bidrag om det finns särskilda skäl för det.

Om en anhörigs medverkan är av särskild betydelse för den skadades rehabilitering, ska Försvarsmakten efter ansökan ge den anhörige skälig ersättning för kostnader som sådan medverkan medför.

Överklagande

18 § Försvarsmaktens beslut enligt 8, 9 och 17 §§ får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Försäkringskassans beslut som innebär tillämpning av 13, 14 eller 15 § får ändras, omprövas och överklagas i den ordning som föreskrivs i 113 kap. socialförsäkringsbalken.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2011. Genom lagen upphävs lagen (1999:568) om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten.

2. Den gamla lagen gäller dock fortfarande i tillämpliga delar för den som tjänstgör i Polisens utlandsstyrka.

3. Den nya lagen tillämpas även i fråga om tidigare anställda i utlandsstyrkan som skadats efter utgången av 1992. Ersättning enligt 17 § andra stycket för kostnader som uppkommit av annan anledning än i samband med att en närstående förolyckats eller skadats så svårt att sjukhusvård krävs, betalas dock endast för kostnader som har uppkommit efter ikraftträdandet.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (2003:169) om
väpnad styrka för tjänstgöring utomlands

Prop. 2009/10:160

Härigenom föreskrivs att lagen (2003:169) om väpnad styrka för tjänstgöring utomlands ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Regeringen får på begäran av Förenta nationerna eller enligt beslut som fattats av Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa ställa en väpnad styrka till förfogande för fredsbevarande verksamhet utomlands. Högst tretusen personer *ur Försvarsmaktens utlandsstyrka* får samtidigt tjänstgöra *utomlands i väpnad tjänst*.

Föreslagen lydelse

Regeringen får på begäran av Förenta nationerna eller enligt beslut som fattats av Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa ställa en väpnad styrka till förfogande för fredsbevarande verksamhet utomlands. Högst tretusen personer *anställda i Försvarsmakten* får samtidigt tjänstgöra *i väpnad tjänst utomlands i internationella militära insatser*.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2011.

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 3 och 5 §§ brottsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

3 §¹

För brott som begåtts utom riket döms även i annat fall än som avses i 2 § efter svensk lag och vid svensk domstol,

1. om brottet förövats på svenskt fartyg eller luftfartyg, eller om det begåtts i tjänsten av befälhavaren eller någon som tillhörde besättningen på sådant fartyg,

2. om brottet begåtts av någon som tillhör Försvarsmakten på ett område där en avdelning av Försvarsmakten befann sig eller om det begåtts av någon annan på ett sådant område och avdelningen befann sig där för annat ändamål än övning,

3. om brottet begåtts vid tjänstgöring utom riket av någon som är anställd i *utlandsstyrkan inom Försvarsmakten* eller som tillhör Polisens utlandsstyrka,

3. om brottet begåtts vid tjänstgöring utom riket av någon som är anställd i *Försvarsmakten och tjänstgör i en internationell militär insats* eller som tillhör Polisens utlandsstyrka,

3 a. om brottet har begåtts i tjänsten utom riket av en polisman, tulltjänsteman eller tjänsteman vid Kustbevakningen, som utför gränsöverskridande arbetsuppgifter enligt en internationell överenskommelse som Sverige har tillträtt,

4. om brottet förövats mot Sverige, svensk kommun eller annan menighet eller svensk allmän inrättning,

5. om brottet begåtts inom område som ej tillhör någon stat och förövats mot svensk medborgare, svensk sammanslutning eller enskild inrättning eller mot utlänning med hemvist i Sverige,

6. om brottet är kapning, sjö- eller luftfartssabotage, flygplatssabotage, penningförfalskning, försök till sådana brott, folkrättsbrott, olovlig befattningsmed kemiska vapen, olovlig befattningsmed minor, osann eller ovarsam utsaga inför en internationell domstol, terroristbrott enligt 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott eller försök till sådant brott samt brott som avses i 5 § samma lag, eller

7. om det lindrigaste straff som i svensk lag är stadgat för brottet är fängelse i fyra år eller däröver.

5 §²

Åtal för brott, som inom riket begåtts å utländskt fartyg eller luftfartyg av utlänning som var befälhavare eller tillhörde besättningen å fartyget eller eljest medföljde detsamma mot sådan utlänning eller mot utländskt

¹ Senaste lydelse 2003:149.

² Senaste lydelse 2000:646.

intresse, må ej väckas utan att förordnande därom meddelas av regeringen eller den regeringen bemyndigat därtill.

Åtal för brott, som förövats utom riket, får väckas endast efter förordnande enligt första stycket. Åtal får dock väckas utan ett sådant förordnande, om brottet är osann eller ovarsam utsaga inför en internationell domstol eller om brottet begåtts

1. å svenskt fartyg eller luftfartyg eller i tjänsten av befälhavaren eller någon som tillhörde besättningen å sådant fartyg,

2. av någon som tillhör Försvarsmakten på ett område där en avdelning av Försvarsmakten befann sig,

3. vid tjänstgöring utom riket av någon som är anställd i *utlandsstyrkan inom Försvarsmakten* eller som tillhör Polisens utlandsstyrka,

3. vid tjänstgöring utom riket av någon som är anställd i *Försvarsmakten och tjänstgör i en internationell militär insats* eller som tillhör Polisens utlandsstyrka,

4. i tjänsten utom riket av en polisman, tulltjänsteman eller tjänsteman vid Kustbevakningen som utför gränsöverskridande arbetsuppgifter enligt en internationell överenskommelse som Sverige har tillträtt,

5. i Danmark, Finland, Island eller Norge eller på fartyg eller luftfartyg i reguljär trafik mellan orter belägna i Sverige eller någon av nämnda stater, eller

6. av svensk, dansk, finsk, isländsk eller norsk medborgare mot svenskt intresse.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2011.

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 4 § arbetsmiljölagen (1977:1160)¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

4 §²

För deltagare i arbetsmarknadspolitiska program är denna lag tillämplig i den utsträckning som framgår av 7 § lagen (2000:625) om arbetsmarknadspolitiska program.

För deltagare i praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet som har anvisats av socialnämnd är denna lag tillämplig i den utsträckning som framgår av 4 kap. 6 § socialtjänstlagen (2001:453).

För dem som Migrationsverket ger sysselsättning enligt 4 § lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. är denna lag tillämplig i den utsträckning som framgår av 5 § lagen om mottagande av asylsökande m.fl.

Att denna lag i vissa fall, utöver vad som framgår av 2 § första stycket andra meningen, gäller även utomlands framgår av 1 a och 2 §§ lagen (1999:568) om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten.

Att denna lag i vissa fall, utöver vad som framgår av 2 § första stycket andra meningen, gäller även utomlands framgår av 5 § lagen (2010:000) om Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2011.

¹ Lagen omtryckt 1991:677.

² Senaste lydelse 2008:295.

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 5 och 5 d §§ lagen (1962:381) om allmän försäkring¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.
5 §²

Försäkringskassan ska besluta om en försäkrads tillhörighet till sjukpenningförsäkringen och fastställa sjukpenninggrundande inkomst. För en försäkrad som inte är bosatt i Sverige gäller detta så snart anmälan om hans inkomstförhållanden gjorts hos Försäkringskassan. Av beslutet ska framgå i vad mån den sjukpenninggrundande inkomsten är att hänföra till anställning eller till annat förvärvsarbete. Sjukpenningförsäkringen ska omprövas

a) när Försäkringskassan fått kännedom om att den försäkrades inkomstförhållanden eller andra omständigheter har undergått ändring av betydelse för rätten till sjukpenning eller för sjukpenningens storlek,

b) när sjukersättning eller aktivitetsersättning enligt denna lag eller särskild efterlevandepension enligt lagen (2000:462) om införande av lagen (2000:461) om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn har beviljats den försäkrade eller sådan ersättning eller pension som redan utges har ändrats med hänsyn till ändring i den försäkrades arbetsförmåga eller, vid särskild efterlevandepension, förmåga eller möjlighet att bereda sig inkomst genom arbete,

d) när tjänstepension har beviljats den försäkrade,

e) när ett beslut om vilandeförklaring av sjukersättning eller aktivitetsersättning enligt 16 kap. 16 § har upphört, samt

f) när livränta har beviljats den försäkrade enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring eller redan utgående livränta har ändrats.

Ändring som avses i första stycket ska gälla från och med den dag då anledningen till ändringen uppkommit. Den sjukpenninggrundande inkomst som ändrats enligt första stycket a får dock läggas till grund för ersättning tidigast från och med första dagen i den ersättningsperiod som inträffar i anslutning till att Försäkringskassan fått kännedom om inkomständringen.

Under tid som anges under 1–6 får, om inte första stycket b, d eller f är tillämpligt, den fastställda sjukpenninggrundande inkomsten sänkas lägst till vad den skulle ha varit närmast dessförinnan om Försäkringskassan då känt till samtliga förhållanden. Detta gäller tid då den försäkrade

Under tid som anges under 1–7 får, om inte första stycket b, d eller f är tillämpligt, den fastställda sjukpenninggrundande inkomsten sänkas lägst till vad den skulle ha varit närmast dessförinnan om Försäkringskassan då känt till samtliga förhållanden. Detta gäller tid då den försäkrade

¹ Lagen omtryckt 1982:120.

² Senaste lydelse 2008:861.

1. bedriver studier enligt de grunder som fastställs av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer,

2. erhåller periodiskt ekonomiskt stöd, utgivet enligt särskilda avtal mellan arbetsmarknadens parter, enligt de grunder som fastställs av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer,

3. deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program och får aktivitetsstöd eller utvecklingsersättning eller står till arbetsmarknadens förfogande enligt de grunder som fastställs av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer,

4. är gravid och avbryter eller inskränker sitt förvärvsarbete tidigast sex månader före barnets födelse eller den beräknade tidpunkten härför,

5. helt eller delvis avstår från förvärvsarbete för vård av barn, om den försäkrade är förälder till barnet eller likställs med förälder enligt 1 § föräldraledighetslagen (1995:584) och barnet inte har fyllt ett år. Motsvarande gäller vid adoption av barn som ej fyllt tio år eller vid mottagande av sådant barn i avsikt att adoptera det, om mindre än ett år har förflutit sedan den försäkrade fick barnet i sin vård,

6. fullgör tjänstgöring enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt.

6. fullgör tjänstgöring enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt,

7. genomgår militär utbildning inom Försvarsmakten som rekryt.

För en försäkrad som avses i tredje stycket 1 eller 2 eller deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program och får aktivitetsstöd eller utvecklingsersättning ska Försäkringskassan, vid sjukdom under den aktuella tiden, beräkna sjukpenningen på en sjukpenninggrundande inkomst som har fastställts på grundval av enbart den inkomst av eget arbete som den försäkrade kan antas få under denna tid. Om därvid den sjukpenninggrundande inkomsten helt eller delvis är att hänföra till anställning, ska årsarbetstiden beräknas på grundval av enbart det antal arbetstimmar som den försäkrade kan antas ha i ifrågavarande förvärvsarbete under den aktuella tiden.

För en försäkrad som får sådan behandling eller rehabilitering som avses i 7 b § eller 22 kap. 7 § och som under denna tid får livränta enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring eller motsvarande ersättning enligt en annan författning ska Försäkringskassan, vid sjukdom under den tid då livränta betalas ut, beräkna sjukpenningen på en sjukpenninggrundande inkomst som har fastställts på grundval av enbart den inkomst av eget arbete som den försäkrade kan antas få under denna tid.

För en försäkrad som avses i 10 c § första stycket 1 eller 2 ska dock under studieuppehåll mellan vår- och hösttermin, då den försäkrade inte uppbär studiesocial förmån för studier som avses i tredje stycket 1, sjukpenningen beräknas på den sjukpenninggrundande inkomst som följer av första-tredje styckena, om sjukpenningen blir högre än sjukpenning beräknad på den sjukpenninggrundande inkomsten enligt fjärde stycket.

Fjärde stycket tillämpas även för försäkrad som avses i tredje stycket 6 när den försäkrade genomgår grundutbildning som är längre än 60 dagar.

Fjärde stycket tillämpas även för försäkrad som avses i tredje stycket 6 eller 7 när den försäkrade genomgår grundutbildning som är längre än 60 dagar.

Omprövning av sjukpenningförsäkringen enligt första stycket a ska ej omfattas av ändring av den försäkrades inkomstförhållanden på grund av sådant förvärvsarbete som avses i 16 a kap. 2 §.

Omprövning av sjukpenningförsäkringen enligt första stycket ska göras senast när den försäkrade gör anspråk på ersättning som betalas ut per dag.

5 d §³

När Försäkringskassan ska fastställa den sjukpenninggrundande inkomsten för en försäkrad som omfattas av 5 § tredje stycket 1–6 eller 5 e § och som helt eller delvis saknar anställning ska den sjukpenninggrundande inkomsten i vissa fall räknas om. Detsamma ska gälla för en försäkrad vars anställning upphör under en pågående ersättningsperiod. Omräkningen ska göras när minst ett år har förflutit räknat från den tidpunkt då den anställning upphörde som senast föranlett eller kunnat föranleda beräkning av sjukpenninggrundande inkomst. Därefter görs omräkningen årligen räknat ett år från den senaste omräkningen. Med den tidpunkt då anställningen upphörde jämföras den tidpunkt då den försäkrade helt upphörde med annat förvärvsarbete än arbete som anställd. När omräkning har gjorts enligt 5 c § räknas tidpunkten från utgången av det senaste hela år som avses där.

När Försäkringskassan ska fastställa den sjukpenninggrundande inkomsten för en försäkrad som omfattas av 5 § tredje stycket 1–7 eller 5 e § och som helt eller delvis saknar anställning ska den sjukpenninggrundande inkomsten i vissa fall räknas om. Detsamma ska gälla för en försäkrad vars anställning upphör under en pågående ersättningsperiod. Omräkningen ska göras när minst ett år har förflutit räknat från den tidpunkt då den anställning upphörde som senast föranlett eller kunnat föranleda beräkning av sjukpenninggrundande inkomst. Därefter görs omräkningen årligen räknat ett år från den senaste omräkningen. Med den tidpunkt då anställningen upphörde jämföras den tidpunkt då den försäkrade helt upphörde med annat förvärvsarbete än arbete som anställd. När omräkning har gjorts enligt 5 c § räknas tidpunkten från utgången av det senaste hela år som avses där.

Den sjukpenninggrundande inkomsten av annat förvärvsarbete, grundad på annan inkomst än som avses i 2 a § första stycket, ska också räknas om för en försäkrad som inte har upphört med förvärvsarbetet. Omräkning ska göras under en pågående ersättningsperiod efter det att ett år har förflutit räknat från ersättningsperiodens början. Därefter görs omräkningen årligen räknat ett år från den senaste omräkningen.

Omräkningen ska göras med den procentuella förändringen i det allmänna prisläget räknat från det senast fastställda talet för konsumentprisindex jämfört med motsvarande tal tolv månader dessförinnan. En omräkning som innebär en sänkning av den sjukpenninggrundande inkomsten ska inte beaktas. Den sjukpenninggrundande inkomsten kan

³ Senaste lydelse 2009:1454.

aldrig fastställas till ett belopp som överstiger sju och en halv gånger Prop. 2009/10:160
prisbasbeloppet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

Härigenom föreskrivs att 1 och 12–13 a §§ lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Denna lag gäller ersättning av staten vid personskada och tillämpas på

1. den som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt eller inställer sig till mönstring, eller annan uttagning enligt den lagen eller till *antagningsprövning enligt lagen (1994:1810) om möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning*,

2. den som medverkar i räddningstjänst eller i övning med en kommunal organisation för räddningstjänst enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor eller i räddningstjänst enligt 11 kap. 1 § andra stycket luftfartslagen (1957:297),

3. den som är intagen för vård i kriminalvårdsanstalt, i ett hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, i ett hem som avses i 22 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall samt den som är häktad eller anhållen eller i annat fall intagen eller tagen i förvar i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest,

4. den som utför samhällstjänst på grund av en föreskrift som meddelats med stöd av 27 kap. 2 a § eller 28 kap. 2 a § brottsbalken,

5. den som utför ungdomstjänst enligt 32 kap. 2 § eller 3 § första stycket 1 brottsbalken, och

6. den som utför oavlönat arbete enligt en föreskrift som har meddelats med stöd av 8 § första stycket 2 lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll.

Regeringen får föreskriva att lagen *skall* tillämpas även på den som i annat fall än som avses i första stycket frivilligt deltar i verksamhet inom totalförsvaret eller i verksamhet för att avvärja eller begränsa skada på människor eller egendom eller i miljön.

1. den som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt eller inställer sig till mönstring, eller annan uttagning enligt den lagen eller *rekryt som genomgår militär utbildning inom Försvarsmakten*,

Regeringen får föreskriva att lagen *ska* tillämpas även på den som i annat fall än som avses i första stycket frivilligt deltar i verksamhet inom totalförsvaret eller i verksamhet för att avvärja eller begränsa skada på människor eller egendom eller i miljön.

¹ Senaste lydelse 2006:895.

12 §²

För den som avses i 1 § första stycket 1 och som har skadats under *grundutbildning eller repetitionsutbildning* skall sjukpenningunderlag inte beräknas till lägre belopp än vad som motsvarar fyra gånger prisbasbeloppet enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring för tid före 21 års ålder, fyra och en halv gånger prisbasbeloppet för tid mellan 21 och 25 års ålder och fem gånger prisbasbeloppet för tid från och med 25 års ålder.

För den som avses i 1 § första stycket 1 och som har skadats under *grundutbildning eller repetitionsutbildning* utgör livränteunderlaget minst sju prisbasbelopp.

För den som avses i 1 § första stycket 3 och som när skadan inträffade hade varit intagen längre tid än sex månader *skall* sjukpenningunderlag och livränteunderlag inte beräknas till lägre belopp än som anges i 4 kap. 10 § andra stycket lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring. Detta gäller även för den som avses i 1 § andra stycket om regeringen föreskriver det.

För den som avses i 1 § första stycket 1 och som har skadats under *militär utbildning inom Försvarsmakten* ska sjukpenningunderlag inte beräknas till lägre belopp än vad som motsvarar fyra gånger prisbasbeloppet enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring för tid före 21 års ålder, fyra och en halv gånger prisbasbeloppet för tid mellan 21 och 25 års ålder och fem gånger prisbasbeloppet för tid från och med 25 års ålder.

För den som avses i 1 § första stycket 1 och som har skadats under *militär utbildning inom Försvarsmakten*, utgör livränteunderlaget minst sju prisbasbelopp.

För den som avses i 1 § första stycket 3 och som när skadan inträffade hade varit intagen längre tid än sex månader *ska* sjukpenningunderlag och livränteunderlag inte beräknas till lägre belopp än som anges i 4 kap. 10 § andra stycket lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring. Detta gäller även för den som avses i 1 § andra stycket om regeringen föreskriver det.

13 §³

Den som avses i 1 § första stycket 1 har rätt till särskild sjukpenning, om han under *grundutbildning* som är längre än 60 dagar har ådragit sig sjukdom som efter skyddstidens slut sätter ned hans förmåga att skaffa sig inkomst genom arbete med minst en fjärdedel. Detta gäller även vid sjukdom som har ådragits under utryckningsmånaden eller månaden efter denna.

Den som avses i 1 § första stycket 1 har rätt till särskild sjukpenning, om han *eller hon* under *militär utbildning inom Försvarsmakten* som är längre än 60 dagar, har ådragit sig sjukdom som efter skyddstidens slut sätter ned hans *eller hennes* förmåga att skaffa sig inkomst genom arbete med minst en fjärdedel. Detta gäller även vid sjukdom som har ådragits under utryckningsmånaden eller månaden efter denna.

² Senaste lydelse 2002:279.

³ Senaste lydelse 2002:279.

Särskild sjukpenning beräknas på ersättningsunderlag som uppgår till belopp som motsvarar fyra gånger prisbasbeloppet enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring för tid före 21 års ålder, fyra och en halv gånger prisbasbeloppet för tid mellan 21 och 25 års ålder och fem gånger prisbasbeloppet för tid från och med 25 års ålder.

Hel särskild sjukpenning utgör för dag 80 procent av ersättningsunderlaget, delat med 365.

Om den som har rätt till särskild sjukpenning samtidigt har rätt till annan ersättning enligt denna lag, sjukpenning enligt lagen om arbetsskadeförsäkring eller sjukpenning enligt 3 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring, utges den särskilda sjukpenningen endast i den mån den är högre. För den period sjukpenning har beräknats med tillämpning av 3 kap. 10–10 b §§ lagen om allmän försäkring utges den särskilda sjukpenningen endast i den mån den är högre för sådan period.

13 a §⁴

Den som avses i 1 § första stycket 1 och som har skadats under *grundutbildning eller repetitionsutbildning*, har efter skyddstidens utgång rätt till ersättning för nödvändiga kostnader för läkarevård, sjukvårdande behandling, sjukhusvård samt läkemedel under högst tre års tid. I kostnader för vård inräknas nödvändiga kostnader för resor.

Den som avses i 1 § första stycket 1 och som har skadats under *militär utbildning inom Försvarmakten*, har efter skyddstidens utgång rätt till ersättning för nödvändiga kostnader för läkarevård, sjukvårdande behandling, sjukhusvård samt läkemedel under högst tre års tid. I kostnader för vård inräknas nödvändiga kostnader för resor.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.
2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för den som före ikraftträdandet inställt sig till antagningsprövning enligt lagen (1994:1810) om möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning.

⁴ Senaste lydelse 2002:279.

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 2 §, 26 kap. 16 och 20 §§, 43 kap. 12–14 och 18 §§ och 110 kap. 35 § samt rubrikerna närmast före 26 kap. 16 och 20 §§ och 110 kap. 35 § socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.

2 §

Försäkrad för statligt personska-
deskydd enligt 43 kap. är

1. den som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt, eller inställer sig till mönstring eller annan uttagning enligt den lagen, eller *till antagningsprövning enligt lagen (1994:1810) om möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning,*

2. den som medverkar i räddningstjänst eller i övning med en kommunal organisation för räddningstjänst enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor, eller i räddningstjänst enligt 11 kap. 1 § andra stycket luftfartslagen (1957:297),

3. den som är intagen för vård i kriminalvårdsanstalt, i ett hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga eller i ett hem som avses i 22 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall samt den som är häktad eller anhållen eller i annat fall intagen eller tagen i förvar i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest,

4. den som utför samhällstjänst på grund av en föreskrift som har meddelats med stöd av 27 kap. 2 a § eller 28 kap. 2 a § brottsbalken,

5. den som utför ungdomstjänst enligt 32 kap. 2 § eller 3 § första stycket 1 brottsbalken, och

6. den som utför oavlönat arbete enligt en föreskrift som har meddelats med stöd av 8 § första stycket 2 lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll.

Försäkrad för statligt personska-
deskydd enligt 43 kap. är

1. den som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt, eller inställer sig till mönstring eller annan uttagning enligt den lagen eller *genomgår militär utbildning inom Försvarsmakten som rekryt,*

26 kap.

Plikttjänstgöring

Plikttjänstgöring samt annan militär utbildning och tjänstgöring

16 §

SGI-skydd gäller under tid då den försäkrade fullgör tjänstgöring enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt.

SGI-skydd gäller under tid då den försäkrade fullgör tjänstgöring enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt *eller genomgår militär utbildning inom Försvarsmakten som rekryt.*

PliktjänstgöringPliktjänstgöring samt annan
militär utbildning och tjänstgöring

20 §

Det som föreskrivs i 19 § andra stycket tillämpas även vid sjukdom för en försäkrad som fullgör pliktjänstgöring som avses i 16 §. Detta gäller dock endast vid *grundutbildning* som är längre än 60 dagar.

Det som föreskrivs i 19 § andra stycket tillämpas även vid sjukdom för en försäkrad som fullgör pliktjänstgöring *eller militär utbildning inom Försvarsmakten* som avses i 16 §. Detta gäller dock endast vid *utbildning* som är längre än 60 dagar.

43 kap.

12 §

För en försäkrad som har skadats under *grundutbildning eller repetitionsutbildning* utgör sjukpenningunderlaget vid tillämpning av 8 § minst

- 4 prisbasbelopp för tid före 21 års ålder,
- 4,5 prisbasbelopp för tid mellan 21 och 25 års ålder, och
- 5 prisbasbelopp för tid från och med 25 års ålder.

För en försäkrad som har skadats under *militär utbildning inom Försvarsmakten* utgör sjukpenningunderlaget vid tillämpning av 8 § minst

- 4 prisbasbelopp för tid före 21 års ålder,
- 4,5 prisbasbelopp för tid mellan 21 och 25 års ålder, och
- 5 prisbasbelopp för tid från och med 25 års ålder.

13 §

För en försäkrad som har skadats under *grundutbildning eller repetitionsutbildning* utgör livränteunderlaget vid tillämpning av 8 § minst 7 prisbasbelopp.

För en försäkrad som har skadats under *militär utbildning inom Försvarsmakten* utgör livränteunderlaget vid tillämpning av 8 § minst 7 prisbasbelopp.

14 §

En försäkrad har rätt till särskild sjukpenning, om han eller hon under *grundutbildning* som är längre än 60 dagar har drabbats av en sjukdom som efter skyddstidens slut sätter ned hans eller hennes förmåga att skaffa sig inkomst genom arbete med minst en fjärdedel. Detta gäller även vid sjukdom som har uppkommit under uttryckningsmånaden eller månaden efter denna.

En försäkrad har rätt till särskild sjukpenning, om han eller hon under *militär utbildning inom Försvarsmakten* som är längre än 60 dagar har drabbats av en sjukdom som efter skyddstidens slut sätter ned hans eller hennes förmåga att skaffa sig inkomst genom arbete med minst en fjärdedel. Detta gäller även vid sjukdom som har uppkommit under uttryckningsmånaden eller månaden efter denna.

18 §

En försäkrad som har skadats under *grundutbildning eller repetitionsutbildning* har under högst tre års tid efter skyddstiden rätt till ersättning för nödvändiga kostnader för

1. läkarvård,
2. sjukvårdande behandling,
3. sjukhusvård, och
4. läkemedel.

Som kostnader för vård räknas även nödvändiga utgifter för resor.

En försäkrad som har skadats under *militär utbildning inom Försvarsmakten* har under högst tre års tid efter skyddstiden rätt till ersättning för nödvändiga kostnader för

1. läkarvård,
2. sjukvårdande behandling,
3. sjukhusvård, och
4. läkemedel.

110 kap.

Totalförsvarets pliktverk och andra ansvariga för grundutbildning av totalförsvarspliktiga

Totalförsvarets rekryteringsmyndighet och andra ansvariga för grundutbildning av totalförsvarspliktiga

35 §

Totalförsvarets pliktverk ska lämna Pensionsmyndigheten de uppgifter som behövs för beräkning av pensionsgrundande belopp enligt 60 kap. 17 §.

Den som är ansvarig för grundutbildning av en totalförsvarspliktig enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt ska underrätta *Totalförsvarets pliktverk* om utbetalad dagersättning samt i förekommande fall om att utbildningen har avbrutits.

Totalförsvarets rekryteringsmyndighet ska lämna Pensionsmyndigheten de uppgifter som behövs för beräkning av pensionsgrundande belopp enligt 60 kap. 17 §.

Den som är ansvarig för grundutbildning av en totalförsvarspliktig enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt ska underrätta *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* om utbetalad dagersättning samt i förekommande fall om att utbildningen har avbrutits.

2.10 Förslag till lag om ändring i lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken

Prop. 2009/10:160

Härigenom föreskrivs att det i lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken ska införas en ny paragraf, 2 kap. 15 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

15 a §

Bestämmelserna i 1 § i den upphävda lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd i deras lydelse före den 1 juli 2010 tillämpas i fråga om den som inställt sig till antagningsprövning enligt lagen (1994:1810) om möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning.

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada m.m. ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Den som ådrar sig skada som omfattas av lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd har rätt till ersättning av staten enligt denna lag.

Om skadan har ådragits under ledighet eller annan fritid vid vistelse utanför förläggningsplats eller annan plats där verksamheten i fråga bedrivs, och skadan inte har orsakats av olycksfall vid färd till eller från nämnda plats då färden föranleddes av och stod i nära samband med verksamheten, utges ersättning endast till den som fullgör grundutbildning eller repetitionsutbildning enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt och som har skadats under tjänstgöringen.

Om skadan har ådragits under ledighet eller annan fritid vid vistelse utanför förläggningsplats eller annan plats där verksamheten i fråga bedrivs, och skadan inte har orsakats av olycksfall vid färd till eller från nämnda plats då färden föranleddes av och stod i nära samband med verksamheten, utges ersättning endast till den som fullgör grundutbildning eller repetitionsutbildning enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt *samt till den som genomgår militär utbildning inom Försvarsmakten som rekryt* och som har skadats under tjänstgöringen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

¹ Senaste lydelse 2002:280.

Härigenom föreskrivs att 17 § lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

17 §¹

När ramtid ska bestämmas räknas inte heller tid då den sökande

1. fått föräldrapenningförmån enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring,

2. varit hindrad att arbeta på grund av tjänstgöring enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt, *eller*

3. utfört förvärvsarbete som arbetsgivaren finansierat med särskilt anställningsstöd enligt förordningen (1997:1275) om anställningsstöd.

2. varit hindrad att arbeta på grund av tjänstgöring enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt,

3. utfört förvärvsarbete som arbetsgivaren finansierat med särskilt anställningsstöd enligt förordningen (1997:1275) om anställningsstöd, *eller*

4. varit hindrad att arbeta på grund av militär utbildning inom Försvarsmakten som rekryt.

Tid som enligt 13 a § har jämställts med förvärvsarbete ska dock räknas in i ramtiden.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

¹ Senaste lydelse 2009:666.

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 15 och 16 §§ diskrimineringslagen (2008:567) samt rubriken närmast före 2 kap. 15 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Värnplikt och civilplikt

Diskriminering är förbjuden vid mönstring, *antagningsprövning* eller annan utredning om personliga förhållanden enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt samt vid inskrivning för och under fullgörande av värnplikt eller civilplikt.

Förbudet gäller dock inte diskriminering som har samband med ålder.

Förbudet hindrar inte heller tillämpning av bestämmelser om

1. mönstrings- och tjänstgöringsskyldighet endast för män, eller att en totalförsvarspliktig inte ska kallas till mönstring eller inkallas till värnplikt eller civilplikt om han eller hon hänvisar till sin anslutning till visst religiöst samfund, eller

2. möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt i lagen (1994:1810) om möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning.

Om en myndighet eller en organisation som omfattas av förbudet i 15 § får kännedom om att *en totalförsvarspliktig* anser sig i samband med sådan verksamhet som avses i paragrafen ha blivit utsatt för trakasserier eller sexuella

Föreslagen lydelse

2 kap.

Värnplikt och civilplikt samt annan motsvarande militär utbildning inom Försvarsmakten

15 §

Diskriminering är förbjuden
1. vid mönstring eller annan utredning om personliga förhållanden enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt samt vid inskrivning för och under fullgörande av värnplikt eller civilplikt, samt

2. vid antagningsprövning till samt under fullgörande av annan motsvarande militär utbildning inom Försvarsmakten.

Förbudet hindrar inte heller tillämpning av bestämmelser om att en totalförsvarspliktig inte ska kallas till mönstring eller inkallas till värnplikt eller civilplikt om han eller hon hänvisar till sin anslutning till visst religiöst samfund.

16 §

Om en myndighet eller en organisation som omfattas av förbudet i 15 § får kännedom om att *en person som söker till eller deltar i utbildning eller annan verksamhet som anges i bestämmelsen* anser sig i samband därmed ha blivit

trakasserier, är myndigheten eller organisationen skyldig att utreda omständigheterna kring de uppgivna trakasserierna och i förekommande fall vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra trakasserier i framtiden.

utsatt för trakasserier eller sexuella trakasserier, är myndigheten eller organisationen skyldig att utreda omständigheterna kring de uppgivna trakasserierna och i förekommande fall vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra trakasserier i framtiden.

Första stycket gäller dock inte trakasserier som har samband med ålder.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

2.14 Förslag till lag om upphävande av lagen (1994:1810) om möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning Prop. 2009/10:160

Härigenom föreskrivs att lagen (1994:1810) om möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning ska upphöra att gälla vid utgången av juni 2010.

Häri genom föreskrivs att 1 § lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m. ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Denna lag gäller för

1. totalförsvarspliktiga under den tid då de är skyldiga att fullgöra värnplikt eller civilplikt enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt,
2. dem som genomgår utbildning för att få militär anställning i Försvarsmakten,
3. hemvärnsmän under den tid då de är tjänstgöringsskyldiga,
4. dem som genom krigsfrivilligavtal eller annat avtal åtagit sig att tjänstgöra frivilligt i befattningar i Försvarsmaktens krigsorganisation, under den tid då de är tjänstgöringsskyldiga,
5. dem som tjänstgör utomlands i utlandsstyrkan inom Försvarsmakten.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

¹ Senaste lydelse 2003:171.

2.16 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.

Prop. 2009/10:160

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m. ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt lagförslag 2.15

Föreslagen lydelse

1 §

Denna lag gäller för

1. totalförsvarspliktiga under den tid då de är skyldiga att fullgöra värnplikt eller civilplikt enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt,
2. dem som genomgår utbildning för att få militär anställning i Försvarsmakten eller i övrigt genomgår militär utbildning inom myndigheten,
3. hemvärnsmän under den tid då de är tjänstgöringsskyldiga,
4. dem som genom krigsfrivilligavtal eller annat avtal åtagit sig att tjänstgöra frivilligt i befattningar i Försvarsmaktens krigsorganisation, under den tid då de är tjänstgöringsskyldiga,
5. dem som tjänstgör utomlands i utlandsstyrkan inom Försvarsmakten.
5. dem som är anställda i Försvarsmakten och tjänstgör utomlands i en internationell militär insats.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2011.

2.17 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:2076) om skydd för anställning vid viss tjänstgöring inom totalförsvaret m.m.

Prop. 2009/10:160

Härigenom föreskrivs att lagen (1994:2076) om skydd för anställning vid viss tjänstgöring inom totalförsvaret m.m. ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Bestämmelserna i 9 kap. lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt *skall* gälla även med avseende på tjänstgöring som någon fullgör

1. åt det allmänna på grund av (1994:1809) om totalförsvarsplikt,

2. som reservofficer,

3. vid en krigsorganisation inom totalförsvaret på grund av frivilligt åtagande,

4. i Försvarsmakten för att tillgodose särskilda behov av personal för beredskapsändamål *eller*

5. i utlandsstyrkan i Försvarsmakten.

Föreslagen lydelse

Bestämmelserna i 9 kap. lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt *ska* gälla även med avseende på tjänstgöring som någon fullgör

1. skyldighet i annan lag än lagen

4. i Försvarsmakten för att tillgodose särskilda behov av personal för beredskapsändamål,

5. i utlandsstyrkan i Försvarsmakten, *eller*

6. i Försvarsmakten under militär utbildning som rekryt.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

2.18 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:2076) om skydd för anställning vid viss tjänstgöring inom totalförsvaret m.m.

Prop. 2009/10:160

Härigenom föreskrivs att lagen (1994:2076) om skydd för anställning vid viss tjänstgöring inom totalförsvaret m.m. ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt lagförslag 2.17

Föreslagen lydelse

Bestämmelserna i 9 kap. lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt ska gälla även med avseende på tjänstgöring som någon fullgör

1. åt det allmänna på grund av skyldighet i annan lag än lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt,
2. som reservofficer,
3. vid en krigsorganisation inom totalförsvaret på grund av frivilligt åtagande,
4. i Försvarsmakten för att tillgodose särskilda behov av personal för beredskapsändamål,
5. i *utlandsstyrkan* i Försvarsmakten, eller
5. i Försvarsmakten *i en internationell militär insats*, eller
6. i Försvarsmakten under militär utbildning som rekryt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2011.

Härigenom föreskrivs att 8 kap. 20 §, 11 kap. 25 § och 29 kap. 16 § samt rubriken närmast före 29 kap. 16 § inkomstskattelagen (1999:1229)¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

20 §

Ersättningar vid dödsfall eller invaliditet genom statens riskgarantier för totalförsvarspliktiga samt de som tjänstgör i Polisens utlandsstyrka och utlandsstyrkan inom Försvarsmakten är skattefria.

Ersättningar vid dödsfall eller invaliditet genom statens riskgarantier för totalförsvarspliktiga, *de som genomgår eller har genomgått militär utbildning inom Försvarsmakten som rekryter* samt de som tjänstgör i Polisens utlandsstyrka och utlandsstyrkan inom Försvarsmakten är skattefria.

11 kap.

25 §

Totalförsvarspliktigas dag ersättningar och tillägg till sådana ersättningar, naturaförmåner, fälttraktamenten, befattningspenningar, utbildningspremier, utryckningsbidrag samt avgångsvederlag ska inte tas upp.

Dagersättningar och tillägg till sådana ersättningar, *månadsersättningar*, naturaförmåner, fälttraktamenten, befattningspenningar, utbildningspremier, utryckningsbidrag samt avgångsvederlag *till totalförsvarspliktiga eller till de som genomgår militär utbildning inom Försvarsmakten som rekryter* ska inte tas upp.

Familjebidrag till totalförsvarspliktiga ska tas upp bara om bidraget betalas ut i form av näringsbidrag. Familjebidrag anses tillfalla den totalförsvarspliktige, även om bidraget betalas ut till någon annan. Familjebidrag i form av näringsbidrag ska tas upp i inkomstslaget tjänst, om näringen bedrivs av en juridisk person eller av ett svenskt handelsbolag som den värnpliktige inte är delägare i, och i annat fall i inkomstslaget näringsverksamhet.

Familjebidrag till totalförsvarspliktiga *eller till rekryter som avses i första stycket* ska tas upp bara om bidraget betalas ut i form av näringsbidrag. Familjebidrag anses tillfalla den totalförsvarspliktige, även om bidraget betalas ut till någon annan. Familjebidrag i form av näringsbidrag ska tas upp i inkomstslaget tjänst, om näringen bedrivs av en juridisk person eller av ett svenskt handelsbolag som den värnpliktige inte är delägare i, och i annat fall i inkomstslaget näringsverksamhet.

¹ Lagen omtryckt 2008:803.

Första och andra styckena tillämpas också för annan personal vid det svenska totalförsvaret som avlönas enligt de grunder som gäller för totalförsvarspliktiga. Prop. 2009/10:160

29 kap.

Familjebidrag till totalförsvarspliktiga

Familjebidrag till totalförsvarspliktiga och rekryter

16 §

Särskilda bestämmelser om familjebidrag *till totalförsvarspliktiga i form av näringsbidrag* finns i 11 kap. 25 §.

Särskilda bestämmelser om familjebidrag *i form av näringsbidrag till totalförsvarspliktiga och till rekryter som genomgår militär utbildning inom Försvarsmakten* finns i 11 kap. 25 §.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010 och tillämpas första gången vid 2011 års taxering.

Härigenom föreskrivs att 8 kap. 20 § inkomstskattelagen (1999:1229)¹ ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt lagförslag 2.19

Föreslagen lydelse

8 kap.
20 §

Ersättningar vid dödsfall eller invaliditet genom statens riskgarantier för totalförsvarspliktiga, de som genomgår eller har genomgått militär utbildning inom Försvarsmakten som rekryter samt de som tjänstgör i Polisens utlandsstyrka och *utlandsstyrkan inom* Försvarsmakten är skattefria.

Ersättningar vid dödsfall eller invaliditet genom statens riskgarantier för totalförsvarspliktiga, de som genomgår eller har genomgått militär utbildning inom Försvarsmakten som rekryter samt de som tjänstgör i Polisens utlandsstyrka och *i Försvarsmakten i en internationell militär insats* är skattefria.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2011 och tillämpas första gången vid 2012 års taxering.

¹ Lagen omtryckt 2008:803.

Härigenom föreskrivs att 31 § lagen (1994:260) om offentlig anställning ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

En arbetstagare vid polisväsendet, utrikesförvaltningen, Försvarsmakten, Fortifikationsverket, Försvarets materielverk, *Totalförsvarets pliktverk*, Förvarshögskolan eller Försvarets radioanstalt får med omedelbar verkan skiljas från sina arbetsuppgifter, om det är nödvändigt med hänsyn till landets bästa.

31 §¹

En arbetstagare vid polisväsendet, utrikesförvaltningen, Försvarsmakten, Fortifikationsverket, Försvarets materielverk, *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet*, Förvarshögskolan eller Försvarets radioanstalt får med omedelbar verkan skiljas från sina arbetsuppgifter, om det är nödvändigt med hänsyn till landets bästa.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2011.

¹ Senaste lydelse 1997:178.

Härigenom föreskrivs att 1, 3, 5, 7–9, 12, 13 och 17 §§ lagen (1998:938) om behandling av personuppgifter om totalförsvarspliktiga ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Denna lag tillämpas vid behandling av personuppgifter om totalförsvarspliktiga i den verksamhet *Totalförsvarets pliktverk* bedriver för att

1. ta fram underlag för beslut om inskrivning, krigsplacering eller annat ianspråktagande av personal till totalförsvaret,
2. redovisa personal med uppgifter inom totalförsvaret,
3. säkerställa att den registrerade fortlöpande får ändamålsenlig utbildning och lämplig placering inom totalförsvaret,
4. se till att den registrerade fullgör sina skyldigheter såvitt avser totalförsvarsplikten,
5. tillgodose den registrerades rättigheter och trygghet i hans eller hennes egenskap av totalförsvarspliktig, och
6. planera, följa upp och utvärdera den verksamhet som anges i 1–5.

I de fall det anges särskilt gäller lagen även i verksamhet som bedrivs av någon annan än *Totalförsvarets pliktverk*.

Lagen gäller endast om behandlingen är helt eller delvis automatiserad eller om personuppgifter ingår i eller är avsedda att ingå i en strukturerad samling av personuppgifter som är tillgängliga för sökning eller sammanställning enligt särskilda kriterier.

Föreslagen lydelse

1 §

Denna lag tillämpas vid behandling av personuppgifter om totalförsvarspliktiga i den verksamhet *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* bedriver för att

1. ta fram underlag för beslut om inskrivning, krigsplacering eller annat ianspråktagande av personal till totalförsvaret,
2. redovisa personal med uppgifter inom totalförsvaret,
3. säkerställa att den registrerade fortlöpande får ändamålsenlig utbildning och lämplig placering inom totalförsvaret,
4. se till att den registrerade fullgör sina skyldigheter såvitt avser totalförsvarsplikten,
5. tillgodose den registrerades rättigheter och trygghet i hans eller hennes egenskap av totalförsvarspliktig, och
6. planera, följa upp och utvärdera den verksamhet som anges i 1–5.

I de fall det anges särskilt gäller lagen även i verksamhet som bedrivs av någon annan än *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet*.

Lagen gäller endast om behandlingen är helt eller delvis automatiserad eller om personuppgifter ingår i eller är avsedda att ingå i en strukturerad samling av personuppgifter som är tillgängliga för sökning eller sammanställning enligt särskilda kriterier.

3 §

Med utredning avses i denna lag mönstring och annan utredning om den totalförsvarspliktiges förhållanden som kan utföras enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt samt särskild antagningsprövning enligt lagen (1994:1810) om möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning.

Med automatiserat register över totalförsvarspliktiga avses register med personuppgifter om totalförsvarspliktiga som förs av *Totalförsvarets pliktverk* med hjälp av automatiserad behandling för de ändamål som anges i 1 § första stycket.

Med automatiserat register över totalförsvarspliktiga avses register med personuppgifter om totalförsvarspliktiga som förs av *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* med hjälp av automatiserad behandling för de ändamål som anges i 1 § första stycket.

5 §

Personuppgifter som samlats in av *Totalförsvarets pliktverk* skall anses insamlade för de ändamål som anges i 1 § första stycket om inte *Totalförsvarets pliktverk* vid insamlingen uttryckligen angett att den sker för andra ändamål. Motsvarande *skall* gälla vid *verkets* behandling av uppgifter som annan myndighet samlat in.

Personuppgifter som samlats in av *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* ska anses insamlade för de ändamål som anges i 1 § första stycket om inte *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* vid insamlingen uttryckligen angett att den sker för andra ändamål. Motsvarande *ska* gälla vid *Totalförsvarets rekryteringsmyndighets* behandling av uppgifter som annan myndighet samlat in.

7 §

Totalförsvarets pliktverk är personuppgiftsansvarigt för den behandling av personuppgifter om totalförsvarspliktiga som *verket* utför.

Totalförsvarets rekryteringsmyndighet är personuppgiftsansvarigt för den behandling av personuppgifter om totalförsvarspliktiga som *myndigheten* utför.

8 §

I automatiserat register över totalförsvarspliktiga får personuppgifter föras in endast om den som

1. är eller har varit aktuell för utredning enligt 3 § första stycket,
2. genom avtal, beslut om krigsplacering eller på annat sätt är tagen i anspråk för totalförsvaret,

3. *skall* utföra särskild uppgift vid höjd beredskap eller på grund av viss kompetens är viktig för totalförsvaret,

3. *ska* utföra särskild uppgift vid höjd beredskap eller på grund av viss kompetens är viktig för totalförsvaret,

4. av en redan registrerad uppgifts som närstående, eller

5. nämns bland de uppgifter som avses i 9 § första stycket 13.

Uppgifter om en person som avses i första stycket 4 får registreras endast vid höjd beredskap.

Utan hinder av vad som sägs i första stycket får personuppgifter registreras om den som fattat beslut eller handlagt ärende som rör den registrerade hos *Totalförsvarets pliktverk* eller hos någon annan som utfört en utredning som avses i 3 § första stycket. Detsamma gäller personuppgifter om den som gjort journalanteckning i samband med sådan utredning eller i samband med den registrerades tjänstgöring inom totalförsvaret.

Utan hinder av vad som sägs i första stycket får personuppgifter registreras om den som fattat beslut eller handlagt ärende som rör den registrerade hos *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* eller hos någon annan som utfört en utredning som avses i 3 § första stycket. Detsamma gäller personuppgifter om den som gjort journalanteckning i samband med sådan utredning eller i samband med den registrerades tjänstgöring inom totalförsvaret.

I automatiserat register över totalförsvarspflichtiga får endast följande personuppgifter föras in:

1. personnummer eller samordningsnummer, namn, adress, telefonnummer och folkbokföringsort,

2. hinder för genomförande av utredning som avses i 3 § första stycket, för utbildning eller för krigsplacering eller annat ianspråktagande av den registrerade för totalförsvarets räkning,

3. boende- och familjeförhållanden samt försörjning, om uppgiften behövs för att *Totalförsvarets pliktverk skall* kunna fullgöra sina åligganden i fråga om förmåner till totalförsvarspflichtiga,

3. boende- och familjeförhållanden samt försörjning, om uppgiften behövs för att *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet ska* kunna fullgöra sina åligganden i fråga om förmåner till totalförsvarspflichtiga,

4. utbildning, anställning, kunskaper, färdigheter, anlag och intressen som har betydelse för bedömningen av den registrerades användbarhet inom totalförsvaret,

5. fysisk och psykisk hälsa och förmåga jämte de uppgifter som ligger till grund för bedömningen härav,

6. om den registrerade är svensk medborgare eller inte,

7. utgången i mål om ansvar för brott mot totalförsvarspflichten,

8. att den registrerade har dömts till påföljd för brott som framgår av uppgift ur belastningsregistret som *Totalförsvarets pliktverk* fått del av,

8. att den registrerade har dömts till påföljd för brott som framgår av uppgift ur belastningsregistret som *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* fått del av,

9. att den registrerade genomgått säkerhetsprövning enligt säkerhetskyddslagen (1996:627), vilken säkerhetsklass prövningen avsett och resultatet av denna,

10. vad som bestämts vid inskrivningen enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarspflicht eller lagen (1994:1810) om möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning,

11. krigsplacering, annat ianspråktagande av den registrerade för totalförsvaret eller särskild uppgift som han eller hon *skall* utföra vid höjd beredskap,

11. krigsplacering, annat ianspråktagande av den registrerade för totalförsvaret eller särskild uppgift som han eller hon *ska* utföra vid höjd beredskap,

12. tjänstgöring inom totalförsvaret samt betyg, vitsord, förordnanden och utmärkelser som är att hänföra till denna, samt

13. personliga förhållanden i övrigt som åberopas av den registrerade, om de rör hans eller hennes tjänstgöring inom totalförsvaret.

Andra känsliga personuppgifter än sådana uppgifter som rör hälsa eller religiös övertygelse får inte föras in i ett automatiserat register över totalförsvarspflichtiga. Uppgifter om religiös övertygelse får endast registreras om den registrerade har lämnat sitt uttryckliga samtycke till att uppgifterna behandlas i registret och de rör hans eller hennes tjänstgöring inom totalförsvaret.

¹ Senaste lydelse 1999:1061.

12 §

Totalförsvarets pliktverk har direktåtkomst till automatiserat register över totalförsvarspliktiga. Regeringen får meddela föreskrifter om att annan får ha direktåtkomst till registret.

Totalförsvarets rekryteringsmyndighet har direktåtkomst till automatiserat register över totalförsvarspliktiga. Regeringen får meddela föreskrifter om att annan får ha direktåtkomst till registret.

13 §

Regeringen får meddela föreskrifter om att annan än *Totalförsvarets pliktverk* får föra in personuppgifter i automatiserat register över totalförsvarspliktiga och rätta dessa.

Regeringen får meddela föreskrifter om att annan än *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* får föra in personuppgifter i automatiserat register över totalförsvarspliktiga och rätta dessa.

17 §

Tillsynsmyndigheten enligt personuppgiftslagen (1998:204) får inte förbjuda *Totalförsvarets pliktverk* att behandla personuppgifter om totalförsvarspliktiga.

Tillsynsmyndigheten enligt personuppgiftslagen (1998:204) får inte förbjuda *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* att behandla personuppgifter om totalförsvarspliktiga.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2011.

Härigenom föreskrivs att 6 kap. 1 § lagen (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.

1 §

Enligt Genèvekonventionerna den 12 augusti 1949 rörande skydd för offren i internationella väpnade konflikter och tilläggsprotokollen till konventionerna *skall* uppgifter om identitet, vistelseort, hälsotillstånd och liknande förhållanden som avser krigsfångar och andra skyddade personer som är i Sveriges våld lämnas till en officiell nationell upplysningsbyrå. Varje kommun och landsting som har sådana uppgifter *skall*, under tid när den nationella upplysningsbyrån är upprättad, lämna dessa uppgifter i fråga om krigsfångar till *Totalförsvarets pliktverk* och i fråga om andra skyddade personer till Migrationsverket. *Totalförsvarets pliktverk* och Migrationsverket *skall* vidarebefordra uppgifterna till den nationella upplysningsbyrån.

Varje kommun och landsting *skall* också till *Totalförsvarets pliktverk* respektive Migrationsverket lämna uppsamlade värdeföremål och handlingar, som kvarlämnats av skyddade personer eller som efterlämnats av avlidna skyddade personer, om värdeföremålen eller handlingarna är av vikt för de närmast anhöriga. Uppgift *skall* även lämnas om var avlidna skyddade personers gravar är belägna. *Totalförsvarets pliktverk* och Migrationsverket *skall* lämna vidare

Enligt Genèvekonventionerna den 12 augusti 1949 rörande skydd för offren i internationella väpnade konflikter och tilläggsprotokollen till konventionerna *ska* uppgifter om identitet, vistelseort, hälsotillstånd och liknande förhållanden som avser krigsfångar och andra skyddade personer som är i Sveriges våld lämnas till en officiell nationell upplysningsbyrå. Varje kommun och landsting som har sådana uppgifter *ska*, under tid när den nationella upplysningsbyrån är upprättad, lämna dessa uppgifter i fråga om krigsfångar till *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* och i fråga om andra skyddade personer till Migrationsverket. *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* och Migrationsverket *ska* vidarebefordra uppgifterna till den nationella upplysningsbyrån.

Varje kommun och landsting *ska* också till *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* respektive Migrationsverket lämna uppsamlade värdeföremål och handlingar, som kvarlämnats av skyddade personer eller som efterlämnats av avlidna skyddade personer, om värdeföremålen eller handlingarna är av vikt för de närmast anhöriga. Uppgift *ska* även lämnas om var avlidna skyddade personers gravar är belägna. *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* och Migrations-

uppsamlade värdeföremål och handlingar samt vidarebefordra uppgifter om gravars belägenhet till den nationella upplysningsbyrån.

verket *ska* lämna vidare uppsamlade värdeföremål och handlingar samt vidarebefordra uppgifter om gravars belägenhet till den nationella upplysningsbyrån.

Prop. 2009/10:160

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2011.

Härigenom föreskrivs att 37 kap. 4 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

37 kap.

4 §

Utöver vad som följer av 21 kap. 5 § gäller sekretess hos *Totalförsvarets pliktverk* och Migrationsverket i verksamhet som avser mottagande och vidarebefordran av upplysningar m.m. om krigsfångar och andra skyddade personer som avses i Genèvekonventionerna den 12 augusti 1949 rörande skydd för offren i internationella väpnade konflikter och tilläggsprotokollen till konventionerna (SÖ 1953:14–17 samt 1979:22 och 23), för uppgift om en enskilds vistelseort, hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men.

Utöver vad som följer av 21 kap. 5 § gäller sekretess hos *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* och Migrationsverket i verksamhet som avser mottagande och vidarebefordran av upplysningar m.m. om krigsfångar och andra skyddade personer som avses i Genèvekonventionerna den 12 augusti 1949 rörande skydd för offren i internationella väpnade konflikter och tilläggsprotokollen till konventionerna (SÖ 1953:14–17 samt 1979:22 och 23), för uppgift om en enskilds vistelseort, hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst femtio år.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2011.

3.1 Totalförsvarsplikt, rekrytering och grundutbildning

Den 6 december 2007 beslutade regeringen att tillsätta en parlamentarisk kommitté med det huvudsakliga uppdraget att överväga vilka författningsändringar och övriga åtgärder som är nödvändiga för att möjliggöra frivillig rekrytering och utbildning av sådan personal som enligt nuvarande förhållanden tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt. Kommittén antog namnet Utredningen om totalförsvarsplikten. I oktober 2008 överlämnade kommittén ett delbetänkande, Totalförsvarsplikten i framtiden (SOU 2008:98). En sammanfattning av förslagen i delbetänkandet finns i *bilaga 1*. Delbetänkandet har remissbehandlats. Remissinstanserna finns förtecknade i *bilaga 2*. En sammanställning av remissvaren finns i Förvarsdepartementet (dnr Fö2008/3223/MIL). Den 24 juni 2009 överlämnade kommittén sitt slutbetänkande, Totalförsvarsplikt och frivillighet (SOU 2009:63). En sammanfattning av kommitténs förslag finns i *bilaga 3*. Lagförslaget finns i *bilaga 4*. Slutbetänkandet har remissbehandlats. Remissinstanserna finns förtecknade i *bilaga 5*. En sammanställning av remissvaren finns i Förvarsdepartementet (Fö2008/3223/MIL).

Regeringen beslutade den 22 januari 2009 att inom Regeringskansliet (Förvarsdepartementet) tillsätta en utredning med uppgift att se över stödet till Förvarsmakten (Fö2009:A). Utredningen, som antagit namnet Stödutredningen, lämnade i maj 2009 sin rapport Ett användbart och tillgängligt försvar – Stödet till Förvarsmakten. Rapporten har remissbehandlats. Remissinstanserna finns förtecknade i *bilaga 6*. En sammanställning av remissvaren finns i Förvarsdepartementet (Fö2008/3334/MIL).

Regeringen lämnade den 19 mars 2009 propositionen (2008/09:140) Ett användbart försvar till riksdagen. Propositionen innehöll bl.a. regeringens ställningstaganden till förslagen i delbetänkandet från Utredningen om totalförsvarsplikten. Till grund för propositionen låg även bl.a. Förvarsberedningens rapporter Säkerhet i samverkan (Ds 2007:46) och Försvar i användning (Ds 2008:48).

Av propositionen framgår bl.a. att personalförsörjningen av samtliga ingående personalkategorier i Förvarsmakten bör vila på frivillighet om försvarsberedskapen så medger och att regeringen anser att en reformering av soldatförsörjningen bör ta sin början den 1 juli 2010. Med anledning av propositionen beslutade riksdagen den 15 juni 2009 bl.a. om Förvarsmaktens operativa förmåga från och med 2010 samt inriktningen för insatsorganisationens utformning 2014 m.m. (bet. 2008/09:FöU10, rskr. 2008/09:292).

Mot bakgrund av riksdagens beslut om den försvarspolitiska inriktningen beslutade regeringen den 30 juli 2009 om uppdrag till Förvarsmakten och Totalförsvarets pliktverk i fråga om reformerad rekrytering och militär grundutbildning m.m. samt anvisningar för verksamhetens genomförande (dnr Fö2008/3223/MIL). I enlighet med uppdraget har Förvarsmakten och Totalförsvarets pliktverk den 15 oktober 2009 till Regeringskansliet (Förvarsdepartementet) redovisat en bedömning av vissa ekonomiska konsekvenser m.m.

3.2 Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser – en svensk veteransoldatpolitik

Prop. 2009/10:160

Den 14 juni 2007 beslutade regeringen om direktiv (dir. 2007:83) till en särskild utredare med uppdrag att utforma förslag till en svensk veteranpolitik, dvs. ansvaret för personalen före, under och efter internationella militära insatser. Utredningen, som antog namnet Veteransoldatutredningen, skulle genomföras med utgångspunkt i en helhetssyn från rekrytering via utbildning och förberedelser inför insatsen, stöd och åtgärder under insatsen till omhändertagande, stöd och eventuell rehabilitering efter insatsen. Utredningen skulle också göra en allmän översyn av lagen (1999:568) om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten (LUF). Den 6 december 2007 beslutade regeringen om tilläggsdirektiv till utredningen (dir. 2007:159).

Veteransoldatutredningen lämnade i oktober 2007 ett delbetänkande, En svensk veteranpolitik, del 1 (SOU 2007:77). En sammanfattning av delbetänkandet finns i *bilaga 7*. I delbetänkandet redovisade utredningen en kartläggning av nuläget, lämnade förslag på åtgärder i det korta perspektivet samt redovisade inriktningen av det fortsatta arbetet. Delbetänkandet har remissbehandlats. Remissyttrandena och en remissammanställning finns tillgängliga i Försvarsdepartementet (dnr Fö2007/2371/MIL). En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 8*. Regeringen behandlade delbetänkandet i regleringsbrevet för Försvarsmakten för 2008.

I oktober 2008 redovisade Veteransoldatutredningen sitt slutbetänkande, En svensk veteranpolitik, del 2 (SOU 2008:91). I betänkandet lämnade utredningen förslag inom en lång rad områden, bl.a. rekrytering och insatsfrekvens, arbetsmiljö och risker, medicinskt omhändertagande, Försvarsmaktens särskilda uppföljningsansvar, stöd till anhöriga, stöd vid kritik, statens erkännande, insatsen som en merit, organisationers roll samt en svensk veteranadministration. Utredningen föreslog också att lagen (1999:568) om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten skulle ersättas med en ny lag. En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 9*. Betänkandets lagförslag finns i *bilaga 10*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 11*. Remissyttrandena och en sammanställning av dessa finns tillgängliga i Försvarsdepartementet (dnr Fö2008/3053/MIL).

I december 2009 har Försvarsmakten redovisat underlag till Regeringskansliet (Försvarsdepartementet) i fråga om dels lagen (1999:568) om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten, dels behovet av läkare vid internationella insatser (dnr Fö2008/3053/MIL).

När regeringen i denna proposition hänvisar till Veteransoldatutredningen avses slutbetänkandet, om inte annat anges.

3.3 Lagrådet

Regeringen beslutade den 4 februari 2010 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 12*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 13*. Regeringens lagförslag har i allt väsentligt utformats i enlighet med vad Lagrådet förordat. Lagrådets synpunkter behandlas i avsnitt 5.5

I propositionen finns lagförslag som till följd av sin enkla beskaffenhet inte varit föremål för Lagrådets granskning. Det är de lagförslag som har anknytning till namnbytet för Totalförsvarets pliktverk till Totalförsvarets rekryteringsmyndighet.

4 Totalförsvarsplikt, rekrytering och grundutbildning

4.1 Totalförsvarspliktens nuvarande ordning

Totalförsvarsplikt

Den 1 juli 1995 trädde den i dag gällande lagen ikraft, lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt. Syftet med lagen är att trygga hela totalförsvarets behov av personal. Totalförsvarspliktiga är samtliga svenska medborgare och i Sverige bosatta personer mellan det år de fyller 16 och det år de fyller 70 år.

Lagen ålägger den totalförsvarspliktige en skyldighet att

1) medverka vid föreskriven utredning om sina personliga förhållanden.

2) tjänstgöra inom totalförsvaret i den omfattning som hans eller hennes kroppskrafter och hälsotillstånd tillåter, och

3) iakta de föreskrifter som i övrigt meddelas i lagen om totalförsvarsplikt.

Den totalförsvarspliktiges skyldighet att tjänstgöra inom totalförsvaret fullgörs genom värnplikt, civilplikt och allmän tjänsteplikt. Värnplikt och civilplikt omfattar grundutbildning, repetitionsutbildning, beredskaps-tjänstgöring och krigstjänstgöring. Allmän tjänsteplikt är totalförsvarspliktiga bara skyldiga att fullgöra i samband med höjd beredskap.

Skyldighet att fullgöra värnplikt gäller svenska män från det år de fyller 19 till och med utgången av det år de fyller 47. Kvinnor kan enligt lagen (1994:1810) om möjligheter för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning, genomgå frivillig antagningsprövning för att därefter skrivas in till värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning än 60 dagar. Efter inskrivning omfattas kvinnorna av samma bestämmelser som män som har skrivits in efter månstring. I det skedet övergår saken alltså till att bli en plikt även för kvinnorna.

Lagen om totalförsvarsplikt innefattar ingen skyldighet att tjänstgöra inom Försvarsmaktens utlandsstyrka. De soldater som tjänstgör i utlandsstyrkan gör detta på frivillig grund.

Reglering

Totalförsvarsplikten regleras som nämns ovan huvudsakligen genom lagen om totalförsvarsplikt. Någon grundlagsreglerad totalförsvarsplikt

finns inte. Däremot innefattar totalförsvarsplikten vissa grundlagsrelaterade aspekter.

Enligt 2 kap. 8 § regeringsformen (RF) är den enskilde medborgaren gentemot det allmänna skyddad mot frihetsberövande och även i övrigt tillförsäkrad frihet att förflytta sig inom riket och att lämna det. Totalförsvarsplikten utgör en begränsning av denna frihet eftersom den innebär en skyldighet för enskilda att inställa sig för mönstring och grundutbildning och för fullgörande av totalförsvarsplikten i övrigt. Av 2 kap. 12 § första stycket RF följer att rörelsefriheten får begränsas endast genom lag. Enligt 12 § andra stycket får en begränsning bara göras för att tillgodose ändamål som är godtagbart i ett demokratiskt samhälle. Den måste också vara proportionerlig med hänsyn till det ändamål den avser att fylla och får inte sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen. Eftersom totalförsvarsplikten är en begränsning av rörelsefriheten måste den svara mot de krav som ställs upp i 2 kap. 12 § RF.

Totalförsvarsplikten berörs även av bestämmelserna i 2 kap. 16 § RF. Enligt 2 kap. 16 § RF får lag eller föreskrift inte innebära att någon medborgare missgynnas på grund av sitt kön. Denna princip får emellertid frångås om föreskriften i fråga avser värnplikt eller motsvarande tjänsteplikt. Det är alltså tillåtet att i nämnda hänseende göra skillnad mellan kvinnor och män.

Lagen om totalförsvarsplikt är således en s.k. skyldighetslagstiftning och innehåller bland annat bestämmelser om förfarandet vid inskrivning, mönstring och krigsplacering, skyldigheter för den enskilde, formerna för grundutbildning, repetitionsutbildning, beredskapstjänstgöring och krigstjänstgöring, samt längd på och villkor under tjänstgöringen. Vidare definierar lagen vad som avses med totalförsvarsplikt, värnplikt, civilplikt och allmän tjänsteplikt, samt vem som omfattas av bestämmelserna härom. Lagen innehåller även bestämmelser om brott mot totalförsvarsplikten.

Bestämmelser om verkställighet av lagen om totalförsvarsplikt finns i förordningen (1995:238) om totalförsvarsplikt.

Kvinnors möjligheter att fullgöra värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning regleras i lagen (1994:1810) om möjligheter för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning. Denna lag kompletteras av förordningen (1995:240) om möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning.

Fler bestämmelser finns vidare i ett antal andra förordningar samt i olika myndigheters föreskrifter. Bland övriga förordningar på området kan nämnas förordningen (1995:808) om medinflytande för totalförsvarspliktiga, förordningen (1995:239) om förmåner till totalförsvarspliktiga samt förordningen (1995:649) om ledighet och fritid för totalförsvarspliktiga under tjänstgöring.

Utöver särskilda författningar på området omfattas totalförsvarspliktiga även av ett antal författningar som även gäller andra personalkategorier inom Totalförsvaret, exempelvis lagen (1994:588) om utbildning för fredsfrämjande verksamhet, lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m. och lagen (1977:265) om statligt personskaideskydd.

För att kunna utreda totalförsvarspliktigas förutsättningar att fullgöra värnplikt eller civilplikt är alla totalförsvarspiktiga enligt 2 kap. 1 §, lagen om totalförsvarspikt, skyldiga att medverka till föreskriven utredning om sina personliga förhållanden. Sådan utredning kan utföras som mönstring eller som annan utredning.

Skyldigheten att efter begäran delta i annan utredning gäller för samtliga totalförsvarspiktiga och regleras i 2 kap. 1 § lagen om totalförsvarspikt. Utredningen kan genomföras av Totalförsvarets pliktverk, annan statlig myndighet som regeringen bestämmer, av kommun eller lands-ting. Om det inte är nödvändigt behöver utredningen inte ske i den enskildes närvaro. Den kan också genomföras genom att den enskilde på begäran skriftligen eller muntligen lämnar uppgifter om sig själv.

Skyldigheten att genomgå mönstring gäller bara för män som är svenska medborgare och regleras genom 2 kap. 2 och 3 §§ lagen om totalförsvarspikt. Mönstringsskyldigheten inträder det år den totalförsvarspiktige fyller 18, eller den senare dag då personen ifråga förvärvat svenskt medborgarskap. Om det inte finns särskilda skäl, är ingen skyldig att genomgå mönstring efter det kalenderår personen fyller 24 år. Mönstring ska genomföras vid Totalförsvarets pliktverk och ska ske i den enskildes personliga närvaro. Enligt lagen om totalförsvarspikt ska mönstring innefatta medicinska och psykologiska undersökningar och annan utredning av den enskildes personliga förhållanden. I samband med mönstringen ska Totalförsvarets pliktverk lämna information till den enskilde om värnplikt, civilplikt, utbildningsreserven samt om rätten att vara vapenfri.

Alla män kallas i dag inte till mönstring. För att bedöma vilka personer som är lämpliga att skriva in till tjänstgöring ska alla mönstringsskyldiga i enlighet med Totalförsvarets pliktverks föreskrifter först lämna uppgifter om sig själva i en webbaserad lämplighetsundersökning. Baserat på resultatet från den undersökningen kallas sedan de män som bedöms ha förutsättningar för att skrivas in för tjänstgöring till mönstring. Den webbaserade lämplighetsundersökningen genomförs enligt bestämmelserna om annan utredning i 2 kap. 1 § och faller inte in under bestämmelserna om mönstring i 2 kap. 2 §.

En ytterligare typ av utredning som kan föregå inskrivning till värnplikt eller civilplikt, är den särskilda antagningsprövning som genomförs av kvinnor som vill fullgöra värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning. Denna typ av utredning är helt frivillig. Kvinnor som vill genomgå antagningsprövning ska först ansöka om detta hos Totalförsvarets pliktverk. De som bedöms ha förutsättningar för att klara grundutbildning kallas sedan av Totalförsvarets pliktverk till ett frivilligt prövningstillfälle. Förfarandet vid antagningsprövningen motsvarar förfarandet vid mönstring. Denna antagningsprövning regleras genom lagen om möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt med lång grundutbildning.

Sedan 2008 skickas Totalförsvarets pliktverks webbaserade lämplighetsundersökning ut till samtliga 17-åriga kvinnor oavsett om de har

Inskrivning

En totalförsvarspiktig kan efter att ha genomgått utredning om sina personliga förhållanden skrivas in för värnplikt, civilplikt eller i utbildningsreserven. För att skrivas in till värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning än 60 dagar krävs att den totalförsvarspiktige har genomgått mönstring eller, för kvinnor, särskild antagningsprövning. Det samma gäller för inskrivning i utbildningsreserven. Efter annan utredning än mönstring kan en totalförsvarspiktig med andra ord bara skrivas in till civilplikt med kort grundutbildning eller helt utan grundutbildning.

I lagen om totalförsvarspikt anges att det antal personer ska skrivas in till värnplikt och civilplikt som i krig behövs i Försvarsmakten och det civila försvaret eller för Försvarsmaktens fredstida beredskap. Det är med andra ord det reella försvarsbehovet som ska styra volymerna. Ett större antal totalförsvarspiktiga än nödvändigt ska inte skrivas in för tjänstgöring. I lagen slås också fast att det är de bäst lämpade i varje befattningsgrupp som ska skrivas in för tjänstgöring. Överskjutande antal totalförsvarspiktiga som är lämpade för tjänstgöring ska skrivas in i utbildningsreserven.

Beslut om inskrivning fattas alltid av Totalförsvarets pliktverk, oavsett vilken myndighet som har genomfört själva utredningen. Totalförsvarets pliktverk kan också ändra ett beslut om inskrivning. Den enskilde kan överklaga ett sådant beslut till den myndighet som regeringen bestämmer, vilket i dag är Statens överklagandenämnd.

Att notera är att fullgörande av allmän tjänsteplikt inte kräver att den enskilde har skrivits in för tjänstgöring.

Särskilt om inskrivning efter mönstring och antagningsprövning

Den som efter genomförd mönstring bedöms ha förutsättningar att fullgöra värnplikt eller civilplikt, ska av Totalförsvarets pliktverk skrivas in för värnplikt, civilplikt eller i utbildningsreserven. Det samma gäller för kvinnor som efter antagningsprövning bedöms ha förutsättningar för tjänstgöring. Kvinnor måste dock samtycka till inskrivning. Efter detta omfattas de av bestämmelserna i lagen om totalförsvarspikt och är skyldiga att fullgöra tjänstgöring.

Om någon efter genomförd mönstring bedöms sakna förutsättningar för att fullgöra värnplikt eller civilplikt ska Totalförsvarets pliktverk besluta om att han inte är skyldig att fullgöra sådan tjänstgöring. Om en kvinna efter antagningsprövning på samma sätt befins sakna förutsättningar för att fullgöra värnplikt eller civilplikt skrivs hon inte in till tjänstgöring.

För män ska genomförd mönstring med andra ord alltid följas av ett beslut. Antingen ska mannen skrivas in för tjänstgöring eller i utbildningsreserven eller befrias från skyldigheten att fullgöra värnplikt och civilplikt.

Vid inskrivningen ska den totalförsvarspliktige placeras i en befattning eller i en befattningsgrupp. För den som skrivs in till värnplikt eller civilplikt som omfattar grundutbildning, ska inskrivningsbeslutet också inkludera information om befattning och förband samt vid vilken myndighet eller motsvarande där utbildningen ska fullgöras. Beslutet ska även ange längden på grundutbildningen, samt, om grundutbildningen är längre än 60 dagar, när den ska påbörjas.

Särskilt om inskrivning efter annan utredning än mönstring

Annan utredning än mönstring behöver till skillnad från mönstring inte följas av något beslut. Om en totalförsvarspliktig ska skrivas in för tjänstgöring efter annan utredning än mönstring kan detta bara innefatta civilplikt med kort grundutbildning eller civilplikt utan grundutbildning.

Särskilt om inskrivning för värnplikt

Inskrivning till värnplikt får bara ske efter att den totalförsvarspliktige har genomgått mönstring eller antagningsprövning, samt om den enskilde har visat sig ha förutsättningar att fullgöra sådan tjänstgöring. Kvinnor måste samtycka för att kunna skrivas in till värnplikt.

Vid inskrivning till värnplikt ska inskrivningsbeslutet inkludera befattning samt förband, myndighet eller motsvarande där utbildningen ska fullgöras. Värnplikt ska enligt bestämmelserna i lagen om totalförsvarsplikt alltid inledas med grundutbildning och vid inskrivningen ska även längden på grundutbildningen anges, samt när den ska börja.

Särskilt om inskrivning för civilplikt

Inskrivning till civilplikt kan ske efter mönstring, annan utredning än mönstring samt efter antagningsprövning.

För att skrivas in för civilplikt med längre grundutbildning än 60 dagar krävs fullgjord mönstring eller fullgjord antagningsprövning. Precis som vid inskrivning till värnplikt, måste kvinnor samtycka för att kunna skrivas in till civilplikt med längre grundutbildning än 60 dagar.

Inskrivning för civilplikt med kort grundutbildning och inskrivning för civilplikt utan grundutbildning kan även ske efter annan utredning än mönstring. För att kvinnor ska kunna skrivas in till dessa typer av civilplikt behövs heller inte något samtycke från den enskilde. Att notera är att civilplikt, till skillnad från värnplikt, inte måste inledas med grundutbildning. Om det vid utredningen om den enskildes förhållande framkommer att denne har tillräckliga färdigheter för att upprätthålla en tjänst, kan inskrivning för civilplikt ske direkt mot en befattning.

Vid beslut om inskrivning till civilplikt som innefattar grundutbildning ska även bestämmas vilken befattning eller befattningstyp den enskilde ska utbildas mot, vid vilket förband, myndighet eller motsvarande utbildningen ska fullgöras, grundutbildningens längd och, om grundutbildningen är längre än 60 dagar, även när utbildningen ska påbörjas. Vid beslut om inskrivning till civilplikt som inte innefattar grundutbildning behöver

vid inskrivningen bara bestämmas vilken befattning det är som den enskilde ska upprätthålla.

Särskilt om inskrivning i utbildningsreserven

För värnplikt och civilplikt ska det antal totalförsvarspliktiga skrivas in som i krig behövs i Försvarsmakten och för det civila försvaret samt för Försvarsmaktens fredstida beredskap. Övriga män som vid mönstring visar sig ha förutsättningar att fullgöra värnplikt eller civilplikt ska skrivas in i utbildningsreserven. Kvinnor som har genomgått antagningsprovning kan efter samtycke skrivas in i utbildningsreserven. En totalförsvarspliktig som endast har genomgått annan utredningen än mönstring kan däremot inte skrivas in i utbildningsreserven. Inskrivning till utbildningsreserven innebär inte att den enskilde åläggs att genomgå någon utbildning.

Ett beslut om inskrivning till utbildningsreserven ska innehålla information om den totalförsvarspliktiges befattningsgrupp. Vidare ska antecknas om han eller hon har begärt att få vara vapenfri.

Inskrivning i utbildningsreserven ska upphöra efter fem år. Regeringen kan med hänsyn till försvarsberedskapen föreskriva att inskrivningen inte ska upphöra. Ingen totalförsvarspliktig ska emellertid stå kvar i utbildningsreserven efter att hon eller han har fyllt 30 år.

Om försvarsberedskapen kräver det, kan regeringen föreskriva att totalförsvarspliktiga som har skrivits in i utbildningsreserven i stället ska skrivas in för värnplikt eller för civilplikt med längre grundutbildning än 60 dagar.

Fullgörande av tjänstgöring

Tjänstgöring enligt lagen om totalförsvarsplikt kan som tidigare har nämnts fullgöras som värnplikt, civilplikt eller allmän tjänsteplikt.

Värnplikt och civilplikt innefattar grundutbildning, repetitionsutbildning, beredskapstjänstgöring och krigstjänstgöring. Endast totalförsvarspliktiga som har skrivits in för värnplikt eller civilplikt är skyldiga att fullgöra sådan tjänstgöring. När en kvinna väl har samtyckt till inskrivning och har skrivits in för värnplikt eller civilplikt med lång grundutbildning omfattas hon av samma regler som män, dvs. är skyldig att fullgöra den tjänstgöring hon är inskriven för.

Värnplikt ska fullgöras inom Försvarsmakten och ska alltid inledas med grundutbildning. Civilplikt ska fullgöras inom de verksamheter inom totalförsvaret som regeringen föreskriver och kan inledas med grundutbildning.

Allmän tjänsteplikt tillämpas bara vid höjd beredskap och omfattar alla totalförsvarspliktiga. Till skillnad för vad som gäller för värnplikt eller civilplikt behöver en totalförsvarspliktig inte ha skrivits in för att kunna åläggas att fullgöra allmän tjänsteplikt. Allmän tjänsteplikt fullgörs genom att den totalförsvarspliktige kvarstår i sin anställning eller fullföljer ett uppdrag, tjänstgör enligt avtal om frivillig tjänstgöring inom totalförsvaret, eller genom att han eller hon utför arbete som har anvisats av regeringen.

Att totalförsvarspiktiga som skrivits in för värnplikt eller civilplikt kan åläggas att genomgå utbildning syftar till att de ska få kunskaper och färdigheter för att kunna krigsplaceras och ytterst vid behov tjänstgöra i en befattning inom totalförsvaret i händelse av högsta beredskap, dvs. då landet är i krig. Enligt lagen om totalförsvarspikt ska grundutbildningen för både värnpliktiga och civilpliktiga ge de kunskaper och färdigheter som krigsuppgiften kräver. Omfattningen av repetitionsutbildningen bestäms för varje totalförsvarspiktig mot bakgrund av dennes krigsuppgift och utbildningsbehovet för den funktion där han eller hon är krigsplacerad.

Repetitionsutbildningen ska sedan vidmakthålla och utveckla skickligheten för krigsuppgiften. Både grundutbildning och repetitionsutbildning får innehålla utbildning för fredsfrämjande verksamhet, om denna utbildning ger eller vidmakthåller sådana färdigheter som krävs för krigsuppgiften. Grund- och repetitionsutbildning får också innehålla uppgifter som syftar till att upprätthålla försvarsberedskapen.

Den sammanlagda tiden för grund- och repetitionsutbildning får för varje totalförsvarspiktig omfatta högst 700 dagar.

Längden på grundutbildningen ska för totalförsvarspiktiga som har skrivits in för värnplikt vara minst 80 dagar lång och får omfatta högst 615 dagar. För totalförsvarspiktiga som har skrivits in för civilplikt får grundutbildningen vara högst 320 dagar lång. Något lägsta antal dagar finns inte. Om inga särskilda skäl talar emot det ska grundutbildningen både för värnpliktiga och civilpliktiga genomföras i en följd.

Repetitionsutbildningen får för varje totalförsvarspiktig totalt omfatta högst 240 dagar. Om det inte finns särskilda skäl, är ingen totalförsvarspiktig heller skyldig att fullgöra repetitionsutbildning vid mer än två tillfällen varje år, tillsammans omfattande som mest 34 dagar.

Krigsplacering och beredskapstjänstgöring

För att kunna åläggas att fullgöra beredskapstjänstgöring och krigstjänstgöring måste en totalförsvarspiktig först ha krigsplacerats av Totalförsvarets pliktverk i enlighet med lagen om totalförsvarspikt. Detta kräver att de har gått igenom föreskriven utredning om sina personliga förhållanden samt inskrivning för tjänstgöring och grundutbildning. Om de får godkända vitsord kan de sedan krigsplaceras. Efter att de har krigsplacerats kan de kallas in för krigs- eller beredskapstjänstgöring. De totalförsvarspiktiga som skrivs in till civilplikt utan grundutbildning kan däremot krigsplaceras direkt efter inskrivning.

Efter avslutad grundutbildning ska totalförsvarspiktiga som har fått tillräckliga kunskaper och färdigheter för en krigsuppgift, alltså krigsplaceras i en befattning eller en verksamhet. Krigsplaceringen ska inte kvarstå mer än tio år efter det senaste tjänstgöringstillfället. I enskilda fall får beslut dock fattas om att krigsplaceringen ska förlängas.

Även totalförsvarspiktiga som har skrivits in för civilplikt utan grundutbildning ska krigsplaceras i en befattning.

Totalförsvarets pliktverk beslutar om krigsplacering efter framställan från bemanningsansvariga myndigheter. En bemanningsansvarig myndighet får ändra ett beslut om krigsplacering till en annan placering inom

organisationen. Totalförsvarets pliktverk får även i vissa fall besluta om krigsplacering även utan framställan från bemanningsansvarig myndighet.

Den som har fullgjort grundutbildning längre än 60 dagar krigsplaceras i den verksamhet där grundutbildningen har fullgjorts om det inte ur totalförsvarsynpunkt är bättre med en annan placering. Totalförsvarspliktiga som har skrivits in för civilplikt utan grundutbildning ska krigsplaceras i den befattning som hon eller han ska upprätthålla.

Den som efter avslutad grundutbildning inte har krigsplaceras, får skrivas in för civilplikt utan grundutbildning eller för civilplikt med grundutbildning som inte överstiger 60 dagar.

Totalförsvarspliktiga som har krigsplacerats kan således kallas in till krigstjänstgöring eller till beredskapstjänstgöring när det råder höjd beredskap och är då skyldiga att fullgöra sådan tjänstgöring. Om det i annat fall, alltså även utan att det föreligger höjd beredskap, behövs för försvarsberedskapen kan regeringen föreskriva om att totalförsvarspliktiga ska vara skyldiga att fullgöra beredskapstjänstgöring. Denna får för varje totalförsvarspliktig omfatta högst 180 tjänstgöringsdagar.

Regeringen ska för varje tillfälle bestämma hur många totalförsvarspliktiga som ska kallas in till krigs- eller beredskapstjänstgöring.

4.2 Ny lagstiftning

4.2.1 Säkerhets- och försvarspolitiska utgångspunkter

Regeringen har i propositionen Ett användbart försvar redovisat sina bedömningar i fråga om målen för vår säkerhet och konsekvenser för svensk säkerhetspolitik samt utgångspunkter för den svenska försvarspolitiken (prop. 2008/09:140). Vidare har regeringen i propositionen redovisat sin bedömning av insatsorganisationens beredskap m.m. Riksdagen har med anledning av propositionen beslutat om mål för det militära försvaret och Försvarsmaktens operativa förmåga samt inriktningen för insatsorganisationens utformning 2014 (bet. 2008/09:F6U10, rskr. 2008/09:292).

Försvarspolitisk inriktning

Förmågan till väpnad strid utgör grunden för att upprätthålla och utveckla ett militärt försvar. Målet för det militära försvaret är från och med 2010 att enskilt och tillsammans med andra, inom och utom landet, försvara Sverige och främja vår säkerhet. Detta kan ske genom att hävda Sveriges suveränitet, värna suveräna rättigheter och nationella intressen, förebygga och hantera konflikter och krig, samt skydda samhället och dess funktionalitet i form av stöd till civila myndigheter.

Försvarsmakten ska bidra till målen för vår säkerhet och till målet för det militära försvaret genom att enskilt, och tillsammans med andra myndigheter, länder och organisationer,

- försvara Sverige och främja vår säkerhet genom insatser på vårt eget territorium, i närområdet och utanför närområdet

- upptäcka och avvisa kränkningar av det svenska territoriet och i enlighet med internationell rätt värna suveräna rättigheter och nationella intressen i områden utanför detta och
- med befintlig förmåga och resurser bistå det övriga samhället och andra myndigheter vid behov.

Från och med 2010 ska Försvarsmakten ha en operativ förmåga som möjliggör genomförande av omvärldsbevakning, insatser och utveckling av insatsorganisationen. Denna operativa förmåga ska uppnås enskilt och med andra. Den operativa förmågan bör möta kraven på ett användbart, tillgängligt och flexibelt försvar för insatser i Sverige, i och utanför närområdet.

Insatsorganisationens framtida utformning

I förhållande till vad som tidigare gällt innebär den nya försvarspolitiska inriktningen betydligt högre krav på insatsorganisationens tillgänglighet, användbarhet och flexibilitet. I den framtida insatsorganisationen ska samtliga förband, utom hemvärnet med de nationella skyddsstyrkorna, kunna användas i insatser såväl nationellt som internationellt. Inget förband som kräver återtagning och komplettering under längre tid för att bli användbart ska finnas i insatsorganisationen. Insatsorganisationen kompletteras med en personalreserv som innehåller militär personal som tidigare tjänstgjort i Försvarsmakten. Vid beslut om höjd beredskap ska huvuddelen av förbanden vara användbara inom några dagar och samtliga förband inom en vecka. Vid sidan av de krav som är kopplade till höjd beredskap kommer förbandens beredskap för insatser att variera över tiden. Huvuddelen av förbanden kommer dock att vara tillgängliga för insats inom tre månader. Förbandens ökade tillgänglighet och kvalitet – vilket leder till ökad operativ effekt – skapas genom uppsättandet av stående förband, kontraktsförband och ett utvecklat hemvärn med nationella skyddsstyrkor.

Enligt regeringens uppfattning måste nationella och internationella insatser betraktas som kärnan i Försvarsmaktens ordinarie verksamhet. Övergången till ett insatsförsvar innebär att sannolikheten för att våra förband ska bli insatta i stridssituationer är större än förr och att personalens och förbandens förmåga kommer att prövas allt mer. Insatsförbanden ska ofta lösa kvalificerade uppgifter tillsammans med multinationell trupp i, ur ett svenskt perspektiv, främmande miljö och klimat. Detta förutsätter förmåga att verka tillsammans med andra länder, och ställer stora krav på materiel och personal.

Kvalificerad personal i välövade förband är en förutsättning för att kunna hantera högt ställda och snabbt skiftande krav i framtidens insatser. All personal i insatsförbanden måste på ett ändamålsenligt och kostnadseffektivt sätt ges utbildning och övning som ger dem bästa möjliga förutsättningar för att lösa sina nya uppgifter framgångsrikt och säkert.

Totalförsvar består av militär verksamhet (militärt försvar) och civil verksamhet (civilt försvar). Den säkerhetspolitiska utvecklingen har medfört att förberedelser inom det civila försvaret inte behöver bedrivas i samma omfattning som tidigare. Åtgärder som vidtas för att stärka samhällets förmåga att hantera kriser och extrema händelser i fred utgör grunden för sådana satsningar som kan behöva vidtas inom det civila försvaret vid ett förändrat säkerhetspolitiskt läge. I linje med denna utveckling har civilpliktsutbildningen minskat successivt under de senaste åren. Civilplikt med lång grundutbildning har upphört helt.

Med *krisberedskap* avses förmågan att genom utbildning, övning och andra åtgärder samt genom den organisation och de strukturer som skapas före, under och efter en kris förebygga, motstå och hantera krisituationer.

4.2.2 Utgångspunkter för Försvarsmaktens personalförsörjning

Som redovisats ovan innebär den försvarspolitiska inriktningen och kraven på operativ förmåga att alla delar av insatsorganisationen bör vara tillgängliga för Försvarsmaktens samtliga uppgifter utan föregående beslut om t.ex. mobilisering eller höjd beredskap. Mot denna bakgrund bör Försvarsmaktens personalförsörjning i alla delar vara utformad för att på ett kostnadseffektivt sätt gagna insatsorganisationens tillgänglighet och användbarhet.

En reformerad personalförsörjning är en avgörande förutsättning för att genomföra den försvarspolitiska inriktning som riksdagen har beslutat om. Förändringsbehovet är särskilt tydligt i fråga om principerna för att tillgodose behovet av soldater och sjömän. Regeringen anser att en övergång till en personalförsörjning som grundas på frivillighet för samtliga personalkategorier i insatsorganisationen väsentligt skulle förbättra förutsättningarna att skapa en insatsorganisation som motsvarar dagens krav på säkerhetspolitisk handlingsfrihet.

Utvecklingen mot ett mer användbart och tillgängligt försvar kan bara ske i den takt ekonomin medger. Detta gäller även övergången till en insatsorganisation där all personal tjänstgör på frivillig grund. Ett mer kostnadseffektivt system för rekrytering och grundläggande utbildning är av avgörande betydelse för att frigöra en del av de resurser som kommer att krävas för att rekrytera personal till stående och kontrakterade förband. Därutöver kommer ytterligare resurser att behöva frigöras genom fortsatta förändringar och rationaliseringar i fråga om personal-, materiel- och logistikförsörjning samt övrig stödverksamhet.

På längre sikt är Försvarsmaktens möjlighet att uppfylla de krav som ställs på insatsorganisationen beroende av ett kontinuerligt inflöde av kvinnor och män som vill verka som yrkes- eller reservofficerare, sjömän och soldater i kontrakterade eller stående förband eller hemvärnssoldater. Förmågan att attrahera och behålla personal – dvs. rekryteringskraften – måste enligt regeringens mening ställas i förgrunden vid utformningen av det nya personalförsörjningssystemet. I syfte att stärka personalförsörjningen måste därutöver ytterligare ansträngningar göras för att såväl

kvinnor som män ska utgöra en självklar rekryteringsbas för både militär och civil personal inom Försvarsmakten.

Enligt regeringens mening finns även i framtiden ett tydligt behov av olika tjänstgöringsformer för den militära personalen. Regeringen avvisar därför ståndpunkten att det redovisade reformbehovet skulle innebära en utveckling mot ett yrkesförsvaret. Merparten av personalen kommer att tjänstgöra tidvis i insatsorganisationen. Detta gäller bl.a. reservofficerare, soldater i de kontrakterade förbanden samt soldater i hemvärnet med de nationella skyddsstyrkorna. Tidvis tjänstgöring innebär att personalens huvudsakliga värv finns utanför Försvarsmakten. Tjänstgöring inom Försvarsmakten sker dock regelbundet i form av utbildning, övning, beredskap eller insatser. En jämförelse kan här göras med dagens tjänstgöringsförhållanden för reservofficerare. Vid sidan av tidvis tjänstgörande personal kommer att finnas en mindre andel soldater och sjömän som anställs för viss tid för kontinuerlig tjänstgöring i de stående förbanden. Endast i fråga om yrkesofficerare – och eventuellt vissa kategorier av specialistofficerare – kommer militär personal att kunna anställas tills vidare. Den utredning som regeringen tillsatt om personalförsörjningen (Dir. 2009:58, Personalförsörjning för det reformerade försvaret) kommer bl.a. att lämna förslag till hur längre tidsbegränsade anställningar kan uppnås och vilka författningsändringar som kan behövas. Utredningen ska redovisa sitt uppdrag senast den 1 december 2010. I enlighet med den försvarspolitiska inriktningen kommer tre fjärdedelar av soldaterna inom arméstridskrafterna att tjänstgöra tidvis, medan personalen inom marin- och flygstridskrafterna huvudsakligen kommer att bestå av kontinuerligt tjänstgörande.

Förekomsten av olika tjänstgöringsformer är bl.a. nödvändigt för att över tiden kunna upprätthålla eller anpassa insatsorganisationen till varierande krav på beredskap eller insatser. Tidvis eller tidsbegränsad tjänstgöring för soldater och sjömän innebär vidare att den belastning som insatser kan innebära begränsas för den enskilde. Den tidsbegränsade tjänstgöringen har också betydelse för att skapa bästa möjliga förutsättningar för den enskilde att övergå till civil verksamhet. Enligt regeringens mening finns därutöver ett värde i att en stor del av insatsorganisationens personal har sin huvudsakliga sysselsättning utanför Försvarsmakten. Detta innebär bl.a. att den militära personalen kan bidra med civila kompetenser och kunskaper i verksamheten, samtidigt som den bidrar till att kunskap om Försvarsmakten sprids till andra delar av samhället och därmed stärker försvarets folkliga förankring.

4.2.3 Behovet av en förändrad tillämpning av totalförsvarsplikten

Kraven på soldatförsörjningen

Enligt regeringens mening måste de principer som styr rekryteringen, utbildningen, bibehållandet och avvecklingen av soldater och sjömän – soldatförsörjningssystemet – ytterst kunna motiveras utifrån kraven på Försvarsmaktens operativa förmåga och insatsorganisationens behov. Principerna för soldatförsörjningen måste betraktas som ett medel för att

uppnå verksamhetens mål. Under vissa förutsättningar har det varit motiverat att använda totalförsvarsplikten som ett sådant medel. Totalförsvarsplikten kan däremot aldrig betraktas som ett mål i sig.

För att uppnå de försvarspolitiska målen krävs enligt regeringen ett soldatförsörjningssystem som i betydligt större utsträckning präglas av kostnadseffektivitet, ändamålsenlighet och flexibilitet. Den grundläggande militära utbildningen måste vara tydligt kopplad till de uppgifter som Försvarsmakten ska utföra. Ett effektivt utbildningssystem innebär att andelen utbildade som inte kan användas för Försvarsmaktens samtliga uppgifter måste minimeras. Systemet måste vidare på kort tid kunna svara mot nya inriktningar i verksamheten och stödja Försvarsmaktens rekryteringsbehov i ett bredare perspektiv – främst vad avser officersrekrytering och rekrytering till hemvärnet med de nationella skyddsstyrkorna. Därutöver finns starka skäl för att inom soldatförsörjningssystemet tillmäta den enskildes vilja till tjänstgöring en större betydelse och ta vara på kvinnors kompetens på ett bättre sätt än i dag.

Regeringen vill betona att totalförsvarsplikten även fortsättningsvis kommer att vara ett viktigt instrument för att i en förändrad omvärldssituation med tider av krig eller krigsfara ytterst kunna säkra Sveriges självständighet som stat. Totalförsvarsplikten är avgörande för möjligheterna att i ett sådant läge kunna tillskapa en väsentligt större insatsorganisation än i dag. Tjänstgöring med plikten som grund kan även vara avgörande under andra förhållanden för att upprätthålla den befintliga insatsorganisationens förmåga och beredskap. Detta innebär att regeringen ser ett fortsatt tydligt behov av en lagstiftning som ger förutsättningar att använda en plikt att tjänstgöra när försvarsberedskapen så kräver, även om tillämpningen anpassas för att bättre svara mot dagens krav avseende insatsorganisationen.

Brister i den nuvarande tillämpningen av totalförsvarsplikten

Totalförsvarsplikten och dess föregångare den allmänna värnplikten, har sin grund i en tid när det militära försvarets personalbehov bestämdes av uppgiften att kunna möta en storskalig militär invasion av Sverige. I förhållande till denna uppgift var plikten under lång tid ett väl fungerande soldatförsörjningssystem. Ännu i dag är systemet till viss del effektivt i det avseendet att Försvarsmakten förmår att bemanna krigsförbanden med grundutbildade och krigsplacerade totalförsvarspliktiga. Tillämpningen av totalförsvarsplikten är dock samtidigt ett av de viktigaste skälen till att samma krigsförband har en alltför låg omedelbar tillgänglighet, användbarhet och flexibilitet i förhållande till dagens uppgifter för Försvarsmakten.

De krigsförband som i dag till största delen består av totalförsvarspliktiga kan inte användas med mindre än att personalen genom regeringsbeslut kallas in för tjänstgöring. Trots att personalen omsätts i en hög takt är förbanden i allmänhet heller inte användbara omedelbart efter en eventuell inkallelse till tjänstgöring. Tvärtom krävs i många fall kompletterande övning, utbildning och utrustning. Regeringen har möjlighet att besluta om partiell eller allmän mobilisering för att möta ett väpnat angrepp mot Sverige. I fråga om möjligheten att svara mot plötsliga eller

begränsade händelser eller kriser med militära inslag i närområdet är mobiliseringsinstrumentet dock långt ifrån alltid användbart. Utifrån den säkerhetspolitiska inriktning som redovisats ovan måste detta betraktas som en allvarlig brist.

Till detta kommer att förband bestående av totalförsvarspiktiga inte kan användas för insatser utanför Sverige, i närområdet eller utanför närområdet. Denna begränsning är det huvudsakliga skälet till att en dubblerad förbandsstruktur har uppkommit – dels för krigsförband och dels för förband med internationella uppgifter. Detta förhållande har i sin tur lett till ineffektivitet i fråga om bl.a. samövning, resursutnyttjande och personalplanering.

I dag används en betydande del av grundutbildningen för att samöva det krigsförband som de totalförsvarspiktiga efter utbildningen ska krigsplaceras vid. Personal som ska genomföra internationella insatser (eller ingå i förband som upprätthåller beredskap för sådana insatser) samövas därefter i nya förband. Dessa förband upplöses dock i allmänhet efter insatsens eller beredskapens slut. Sammantaget innebär detta att de förhållandevis omfattande resurser som läggs ned på att samöva krigsförbanden inte får något större genomslag i den internationella verksamheten. Samtidigt kan de resurser som lagts ner på samövning av förbanden i utlandsstyrkan inte tas tillvara av de ordinarie krigsförbanden. Den dubbla förbandsstrukturen leder därutöver till påfrestningar för Försvarsmaktens organisation till följd av att personal, materiel och infrastrukturer måste fördelas mellan produktionen av krigsförband och förband för internationella uppgifter.

Dagens grundutbildning styrs vidare helt av de behov som finns vid krigsförbanden och inte av Försvarsmaktens samtliga uppgifter. Kompetensbehovet för internationella insatser är inte styrande för grundutbildningen vad avser innehåll och antal. I fråga om krigsförbanden – som endast kan användas för insatser inom Sverige vid höjd beredskap – tillgodoses däremot behovet väl. Befattningarna i dessa förband kan i allmänhet omsättas inom två till fyra år.

Av de soldater som har genomgått värnpliktsutbildningen söker sig endast en mindre del vidare till annan tjänstgöring inom Försvarsmakten. Detta får till följd att en stor del av de som skrivits in för värnplikt genomgår en utbildning som många gånger är resurskrävande utan att detta därefter kommer verksamheten till godo. Samtidigt finns brister i fråga om vissa kompetensområden inom den internationella verksamheten.

Det rådande systemet med mönstring, inskrivning och efterföljande grundutbildning innebär att mellan ett halvår och upp till ett och ett halvt år förflyter från inskrivningen och till det att grundutbildningen kan påbörjas. Utbildningen kan i vissa fall vara avslutad först tre år efter inskrivningen, om soldaten efter värnpliktsutbildningen valt att genomgå den frivilliga tredje terminen. De långa ledtiderna försvårar Försvarsmaktens personalplanering. Vidare kan den enskildes förutsättningar eller vilja att genomföra utbildningen ha hunnit ändras. Den förändrade planering som kan behöva ske mellan inskrivningen och utbildningen innebär många gånger att grundutbildningens innehåll blir ett annat än vad som framgått vid mönstringen, vilket i sig kan påverka den enskildes inställning negativt.

Värnpliktsvolymerna bestäms mot bakgrund av Försvarsmaktens behov av personal för krig och för att upprätthålla den fredstida beredskapen. På sikt riskerar det antal värnpliktiga som fullgör grundutbildning att inte räcka till som rekryteringsbas för militär personal. Ett tecken på detta är att det under senare år har varit nödvändigt att tillskapa nya utbildningsvägar för att uppfylla rekryteringsbehovet i fråga om officerare (aspirantutbildning) och hemvärnet med de nationella skyddsstyrkorna (direktutbildning). Utifrån krigsförbandens behov kan volymerna fortsätta att sjunka, samtidigt som Försvarsmaktens rekryteringsbehov för andra uppgifter fortsätter att öka. Även om en högre andel av de värnpliktiga än i dag fortsatte inom Försvarsmakten efter att de hade fullgjort grundutbildning riskerar värnpliktsvolymerna ändå att visa sig otillräckliga som rekryteringsbas. Vidare innehåller dagens system inte tillräckligt bra ingångar för den som utan att ha fullgjort värnplikt vill engagera sig i Försvarsmakten.

Att både kvinnor och män tjänstgör inom Försvarsmakten har betydelse för verksamhetens kvalitet och Försvarsmaktens förmåga. I första hand handlar det emellertid om att Försvarsmakten inom sin verksamhet kan rekrytera personer med de rätta kvalifikationerna. I detta sammanhang saknar den enskilde personens kön betydelse. Regeringen kan konstatera att det nuvarande systemet har varit otillräckligt när det gäller att rekrytera kvinnor till Försvarsmakten. Trots omfattande insatser från myndigheternas sida har intresset från unga kvinnor legat på en i stort sett konstant nivå över tiden. Det nuvarande systemet med frivillig ankningsprövning och inskrivning för kvinnor har inte heller förmått ta hand om det intresse som finns i tillräcklig omfattning. Endast en mindre del av de kvinnor som anmäler sitt intresse har genomfört grundutbildningen. Eftersom värnpliktsutbildningen är den huvudsakliga rekryteringsbasen för militär personal inom Försvarsmakten har den låga andelen kvinnor som genomgår värnpliktsutbildning fått konsekvenser även för andelen kvinnor inom officersskåren.

I enlighet med den försvarspolitiska inriktningen kommer insatsorganisationen framöver att bemannas med anställda soldater som tidvis eller kontinuerligt tjänstgör i förbanden. Tjänstgöring inom insatsorganisationen kommer helt att bygga på frivillighet. Enligt regeringen kan denna inriktning svårligen förenas med en fortsatt grundutbildning med totalförsvarspikten som grund. Det finns tvärtom en tydlig risk för att de brister som finns i dag skulle förstärkas. Regeringen ansluter sig i denna del till de slutsatser som redovisats av Utredningen om totalförsvarspikten i fråga om möjligheterna till en fortsatt tillämpning av plikten att tjänstgöra (SOU 2008:98 s. 96 ff.).

I detta sammanhang vill regeringen understryka att utbildningssystemets effektivitet kräver att de som genomgår grundutbildning i hög grad måste vilja engagera sig i Försvarsmakten i någon form. Den enskildes inställning är med andra ord en avgörande förutsättning. Med dagens pliktssystem ges inte den enskildes vilja tillräckligt genomslag. Regeringen ser inga möjligheter att låta den enskildes vilja få ett större genomslag än i dag inom ramen för en fortsatt tillämpning av plikten att tjänstgöra inom totalförsvaret.

Regeringens förslag: Totalförsvarets personalförsörjning ska inte huvudsakligen tryggas genom en totalförsvarsplikt. Totalförsvarspliktiga ska vara skyldiga att fullgöra värnplikt eller civilplikt enligt 4 kap. lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt endast om regeringen med hänsyn till försvarsberedskapen beslutar det. Denna skyldighet ska omfatta svenska medborgare, såväl kvinnor som män. Lagen (1994:1810) om möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning upphävs.

Utredningens förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Det helt övervägande antalet remissinstanser tillstyrker förslaget eller framför inga synpunkter på det. *Svenska Försvarsutbildningsförbundet* och *Värnpliktsrådet* tillstyrker dock inte att skyldigheten att tjänstgöra läggs vilande. *Värnpliktsrådet* tillstyrker inte heller att Försvarsmaktens personalförsörjningssystem görs frivilligt. *Värnpliktsrådet* anser vidare att det måste klargöras under vilka förhållanden som skyldigheten åter ska tas i bruk. Hänvisningen till ”försvarsberedskapens behov” är alltför otydlig, enligt rådet. Även *Sveriges reservofficersförbund* menar att det måste beskrivas tydligare under vilka förhållanden systemet ska kunna tas i bruk. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* har synpunkter på den lagtekniska utformningen av förslaget och ifrågasätter om det inte vore bättre att ha två lagar – en som tillämpas när landet befinner sig i ordinarie läge och en som tillämpas när regeringen anser att skyldigheten att fullgöra värnplikt och civilplikt ska tillämpas.

Skälen för regeringens förslag

En nödvändig förändring av dagens system

Som framgått ovan är totalförsvarsplikten, som den är utformad och tillämpas i dag, otillräcklig för att förse Försvarsmakten med ett tillräckligt antal soldater för dess samtliga uppgifter. Försvarsmakten har tvingats utveckla två separata förbandssystem för nationella respektive för internationella uppgifter. Tillgängligheten på förband som är bemannade med krigsplacerade totalförsvarspliktiga för värnplikt är låg även för nationella uppgifter.

En förändring av dagens soldatförsörjningssystem är därför av yttersta vikt. En hög andel av de soldater som utbildas ska kunna användas för att lösa Försvarsmaktens huvuduppgifter. Systemet ska också kunna svara mot förändrade prioriteringar i Försvarsmaktens verksamhet och på ett ändamålsenligt sätt tillvarata kompetensen hos personalen. Vidare måste systemet kunna svara mot hemvärnets behov och stödja Försvarsmaktens rekrytering och utbildning av officerare. Vidare är det önskvärt att den enskildes vilja till tjänstgöring ges ett större genomslag än i dag och att andelen kvinnor inom Försvarsmakten ökar.

Utredningen har i sitt delbetänkande redogjort för möjligheterna att med en fortsatt tillämpning av pliktssystemet försöka angripa de problem som finns med dagens system. Utredningens slutsats blev dock att Försvarsmaktens soldatförsörjning bör göras oberoende av en tillämpad

totalförsvarspikt. Regeringen delar utredningens uppfattning i denna fråga. Ett soldatförsörjningssystem bör, för att vara effektivt, kännetecknas av kostnadseffektivitet, ändamålsenlighet och flexibilitet. Dagens soldatförsörjningssystem med totalförsvarspikten som grund uppfyller inte dessa kriterier. Rekrytering och utbildning av soldater bör därför, såsom utredningen föreslagit, ske på frivillig grund. Det kan inte anses rimligt att under hot om straffansvar kalla in unga människor till tjänstgöring med plikt när varken Försvarmaktens behov av personal eller den säkerhetspolitiska situationen påkallar det. Genom att i första hand inte grunda Försvarmaktens personalförsörjning på totalförsvarspikten i tider av lugn och säkerhet, minskar den nuvarande begränsningen av den enskildes grundlagsstadgade rörelsefrihet som plikten utgör.

Någon garanti för att det frivilliga rekryteringssystemet i alla situationer i framtiden kommer att vara tillräckligt för att kunna försvara Sverige kan däremot självklart inte lämnas. Även om vi inte ser något behov av plikten i dag så kräver en ansvarsfull planering att det finns ett regelverk på plats även för att hantera det oväntade. Något annat framstår som ansvarslöst. Att kunna ta totalförsvarspiktiga i anspråk för tjänstgöring med plikt är, naturligtvis, ett mycket viktigt instrument för att kunna möta hot och för att kunna upprätthålla försvarsberedskapen. I detta sammanhang är det även viktigt att komma ihåg att totalförsvarspikten består av flera olika komponenter som kan ha betydelse för samhällets förmåga att möta en krigssituation, även om dessa delar inte har direkt betydelse för Försvarmaktens personalförsörjning (jfr. t.ex. den allmänna tjänsteplikten). Lagen om totalförsvarspikt ska därför, som även utredningen funnit, finnas kvar i sin helhet. Vid behov måste dess bestämmelser om möjligheten att ianspråkta personer för tjänstgöring med plikt kunna tillämpas.

Mot bakgrund av det anförda menar regeringen att det framstår som uteslutet att – som *Svenska Försvarsutbildningsförbundet* och *Värnpliktsrådet* förordar – ha kvar skyldigheten att tjänstgöra inom totalförsvaret i dess nuvarande form och basera Försvarmaktens personalförsörjning på den. Regeringen vill dock, med anledning av *Svenska Försvarsutbildningsförbundets* principiella ställningstagande för bl.a. en levande plikt, framhålla att regeringens förslag i den här delen faktiskt innebär att plikten finns kvar och kommer att kunna tillämpas när det finns behov av den för Sveriges försvarsberedskap.

Om försvarsberedskapen så kräver måste en tillämpning av totalförsvarspikten enligt dagens system snabbt kunna åstadkommas. De nuvarande bestämmelserna i lagen om totalförsvarspikt är väl beprövade och fungerande. Lagstiftningen får således anses vara väl inarbetad hos såväl berörda myndigheter som berörd allmänhet. I en krissituation får det inte råda någon tvekan om vad som avses med olika bestämmelser. De föreslagna ändringarna, i fråga om totalförsvarspikten som sådan och möjligheten att vid behov tillämpa denna, bör således införas i lagen om totalförsvarspikt. Det är regeringens uppfattning att detta är det effektivaste, flexiblaste och säkraste lagtekniska sättet att genomföra förändringarna på. Till detta kommer också att det i stora delar saknas beredningsunderlag för att göra om regelverket på det sätt som *Hovrätten över Skåne och Blekinge* föreslår.

Utredningen har föreslagit att skyldigheten för totalförsvarspiktiga att fullgöra värnplikt och civilplikt i framtiden görs beroende av att regeringen med hänsyn till försvarsberedskapen beslutar om det (se SOU 2009:63 s. 180 ff. och s. 395). Regeringen delar utredningens uppfattning. Förutsättningar för att totalförsvarspiktiga i framtiden ska kunna åläggas att fullgöra värnplikt eller civilplikt blir i och med detta motsvarande vad som i dag krävs för att den som fullgör värnplikt eller civilplikt ska kunna åläggas att fullgöra beredskapstjänstgöring eller för att totalförsvarspiktiga som har skrivits in i utbildningsreserven i stället ska kunna skrivas in för värnplikt eller civilplikt. Detsamma gäller för att regeringen ska kunna fatta beslut om att inskrivning i utbildningsreserven inte ska upphöra.

Att totalförsvarspiktiga endast är skyldiga att fullgöra värnplikt eller civilplikt efter att regeringen med hänsyn till försvarsberedskapen beslutar om det ska naturligtvis framgå av lagen om totalförsvarspikt. Lösningen säkerställer att skyldigheten att fullgöra värnplikt och civilplikt vid behov åter snabbt kan börja tillämpas. *Värnpliktsrådet* och *Sveriges reservofficersförbund* har önskat besked om under vilka förhållanden som skyldigheten att tjänstgöra åter ska kunna tas i bruk. Ett beslut om att totalförsvarspiktiga ska fullgöra tjänstgöring kan komma att bli aktuellt exempelvis mot bakgrund av att det säkerhetspolitiska läget har förändrats eller mot bakgrund av att totalförsvarets behov av personal inte längre kan tryggas enbart genom frivillig rekrytering. När försvarsberedskapen kommer att kräva denna typ av beslut är dock avhängigt av regeringens bedömning och måste naturligtvis avgöras mot bakgrund av samtliga omständigheter vid varje given tidpunkt. Regeringen kan t.ex. finna att det är tillräckligt att endast repetitionsutbildning genomförs för att en tillräcklig försvarsberedskap ska upprätthållas. I så fall kan regeringen besluta om det. Regeringens beslut ska göras utifrån de reella behoven och i den utsträckning som försvarsberedskapen kräver. Omvärlden och utvecklingen är under ständig förändring och det framstår som olämpligt och omöjligt att på ett alltför detaljerat sätt ange förutsättningarna i lag. Ett ianspråktagande av plikten i detta avseende förutsätter således inte att höjd beredskap föreligger. I dessa fall ankommer det således på regeringen under konstitutionellt ansvar att göra bedömningen och fatta beslut.

För att värnpliktiga och civilpliktiga ska kunna åläggas att fullgöra beredskapstjänstgöring krävs att regeringen beslutar särskilt om detta. För skyldigheten att fullgöra krigstjänstgöring krävs dessutom att det föreligger höjd beredskap.

Könsneutralitet

Utredningen har föreslagit att skyldigheten att fullgöra värnplikt och civilplikt med längre grundutbildning även ska omfatta kvinnor. Som en konsekvens av detta förslag har utredningen föreslagit att lagen (1994:1810) om möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning ska upphävas.

I ett läge där det finns behov av att använda plikten måste ansvariga myndigheter ha största möjliga handlingsfrihet vad gäller att ta ut totalförsvarspliktiga till utbildning och tjänstgöring. Hur personalbehovet i en sådan situation kommer att se ut går inte att förutsäga. Det är en orealistisk och omodern tanke att kön i en sådan situation skulle vara den avgörande urvalsfaktorn för att hitta den som är bäst lämpad för varje befattning. Det måste självklart vara lämpligheten hos den enskilde som är avgörande. Regeringen delar därför utredningens uppfattning att skyldigheten att fullgöra värnplikt och civilplikt med längre grundutbildning, när denna tillämpas, även bör omfatta kvinnor. Lagen om möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning ska därför upphävas. Detta får konsekvensen att även andra bestämmelser i lagen om totalförsvarsplikt behöver ändras och ska omfatta såväl kvinnor som män.

4.4 Möjlighet att med plikt ta i anspråk personal som har utbildats på frivillig grund

Regeringens förslag: En totalförsvarspliktig som har fullgjort annan militär utbildning eller tjänstgöring än vad som anges i lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt ska få skrivas in för värnplikt utan grundutbildning. Detta ska få göras utan att den enskilde först behöver genomgå mönstring.

En totalförsvarspliktig som har fullgjort annan militär utbildning eller tjänstgöring än vad som anges i lagen om totalförsvarsplikt och därigenom förvärvat tillräckliga kunskaper och färdigheter för en krigsuppgift ska få krigsplaceras i en befattning eller i en viss verksamhet.

Utredningens förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Remissinstanserna tillstyrker i huvudsak förslaget eller har inte framfört synpunkter på det. *Försvarsmakten* tillstyrker utredningens förslag. Myndigheten anser dock att bl.a. begreppet ”annan militär utbildning” bör definieras i förhållande till utbildningsmålen för aktuell grundutbildning. *Svenska försvarsutbildningsförbundet* menar också att ”annan motsvarande militär utbildning eller tjänstgöring” bättre måste definieras för att det ska vara tydligt vilka sorter av utbildning eller tjänstgöring som avses.

Skälen för regeringens förslag: Värnplikt ska enligt 1 kap. 5 § lagen om totalförsvarsplikt alltid inledas med grundutbildning. Fullgjord grundutbildning är också en förutsättning för att en värnpliktig ska kunna krigsplaceras. Krigsplaceringen är i sin tur en förutsättning för att värnpliktiga och civilpliktiga ska kunna åläggas att fullgöra beredskapstjänstgöring eller krigstjänstgöring. För att en värnpliktig ska kunna kallas in till beredskapstjänstgöring eller krigstjänstgöring krävs alltså att han eller hon först har mönstrat eller genomgått antagningsprovning och därefter har skrivits in till tjänstgöring. Efter detta måste personen ha genomgått grundutbildning och därefter ha krigsplacerats.

Regeringen har ovan föreslagit att Försvarsmaktens personalförsörjning så länge som försvarsberedskapen tillåter det ska göras oberoende en tillämpad skyldighet att fullgöra värnplikt eller civilplikt. Rekrytering och utbildning av soldater ska i stället ske på frivillig grund. En militär utbildning som den enskilde frivilligt kan ansöka till ska inrättas i Försvarsmaktens regi, se avsnitt 4.7. Denna kan sedan följas av ett fortsatt engagemang inom Försvarsmakten. Ett sådant engagemang kan bland annat bestå i anställning som tidvis eller kontinuerligt tjänstgörande soldat eller gruppbefäl. Inom ramen för sådant engagemang kommer den enskilde att genomgå ytterligare utbildning.

Totalförsvarsplikten syftar till att totalförsvarets behov av personal ska kunna tryggas. Vid behov ska totalförsvarspliktiga kunna åläggas att fullgöra beredskapstjänstgöring och, vid höjd beredskap, även krigstjänstgöring och allmän tjänsteplikt. Värnplikt och civilplikt omfattar även utbildningsmoment i form av grundutbildning och repetitionsutbildning. Även om det är grund- och repetitionsutbildning som de flesta förknippar med värnplikt och civilplikt så är dessa att betrakta som medel snarare än mål vad gäller totalförsvarspliktens utformning. Anledningen till att totalförsvarspliktiga åläggs att fullgöra grundutbildning och repetitionsutbildning inom ramen för värnplikt och civilplikt, är framförallt att de ska få tillräckliga färdigheter och kunskaper för att kunna lösa en krigsuppgift och vid behov kunna åläggas att tjänstgöra i en befattning.

Regeringen uttalade i propositionen som föregick lagen om totalförsvarsplikt att det saknades anledning att med stöd av pliktbestämmelser grundutbilda en enskild när utbildningsbehov saknades (prop. 1994/95:6 s. 120). En person kan således skrivas in för civilplikt utan grundutbildning och därefter omedelbar krigsplaceras. Personen kan sedan vid behov tas i anspråk för beredskapstjänstgöring eller krigstjänstgöring. Någon anledning att kunna skriva in totalförsvarspliktiga för värnplikt utan grundutbildning har hittills inte funnits. De kunskaper och färdigheter som krävs för krigsplacering för sådan typ av tjänst, har hittills i princip endast kunnat förvärvas genom grundutbildning inom ramen för värnplikt.

Skyldigheten att fullgöra värnplikt ska alltså kunna tillämpas om regeringen med hänsyn till försvarsberedskapen beslutar om det. Totalförsvarspliktiga kan efter ett sådant beslut skrivas in för värnplikt. Denna ska enligt gällande rätt alltid innefatta grundutbildning. Efter fullgjord grundutbildning kan de sedan krigsplaceras och därefter vid behov åläggas att fullgöra beredskapstjänstgöring eller krigstjänstgöring. Beroende på ledtiderna mellan mönstring och grundutbildning och beroende på grundutbildningens längd kommer det då att ta en viss tid från politiskt beslut till dess att systemet börjar generera färdigutbildade värnpliktiga som kan krigsplaceras. Under den period som någon grundutbildning av värnpliktiga inte har skett, har – enligt den nu föreslagna ordningen – emellertid personal i stället utbildats inom Försvarsmakten på frivillig grund.

Inskrivning enligt lagen sker ytterst för att klara krigsuppgiften. För att skrivas in med stöd av denna lag måste personen ifråga ha utbildning och färdighet som minst motsvarar vad som ges totalförsvarspliktigt som genomgår grundutbildning för värnplikt. Vid denna bedömning är således utbildningsmålen för grundutbildning för värnplikt utgångspunkten.

Detta innebär att lägre krav inte kan ställas på kunskaper och färdigheter hos den som genomgått annan militär utbildning än utbildning inom ramen för lagen om totalförsvarspikt vid inskrivning. Mot bakgrund av detta ser inte regeringen behov av någon sådan ytterligare reglering av begreppen som efterfrågas av *Svenska försvarsutbildningsförbundet* och *Försvarsmakten*.

Inskrivning till värnplikt utan grundutbildning kommer att kunna ske med stöd av de uppgifter om den enskildes tjänstgöring som har lämnats till Totalförsvarets pliktverk av Försvarsmakten. Det finns i ett sådant läge ingen anledning att den enskilde först måste genomgå mönstring för att kunna skrivas in för värnplikt. Hans eller hennes förutsättningar att fullgöra värnplikt och lämplighet för olika befattningar framgår av uppgifterna från den militära utbildning eller tjänstgöring som hon eller han har fullgjort.

Mot bakgrund av det anförda är det regeringens uppfattning att det är en effektiv, lämplig och naturlig ordning att en totalförsvarspiktig, som genom militär utbildning eller tjänstgöring har uppnått motsvarande kunskaper som erhålls genom grundutbildning eller tjänstgöring enligt lagen om totalförsvarspikt, ska kunna användas i en situation när försvarsberedskapen kräver det. En totalförsvarspiktig som fullgör annan motsvarande utbildning än enligt lagen om totalförsvarspikt bör därför kunna skrivas in för värnplikt utan grundutbildning enligt lagen om totalförsvarspikt. Efter att ha skrivits in för värnplikt ska personen kunna krigsplaceras i en befattning som han eller hon är lämplig för. För krigsplaceringen gäller förstås att den pliktige genom utbildningen eller tjänstgöringen har erhållit tillräckliga kunskaper och färdigheter för en krigsuppgift. Samma resonemang som regeringen haft ovan om begreppen ”motsvarande militär utbildning eller tjänstgöring” och ”annan motsvarande utbildning” gör sig gällande även här. Den enskilde kan, efter krigsplaceringen, vid behov åläggas att fullgöra repetitionsutbildning, beredskapstjänstgöring eller krigstjänstgöring enligt vad som anges i lagen om totalförsvarspikt. En person som har utbildats eller tjänstgjort i Försvarsmakten på frivillig grund kan naturligtvis bli eller fortsätta vara inskriven för värnplikt eller vara krigsplacerad även efter det att utbildningen eller tjänstgöringen har avslutats. Skyldigheten att fullgöra värnplikt ska enligt vad som föreslås ovan bara tillämpas när regeringen med hänsyn till försvarsberedskapen beslutar om det. Denna begränsning vad gäller skyldigheten att fullgöra värnplikt ska självklart gälla även för totalförsvarspiktiga som har skrivits in för värnplikt utan grundutbildning. Möjligheten till inskrivning eller krigsplacering kommer dock att gälla oavsett om regeringen har beslutat att skyldigheten att fullgöra värnplikt ska tillämpas.

4.5 Skyldigheten att genomgå mönstring

<p>Regeringens förslag: Totalförsvarspiktiga ska vara skyldiga att genomgå mönstring enligt 2 kap. 2 och 3 §§ lagen (1994:1809) om totalförsvarspikt endast om regeringen med hänsyn till försvarsberedskapen</p>
--

pen beslutar det. Denna skyldighet ska omfatta svenska medborgare, såväl kvinnor som män.

Prop. 2009/10:160

Utredningens förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Remissinstanserna tillstyrker i huvudsak förslaget. *Värnpliktsrådet* anser att det, oberoende av om regeringen föreskriver om det, ska finnas och tillämpas en skyldighet att mönstra. *Svenska Försvarsutbildningsförbundet* förordar en mönstringsplikt som gäller både kvinnor och män.

Skälen för regeringens förslag: Skyldigheten att genomgå mönstring omfattar i dag bara män som är svenska medborgare. Bestämmelserna om mönstring finns i 2 kap. 2 och 3 §§ lagen om totalförsvarsplikt. Mönstringsskyldigheten inträder det år en man fyller 18, eller den senare dag då personen ifråga förvärvat svenskt medborgarskap. Om det inte finns särskilda skäl, är ingen skyldig att genomgå mönstring efter det kalenderår personen fyller 24 år. Mönstring ska genomföras vid Totalförsvarets pliktverk och ske i den enskildes personliga närvaro. Enligt lagen om totalförsvarsplikt ska mönstring innefatta medicinska och psykologiska undersökningar och annan utredning av den enskildes personliga förhållanden.

Regeringen har ovan föreslagit att totalförsvarspliktiga ska vara skyldiga att fullgöra värnplikt eller civilplikt endast om regeringen med hänsyn till försvarsberedskapen har beslutat om det. *Värnpliktsrådet* har invänt att det alltså bör gälla och tillämpas en skyldighet att genomgå mönstring. Regeringen menar dock att det i normalfallet inte kan vara nödvändigt med någon utredning som innefattar personlig inställelse i form av mönstring i samband med att skyldigheten att fullgöra värnplikt eller civilplikt inte tillämpas. Det torde vara tillräckligt med den uppgiftsskyldighet som följer av 2 kap. 1 § lagen om totalförsvarsplikt, se avsnitt 4.6. Detta följer av hur systemet är uppbyggt och fungerar. Totalförsvarsplikten består, som tidigare nämnts, av flera olika komponenter som kan ha betydelse för samhällets förmåga att möta en krigssituation. När försvarsberedskapen kräver det måste bestämmelser om möjligheten att ianspråkta personer för tjänstgöring med plikt kunna tillämpas, se avsnitt 4.3. Enligt regeringen bör därför även totalförsvarspliktigas skyldighet att genomgå mönstring kunna tillämpas och då, på samma sätt som skyldigheten att fullgöra värnplikt eller civilplikt, göras beroende av att regeringen med hänsyn till försvarsberedskapen beslutar om det. Vid behov kan regeringen besluta om att mönstringsskyldigheten ska börja tillämpas och att totalförsvarspliktiga ska fullgöra värnplikt eller civilplikt. Pliktsystemet kan då omgående tillämpas i sin helhet. Alternativt kan regeringen, om behovet skulle se annorlunda ut, besluta om att endast bestämmelserna om mönstringsskyldighet ska tillämpas. Mönstringsskyldigheten kommer i ett sådant läge att tillämpas utan att tjänstgöringsskyldigheten i lagen om totalförsvarsplikt blir gällande. Detta bör enligt regeringen inte vara det typiska förfarings sättet. Detta eftersom fullgjord mönstring ska följas av ett inskrivningsbeslut eller av att den totalförsvarspliktige befrias från att fullgöra värnplikt eller civilplikt. Att som huvudregel ålägga totalförsvarspliktiga en mönstringsskyldighet som inte följs av en skyldighet att tjänstgöra är därför inte lämpligt. Det

kan dock inte uteslutas att det i vissa situationer, t.ex. när uppgiftsskyldigheten utan personlig inställelse inte är tillräcklig, kommer att finnas ett behov av att som en första åtgärd tillämpa mönstringsskyldigheten som förberedelse. Regeringen anser därför att denna möjlighet vid behov ska finnas till hands.

Som en följd av att skyldigheten att fullgöra värnplikt och civilplikt ska omfatta både kvinnor och män ska naturligtvis mönstringsskyldigheten också omfatta såväl kvinnor som män.

4.6 Skyldigheten att medverka vid utredning om personliga förhållanden

Regeringens bedömning: Utredning om personliga förhållanden för bedömning av en totalförsvarspliktigs förutsättningar att fullgöra värnplikt eller civilplikt bör ske genom en lämplighetsundersökning i form av ett webbaserat frågeformulär.

Utredningens förslag: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Remissinstanserna tillstyrker förslaget eller har inte haft något att erinra. *Värnpliktsrådet* anser att en webb-enkät är otillräcklig, och att den nuvarande skyldigheten att mönstra alltså bör gälla.

Skälen för regeringens bedömning

Allmänt om uppgiftsskyldigheten för totalförsvarspliktiga

Utredningen har bedömt att skyldigheten för totalförsvarspliktiga att medverka vid utredning om sina personliga förhållanden ska fortsätta att tillämpas såvitt avser annan sådan utredning än mönstring. Tillämpningen av bestämmelserna om annan utredning bör, i samband med att det övriga pliktssystemet inte används, ta sin utgångspunkt i den webbenkät som i dag föregår mönstringen.

Enligt utredningen ska frågorna i webbenkäten vara utformade för att ansvariga myndigheter på bästa sätt vid behov ska kunna göra en preliminär bedömning av totalförsvarspliktigas förmåga att tjänstgöra inom totalförsvaret. Enkätens utformning bör som i dag kontinuerligt utvärderas och uppdateras av ansvarig myndighet.

Utredningen menar vidare att eftersom den har föreslagit att mönstringsskyldigheten och skyldigheten att fullgöra värnplikt och civilplikt med lång grundutbildning i framtiden ska gälla både för män och kvinnor, bör skyldigheten att medverka till annan utredning även den tillämpas på både män och kvinnor.

Totalförsvarspliktigas uppgiftsskyldighet är en förutsättning för att kunna använda skyldigheten att fullgöra värnplikt och civilplikt. Såsom framgår ovan föreslås att regeringen, om försvarsberedskapen kräver det, ska kunna besluta om att totalförsvarspliktiga ska vara skyldiga att fullgöra värnplikt och civilplikt. Detta är nödvändigt för att Sveriges förmåga att möta hot och krissituationer ska kunna säkerställas och för att

försvarsberedskapen vid behov ska kunna hållas på en tillfredsställande nivå. Ansvariga myndigheter måste då även ha möjlighet att ålägga totalförsvarspliktiga att genomgå mönstring eller annan utredning. Självklart måste bestämmelserna om skyldigheten att medverka vid utredning om personliga förhållanden tillämpas när en skyldighet att fullgöra värnplikt eller civilplikt föreligger.

Fråga uppkommer då i vilken utsträckning det finns behov av uppgiftsskyldighet för totalförsvarspliktiga i det nya systemet som här föreslås.

För att skyldigheterna att genomgå mönstring eller fullgöra värnplikt eller civilplikt åter ska kunna tas i bruk krävs vissa förberedelser. Regeringen, liksom utredningen, anser därför att en ändamålsenlig personalredovisning och registerstruktur måste finnas på plats och uppdateras kontinuerligt. Ansvarig inskrivningsmyndighet måste ha en löpande tillgång till uppgifter från vissa myndigheter, bland annat folkbokföringsuppgifter från Skatteverket. En tillämpning av pliktssystemet blir annars i praktiken mycket svår. Den skulle behöva inledas med att grundläggande uppgifter om totalförsvarspliktiga samlades in vilket skulle ta både tid och resurser i anspråk och väsentligen försvåra en tillämpning av systemet. Om registersystem inte vidmakthålls och en fungerande personalredovisning inte finns, skulle också den omfattande information om krigsplaceringsläget som finns i dag behöva byggas upp på nytt, om plikten behöver tillämpas. Försvarsmakten har till utredningen angett att det finns ett behov av att kunna krigsplacera personal som har utbildats och tjänstgjort på frivillig grund, även när inga totalförsvarspliktiga fullgör grundutbildning för värnplikt. Även detta kräver en fortsatt personalredovisning av krigsplaceringsläget.

En förutsättning för att ålägga de totalförsvarspliktiga en skyldighet att lämna personliga uppgifter, oavsett om skyldighet att mönstra eller fullgöra värnplikt eller civilplikt föreligger, är att det är nödvändigt för att pliktssystemet ska kunna användas vid behov.

Myndigheternas behov

Det är svårt att uttömmande ange under vilka förhållanden som regeringen kan behöva besluta att totalförsvarspliktiga ska fullgöra värnplikt och civilplikt. Bedömningen av om vilka förberedelser som behöver göras för att dessa skyldigheter ska kunna tas i bruk, måste dock utgå ifrån att ett sådant beslut kan komma att fattas till följd av en relativt hastigt förändrad försvars- och säkerhetspolitisk situation. Hur personalbehovet i ett sådant läge kommer att se ut går inte att förutse. Försvaret kan komma att ha ett behov av både värnpliktiga och civilpliktiga personal. Inskrivningssystemet kan i en sådan situation mycket fort åter behöva tas i bruk. Det måste då präglas av största möjliga effektivitet. Om systemet inte är användbart kort efter beslut, riskerar totalförsvarsplikten att upphöra att vara ett trovärdigt och användbart försvarspolitiskt instrument.

Ska skyldigheten att fullgöra värnplikt och civilplikt tillämpas kommer en av de första åtgärderna troligtvis att bestå i att totalförsvarspliktiga börjar skrivas in för värnplikt och civilplikt. För att kunna skriva in personer för värnplikt och civilplikt med längre grundutbildning krävs att de har genomgått mönstring. Genom uppgifter från bland annat Skatteverket

kommer tillräckliga uppgifter att finnas till hands för att totalförsvarspliktiga ska kunna kontaktas och kallas till mönstring. Om skyldigheten att fullgöra värnplikt och civilplikt snabbt måste börja tillämpas, kan det emellertid visa sig alltför tidsödande att fullt ut involvera hela årskullar av totalförsvarspliktiga i ett mönstrings- och inskrivningsförfarande. Initialt kanske inte infrastrukturen för att hantera ett stort antal mönstrande finns på plats och systemets kapacitet kan allmänt sett vara begränsad. I en sådan situation kan det visa sig avgörande att det finns ett stöd för att med viss precision kunna kalla i första hand de totalförsvarspliktiga som är bäst lämpade för tjänstgöring till uttagning och inskrivning. Belastningen på systemet hålls då nere. Samtidigt kan systemet redan i ett tidigt skede verka med relativt hög effekt och de totalförsvarspliktiga som kallas kommer i stor utsträckning också att kunna skrivas in för tjänstgöring.

Det ligger även i den totalförsvarspliktiges intresse att korrekta uppgifter för bedömningen av förmågan att fullgöra värnplikt och civilplikt finns. Den enskilde ska naturligtvis inte åläggas skyldigheter som inte behövs eller som han eller hon inte har förmåga att fullgöra.

Sammantaget anser regeringen att det finns ett påtagligt värde i att ansvariga myndigheter, i samband med att pliktsystemet snabbt behöver tillämpas, kan göra en preliminär bedömning av vilka totalförsvarspliktiga som det initialt är lämpligt att kalla. En förutsättning för detta är att ansvariga myndigheter har ett tillräckligt underlag för att kunna göra en sådan bedömning.

Vilken typ av utredning om den enskildes förhållanden är nödvändig?

Eftersom ett insamlande av uppgifter som svarar mot ovan nämnda behov, kräver ett deltagande från den enskildes sida, bör det belysas vilka möjligheter som finns att ålägga enskilda någon sådan skyldighet.

Till att börja med kan konstateras att en föreskrift som ålägger den enskilde en uppgiftsskyldighet till staten är en fråga som rör förhållandet mellan det allmänna och en enskilde. Enligt 8 kap. 3 § RF ska sådana föreskrifter som huvudregel stiftas genom lag. Det ändamål som ska tillgodoses genom att totalförsvarspliktiga åläggs en uppgiftsskyldighet är att försvarsberedskapen vid behov ska kunna förstärkas. De begränsningar av den enskildes grundlagsskyddade rörelsefrihet (se 2 kap. 8 § RF) som görs i lagen om totalförsvarsplikt har gjorts för att tillgodose detta ändamål.

Syftet med att löpande samla in vissa uppgifter från totalförsvarspliktiga är att det i en situation där pliktsystemet åter måste tillämpas fullt ut ska finnas ett grundläggande uppgiftsunderlag för att kunna kalla de personer som är bäst lämpade till tjänstgöring. Det uppgiftsunderlag som samlas in måste då vara heltäckande. Med enbart ett frivilligt åtagande skulle detta vara mycket svårt att garantera. Att den enskilde åläggs en ständig skyldighet att medverka till utredning om sina personliga förhållanden kan därför vara nödvändigt för att syftet ska kunna uppnås. En sådan skyldighet måste emellertid utformas så att den är lämplig för att uppnå sitt syfte. Samtidigt måste den innebära ett så litet ingrepp för den enskilde som möjligt. Regeringen bedömer – baserat på Totalförsvarets

pliktverks erfarenheter – att tillräckliga uppgifter om totalförsvarspliktiga, för att ansvariga myndigheter ska kunna göra en preliminär bedömning om deras förutsättningar att fullgöra värnplikt eller civilplikt, kan samlas in utan någon personlig inställelse från den enskildes sida. Då är det inte nödvändigt att, som i dag vid mönstring, inskränka den enskildes rörelsefrihet. Undersökningen om den enskildes personliga omständigheter bör utformas för att ge ansvariga myndigheter tillräckliga uppgifter för att vid behov kunna bedöma vilka personer som är bäst lämpade för tjänstgöring. Tidsåtgången och arbetsinsatsen för den enskilde minimeras på detta sätt, samtidigt som ansvariga myndigheter ges tillräckligt underlag för att vid behov kunna ta ut de personer som är bäst lämpade för tjänstgöring till fortsatt utredning.

Erfarenheterna från Totalförsvarets pliktverks webbenkät visar att ett lämpligt underlag framförallt bör bestå av grundläggande uppgifter om totalförsvarspliktigas hälsa, färdigheter och utbildning. Webbenkäten har, i kombination med uppgifter från andra myndigheter, visat sig vara ett mycket effektivt första urvalsinstrument vid bedömning av vilka personer som är lämpliga för att skrivas in för tjänstgöring. För att samla in denna typ av uppgifter krävs dock någon form av medverkan från den enskildes sida.

Eftersom regeringen redan har föreslagit att skyldigheten att fullgöra värnplikt och civilplikt i framtiden ska gälla både män och kvinnor ska uppgiftsskyldigheten, för att fylla sitt syfte, också tillämpas på både män och kvinnor.

I sammanhanget bör framhållas att de insamlade uppgifterna självklart inte bör sparas längre än nödvändigt. De måste även omgärdas av ett tillräckligt sekretesskydd.

Ett alternativ till att totalförsvarspliktiga skriftligen besvarar frågor om sig själva, är att i stället kalla dem till utredning som innefattar personlig inställelse. För att kunna stödja en framtida tillämpning av skyldigheten att fullgöra värnplikt eller civilplikt behöver ett sådant förfarande omfatta såväl kvinnor som män. Regeringen ställer sig emellertid avvisande till ett sådant förslag. Ett sådant förfarande skulle påverka ett betydande antal personer och kräva en omfattande struktur och administration. Mervärdet av en sådan betydligt mer omfattande och krävande lösning framstår som begränsat. Inskränkningen i den enskildes frihet samt tidsåtgången och arbetsinsatsen för den enskilde skulle vara avsevärt mycket större jämfört med en skyldighet att skriftligen svara på frågor. Vidare förutsätter det ett ingrepp i den grundlagsstadgade rörelsefriheten som är svår att motivera mot bakgrund av resonemanget ovan. En lösning där enskilda löpande kallas till utredning med personlig inställelse, samtidigt som någon skyldighet att fullgöra värnplikt eller civilplikt inte föreligger, framstår varken som ändamålsenlig eller proportionerlig.

Sammanfattningsvis anser regeringen således att en fortlöpande insamling av vissa uppgifter om totalförsvarspliktiga avsevärt underlättar en tillämpning av pliktssystemet om detta är nödvändigt. Det finns med andra ord ett tydligt behov av en sådan åtgärd. Det går också att förutse vilken typ av uppgifter det skulle röra sig om. Mot bakgrund av det anförda anser regeringen – i motsats till *Värnpliktsrådet* – att en sådan lämplighetsundersökning som liknar eller baserar sig på en sådan webb-

4.7 En frivillig militär grundutbildning

4.7.1 Behovet av en ny utbildning

Regeringens bedömning: En grundläggande militär utbildning och en kompletterande militär utbildning bör inrättas i Försvarsmaktens regi. Utbildningen bör vara utgångspunkten för all frivillig militär tjänstgöring inom Försvarsmakten.

Endast svenska medborgare över 18 år som har genomgått nödvändigt testförfarande bör kunna antas till utbildningen.

Försvarsmakten bör fastställa utbildningsmålen för och ansvara för kvalitetssäkringen av den grundläggande militära utbildningen.

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens bedömning. Utredningen har dock bland annat även föreslagit att en inspektörsfunktion för den grundläggande militära utbildningen ska inrättas inom Försvarsmakten.

Remissinstanserna: Remissinstanserna, däribland *Försvarsmakten*, *Totalförsvarets pliktverk*, *Högskoleverket* och *Officersförbundet* tillstyrker i huvudsak förslaget. *Försvarsmakten* framhåller dock bl.a. att myndigheten själv bör ha rätten att besluta om hur utbildningen bör kvalitetssäkras. Vidare anför *Försvarsmakten* att regeringen bör vidta de åtgärder som är nödvändiga för att misstanke- och belastningsregistren även fortsättningsvis ska kunna användas i inledningen av urvalsprocessen. *Värnpliktsrådet* tillstyrker i huvudsak utredningens förslag men anser att det kan ifrågasättas om tre månaders utbildning är tillräckligt för att den enskilde ska kunna fatta ett välgrundat beslut om fortsatt tjänstgöring inom Försvarsmakten.

Skälen för regeringens bedömning

Behovet av en militär grundutbildning

I samband med att skyldigheten att fullgöra värnplikt inte tillämpas längre måste dagens värnpliktsutbildning ersättas av en annan form av militär utbildning. En ny Försvarsmaktsgemensam kvalitetssäkrad grundläggande militär utbildning bör därför införas. Den grundläggande utbildningen bör utgöra utgångspunkten för alla former av vidare militärt engagemang inom Försvarsmakten. Vid behov bör den kunna byggas på med en kompletterande militär utbildning. Utbildningen kommer att motsvara den verksamhet som i dag genomförs inom ramen för den första delen av värnpliktsutbildningen, den frivilliga aspirantutbildningen och de direktutbildningar som genomförs i hemvärnets regi. Därigenom kommer i princip all grundläggande militär utbildning inom Försvarsmakten att samlas under ett regelverk.

Den nya grundläggande militära utbildningen, som bör vara cirka tre månader lång, bör vara den naturliga utgångspunkten för samtliga militä-

ra befattningar inom Försvarsmakten, oavsett om det handlar om engagemang inom hemvärnet, om en framtida anställning som soldat eller sjöman i ett stående eller kontrakterat förband eller om fortsatt utbildning till officer. Den som genomför utbildningen bör benämnas *rekryt*.

Efter fullgjord och godkänd grundläggande militär utbildning har den enskilde möjlighet att söka en anställning i Försvarsmakten, tjänstgöringsavtal i hemvärnet med de nationella skyddsstyrkorna eller fortsatt utbildning till officer. Den grundläggande utbildningen tjänar som en möjlighet för såväl den enskilde som Försvarsmakten att överväga ett fortsatt engagemang i Försvarsmakten och hur detta i så fall bör se ut.

Kompletterande utbildning

Försvarsmakten har i vissa fall behov av att kunna erbjuda en kompletterande militär utbildning efter den grundläggande militära utbildningen, enligt samma regelverk som finns för den grundläggande militära utbildningen. Detta kan exempelvis gälla den som genomgår förstegsutbildning för att kunna läsa till officer.

Efter grundläggande och eventuell kompletterande utbildning, och efter att den enskilde och Försvarsmakten därefter har enats om fortsatt engagemang inom Försvarsmakten, kommer specifik befattningsutbildning och ytterligare vidareutbildning – det vill säga huvuddelen av den totala utbildningen – att genomföras inom ramen för anställningen i ett stående eller kontrakterat förband. I sammanhanget vill regeringen understryka att den totala utbildningstiden för de flesta soldater och sjömän även i framtiden kommer att vara minst tio månader.

Regleringen

Enligt regeringens bedömning finns en rad faktorer som talar emot att den enskilde redan under den grundläggande militära utbildningen skulle anställas i Försvarsmakten. En grundläggande militär utbildning ger både den enskilde och Försvarsmakten en möjlighet att avgöra om fortsatt engagemang för den enskilde är lämpligt och vilken tjänst som den enskilde i så fall passar för. Det är vidare av stor vikt att olämpliga personer omgående kan avskiljas från utbildningen. Likaså måste den som under utbildningen ändrar inställning till engagemang inom Försvarsmakten kunna avbryta denna. Vidare kan konstateras att det fortsatta engagemanget efter en grundläggande militär utbildning i flera fall inte kommer att utgöras av en anställning, bland annat i fråga om officersutbildningar och tjänstgöring i hemvärnet med de nationella skyddsstyrkorna. En utbildning under anställning för den som vill engagera sig i hemvärnet skulle alltså behöva övergå till en annan avtalsform efter utbildningen, vilket skulle kunna vara försvårande för rekryteringen. Att den enskilde inte anställs motsvarar vidare vad som gällt den värnpliktsutbildning som har genomförts enligt lagen om totalförsvarspflicht, och som den nya grundläggande militära utbildningen kommer att ersätta.

Att den grundläggande utbildningen och den kompletterande utbildningen inte sker inom ramen för ett anställningsförhållande innebär att ett flertal förutsättningar som annars regleras genom anställningsavtal måste

regleras i annan ordning. Regeringen avser därför att i förordning reglera de grundläggande principerna rörande den grundläggande och den kompletterande utbildningen med utgångspunkt från det förslag som lämnats av utredningen. Förordningen bör reglera bl.a. antagning, avskiljande, förmåner och andra villkor, utbildningens innehåll samt former för medinflytande. Den närmare utformningen av utbildningen bör överlåtas till Försvarsmakten, som anordnar och genomför utbildningen.

Vissa av de villkor som bör gälla under utbildningen förutsätter ändringar i lag. Detta gäller bl.a. skyddet för den enskildes ordinarie anställning och frågor om disciplinansvar. Regeringen redogör i avsnitt 4.11 för dessa förslag.

Antagning

I likhet med vad som föreslagits av utredningen anser regeringen att endast svenska medborgare som har fyllt 18 år ska kunna antas till grundläggande militär utbildning. Därutöver bör den som ska antas ha genomgått ett fysiskt, medicinskt och psykiskt testförfarande. Försvarsmakten bör ha möjlighet att meddela föreskrifter om krav för att bli antagen till grundläggande eller kompletterade utbildning.

Säkerhetskontroll m.m.

Mot bakgrund av den speciella karaktär som kännetecknar Försvarsmaktens verksamhet är det av stor vikt att tillräckliga kontroller kan göras av den som ska antas till en utbildning inom myndigheten. Förutom fysiska, psykiska och medicinska tester måste även erforderliga bakgrundskontroller kunna göras av den som söker till utbildningen.

Regeringen anser att Försvarsmakten bör ha tillgång till uppgifter ur misstanke- och belastningsregistren angående personer som ska antas till frivilliga utbildningar inom myndigheten. En sådan ordning motsvarar vad som idag gäller i fråga om de totalförsvarspliktiga. Förutom den grundläggande militära och kompletterande utbildningen bör detta gälla även för grundläggande officersutbildning. Regeringen avser mot denna bakgrund att besluta om de ändringar som krävs i förordningarna om belastnings- respektive misstankeregister.

Försvarsmakten har till Utredningen om totalförsvarsplikten framfört att man avser att placera samtliga rekryter i säkerhetsklass. Den som Försvarsmakten har för avsikt att anta till grundläggande eller kompletterande militär utbildning kommer därför att genomgå säkerhetsprövning med tillhörande registerkontroll.

Tester och urval

Som tidigare nämnts finns idag en skyldighet för totalförsvarspliktiga svenska män att genomgå mönstring vid Totalförsvarets pliktverk i syfte att utreda förutsättningarna för att fullgöra värnplikt eller civilplikt. Mönstringen ska omfatta medicinska och psykologiska undersökningar och annan utredning av personliga förhållanden.

Även vid rekrytering på frivillig grund måste finnas tester och urval som säkerställer att den enskilde har de rätta förutsättningarna för att klara av utbildningen. Exempelvis kommer psykologintervjuer även i ett frivilligsystem att vara viktiga för att få nödvändigt underlag för att fastställa en individs lämplighet för militär verksamhet. Vidare måste testerna och urvalet vara av sådan kvalitet att det så långt som möjligt kan säkerställas att de personer som antas till utbildningen har fysisk och psykisk förmåga att klara av de moment som ingår. Noggranna tester i det första skedet kan även motiveras utifrån ett kostnadsperspektiv, både genom att minska risken för att personer senare avbryter utbildningen eller inte kan rekryteras och genom att minska behovet av ytterligare tester i ett senare skede.

Därutöver bör tester och urval i det framtida systemet på ett tydligare sätt än idag användas för att identifiera de enskilda personer som kan antas vilja fortsätta inom Försvarsmakten efter den grundläggande utbildningen. Regeringen bedömer vidare att övergången till frivillig rekrytering och den nya grundläggande militära utbildningen medför möjligheter att genomföra förenklingar och rationaliseringar av testverksamheten inom ramen för en bibehållen kvalitet.

Enligt regeringens mening bör det vara Försvarsmakten som beslutar om vilka moment som ska ingå i de tester och urval som genomförs inför grundläggande militär utbildning. Försvarsmakten bör även ansvara för att utforma metoder för att avgöra vilka som ska erbjudas att genomföra tester och för att ge ut föreskrifter om ersättning till dem som genomför testförfarandet.

Beslut om tillträde

För att säkerställa att enskilda ärenden behandlas lika bör administration av ansökningar och beslut om antagning till den grundläggande militära utbildningen hanteras centralt inom Försvarsmakten. En sådan ordning minimerar även behovet av extra administrativa resurser för sådan verksamhet vid förband eller andra verksamhetsställen.

Att antagningen till den grundläggande militära utbildningen hanteras centralt förhindrar givetvis inte att marknadsföring och rekrytering samtidigt kan genomföras lokalt eller regionalt. Tvärtom gör regeringen bedömningen att den lokala anknytningen sannolikt kommer att ha en mycket stor betydelse för rekryteringen. Enligt regeringens mening talar detta även för att beslut om antagning till en kompletterande grundutbildning, annan utbildning, anställning eller tjänstgöring inom hemvärnet i normalfallet bör fattas på förbandsnivå.

Den grundläggande militära utbildningens utformning

I enlighet med vad regeringen tidigare har anfört i propositionen Ett användbart försvar bör den nya grundläggande utbildningen i stort motsvara alla sådana moment som följer av krav som är gemensamma för all militär personal inom Försvarsmakten.

Ett övergripande mål med utbildningen bör enligt regeringen vara att rekryten ska lära sig grundläggande militära färdigheter, det vill säga att

kunna försvara sig själv och kunna bevaka eller försvara terräng, plats, anläggning eller verksamhet oavsett årstid, tid på dygnet eller stridsbetingelser. Vidare bör rekryten efter genomförd utbildning kunna handla på ett sådant sätt att gällande lagar och andra bestämmelser, inklusive folkrättens regler, efterlevs. Ett ytterligare mål bör vara att rekryten ska kunna lösa sina uppgifter utifrån en förståelse för dessa i ett större sammanhang, vilket innebär att rekryten översiktligt ska kunna redogöra för mål och syfte med svensk säkerhetspolitik samt Försvarmaktens uppdrag, uppgifter och organisation. De övergripande mål som nu nämnts motsvarar de moment som idag fastställs av Försvarmakten under namnet Försvarmaktsgemensamma krav på förmåga hos soldater och sjömän (FSS).

Precis som idag bör det vara Försvarmakten som fastställer vilka moment som ska ingå i de försvarmaktsgemensamma kraven på soldater och sjömän. För att säkerställa att alla rekryter får erforderliga färdigheter bör den grundläggande militära utbildningen som lägst omfatta 65 utbildningsdagar. Utbildningen bör dock inte sträcka sig över 90 utbildningsdagar. Efter detta bör mer specifikt inriktad utbildning påbörjas.

Slutmålet för utbildningen bör vara att rekryten blir godkänd på nödvändiga utbildningsmoment vilket bör vara ett krav för tillträde till officersutbildning, kompletterande militär grundutbildning, anställning vid stående eller kontrakterade förband eller avtal om tjänstgöring i hemvärdet med de nationella skyddsstyrkorna. De färdigheter som krävs för att bli godkänd bör vara jämförbara inom hela Försvarmakten oavsett vilket förband som har genomfört utbildningen.

För att åstadkomma bästa möjliga rekryteringsförutsättningar är det av stor betydelse att Försvarmakten genomför utbildningen på flera olika platser i landet och vid flera olika tillfällen under året. Utbildningen bör kunna genomföras vid såväl förband som vid hemvärdets utbildningsgrupper.

Kvalitetssäkring

Enligt regeringens mening är det av stor betydelse att Försvarmakten fokuserar på kvalitetssäkring av den nya grundläggande utbildningen. Detta gäller särskilt i ett inledningsskede. Ett mål för kvalitetsarbetet bör enligt regeringen vara att garantera att utbildningen är kvalitetssäkrad oavsett var utbildningen genomförs.

Utredningen har i detta sammanhang föreslagit att regeringen ska inrätta en ny inspektörsfunktion inom Försvarmakten som ska ansvara för kvalitetssäkringen av den grundläggande militära utbildningen. Regeringen delar inte utredningens uppfattning i denna del. I likhet med vad som framförts av *Försvarmakten* anser regeringen att det är naturligt att det ligger inom myndighetens ansvar att besluta om tillvägagångssättet i fråga om kvalitetssäkringen. Mot denna bakgrund avser regeringen att ge i uppdrag till Försvarmakten att före den 1 juli 2010 redovisa hur myndigheten avser att genomföra kvalitetssäkringsarbetet i fråga om den grundläggande militära utbildningen. Därutöver avser regeringen även att uppdraga åt Försvarmakten att inkomma med regelbunden återrapport-

Examination

Den grundläggande militära utbildningen bör avslutas genom en examination för att fastställa i vilken utsträckning rekryterna har uppfyllt de mål som har satts för utbildningen. Vid sidan av den examination som sker bör Försvarsmakten även genomföra sådana utvärderingar som krävs för att bedöma den enskildes förutsättningar för vidare engagemang inom Försvarsmakten. Myndigheten bör bygga vidare på de erfarenheter som gjorts inom ramen för dagens frivilliga aspirantutbildning.

En kompletterande militär grundutbildning

Som tidigare nämnts bör Försvarsmakten i vissa fall även kunna bedriva fortsatt utbildning av en soldat under en kortare tid efter den grundläggande militära utbildningen har avslutats utan att den enskilde har tecknat avtal om anställning eller annan tjänstgöring.

Den grundläggande militära utbildningen ska bland annat kunna utgöra förberedelse för att en enskild ska kunna gå vidare till studier till officer. Den grundläggande militära utbildningen kommer då att fylla samma funktion som dagens aspirantutbildning. För detta kan behövas en något förlängd utbildning utöver de tre månader som ingår i den grundläggande militära utbildningen. Som jämförelse kan nämnas att aspirantutbildningen av i dag är cirka fem månader lång. För att den grundläggande militära utbildningen ska kunna fullgöra sitt syfte som grund för allt vidare militärt engagemang inom Försvarsmakten kan den därför behöva kompletteras med en mer funktionsinriktad del.

Även för andra kategorier av rekryter kan det vara behövligt med en ytterligare utbildningsperiod efter den grundläggande militära utbildningen, innan anställning eller kontraktering tar vid. Vid vissa förband kan det exempelvis finnas ett behov av att låta en rekryt genomgå viss funktionsutbildning innan beslut om anställning eller kontraktering tas. Det är vidare troligt att flera personer som söker till den grundläggande militära utbildningen redan är intresserade av ett specifikt verksamhetsområde. Ur ett rekryteringsperspektiv måste detta intresse kunna tas till vara. Att Försvarsmakten innan den enskilde tar ställning för fortsatt engagemang, kan erbjuda ett utbildningspaket som innefattar en grundläggande militär utbildning kombinerad med en kortare funktionsinriktad utbildning kan då vara ett viktigt rekryteringsmedel. Ett annat exempel på när en kompletterande militär utbildning kan vara motiverad är rekryteringen till de nationella skyddsstyrkorna inom hemvärnet. För att kunna tjänstgöra i en befattning inom de nationella skyddsstyrkorna kan tre månaders utbildning vara otillräckligt. Det vore inte ändamålsenligt att anställa en hemvärnssoldat under en kort tid endast för att genomföra kompletterande utbildning.

I detta sammanhang vill regeringen understryka att möjligheten till kompletterande militär utbildning endast bör användas i särskilda fall när detta är påkallat av starka rekryterings- eller utbildningsbehov. Regering-

ens utgångspunkt är att den grundläggande militära utbildningen i de allra flesta fall ska avslutas med att den enskilde och Försvarsmakten avtalar om efterföljande anställning, eller annan tjänstgöring, eller att den enskilde påbörjar officersutbildning.

Regeringen avser att reglera den kompletterande militära utbildningen på samma sätt som den grundläggande militära utbildningen. Även de som genomgår kompletterande militär utbildning kommer att benämnas rekryter. Utbildningen kommer inte att genomföras inom ramen för en anställning. De grundläggande kraven för att bli antagen bör vara desamma som för rekryter som genomgår grundläggande utbildning, liksom förmåner, kvalitetssäkring, medinflytande och skydd för anställning med mera. Däremot bör Försvarsmakten kunna fatta beslut om ytterligare krav för antagning till den kompletterande utbildningen. Försvarsmakten bör också ha möjlighet att avgöra om beslut om antagning till kompletterande militär utbildning bör fattas centralt eller vid den del av Försvarsmakten där utbildningen ska genomföras.

Det bör vara en fråga för Försvarsmakten att närmare ta ställning till hur olika former av kompletterande utbildning bör utformas utifrån det behov som finns, både hos Försvarsmakten och den enskilde rekryten. Enligt regeringens mening bör dock den kompletterande utbildningen som längst kunna omfatta två månaders utbildningstid innan ett ställningstagande om fortsatt engagemang görs.

Fortsatt engagemang efter den grundläggande utbildningen

Anställning eller kontraktering som gruppbefäl, soldat eller sjöman i stående eller kontrakterade förband

Efter avslutad grundläggande och eventuellt kompletterande utbildning, och efter att eventuella ytterligare bedömningar som kan vara nödvändiga har genomförts, kan avtal om tjänstgöring tecknas mellan den enskilde och Försvarsmakten. Regeringens uppfattning är att ett sådant avtal bör tecknas först efter att den grundläggande eller den kompletterande militära utbildningen har avslutats med godkända resultat. Därefter kommer den enskilde att genomföra den ytterligare utbildning som är nödvändig för tjänsten inom ramen för anställningsavtalet eller tjänstgöringskontraktet.

Utbildning till och anställning som yrkes- och reservofficer

Försvarsmakten genomför för närvarande en övergång till ett tvåbefälssystem bestående av officerare och specialistofficerare. Rekryteringsbasen för grundläggande officersutbildning kommer bland annat att utgöras av dem som har genomgått militär grundutbildning, men även av anställda gruppchefer, soldater och sjömän med flera kategorier.

Enligt regeringens uppfattning bör den grundläggande militära utbildningen på sikt vara den huvudsakliga rekryteringsbasen för samtliga officersutbildningar. Försvarsmakten bör kunna fatta beslut om särskilda krav för antagning till officersutbildning, exempelvis att den enskilde även ska ha genomgått viss kompletterande militär utbildning.

Hemvärnet med de nationella skyddsstyrkorna

Alla som har genomgått den grundläggande militära utbildningen med godkända resultat bör i princip ha möjlighet att teckna avtal om tjänstgöring i hemvärnet.

Enligt regeringens bedömning kommer flera olika typer av rekrytering att vara nödvändig under de kommande åren för att tillgodose hemvärnets personalbehov i fråga om gruppbefäl och soldater. På sikt kommer gruppbefäl, soldater och sjömän att vara möjliga att rekrytera till hemvärnet med de nationella skyddsstyrkorna efter avslutad tjänstgöring inom ett stående eller kontrakterat förband. Omvänt kommer soldater från hemvärnet att kunna söka till stående eller kontrakterade förband och där gå in i den fas som innehåller befattningsutbildning. I de fall den grundläggande militära utbildningen avslutats med godkända resultat men den enskilde inte har tecknat avtal om tjänstgöring i stående eller kontrakterade förband bör Försvarsmakten erbjuda den enskilde att i stället teckna avtal om tjänstgöring i hemvärnet. Därutöver kan det komma att finnas ett behov av att bedriva en viss del av den grundläggande militära utbildningen direkt utifrån hemvärnets behov.

Vissa specialister inom insatsorganisationen med civil kompetens

I fråga om vissa befattningar i insatsorganisationen krävs omfattande civil kompetens men endast en mindre del av militär kompetens. Eftersom rekryteringen i dessa fall allvarligt skulle kunna försvåras av ett krav på fullgjord grundläggande militär utbildning gör regeringen bedömningen att Försvarsmakten bör ha möjlighet att rekrytera till vissa befattningar vid sidan av den grundläggande militära utbildningen.

Närmare om övergången till frivillig grundutbildning

Som tidigare nämnts lämnade regeringen den 19 mars 2009 propositionen (2008/09:140) Ett användbart försvar till riksdagen. Propositionen innehöll bl.a. regeringens ställningstagande till förslagen i delbetänkandet Totalförsvarsplikten i framtiden (SOU 2008:98) från Utredningen om totalförsvarsplikten. Av propositionen framgår bl.a. att personalförsörjningen av samtliga ingående personalkategorier i Försvarsmakten bör vila på frivillighet och att regeringen ställer sig bakom den målsättning utredningen föreslagit att en reformering av soldatförsörjningen bör ta sin början den 1 juli 2010. Med anledning av propositionen beslutade riksdagen den 15 juni 2009 om Försvarsmaktens operativa förmåga från och med 2010 samt inriktningen för insatsorganisationen 2014 m.m. (bet. 2008/09:FöU10, rskr. 2008/09:292).

Med anledning av riksdagens beslut fattade regeringen den 30 juli 2009 beslut om den inriktning och de planeringsförutsättningar som ska gälla för Försvarsmaktens och Totalförsvarets pliktverks verksamhet till och med den 30 juni 2010 och, med förbehåll för riksdagens beslut, från och med den 1 juli 2010, i fråga om reformerad rekrytering och militär grundutbildning m.m. Beslutet överensstämmer i huvudsak med utredningens förslag om hur övergången bör genomföras.

Enligt regeringens mening bör utgångspunkten för övergången vara att i största möjliga utsträckning ta hänsyn till konsekvenserna för de enskilda totalförsvarspiktiga och rekryter som berörs av reformen. I detta

sammanhang bör understrykas att regeringens beslut inte innehåller några föreskrifter som anger hur Försvarsmakten eller Totalförsvarets pliktverk ska förfara vid myndighetsutövning mot enskild. Vid planeringen av verksamheten ska myndigheterna däremot beakta de förutsättningar som anges i beslutet och som är beroende av att riksdagen under våren 2010 beslutar om de av regeringen föreslagna lagändringarna. Förvaltningsbeslut som rör enskilda kommer att kunna fattas efter att riksdagen under våren 2010 har behandlat regeringens förslag.

Enligt regeringens beslut den 30 juli 2009 ska bland annat följande gälla som inriktning och planeringsförutsättningar för Försvarsmaktens och Totalförsvarets pliktverks verksamhet.

Försvarsmakten ska erbjuda den som har påbörjat grundutbildning som värnpliktig men inte kommer att ha avslutat utbildningen den 1 juli 2010 möjlighet att slutföra utbildningen, som normalt är sammanlagt elva månader lång, på frivillig grund. Utgångspunkten ska vara att så många som möjligt av de berörda bör förmås att fullfölja grundutbildningen.

Den som har skrivits in för värnplikt men som den 1 juli 2010 inte kommer att ha påbörjat sin grundutbildning ska erbjudas att frivilligt genomföra en utbildning som till innehåll och varaktighet i huvudsak motsvarar den planerade utbildningen.

Den som har skrivits in för värnplikt men som den 1 januari 2011 inte kommer att ha påbörjat sin grundutbildning ska i stället erbjudas att frivilligt genomföra en tre månader lång frivillig militär grundutbildning.

Alla totalförsvarspliktiga som berörs av reformen ska så snart som möjligt informeras av Totalförsvarets pliktverk om innebörden av reformen och dess följder. De ska även få information om vilka alternativ till utbildning och tjänstgöring som Försvarsmakten erbjuder. Totalförsvarets pliktverk ska samverka med Försvarsmakten i fråga om utformningen av den information som lämnas.

De totalförsvarspliktiga som skrivs in i en utbildningsreserv ska underättas om att de – om det behövs med hänsyn till Sveriges försvarsberedskap – kan komma att i stället skrivas in för värnplikt.

Därutöver ska den personal som tidigare genomfört värnpliktsutbildning och som är krigsplacerad i insatsorganisationen informeras om att reformen inte innebär någon förändring vad avser deras skyldigheter att bl.a. fullgöra krigstjänstgöring eller beredskapstjänstgöring enligt lagen om totalförsvarsplikt.

När det gäller antagning till frivillig utbildning under 2010 och 2011 ska Försvarsmakten så långt som möjligt använda sig av resultatet från tidigare genomförd mönstring och inskrivning. Detta innebär bl.a. att en totalförsvarspliktig som har genomfört mönstring eller antagningsprövning under 2009 eller 2010, och som därefter skrivits in för värnplikt eller i utbildningsreserven, ska anses uppfylla de medicinska och psykologiska krav som gäller för att bli antagen till den frivilliga utbildningen, om inte särskilda skäl i det enskilda fallet talar däremot. Den kompletterande utredning som i övrigt kan behövas bör minimeras.

Regeringen redogör för sin bedömning av Försvarsmaktens utbildningsbehov 2010-2014 i avsnitt 4.7.4.

Regeringens bedömning: Försvarsmakten bör ges möjlighet att avskilja den som visar sig olämplig för fortsatt utbildning eller den som är frånvarande från utbildning i sådan utsträckning att det kan antas att han eller hon inte kommer att kunna tillgodogöra sig denna. Rekryter bör när som helst kunna avbryta utbildningen.

En månatlig kostnadsersättning bör betalas till rekryter som genomgår frivillig grundläggande militär utbildning. Ersättningen bör motsvara den dagersättning, måltidsersättning och utbildningspremie som betalas ut till totalförsvarspliktiga. Rekryter bör även ha rätt till gratis kost och logi, hälso- och sjukvård samt till kläder och utrustning som hör till utbildningen.

Utredningens förslag: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Huvuddelen av remissinstanserna, däribland *Försvarsmakten*, *Totalförsvarets pliktverk*, *Officersförbundet* och *Sveriges förenade studentkårer* tillstyrker i huvudsak förslaget. Även *Värnpliktsrådet* tillstyrker i huvudsak förslaget men motsätter sig att rätten till fria hemresor under tjänstefria helger avskaffas. *Försäkringskassan* anser att behovsprövade förmåner inte bör betalas ut under den grundläggande militära utbildningen. I stället bör de generella förmånerna vara så stora att behovsprövade förmåner inte är nödvändiga under den korta tid som utbildningen omfattar. Om familjebidragen ska finnas kvar anser myndigheten att administrationen bör föras över från *Försäkringskassan* till *Försvarsmakten*.

Skälen för regeringens bedömning

Försäkring, skydd för anställning och disciplinansvar m.m.

Regeringen redogör i avsnitt 4.11 för ett antal förslag som gäller rekryternas villkor i fråga om bl.a. försäkring, personskadeskydd, disciplinansvar och skydd för civil anställning och som kräver ändring i lag. Förslagen innebär bl.a. att rekryter som genomgår eller har genomgått militär utbildning inom *Försvarsmakten* ska ha samma villkor som den som utbildas eller har utbildats enligt lagen om totalförsvarsplikt i fråga om allmän försäkring, statligt personskadeskydd och statlig ersättning vid ideell skada. Vidare innebär förslagen bland annat att rekryterna ska omfattas av samma bestämmelser som totalförsvarspliktiga i fråga om disciplinansvar, skydd för anställning och diskrimineringskydd.

Rekryternas tjänstgöring

Syftet med en grundläggande militär utbildning är att möjliggöra rekrytering för efterföljande tjänstgöring. Syftet är inte att rekryterna under sin utbildning ska användas vid *Försvarsmaktens* operativa verksamhet. Under utbildningen bör annan tjänstgöring än direkt utbildning bara förekomma om den har omedelbar anknytning till utbildningsmålen.

Exempelvis kan rekryter under utbildningen behöva vakta egen materiel. I övrigt bör den grundläggande militära utbildningen inte innefatta några andra moment än övningsmoment.

Den enskildes möjlighet att avbryta tjänstgöringen

Den frivilliga grundläggande militära utbildningen syftar till att den som genomgår utbildningen ska fortsätta inom i Försvarmakten. I vissa fall kommer dock enskilda personer att ändra inställning till fortsatt engagemang under utbildningens gång. I linje med att utbildningen genomförs på frivillig grund står det den enskilde fritt att avbryta utbildningen i förtid. Den som väljer att avbryta utbildningen bör därför avskiljas och avrustas vid första möjliga tillfälle. Målsättningen bör naturligtvis vara att så många som möjligt av dem som påbörjar den grundläggande utbildningen också ska rekryteras till Försvarmakten.

Försvarmaktens möjligheter att avskilja någon från utbildningen

Försvarmaktens verksamhet ställer, som tidigare nämnts, särskilda krav på den enskilde på grund av dess särskilda karaktär. Eftersom Försvarmaktens verksamhet syftar till att upprätthålla förmågan till väpnad strid innefattar utbildning inom myndigheten ofrånkomligen till exempel vapenhantering. Detta innebär ett särskilt ansvar för att säkerställa att endast sådana personer som är lämpliga genomgår utbildningen. Mot denna bakgrund måste Försvarmakten även ha en möjlighet att omgående avskilja den som visar sig olämplig för fortsatt utbildning.

Om det under något skede i utbildningen står klart att den enskilde har varit frånvarande i så stor utsträckning att utbildningsmålen inte kommer att uppnås, finns det ingen anledning att utbildningsresurser tas i anspråk i onödan. Enligt regeringens mening bör Försvarmakten därför även ha en möjlighet att avskilja en sådan person från utbildningen. Samtidigt vill regeringen understryka att en person som anses lämpad för engagemang inom Försvarmakten men som har varit frånvarande exempelvis till följd av graviditet, sjukdom eller skada, bör uppmuntras av Försvarmakten att senare fullgöra utbildningen.

Regeringen avser att reglera möjligheterna till avskiljande i den särskilda förordning som kommer att reglera utbildningen. Ett beslut om avskiljande från utbildningen bör vidare vara möjligt att överklaga till Statens överklagandenämnd.

Förmåner

Vid en övergång till ett militärt personalförsörjningssystem baserat på frivillighet är det av största vikt att de förmåner och villkor som erbjuds uppfattas som tillräckligt attraktiva i konkurrens med den övriga arbetsmarknaden. Ersättningarna måste vara på en sådan nivå att rekryterna har förmåga att klara av sina normala och förutsägbara utgifter. Samtidigt vill regeringen understryka att den ekonomiska ersättningen inte kan användas för att kompensera för andra faktorer som är av stor betydelse för rekryteringen. Utbildningens attraktionskraft handlar i första hand om

att innehållet måste uppfattas som givande, utvecklande och meningsfullt samt att Försvarsmakten kan erbjuda tydliga möjligheter i fråga om vidare utbildning eller tjänstgöring efter att den grundläggande utbildningen är avslutad.

Enligt regeringens uppfattning bör det vara Försvarsmakten som beslutar om nivån i fråga om de förmåner som betalas ut till dem som genomgår den grundläggande eller kompletterande militära utbildningen. Utgångspunkten bör dock vara att förmånerna i stort sett motsvarar den ersättning som i dag betalas ut till totalförsvarspiktiga, det vill säga dagersättning, ersättning för måltidskostnader samt utbildningspremie. De nu nämnda förmånerna bör dock slås samman till en enhetlig månadsersättning vid en övergång till en frivillig militär utbildning, vars nivå fastställs av Försvarsmakten. Därigenom bör en minskad utbetalningsadministration möjliggöras. Att Försvarsmakten beslutar om ersättningens nivå möjliggör även att ersättningen på ett mer flexibelt sätt kan anpassas utifrån rekryteringsbehovet och andra förutsättningar. Försvarsmakten bör upprätthålla beredskap för att justera ersättningsnivån efterhand som myndigheten vinner erfarenheter av rekryteringen till den nya utbildningen och dess rekryteringskraft.

I enlighet med regeringens förslag i avsnitt 4.11, Socialförsäkringskydd, diskrimineringskydd och skattefrihet för rekryter m.m., bör ersättningar och förmåner som lämnas till rekryter vara skattefria.

Försvarsmakten bör ge ut föreskrifter om antalet fria hemresor under den grundläggande militära utbildningen. Mot bakgrund av att den nya utbildningen är väsentligt kortare än värnpliktsutbildningen och sker under frivillighet finns emellertid inte någon anledning att bibehålla dagens generella rätt till fria resor varje helg. I stället bör utbildningsmålen vara styrande för hur omfattande ledigheter som kan erbjudas. Utbildningen på lokal nivå bör därför planeras på sådant sätt att ledigheterna – i förhållande till dagens värnpliktsutbildning – blir färre men längre. Enligt regeringens bedömning innebär detta att resekostnaderna bör kunna minskas väsentligt i förhållande till dagens nivåer. De resurser som frigörs kan vid behov i stället användas för att förstärka rekryteringskraften genom att till exempel höja nivån på den månatliga ersättningen.

Rekryter under utbildning bör även ha rätt till gratis kost och logi samt till kläder och utrustning som hör till utbildningen. Vidare bör rekryterna erbjudas hälso- och sjukvård samt tandvård. Tills vidare bör även beklädnadsersättning till kvinnor betalas ut på grund av avsaknad av för kvinnor anpassade kläder. Försvarsmakten bör emellertid intensifiera arbetet med att anpassa den personliga utrustningen efter olika individers behov.

Utöver de generella ersättningar som nämnts ovan bör rekryter som genomför en grundläggande militär utbildning ha rätt att söka behovsprövade familjebidrag motsvarande vad som gäller för totalförsvarspiktiga. Att helt ta bort möjligheten till behovsprövade familjebidrag – vilket *Försäkringskassan* föreslår i sitt remissvar – skulle däremot enligt regeringen riskera att leda till betydande svårigheter för Försvarsmakten att rekrytera kvinnor och män som är föräldrar, och därigenom har ett försörjningsansvar, vilket skulle innebära en väsentlig begränsning av rekryteringsunderlaget. Att i stället motverka denna risk genom till exempel en väsentligt höjd generell ersättning skulle enligt regeringens mening riske-

ra att leda till totalt sett kraftigt ökade kostnader för Försvarsmakten. En sådan lösning skulle inte kunna försvaras ur ett effektivitetsperspektiv.

Enligt regeringen talar lämplighetsskäl för att prövningen av ansökningar om behovsprövade bidrag bör göras av Försäkringskassan, som redan har erfarenhet av handläggning av ärenden om behovsprövade bidrag till totalförsvarspliktiga. En sådan lösning ger även bättre förutsättningar för enhetliga bedömningar. En överföring av denna administration till Försvarsmakten, i enlighet med *Försäkringskassans* förslag, skulle däremot riskera att leda till en mindre effektiv ansvarsfördelning, eftersom en ny administration, utan möjlighet till samordningsvinster med annan verksamhet, skulle behöva byggas upp vid myndigheten. Försäkringskassans verksamhet i detta avseende bör dock i likhet med dagens förhållanden bekostas av Försvarsmakten. Regeringen bedömer inte att administrationen vid Försäkringskassan i fråga om bidragen till rekryter kommer att bli mer omfattande än vad som gällt hittills i fråga om bidrag till totalförsvarspliktiga. De lägre utbildningsvolymerna och den kortare utbildningstiden i det nya systemet talar tvärtom för att administrationen sammantaget kan komma att minska. Ytterst bestäms dock detta naturligtvis av Försvarsmaktens utbildningsbehov och av hur behoven ser ut för de enskilda som rekryteras till utbildningen.

Utbetalningsadministrationen i fråga om generella förmåner bör handhas av Försvarsmakten som även bör besluta om formerna för detta. Beslut om förmåner bör få överklagas hos Statens överklagandenämnd

4.7.3 Medinflytande för rekryter

Regeringens bedömning: Rekryternas medinflytande på lokal nivå bör säkerställas genom förtroendevalda som kan föra rekryternas talan, samordna medinflytandearbetet och bedriva utbildning i medinflytandefrågor. Vid alla förband där den frivilliga militära grundutbildningen genomförs bör det finnas tjänstemän med särskilt ansvar för genomförandet av rekryternas medinflytandearbete. Utbildning i medinflytandefrågor bör vara en del av utbildningsmålen för utbildningen.

En myndighetsgemensam funktion till stöd för medinflytandearbetet bland rekryter bör inrättas i Försvarsmakten. Inom funktionen bör ett råd organiseras med ledamöter från bl.a. Försvarsmakten och arbetstagarorganisationerna.

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens bedömning. Utredningen har dock föreslagit att en ny nämndmyndighet bör inrättas för att bl.a. granska behandlingen av rekryter och deras medinflytande. Enligt utredningens förslag ska det vidare vara möjligt att överklaga ett beslut om att inte godkänna någon från den grundläggande utbildningen till nämnden.

Remissinstanserna: *Riksdagens ombudsmän (JO)* tillstyrker utredningens förslag att inrätta en särskild nämnd för att granska behandlingen av rekryter och dessas medinflytande m.m. men avstyrker samtidigt att nämnden ska ha möjligheten att överlämna ärenden till JO. *Försvarsmakten* avstyrker att den nämnd som utredningen föreslår ska inrättas och

särskilt förslaget att nämnden ska kunna pröva ett beslut om att inte godkänna någon från den grundläggande utbildningen. *Värnpliktsrådet* tillstyrker i huvudsak förslaget men föreslår bl.a. att den föreslagna nämnden i stället bör ha formen av en enrådighetsmyndighet med ett insynsråd. I likhet med *Försvarsmakten* anser *Värnpliktsrådet* vidare att den nya myndigheten inte bör ha uppgiften att pröva beslut om godkännande från den grundläggande utbildningen. *LO* anser att formerna för studerandeflytande i den högre utbildningen kan vara en modell att bygga vidare på i fråga om rekryternas medinflytande.

Skälen för regeringens bedömning

Rekryternas medinflytande

Att Försvarsmakten får det fulla ansvaret för rekryteringen av all militär personal innebär att myndigheten som utbildare har ett tydligt ansvar för rekryternas förhållanden under utbildningen. I första hand kan måste det därför vara Försvarsmakten som ansvarar för att rekryterna kan utöva ett medinflytande i fråga om utbildningen och de förhållanden som har att göra med denna.

Som tidigare nämnts kommer de rekryter som genomför den grundläggande utbildningen inte att vara anställda. Detta innebär att det inte finns möjligheter att genom till exempel arbetstagarorganisationerna säkerställa ett organiserat medinflytande för rekryter. Regeringen avser därför att i nödvändig omfattning reglera grunderna för hur medinflytandet ska säkerställas.

För att utbildningen ska framstå som attraktiv krävs att innehållet måste uppfattas som givande, utvecklande och meningsfullt. Enligt regeringens uppfattning är det en nödvändighet att detta synsätt genomsyrar Försvarsmaktens verksamhet. Rekryternas möjlighet till medinflytande är ett viktigt instrument för att verksamheten ska kunna utvecklas i enlighet med målen för utbildningen och för att i övrigt främja goda utbildningsförhållanden.

Medinflytandet på den lokala nivån

Enligt regeringens mening bör formerna för rekryternas medinflytande på den lokala nivån utformas med förebild i det system som har gällt för totalförsvarspliktiga. Detta innebär bland annat att rekryterna på plutons- och kompaninivå eller motsvarande bör ha möjlighet att välja förtroendepersoner som kan föra rekryternas talan i frågor som rör utbildningen. Vidare bör rekryterna varje vecka ha möjlighet att genomföra plutonens timme. På kompaninivå eller motsvarande bör förtroendepersonerna ha möjlighet att sammanträda tillsammans med kompaniledningen. I likhet med vad som gäller för totalförsvarspliktiga bör rekryterna även ha möjlighet att välja skyddsassistenter som företrädare i arbetsmiljöfrågor. Regeringen ser även positivt på det nätverksarbete för och av kvinnor som bedrivs inom Försvarsmakten.

Mot bakgrund av att utbildningstiden endast kommer att vara cirka tre månader, eller maximalt fem månader, lång bedömer regeringen inte att det är meningsfullt att genomföra någon motsvarighet till dagens för-

bandsnämnder. Däremot bör det vid varje förband finnas officerare eller andra anställda som har ett särskilt ansvar för genomförandet av rekryternas medinflytandearbete. Regeringen avser att ge i uppdrag åt Försvarmakten att säkerställa att medinflytandeansvariga finns vid varje förband och utbildningsgrupp som genomför utbildningen. Jämfört med dagens förhållanden kommer detta att innebära en förstärkning av den lokala medinflytandeverksamheten.

Enligt regeringens uppfattning bör en grundläggande kunskap om arbetsmiljöfrågor, utbildningssäkerhet och medinflytande vara en del av utbildningsmålen för den grundläggande utbildningen. De rekryter som väljs till förtroendepersoner bör få den särskilda utbildning som krävs för att fullgöra uppdraget.

Stöd till medinflytandearbetet på central nivå

Utredningen har föreslagit att en nämndmyndighet bör inrättas för att granska behandlingen av rekryter inom Försvarmakten och dessas medinflytande. Nämndmyndigheten bör enligt förslaget få administrativt stöd från Försvarmakten. Enligt förslaget bör nämnden vidare ha till uppgift att

- granska behandlingen av rekryter som genomgår grundläggande eller kompletterande militär utbildning enligt utredningens förslag
- granska medinflytandeverksamheten för rekryter
- ta emot och hantera klagomål och kritik från rekryter
- genomföra förbandsbesök och inleda undersökningar inom verksamhetsområdet
- lämna rekommendationer eller anmärkningar till Försvarmakten samt
- pröva beslut om godkännande från den grundläggande utbildningen.

Regeringen konstaterar att övergången till en grundläggande utbildning på frivillig grund innebär att mycket stora krav kommer att ställas på Försvarmakten vad gäller att tidigt upptäcka och åtgärda oklarheter eller missförhållanden i fråga om rekryternas förhållanden. I fråga om den grundläggande utbildningen blir detta särskilt viktigt eftersom utbildningen syftar till rekrytering av nya medarbetare. I motsats till vad som gäller totalförsvarspiktiga kommer rekryterna att ha möjlighet att välja att avbryta tjänstgöringen om de inte upplever att utbildningen stämmer med vad de förväntar sig, vilket innebär att eventuella missförhållanden kommer att påverka rekryteringsmöjligheterna negativt. Detta innebär att frivilligheten i sig kommer att vara kvalitetsdrivande både vad gäller utbildningens innehåll och andra förhållanden. I detta sammanhang vill regeringen även erinra om att regeringens förslag innebär att rekryterna kommer att ha ett skydd enligt diskrimineringslagen (2008:567) som motsvarar vad som gäller för totalförsvarspiktiga.

Som en konsekvens av att värnpliktutbildningen upphör kommer även Värnpliktsrådets verksamhet att upphöra. Regeringen gör dock bedömningen att det lokala medinflytandearbetet för rekryter även i fortsättningen har ett behov av centralt stöd i någon form.

Försvarmakten har ansvaret för rekryternas utbildningsförhållanden, där ansvaret för medinflytandeverksamheten ingår som en naturlig del. I

linje med detta är det regeringens uppfattning att alla delar av detta ansvar bör hållas inom myndigheten. Detta kan även jämföras med de förhållanden som gällt hittills, och där Värnpliktsrådet har varit en del av Försvarsmakten. Inrättandet av en ny myndighet vid sidan av Försvarsmakten med ansvar för vissa frågor som rör rekryterna skulle riskera att ge en otydlighet i fråga om Försvarsmaktens ansvar. Det bör i stället vara ett myndighetsgemensamt ansvar för Försvarsmakten att granska förhållanden under utbildningen och utbildningens kvalitet.

Mot denna bakgrund anser regeringen att det inom Försvarsmakten bör inrättas en myndighetsgemensam funktion med ett särskilt ansvar för att stödja medinflytandearbetet för rekryter. Denna funktion bör kunna fungera som en kontaktpunkt för rekryter – såväl förtroendevalda som andra – som till exempel har frågor kring medinflytandet eller kritik mot utbildningsförhållandena och i övrigt kunna bidra med rådgivning. Vidare bör den särskilda funktionen kunna genomföra besök vid förbanden för att granska utbildningsförhållanden och hur medinflytandearbetet genomförs. Funktionen bör även ha möjlighet att bistå myndighetsledningen med rekommendationer i frågor som rör utbildningsförhållanden och medinflytande för rekryter.

Regeringen anser vidare att det vore lämpligt att det organiseras ett råd inom den myndighetsgemensamma funktionen vars ledamöter hämtas både utanför och inom Försvarsmakten. Exempel på ledamöter som bör ingå i rådet är representanter från arbetstagarorganisationerna, personal med särskild erfarenhet av medinflytandeverksamheten, representanter från myndighetsledningen och – under ett inledningsskede – personer med tidigare erfarenhet från Värnpliktsrådets arbete.

Den nya myndighetsgemensamma funktionen – med det ingående rådet – bör till stor del att ha en motsvarande roll och verksamhet i förhållande till rekryterna och Försvarsmakten, som den som Värnpliktsrådet hittills har haft i förhållande till de totalförsvarspliktiga och Försvarsmakten.

Regeringen avser att ge i uppdrag till Försvarsmakten att närmare redovisa hur en central funktion till stöd för rekryternas medinflytande och utbildningsbevakning inom myndigheten bör organiseras. I detta uppdrag kommer även att ingå att finna lämpliga former för hur rekryternas medverkan i det myndighetsgemensamma arbetet kan säkerställas.

Regeringen vill i detta sammanhang understryka att det i första hand måste vara de ordinarie befattningshavarna vid förbanden som ansvarar för förhållandena under utbildningen, inklusive att medinflytandearbetet genomförs. Det är därför av största betydelse att till exempel klagomål och kritik som framkommer i första hand tas om hand vid de förband eller andra enheter där utbildningen bedrivs. Försvarsmakten kommer även att ha ett centralt ansvar för medinflytandearbetet och utbildningsförhållanden inom ramen för den centrala kvalitetssäkringen av utbildningen. Den särskilda funktion som inrättas kan inte ersätta detta ansvar, utan bör betraktas som ett stöd gentemot såväl Försvarsmaktens centrala ledning och förbanden som rekryterna.

Som tidigare framgått beslutar Försvarsmakten efter genomförd utbildning om rekryten ska godkännas. Utredningen har i detta sammanhang föreslagit att ett sådant beslut ska kunna överklagas.

I enlighet med 26 § förvaltningslagen (1986:223) får uppenbara oriktigheter till följd av Försvarsmaktens eller någon annans skrivfel, räknefel eller liknande förbiseende självklart rättas av myndigheten. Det finns däremot inte någon generell rätt enligt svensk lagstiftning att överklaga betyg. Som exempel kan nämnas att betyg i grundskolan inte överklagas. Inte heller kan polisstuderande överklaga sina betyg eller polisaspiranternas vitsord.

Enligt regeringens bedömning finns det inte skäl att beslut som innebär att rekryt inte blivit godkänd från militär utbildning ska kunna överklagas.

Regeringen vill dock i detta sammanhang understryka att det naturligtvis är av mycket stor vikt att Försvarsmakten har en dialog med rekryten under utbildningen och kontinuerligt handleder på ett lämpligt sätt.

4.7.4 Försvarsmaktens utbildningsbehov

Regeringens bedömning: Försvarsmakten bör från och med 2011 genomföra den grundläggande militära utbildningen utifrån det samlade rekryteringsbehovet i fråga om militär personal. Från och med 2012 bör majoriteten av dem som väljer att teckna avtal om anställning i Försvarsmakten, tjänstgöring i hemvärdet med de nationella skyddsstyrkorna eller gå vidare till officersutbildning kunna rekryteras bland personer som efter den 1 juli 2010 genomgått grundläggande militär utbildning.

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens bedömning. Utredningen har dessutom bland annat föreslagit att Försvarsmakten från och med 2011 årligen bör kunna erbjuda grundläggande militär utbildning för upp till 6 050 rekryter.

Remissinstanserna: Endast ett fåtal remissinstanser har haft synpunkter i denna fråga. *Försvarsmakten* motsätter sig utredningens förslag och anför att rekryteringsmål för all personal bör beräknas utifrån myndighetens behov och beslutas av Försvarsmakten. Enligt myndighetens mening bör det ligga inom ramen för myndighetens ansvar att besluta om hur många rekryter som vid olika tillfällen ska erbjudas genomföra den grundläggande utbildningen. Rikshemvärnsrådet anför bl.a. att det vore orealistiskt att bygga hemvärdets personalförsörjning på avkastning från de stående och kontrakterade förbanden.

Skälen för regeringens bedömning: Försvarsmakten redovisade den 30 januari 2009 i myndighetens underlag inför regeringens försvarspolitiska proposition att det antal personer som årligen påbörjar en grundläggande militär utbildning bör uppgå till 3 500 till 4 000 för att möjliggöra en långsiktig personalförsörjning utifrån myndighetens uppgifter (dnr. Fö2008/3305/MIL). Beräkningen bygger bland annat på att ungefär åttiofem procent av dem som genomför utbildningen kan rekryteras och

att huvuddelen av hemvärnets rekryteringsbehov kan tillgodoses genom rekrytering av personal som tidigare tjänstgjort i de stående eller kontrakterade förbanden. Vidare gör Försvarsmakten antagandet att den genomsnittliga anställningstiden för gruppbefäl, soldater och sjömän kommer att vara fyra år.

Utredningen har sammanfattningsvis gjort bedömningen att det årliga rekryteringsbehovet till den grundläggande militära utbildningen kommer att ligga på strax över 6 000 personer. Av detta antal utgörs cirka 4 300 av det utbildningsbehov som motiveras av rekryteringen till de stående och kontrakterade förbanden och resterande del av rekryteringsbehovet till hemvärdet. Utredningen har bedömt att det är rimligt att anta att cirka sjuttio procent av de personer som genomgår utbildningen kan rekryteras. Siffran bedöms dock vara högre – nittio procent – i fråga om utbildning som är direkt riktad till hemvärdet. Enligt utredningens bedömning finns det en rekryteringspotential till hemvärdet som går utöver vad som gäller de stående och kontrakterade förbanden. Utredningen bygger vidare sin bedömning på antagandet att den genomsnittliga tjänstgöringstiden i de stående och kontrakterade förbanden tills vidare kommer att vara två år.

Regeringen gav den 30 juli 2009 Försvarsmakten i uppdrag bland annat att planera för att från och med 2011 rekrytera till och genomföra en cirka tre månader lång frivillig militär grundutbildning utifrån det årliga rekryteringsbehovet i enlighet med vad som framgår av regeringens proposition Ett användbart försvar (dnr. Fö2008/3223/MIL). Försvarsmakten har angett att myndigheten planerar för en grundläggande militär utbildning för 2 750 rekryter under 2011 och 4 000 rekryter från och med 2012 till och med 2014.

Enligt regeringens uppfattning bör det i första hand ligga inom myndighetens ansvar för sin personalförsörjning att närmare fastställa årliga utbildningsvolymerna för den militära grundläggande utbildningen. Utgångspunkten bör därvid vara att utbildningsvolymerna måste vara tillräckliga för att genomföra omställningen till en insatsorganisation som till övervägande del ska vara bemannad av frivilligt rekryterad personal från och med 2014.

Regeringen avser att mot denna bakgrund ge Försvarsmakten i uppdrag att från och med 2011 genomföra den grundläggande militära utbildningen med utgångspunkt i det samlade rekryteringsbehovet i fråga om militär personal. Från och med 2012 bör majoriteten av dem som väljer att engagera sig i Försvarsmakten (genom avtal om anställning i Försvarsmakten, tjänstgöring i hemvärdet med de nationella skyddsstyrkorna eller officersutbildning) kunna rekryteras bland personer som efter den 1 juli 2010 genomgått grundläggande militär utbildning. Regeringen följer kontinuerligt införandet av den nya grundutbildningen och rekryteringen till insatsorganisationen.

Regeringen kan konstatera att såväl tjänstgöringstidens längd som taktiken i införandet av de stående och kontrakterade förbanden självklart påverkar utbildningsbehovet. Likaså kommer andelen som kan rekryteras från den grundläggande utbildningen att vara en betydelsefull faktor. De osäkerheter som fortfarande finns i fråga om dessa faktorer talar för att Försvarsmakten bör utforma sin planering på ett sådant sätt att nya bedömningar av behovet kan göras kontinuerligt under införandet av den

nya utbildningen och rekryteringsförfarandet. Särskilt gäller detta i fråga om den förväntade andelen som kommer att kunna rekryteras från utbildningen, där det råder en betydande skillnad mellan Försvarsmaktens respektive utredningens bedömningar. Regeringen utesluter inte att rekryteringsgraden kan komma att bli lägre än den som Försvarsmakten antagit, vilket skulle innebära ett behov av större utbildningsvolymen än vad Försvarsmakten hittills planerat för. Myndigheten måste mot denna bakgrund upprätthålla en beredskap för att öka eller minska utbildningsvolymerna i förhållande till de erfarenheter som kommer att vinnas under de inledande åren.

Övergången från värnpliktsutbildningen till det nya systemet för utbildning och rekrytering innebär att särskilda rekryteringsåtgärder kommer att behövas under en övergångsperiod. I fråga om rekrytering till de stående och kontrakterade förbanden bör Försvarsmakten under åren 2010 och 2011 i första hand rekrytera personal som genomför grundutbildning under 2010 (värnpliktsutbildning eller motsvarande frivillig utbildning) eller som har fullgjort militär grundutbildning under de senaste åren. Under de senaste fem åren har mer än 40 000 personer genomfört värnpliktsutbildning. Det är av stor betydelse att Försvarsmakten riktar rekryteringsinsatser mot denna grupp för att ta tillvara det intresse som finns.

Regeringen har i propositionen Ett användbart försvar redovisat bedömningen att antalet personer i hemvärdet som uppfyller kontraktens krav på tjänstgöring bör öka till omkring 22 000. Samtidigt bör huvuddelen av hemvärdet omformas till mer kvalificerade nationella skyddsstyrkor. Denna förstärkning innebär även att stora krav ställs på Försvarsmaktens förmåga att rekrytera till hemvärdet, inte minst vad gäller de nationella skyddsstyrkorna. Även i fråga om hemvärdet kan det därför finnas anledning för Försvarsmakten att under de närmsta åren rikta särskilda rekryteringsinsatser mot personer som utbildats under de senaste åren. Försvarsmakten bör vidare erbjuda avtal om tjänstgöring i hemvärdet i samtliga fall där den grundläggande militära utbildningen avslutats med godkända resultat men den enskilde inte har tecknat avtal om tjänstgöring i stående eller kontrakterade förband. På några års sikt och efter att personal har rekryterats till de stående och de kontrakterade förbanden bedömer regeringen att det kommer vara möjligt att rekrytera huvuddelen av hemvärdets personal från dessa förband. Under den övergångsperiod som kommer att råda fram till dess finns dock skäl att även genomföra grundläggande militär utbildning som direkt syftar till att möta hemvärdets behov. Viss direktutbildning till hemvärdet kan också komma att behöva finnas kvar på lång sikt, bl.a. mot bakgrund av hemvärdets behov av att kunna rekrytera personal i alla delar av landet. Vidare kan direktutbildning på lång sikt komma att vara nödvändigt om rekryteringen till hemvärdet från det stående och kontrakterade förbanden skulle ge ett sämre utfall än förväntat. I detta sammanhang vill regeringen även framhålla de erfarenheter som utredningen redovisat och som visar att rekryteringsbasen för hemvärdet kan antas omfatta ett större antal än i fråga om anställd militär personal.

Regeringens förslag: Totalförsvarets pliktverk ska byta namn till Totalförsvarets rekryteringsmyndighet från och med 2011.

Regeringens bedömning: Försvarsmakten bör vara ansvarig myndighet för rekrytering av soldater och sjömän. I detta bör bland annat ingå ansvar för marknadsföring och urval. Försvarsmakten bör besluta om vilka tester som ska föregå en grundläggande militär utbildning.

Totalförsvarets rekryteringsmyndighet bör ansvara för att bedriva lämplighetsundersökning av totalförsvarspliktiga. Vidare bör myndigheten fortsatt ansvara för den centrala personalredovisningen av totalförsvarets personal, att föra register över krigsplacerade totalförsvarspliktiga, att skriva in totalförsvarspliktiga för värnplikt eller civilplikt och att pröva ansökningar om rätt att vara vapenfri. Därutöver bör myndigheten mot avgift tillhandahålla urvalstester till Försvarsmakten och andra myndigheter.

Försvarsmakten bör under en övergångsperiod åläggas att köpa urvalstester av personer som sökt grundläggande militär utbildning från Totalförsvarets rekryteringsmyndighet.

Förslaget från Utredningen om totalförsvarsplikten: Överensstämmer i huvudsak med regeringens bedömning. Utredningen om totalförsvarsplikten har dock inte något förslag om nytt namn för Totalförsvarets pliktverk. Enligt utredningens förslag ska Försvarsmakten vidare under en övergångsperiod om fem till tio år åläggas att köpa nödvändiga urvalstester av dem som ska antas till grundläggande militär utbildning från Totalförsvarets pliktverk.

Förslaget från Stödutredningen: Stödutredningen har föreslagit att Totalförsvarets pliktverk ska avvecklas senast den 31 december 2011. Vidare föreslår utredningen att Försvarsmakten ska få ansvaret för rekrytering inklusive prövning och uttagning av myndighetens samtliga personalkategorier. Enligt utredningen bör prövningen och uttagningen förklaras väsentligt och registerhållningen i fråga om militär personal rationaliseras. Utredningen bedömer att förslagen innebär en årlig besparing om ca 150 miljoner kronor.

Remissinstanserna: Sammanfattningsvis avstyrker huvuddelen av remissinstanserna förslaget från Stödutredningen om avveckling av Totalförsvarets pliktverk (bl.a. *Försvarsmakten*, *Försvarshögskolan*, *Officersförbundet*, *Sveriges reservofficersförbund*, *Totalförsvarets pliktverk* och *Värnpliktsrådet*) och tillstyrker istället det förslag som lämnats av Utredningen om totalförsvarsplikten.

Försvarsmakten anser att Stödutredningens förslag kan få allvarliga konsekvenser för införandet av det nya personalförsörjningssystemet. Enligt *Försvarsmakten* är det väsentligt att den kunskap och kompetens inom test- och urvalsområdet som Totalförsvarets pliktverk innehar vidmakthålls och att Försvarsmakten fortsatt ges möjlighet att upphandla test och urval på det sätt som idag genomförs av andra myndigheter som Polisen och Tullverket. *Försvarsmakten* menar att de tidsförhållanden och den rationalisering utredaren anger för förändring av den verksamhet

Totalförsvarets pliktverk idag bedriver kan få allvarliga konsekvenser för införandet av det nya personalförsörjningssystemet i allmänhet och frivillig grundutbildning i synnerhet. Frågan om Totalförsvarets pliktverk bör prövas på nytt först när det nya systemet är infört och fungerande.

Huvuddelen av remissinstanserna bejakar att Försvarsmakten ska vara ansvarig myndighet för rekrytering av soldater och sjömän – vilket båda utredningarna föreslår – och ser positivt på att urvalsverksamheten avgiftsfinansieras.

I fråga om registerverksamheten anför *Försvarsmakten* bl.a. att en centraliserad redovisning av totalförsvarets personal är nödvändig så länge totalförsvarspliktig (icke anställd) personal är krigsplacerad. *Länsstyrelsen i Värmlands län* anför att Totalförsvarets pliktverk i praktiken är den enda myndighet som, genom sina väl fungerande registerorganisation, kan ansvara för en centraliserad personalredovisning.

Statskontoret anser inte att betänkandet från Utredningen om totalförsvarsplikten tillräckligt klart redovisar andra lösningar än Totalförsvarets pliktverk som huvudman för personalredovisningen, exempelvis Försvarsmakten. *Statskontoret* saknar en bredare analys av vilka uppgifter som förutsätter fortsatt verksamhet vid Totalförsvarets pliktverk och vilka uppgifter som på kort och lång sikt kan överföras till andra aktörer. *Statskontoret* anser vidare att det är tveksamt med en så lång övergångsperiod som fem till tio år för kunskapsöverföring och kompetensuppbyggnad inom Försvarsmakten. I fråga om Stödutredningens förslag ställer sig *Statskontoret* tveksam till realismen i bedömningen att föreslagna förändringar kan medföra en besparing motsvarande 90 procent av nuvarande anslagsnivå, främst mot bakgrund av de omfattande rationaliseringar som genomförts inom Totalförsvarets pliktverk under senare år.

Totalförsvarets pliktverk delar inte uppfattningen att testverksamheten på sikt bör konkurrensutsättas. Verket anför bland annat att samhällsintresset av insyn i Försvarsmaktens rekryteringsprocess bäst tillvaratas när en i förhållande till Försvarsmakten oberoende statlig myndighet utför testerna. Vidare föreslår myndigheten bland annat att den ska byta namn till Centrum för urval.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Ansvarig myndighet för rekryteringen

Enligt regeringen är det en naturlig ordning i ett system som är baserat på frivillighet att Försvarsmakten har det samlade ansvaret för rekryteringen av all militär personal och därmed även det yttersta ansvaret för sin egen rekryteringsverksamhet. Detta gäller även i fråga om den grundläggande militära utbildningen som i förlängningen syftar till tjänstgöring inom olika befattningar inom Försvarsmakten.

Med ett uttalat ansvar för Försvarsmakten i fråga om rekryteringen av gruppbefäl, soldater och för hela rekryteringsprocessen bör bättre förutsättningar skapas för ökad flexibilitet och kostnadseffektivitet.

Regeringen redovisar i avsnitt 4.9, Försvarsmaktens framtida rekrytering, sina bedömningar i fråga om utgångspunkterna för Försvarsmaktens framtida rekryteringsverksamhet.

Försvarsmaktens verksamhet ställer särskilda krav på att de som deltar i verksamheten har de rätta fysiska och psykiska förutsättningarna. De tester som görs innan uttagningen måste därför säkerställa att inte olämpliga personer väljs ut till Försvarsmaktens utbildningar. Mot denna bakgrund är det av stor vikt att den unika kompetens som har byggts upp vid Totalförsvarets pliktverk i fråga om fysiska, psykiska och medicinska tester samt andra utredningar av den enskildes personliga förhållanden kan tas tillvara inom test- och urvalsverksamheten i samband med en övergång till ett militärt personalförsörjningssystem som baseras på frivillighet. Att sådan kompetens tillvaratas är även nödvändigt för den beredskap som måste finnas för att kunna personalförsörja det militära försvaret genom tillämpning av skyldigheten att mönstra eller fullgöra värnplikt och civilplikt ifall försvarsberedskapen skulle kräva detta.

Stödutredningen och Utredningen om totalförsvarsplikten har delvis haft motsvarande uppdrag i fråga om rekrytering, prövning, uttagning och registerhållning av militär personal. Båda utredningarna har haft uppdraget att föreslå en mer kostnadseffektiv verksamhet. Båda utredningarna innehåller förslaget att huvudmannskapet för rekryteringen ska föras över till Försvarsmakten.

I enlighet med regeringens uppdrag den 30 juli 2009 har Försvarsmakten och Totalförsvarets pliktverk i oktober 2009 redovisat en bedömning av de ekonomiska konsekvenserna utifrån förslagen från Utredningen om totalförsvarsplikten respektive Stödutredningen i fråga om prövning och uttagning av militär personal m.m. (dnr Fö2008/3223/MIL). Med utgångspunkt från förslagen och myndigheternas kompletterande redovisning bedömer regeringen att förslaget från Utredningen om totalförsvarsplikten bör möjliggöra en betydande besparing i förhållande till dagens kostnader för verksamheten. Den eventuella ytterligare besparing som Stödutredningens förslag skulle kunna innebära framstår som osäker på grund av andra kostnader som kan tillkomma. Till exempel riskerar en lägre grad av precision i det urval som föregår den grundläggande militära utbildningen i förlängningen leda till högre utbildningsbehov. Regeringen kan vidare konstatera att omställningskostnaderna för att genomföra Stödutredningens förslag skulle vara väsentligt högre än i fråga om förslaget från Utredningen om totalförsvarsplikten.

Enligt regeringens mening framstår det som naturligt att urvalsverksamheten på sikt bör överföras till Försvarsmakten eller upphandlas av Försvarsmakten av externa aktörer i konkurrens. För närvarande är det emellertid svårt att finna någon annan aktör på marknaden än Totalförsvarets pliktverk som har tillräckliga kunskaper om urval av militär personal. Den nödvändiga kompetensen finns inte inom Försvarsmakten och bedöms heller inte vara möjlig att bygga upp inom denna myndighet under de närmaste åren utan att övergången till det nya rekryteringssystemet riskerar att allvarligt försvåras eller äventyras. Detta leder regeringen till slutsatsen att urvalsverksamheten vid Totalförsvarets pliktverk, under en övergångstid, bör bestå och garanteras som en extern resurs utanför Försvarsmaktens organisation. I likhet med vad *Försvarsmakten* anfört bör frågan om myndighetsstrukturen därför prövas på nytt först när det nya systemet är infört och fungerande.

Mot denna bakgrund gör regeringen bedömningen att Försvarsmakten bör åläggas att under en övergångsperiod köpa urvalstester av personer som sökt grundläggande militär utbildning från Totalförsvarets pliktverk (från den 1 januari 2011 Totalförsvarets rekryteringsmyndighet, se nedan).

Totalförsvarets rekryteringsmyndighet

För att på ett tydligare sätt återspegla de uppgifter som myndigheten kommer att fullgöra framöver i enlighet med regeringens förslag bör namnet Totalförsvarets pliktverk ändras till Totalförsvarets rekryteringsmyndighet från och med 2011.

I samband med att skyldigheten att genomgå mönstring inte tillämpas kommer test- och urvalsverksamheten att upphöra vad gäller totalförsvarspliktiga som ska skrivas in för värnplikt eller civilplikt. Detta får till följd att myndigheten, när det gäller testverksamhet, uteslutande kommer att arbeta på uppdrag av andra myndigheter.

För att stimulera kostnadseffektiva lösningar bör Totalförsvarets rekryteringsmyndighets stöd till Försvarsmakten i fråga om test och urval avgiftsfinansieras. I ett system där Försvarsmakten är ansvarig för alla led i sin rekrytering har myndigheten möjlighet att styra både antalet individer som ska genomgå tester och vad som ska mätas i testerna. Detta är inte möjligt i dagens system där antalet som ska mönstras istället avgörs av hur många som Totalförsvarets pliktverk bedömer har förutsättningar att skrivas in för värn- eller civilplikt samt det anslag myndigheten tilldelas. Försvarsmakten får därmed ökade möjligheter att påverka de kostnader som myndigheten betalar. Övergången till frivillig rekrytering och den nya grundläggande militära utbildningen bör medföra möjligheter att genomföra förenklingar och rationaliseringar av testverksamheten inom ramen för en bibehållen kvalitet.

I fråga om lämplighetsundersökningen av totalförsvarspliktiga gör regeringen i huvudsak samma bedömning som i fråga om urvalsverksamheten, det vill säga att en överföring av denna verksamhet till Försvarsmakten under de närmsta åren inte kan ske utan att riskera att allvarligt försvåra införandet av det nya rekryteringssystemet. Det är vidare lämpligt ur ett verksamhetsperspektiv att lämplighetsundersökningen och urvalsverksamheten hålls samman inom en myndighet. Mot denna bakgrund bör Totalförsvarets rekryteringsmyndighet ansvara för att genomföra lämplighetsundersökningen av totalförsvarspliktiga. I denna verksamhet ingår också informationsinsatser till totalförsvarspliktiga i samband med lämplighetsundersökningen. Däremot bör myndigheten inte längre i övrigt bedriva verksamhet som syftar till att öka ungdomars kunskaper om totalförsvaret. Genomförandet av lämplighetsundersökningen bör vara anslagsfinansierad.

Totalförsvarets pliktverk har idag till uppgift att genomföra personalredovisning, vilket innefattar bland annat att placera personal för tjänstgöring under höjd beredskap och krig. Totalförsvarets pliktverk är även ansvarig myndighet för att skriva in totalförsvarspliktiga för värnplikt eller civilplikt. Myndigheten för register över alla krigsplacerade totalförsvarspliktiga samt över hälso- och sjukvårdspersonal. Detta personal-

redovisningsansvar påverkas inte direkt av att Försvarsmakten föreslås bli huvudman för sin egen rekryteringsverksamhet. Mot bakgrund av Totalförsvarets rekryteringsmyndighets fortsatta ansvar i fråga om urvalstjänster och genomförandet av lämplighetsundersökningen av totalförsvarspiktiga bedömer regeringen att myndigheten även fortsatt bör ha ett ansvar för personalredovisningen. För att säkerställa att myndigheten har tillgång till uppgifter som är viktiga ur ett totalförsvarsperspektiv om personal som har utbildats på frivillig väg avser regeringen att ålägga Försvarsmakten att lämna information till Totalförsvarets rekryteringsmyndighet om totalförsvarspiktiga som har genomgått frivillig militär utbildning eller tjänstgöring inom Försvarsmakten. Totalförsvarets rekryteringsmyndighet kommer även fortsättningsvis att ha ett ansvar för att skriva in totalförsvarspiktiga för värnplikt eller civilplikt och för att pröva ansökningar om rätt att vara vapenfri.

I fråga om verksamheten vid Totalförsvarets pliktverk under innevarande år innebär regeringens förslag och bedömningar sammanfattningsvis att mönstringsverksamheten kommer att fortsätta till och med den 30 juni 2010. Därefter bör myndigheten genomföra testverksamhet utifrån Försvarsmaktens behov samt fortsatt genomföra lämplighetsundersökning av totalförsvarspiktiga och upprätthålla verksamheten i fråga om krigsplacering samt stöd och service i frågor avseende bemanning med totalförsvarspiktiga och personalredovisning. I enlighet med regeringens förslag om att lagen om totalförsvarspikt ska gälla lika för kvinnor och män kommer lämplighetsundersökningen även att omfatta totalförsvarspiktiga kvinnor. Myndigheten bör även fortsatt ha möjlighet att inom sitt verksamhetsområde åta sig uppdrag från andra myndigheter och andra med bemanningsansvar inom totalförsvaret.

Enligt regeringens bedömning bör den verksamhet vid Totalförsvarets rekryteringsmyndighet som kan hänföras till det militära försvaret, det vill säga i huvudsak urvalsverksamheten inför den grundläggande militära utbildningen, personalredovisning och stöd och service samt lämplighetsundersökningen av totalförsvarspiktiga, kunna bedrivas till en kostnad om drygt 100 miljoner kronor per år. Av denna kostnad bedömer regeringen att cirka tre fjärdedelar kommer att utgöras av kostnader för Försvarsmakten i samband med antagning till den grundläggande militära utbildningen och avgifter till Totalförsvarets rekryteringsmyndighet för personalredovisning samt urval som genomförs för Försvarsmaktens räkning. Övriga kostnader är till största delen hänförliga till administration vid Totalförsvarets rekryteringsmyndighet och genomförandet av lämplighetsundersökningen av totalförsvarspiktiga. I förhållande till dagens kostnader för motsvarande verksamhet innebär detta en reducering om mer än 70 miljoner kronor per år eller över 40 procent. Regeringen bedömer vidare den samlade omställningskostnaden för reformen till mellan 100 och 150 miljoner kronor, varav merparten utgörs av avvecklingskostnader vid Totalförsvarets rekryteringsmyndighet från och med 2010.

Regeringen avser att återkomma till riksdagen i fråga om närmare konsekvenser för anslagen för verksamheten vid Totalförsvarets pliktverk och Försvarsmakten i budgetpropositionen för 2011. Vad gäller de avvecklingskostnader som faller ut under innevarande år avser regeringen

4.9 Framtida krav på rekryteringsverksamheten

Regeringens bedömning: Försvarsmakten bör – inom ramen för sitt ansvar för myndighetens personalförsörjning – även ansvara för att närmare utforma och genomföra rekryteringsverksamheten.

Försvarsmakten bör under 2010 och 2011 prioritera utformningen av ändamålsenliga och effektiva metoder för rekrytering på grundval av analyser av personalbehovet och de målgrupper som rekryteringen bör rikta sig till.

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Det fåtal remissinstanser som yttrat sig över utredningen i denna del – däribland *Totalförsvarets pliktverk*, *Arbetsförmedlingen*, *Sveriges reservofficersförbund* och *Värnpliktsrådet* – delar utredningens bedömningar.

Totalförsvarets pliktverk anför i denna del bl.a. att det i grunden måste finnas ett förtroende hos allmänheten för Försvarsmaktens verksamhet för att det nya systemet ska bli framgångsrikt. *Arbetsförmedlingen* ser positivt på förslaget att samarbetet mellan Arbetsförmedlingen och Försvarsmakten bör fördjupas. *Värnpliktsrådet* framhåller att information som ges i syfte att rekrytera personal måste vara objektiv och saklig för att utbildningen ska motsvara de förväntningar som marknadsförts. Vidare framhåller *Värnpliktsrådet* bl.a. att Försvarsmaktens verksamhet måste präglas av en transparens och att information måste präglas av öppenhet och ärlighet.

Skälen för regeringens bedömning

Försvarsmaktens rekryteringsverksamhet idag

Försvarsmakten har en lång erfarenhet av rekrytering till olika militära personalkategorier. Rekrytering har skett bland annat till officersutbildningen, utlandsstyrkan (dit även rekrytering av civila kompetenser har skett) och hemvärnet. Gemensamt för denna rekrytering är att den har fokuserat på personer med en personlig erfarenhet av Försvarsmakten. Erfarenhet finns dock även av rekrytering av personer som inte har fullgjort värnplikt, exempelvis vid rekrytering till specialistbefattningar.

Eftersom rekryteringsunderlaget bland dem som har fullgjort värnpliktsutbildning endast kan tillgodose en mindre del av rekryteringsbehovet i fråga om officerare har Försvarsmakten under senare år infört en ny utbildning, den så kallade aspirantutbildningen, som genomförs på frivillig grund. Denna riktar sig till personer som inte har fullgjort värnpliktsutbildning, men som är intresserade av utbildning till och anställning som officer. Den första aspirantutbildningen påbörjades i januari 2009. Försvarsmaktens rekrytering till officersyrket har på senare år

vidare utsträckts till att även omfatta ett antal årsgrupper av personer som tidigare genomgått värnpliktsutbildning.

Därutöver har Försvarsmakten erbjudit utbildning i hemvärnets regi för personer som inte har fullgjort värnplikt men som är intresserade av tjänstgöring inom hemvärdet med de nationella skyddsstyrkorna. Utbildningen har främst genomförts i områden varifrån uttaget av värnpliktiga har varit ringa. Under 2010 utbildas cirka 600 personer på detta sätt.

För rekrytering till de internationella fredsfrämjande insatserna har den huvudsakliga målgruppen hittills bestått av personer som har fullgjort grundutbildning enligt lagen om totalförsvarsplikt. Samma problematik som för officersrekryteringen – till följd av minskade värnpliktskullar – gör sig emellertid i allt högre grad gällande även för rekrytering till den internationella verksamheten. Regeringen kan konstatera att kommunikationskostnaderna för rekrytering till internationell verksamhet hittills har varit relativt låga jämfört med annan typ av rekrytering. En förklaring till detta är att rekryteringen riktar sig till personer som redan är förtrodda med verksamheten och som i många fall redan tjänstgjort vid något tillfälle.

Rekryteringen till den nya aspirantutbildningen skiljer sig från övrig rekrytering till militära befattningar inom Försvarsmakten genom att rekryteringen i sin helhet har varit externt inriktad. Rekryteringen till en framtida grundläggande militär utbildning kommer på motsvarande sätt att behöva rikta sig till personer utan tidigare erfarenhet av Försvarsmakten, i synnerhet efter att det har gått ett antal år sedan reformens genomförande.

Krav på Försvarsmaktens framtida rekrytering

Övergången till ett system som bygger på rekrytering på frivillig grund kommer att ställa helt nya krav på Försvarsmaktens förmåga att ta till vara det intresse som visas för dess verksamhet. I första hand kommer det att vara Försvarsmaktens ansvar att, som en del av ansvaret för myndighetens personalförsörjning, närmare utforma och genomföra det nya systemet. Det krävs emellertid att samtliga berörda aktörer, däribland till exempel stödmyndigheterna inom det militära försvaret, andra myndigheter och frivilligorganisationer, samverkar med Försvarsmakten för att reformen ska kunna genomföras framgångsrikt. Även den politiska nivån har ett ansvar för att Försvarsmakten har förutsättningar att möta de nya kraven med utgångspunkt från tilldelade resurser och de bestämmelser som styr verksamheten.

Enligt regeringens mening kommer övergången till rekrytering på frivillig grund att kräva en tydligare information och kommunikation till de personer som kan vara intresserade av att engagera sig i Försvarsmakten om det militära försvaret, dess uppgifter och förmåga. Vidare kommer högre krav att ställas på att informera och kommunicera om bakgrunden till Försvarsmaktens verksamhet i såväl Sverige som i omvärlden, samt hur den enskilde personen kan finna en roll i och bidra till verksamheten. Därutöver är det nödvändigt att på ett bättre sätt än tidigare förmedla information om den kompetens som militär tjänstgöring och utbildning innebär.

För att möta dessa krav på information och kommunikation är enligt regeringen flera olika typer av insatser nödvändiga. För det första ställs krav på den renodlade informationsverksamheten, som till största delen bedrivs av Försvarsmakten, men även av andra myndigheter i samverkan med Försvarsmakten, såsom Myndigheten för samhällsskydd och beredskap när det gäller försvarsinformation i ett bredare perspektiv och Totalförsvarets pliktverk när det gäller information i samband med lämplighetsundersökningen av totalförsvarspliktiga. Informationsarbetet inom Försvarsmakten bör ta sig uttryck i såväl centrala som lokala insatser. De frivilliga försvarsorganisationerna bör bidra till Försvarsmaktens framtida rekrytering av soldater och sjömän. Försvarsmakten bör därför analysera på vilket sätt de frivilliga försvarsorganisationerna bör och kan användas för att åstadkomma en effektiv informationsverksamhet.

För det andra kräver ett framgångsrikt informationsarbete att Försvarsmakten är synlig i samhället, genom till exempel övningsverksamhet, rekrytering eller informationsinsatser. Den nya grundläggande militära utbildningen – som kommer att bedrivs på flera olika platser i landet flera gånger per år – är ett exempel på en verksamhet som ger goda förutsättningar för att skapa en sådan synlighet.

För det tredje finns enligt regeringen ett tydligt ansvar även för den politiska nivån att informera och kommunicera i frågor som rör Försvarsmakten och den försvarspolitiska inriktningen, inte minst i fråga om betydelsen av det militära försvaret och bakgrunden till dess verksamhet i Sverige och världen.

Det nya personalförsörjningssystemet kommer att ställa höga krav på Försvarsmakten som arbetsgivare. Den som är rekryterad på frivillig grund kommer att ha möjlighet att ställa berättigade krav på att utbildning och tjänstgöring genomförs på ett effektivt sätt och att denna har ett innehåll som uppfattas som utvecklande och meningsfullt för den enskilda. Att en stor del av personalen i framtiden kommer att vara äldre och ha med sig erfarenheter av annan verksamhet innebär att deras krav kommer att vara än högre. Denna utveckling ger enligt regeringen förutsättningar för en högre kvalitet i verksamheten.

Förtroendet för Försvarsmakten och allmänhetens syn på betydelsen av dess verksamhet och myndighetens förmåga att lösa sina uppgifter är på lång sikt de viktigaste faktorerna för att myndigheten ska uppfattas som en attraktiv arbetsgivare. Detta innebär att det individuella intresset för ett engagemang inom Försvarsmakten inte enbart påverkas av vilka villkor, utvecklingsmöjligheter med mera som erbjuds under en anställning, utan även av den bild potentiella anställda har av myndigheten och dess verksamhet. De direkta marknadsföringsåtgärderna utgör på så sätt bara en del av vad som skapar Försvarsmaktens attraktionskraft. För att rekryteringen ska kunna vara effektiv krävs vidare att de förväntningar som ges av marknadsföringen motsvarar det Försvarsmakten erbjuder. Detta understryker vikten av att Försvarsmaktens kommunikation i alla lägen präglas av korrekt information, öppenhet och ärlighet.

Samtidigt är det givetvis av stor betydelse för rekryteringen att Försvarsmakten uppfattas som en attraktiv potentiell arbetsgivare. Försvarsmaktens attraktionskraft som arbetsgivare förutsätter att utbildning, anställning eller tjänstgöring i Försvarsmakten uppfattas som utvecklande av både arbetstagare och andra arbetsgivare. Under den grundläggande

de militära utbildningen är det nödvändigt att erbjuda goda utbildningsförhållanden, förmåner och övriga villkor som upplevs rimliga. Erfarenheterna från tidigare rekrytering visar även att yrkes- och utbildningsinformation samt vilka behörighetskrav som har ställts har varit viktiga grundläggande delar av marknadsföringen.

Regeringen vill i detta sammanhang även understryka att en övergång till en personalförsörjning som baseras på frivillighet kommer att medföra delvis nya krav i fråga om förhållningssättet mellan personalkategorier. Gruppen totalförsvarspiktiga har hittills varit en specifik personalkategori bland Försvarsmaktens personal vilket har påverkat såväl förhållanden som umgängesformer gentemot andra personalkategorier. Reformen innebär att några totalförsvarspiktiga normalt sett inte längre kommer att finnas i organisationen. I stället kommer de personer som genomför grundläggande militär utbildning att befinna sig där av egen vilja. Ur myndighetens perspektiv är syftet med den grundläggande utbildningen en efterföljande rekrytering av medarbetare. Att de som genomgår utbildningen behandlas som framtida kollegor är nödvändigt för att Försvarsmakten ska betraktas som en attraktiv arbetsgivare. Att personalkategorier behandlas olika – utom i de fall tjänstgöringen kräver detta – kommer däremot att uppfattas som oacceptabelt. Mot denna bakgrund är det nödvändigt för Försvarsmaktens framtida attraktionskraft att eventuella otidsenliga och ojämlika traditioner som inte är förenliga med detta synsätt upphör. I stället bör de stora kunskaper om modernt ledarskap som finns inom myndigheten tas till vara och ytterligare utvecklas.

Rekrytering till Försvarsmaktens militära verksamhet uppvisar specifika särdrag jämfört med rekrytering till civil verksamhet, eftersom bas kunskaper i form av militär utbildning krävs för det stora flertalet tjänster. Vid införandet av en rekrytering och grundutbildning som till alla delar kommer att genomföras på frivillig grund finns anledning för Försvarsmakten att dra lärdom både av tidigare rekryteringsverksamhet inom myndigheten och av andra aktörers erfarenheter.

Majoriteten av den militära personal som idag tjänstgör inom Försvarsmakten har egen erfarenhet av värnpliktsutbildning. I samband med att denna personal rekryterades hade de redan en god uppfattning av Försvarsmaktens – och sina egna – uppgifter. En följd av detta har sannolikt varit att Försvarsmakten i sin rekrytering till lediga tjänster inte behövt avsätta lika stora resurser för information om verksamhetens innehåll som annars hade varit fallet. Kunskaperna om Försvarsmakten och dess verksamhet kommer mot denna bakgrund troligtvis att vara mindre hos stora delar av de målgrupper som rekryteringen kommer att rikta sig till än vad som är fallet i dag.

Mot denna bakgrund är det enligt regeringen naturligt att rekryteringskostnaderna för Försvarsmakten ökar i det nya systemet jämfört med vad som varit fallet under tillämpningen av totalförsvarspikten. Denna ökade kostnad ska dock sättas i relation till den besparing som det nya systemet för rekrytering och grundutbildning innebär totalt sett. Regeringen kan konstatera att Försvarsmakten har bedömt att rekryteringskostnaderna under de kommande tre åren kommer att uppgå till runt 230 miljoner kronor per år för att rekrytera ett tillräckligt antal personer till den grundläggande militära utbildningen för att möta insatsorganisationens behov, medan utredningen har bedömt kostnaden till cirka 120 miljoner kronor

per år. Enligt regeringen måste det vara Försvarsmakten som inom ramen för sitt ansvar för myndighetens personalförsörjning beslutar vilka medel som ska användas för rekryteringsinsatser. Samtidigt vill regeringen framhålla vikten av att Försvarsmakten snabbt finner metoder att genom analyser av målgruppen och personalbehovet utforma en så kostnadseffektiv rekrytering som möjligt.

Som utredningen har redovisat visar internationella erfarenheter att en lokal förankring kan vara en mycket betydelsefull faktor vid rekrytering. Regeringen har ovan redovisat bedömningen att betydelsen av den lokala verksamheten talar för att beslut om antagning till en kompletterande grundutbildning, annan utbildning, anställning eller tjänstgöring inom hemvärdet i normalfallet bör fattas på förbands- eller skolnivå. Enligt regeringens mening talar erfarenheterna även för att en betydande del av Försvarsmaktens rekryteringsverksamhet bör bedrivas på det lokala planet. I linje med detta bör Försvarsmakten därför bedriva marknadsföring och andra rekryteringsinsatser vid förband, utbildningsgrupper och andra verksamhetsställen.

Regeringen kan i detta sammanhang konstatera att utredningen har framhållit att Försvarsmakten bör analysera möjligheterna till fördjupat samarbete med Arbetsförmedlingen. Regeringen delar – liksom *Arbetsförmedlingen* i sitt remissvar - utredningens bedömning i denna del. Genom en samverkan med Arbetsförmedlingens kontor runt om i landet skulle Försvarsmakten sannolikt på ett effektivt sätt kunna få ett omfattande genomslag för sitt rekryteringsarbete på det lokala planet.

Som utredningen har påtalat visar internationella erfarenheter att det är av stor betydelse att personer som visar ett intresse för Försvarsmakten kan erbjudas grundutbildning så snabbt som möjligt. Det är angeläget att Försvarsmakten tar tillvara den kunskapen. Detta förutsätter i sin tur att Försvarsmakten ställer krav på att testförfarande kan genomföras fortlöpande över året.

I detta sammanhang finns även anledning att lyfta fram att allmänhetens förtroende för Försvarsmaktens verksamhet påverkas av hur myndigheten porträtteras i media. Av denna anledning är det av vikt att Försvarsmakten har en beredskap för att snabbt agera vid exempelvis felaktig rapportering. I ett bredare perspektiv gäller detta oavsett om en händelse som rapporterats har anknytning till Försvarsmaktens verksamhet inom eller utom landet. I fråga om möjligheterna att särskilt hantera kritik som uppkommer vid internationella insatser redovisar regeringen sina bedömningar i avsnitt 5.13.

Det är naturligt att möjligheterna att rekrytera personal kommer att påverkas av yttre förutsättningar såsom till exempel ekonomisk konjunktur och demografiska förhållanden. Enligt regeringen kan dock eventuella rekryteringssvårigheter som är en följd av sådana förhållanden inte tillåtas påverka de grundläggande krav som ställs på de personer som antas till utbildning eller tjänstgöring inom Försvarsmakten. Det vore på sikt negativt för rekryteringsförmågan om det skapades en bild av att tjänstgöring inom Försvarsmakten ställer lägre krav på den enskildes kvalifikationer än andra arbeten. Att upprätthålla relevanta krav på personalen är på så sätt en del i att bibehålla en stark rekryteringskraft.

I enlighet med vad regeringen tidigare beskrivit kommer den nya grundläggande militära utbildningen att införas successivt under åren

2010–2012. Enligt regeringens mening är det av största vikt att Försvarsmakten utnyttjar den tidsfrist som det successiva införandet innebär väl, och genomför nödvändiga åtgärder för att kunna möta det sammanlagda personalbehovet i fråga om militär personal genom den grundläggande militära utbildningen från och med 2012. Det inriktningsbeslut som regeringen har fattat i fråga om Försvarsmaktens verksamhet 2010-2012 samt det beslut regeringen har fattat i fråga om inriktningen för planeringen av det nya systemet för rekrytering och grundutbildning kommer att vara ett stöd för Försvarsmakten i det fortsatta arbetet. Regeringen följer därutöver kontinuerligt införandet av det nya systemet genom den rapportering som inkommer från Försvarsmakten.

Särskilt om vikten av behovs- och målgruppsanalys

För att lyckas med den framtida rekryteringen är det väsentligt att Försvarsmakten finner metoder för att på ett effektivt och ändamålsenligt sätt använda marknadsföringsinsatser. Information om de målgrupper som rekryteringen ska rikta sig till är en förutsättning för en effektiv rekrytering. Det är därför av avgörande betydelse att Försvarsmakten snabbt skaffar sig kunskap om vilka grupper som har intresse för och förmåga att genomgå den grundläggande militära utbildningen och som i förlängningen kan vara möjliga att rekrytera. En förutsättning för rekryteringsarbetet är givetvis myndighetens personalplanering, som ger vid handen hur många personer av olika kategorier som behövs för att fullgöra de uppdrag myndigheten har att utföra. Försvarsmakten bör under perioden 2010 och 2011 prioritera utformningen av ändamålsenliga och effektiva metoder för rekrytering.

Försvarsmaktens rekryteringsverksamhet och de behovs- och målgruppsanalyser som ligger till grund för denna måste ständigt utvecklas för att vara i fas med samhällsutvecklingen och för att kunna anpassas efter behov hos både Försvarsmakten och enskilda.

Regeringen vill i detta sammanhang framhålla de slutsatser som redovisats av utredningen i fråga om vilka målgrupper som på en övergripande nivå kan vara aktuella när det gäller rekryteringen till den grundläggande militära utbildningen. Enligt utredningen bör marknadsföringen av den grundläggande utbildningen riktas både till personer som hyser ett visst intresse för Försvarsmakten, men som känner tvekan till ett mer långsiktigt engagemang, och till personer som redan innan utbildningen är intresserade av vissa specifika befattningar eller fortsatta utbildningsvägar inom Försvarsmakten. För att uppnå effektivitet i rekryteringen bör dock kommunikationen i förhållande till dessa grupper utformas och anpassas på olika sätt.

I rekryteringsarbetet är särskilda ansträngningar motiverade för att åstadkomma en jämnare könsfördelning bland dem som rekryteras, genom att öka andelen kvinnor, samt i övrigt sträva efter en representativ sammansättning med hänsyn till ursprung och tillhörighet till minoritetsgrupper. Det är vidare angeläget att Försvarsmakten fortsätter arbetet med mångfalds- och värdegrundsfrågor, utifrån perspektivet att myndigheten måste vara en intressant arbetsgivare även för grupper som i dag är underrepresenterade i verksamheten.

En persons inställning till en viss specifik befattning kan givetvis förändras under utbildningens gång. På samma sätt kan möjligheterna för tjänstgöring i en specifik befattning påverkas genom ökade kunskaper om personens förutsättningar eller förändrade behov inom Försvarsmakten. För att åstadkomma en effektiv rekrytering krävs att Försvarsmakten förmår att hantera sådana ändrade förhållanden på ett flexibelt sätt. Försvarsmakten bör i den utsträckning det är möjligt vara lyhörd för enskilda önskemål utifrån individens förutsättningar. Under den grundläggande militära utbildningen är det naturligtvis viktigt att Försvarsmakten genomför särskilda informations- och rekryteringsinsatser gentemot de individer som är osäkra om sin fortsatta utvecklingsbana.

I fråga om rekrytering till hemvärdet konstaterar regeringen att utredningen har pekat på att rekryteringsgrunden för hemvärdet troligen i stor utsträckning består av andra personer än de som är intresserade av tjänstgöring inom övriga Försvarsmakten. Mot denna bakgrund bör Försvarsmakten genomföra särskilda målgruppsanalyser i fråga om rekryteringen till hemvärdet. I detta arbete bör Försvarsmakten särskilt beakta de erfarenheter som finns av hemvärdets tidigare rekrytering.

4.10 Information om försvar och krisberedskap

Regeringens bedömning: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap bör – inom ramen för sitt ansvar att samordna information om skydd mot olyckor, krisberedskap och totalförsvar samt säkerhetspolitik – fortsätta att utveckla sitt arbete för att finna lämpliga arbetsformer för myndigheters samverkan när det gäller information om området försvar. Vidare bör myndigheten arbeta för att finna effektiva metoder för informationsspridning med utgångspunkt från de målgrupper som kan identifieras.

Information om försvar och om krisberedskap bör distribueras till samtliga kvinnor och män som åläggs att medverka till utredning om sina personliga förhållanden. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap bör ha ansvaret för att utarbeta denna information.

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens bedömning. Utredningen föreslår dock även att en ny journalistisk publikation ska inrättas för att bevaka försvarsområdet.

Remissinstanserna: Huvuddelen av de remissinsatser som yttrat sig om förslaget, däribland *Försvarsmakten*, *Myndigheten för samhällsskydd och beredskap*, *Totalförsvarets pliktverk*, *Statskontoret*, *Försvarshögskolan* och *Officersförbundet*, tillstyrker i allt väsentligt utredningens förslag.

Värnpliktsnytt och *Värnpliktsrådet* tillstyrker förslaget att en ny journalistisk publikation ska inrättas för att bevaka försvarsområdet, medan *Försvarsmakten* och *Myndigheten för samhällsskydd och beredskap* avstyrker utredningens förslag i denna del.

Samordning av information om försvar och samhällets krisberedskap

Idag finns flera olika myndigheter, institutioner och organisationer som bidrar till att sprida kunskap om försvar och om krisberedskap. En stor mängd information om försvar och samhällets krisberedskap finns till exempel samlad på olika webbplatser. Även frivilligorganisationer som exempelvis Civilförsvarsförbundet och Svenska Röda Korset bedriver utbildning på området. Utredningen har samtidigt pekat på att kunskapsnivån hos allmänheten vad gäller det civila och militära försvaret är låg trots den stora mängd information som finns tillgänglig.

Regeringen har ovan redovisat sina bedömningar i fråga om kraven på rekryteringen till Försvarsmakten. Enligt regeringens mening bör det göras en distinktion mellan den form av kommunikationsverksamhet som i ett bredare perspektiv syftar till att informera om Försvarsmakten och dess uppdrag, och den kommunikation som mer direkt syftar till att rekrytera personal. Som redan nämnts kan en god kunskap om Försvarsmakten och dess verksamhet bland allmänheten bidra till att skapa förutsättningar för en framgångsrik rekrytering, eftersom Försvarsmaktens attraktionskraft påverkas av det förtroende som finns för myndigheten. En sammanblandning mellan dessa verksamheter bör dock inte göras.

En konsekvens av att större delen av den manliga årsklassen tidigare genomförde värnplikts- och civilpliktsutbildningen var i viss utsträckning att ökad kunskap spreds om försvaret. De senaste decenniernas minskade utbildningsbehov har emellertid kraftigt begränsat denna effekt av utbildningen. Enligt regeringens mening finns mot denna bakgrund anledning att förbättra informationen om försvarsfrågor i ett bredare perspektiv. Försvarsmakten har en viktig roll i detta arbete, men information av allmän karaktär bör separeras från den kommunikation som syftar till att rekrytera personal till verksamheten.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har redan idag till uppgift att, tillsammans med andra berörda aktörer, verka för en sammanhållen information om skydd mot olyckor, krisberedskap och totalförsvar samt säkerhetspolitik. Myndigheten driver bland annat webbplatser om krisberedskap och säkerhetspolitik. Vidare finns i myndighetens regi ett informationsråd med deltagande från andra myndigheter som bedriver informationsarbete i försvarsfrågor.

Enligt regeringens mening bör Myndigheten för samhällsskydd och beredskap utveckla sitt arbete inom området försvar, exempelvis genom att fortsatt utveckla arbetsformerna för samordningen av de berörda myndigheternas arbete för informationssammanställning och informations-spridning. Myndigheter som i särskilt hög grad berörs av detta är, förutom Försvarsmakten, exempelvis Försvarshögskolan, Totalförsvarets pliktverk och Statens skolverk. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap bör också spela en aktiv roll för att identifiera hur man på effektivast möjliga sätt når ut med information till de målgrupper den har identifierat. Till grund för arbetet bör vidare läggas en fördjupad analys av hur information om försvar på ett effektivt sätt kan kommuniceras till befolkningen i allmänhet och till specifika målgrupper i synnerhet. Vidare bör myndigheten analysera på vilket sätt engagemanget i de frivilliga

försvarsorganisationerna kan tas tillvara. Särskild uppmärksamhet bör vidare ägnas frågan om information till ungdomar.

Regeringen anser även att det bör klarläggas vilka ytterligare möjligheter som kan finnas för att inom ramen för skolan sprida information om försvar och krisberedskap till högstadie- och gymnasieelever. Regeringen avser att ge Myndigheten för samhällsskydd och beredskap i uppdrag att, i samråd med Statens skolverk och övriga berörda myndigheter, utveckla informationsverksamheten i enlighet med dessa utgångspunkter.

Information i samband med lämplighetsundersökningen

Inför dagens lämplighetsundersökning skickas information om försvar och samhällets krisberedskap till samtliga 17-åringar. Ytterligare information om värnpliktsutbildningen delas ut vid mässor, skolbesök och liknande.

Som tidigare nämnts innebär regeringens förslag att de totalförsvarspliktigas skyldigheter, när skyldigheten att fullgöra värnplikt och civilplikt inte tillämpas, begränsas till att lämna sådana uppgifter om sig själva som begärs av den ansvariga myndigheten. Detta kan jämföras med de moment som innefattas av dagens webbaserade lämplighetsundersökning, med skillnaden att det blir obligatoriskt för både kvinnor och män i en ålderskull att svara på frågorna. Innebörden av regeringens förslag är vidare att bestämmelserna i lagen om totalförsvarsplikt fortfarande gäller.

I samband med att de totalförsvarspliktiga ungdomarna lämnar uppgifter om sig själva, det vill säga deltar i lämplighetsundersökningen, ser regeringen ett tydligt behov av att informera om vad totalförsvarsplikten innebär för den enskilde såväl i fred, under höjd beredskap som då regeringen beslutar om att skyldigheten att fullgöra värnplikt och civilplikt åter ska tillämpas. I det sammanhanget är det vidare lämpligt att även informera om försvar och krisberedskap på liknande sätt som i dag. På detta sätt får en hel åldersgrupp tillgång till information. Eftersom denna information innefattar sakområden som ligger inom flera myndigheters ansvarsområden, och inte syftar till rekrytering, bör den tas fram och samordnas under ledning av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Regeringen avser att ge ett uppdrag av denna innebörd till myndigheten.

Regeringen avser att återkomma till riksdagen i fråga om eventuella anslagskonsekvenser av förslagen inom utgiftsområdet i budgetpropositionen för 2011.

Värnpliktsnytt

Som en konsekvens av att inga totalförsvarspliktiga fullgör värnplikt kommer Försvarsmaktens utgivning av tidningen Värnpliktsnytt att upphöra. Utredningen har föreslagit att en ny statlig publikation, som är fristående från andra myndigheter, bör inrättas med uppgift att bevaka och rapportera om verksamhet inom försvarsområdet.

Regeringen kan konstatera att utgivningen och tidningens uppdrag har motiverats av de speciella förhållanden som gäller totalförsvarspliktiga. Vidare har utgivningen av Värnpliktsnytt varit en förutsättning för ut-

bildningen av totalförsvarspliktiga informationssoldater. I och med att skyldigheten att fullgöra värnplikt inte tillämpas försvinner behovet av en tidning som särskilt granskar totalförsvarspliktigas situation under grundutbildningen.

En oberoende rapportering och bevakning i media av Försvarsmakten är en betydelsefull faktor för att ge bästa möjliga förutsättningar för insyn och objektiv rapportering om verksamheten. I förlängningen ger en journalistisk granskning bättre förutsättningar för att utveckla verksamheten och upprätthålla dess förankring i samhället. Enligt regeringens mening talar starka principiella skäl dock emot att den journalistiska granskningen av Försvarsmaktens verksamhet utförs av en publikation som ges ut av en myndighet under regeringen.

Däremot finns möjligheter för Försvarsmakten och andra myndigheter att ge ut publikationer som riktar sig till allmänheten som ett led i myndighetens ansvar för att tillhandahålla information om myndighetens verksamhet i enlighet med myndighetsförordningen. Vidare finns möjlighet att ge ut publikationer inom myndigheten som ett led i den interna informationsverksamheten, till exempel en publikation som skulle kunna rikta sig till rekryter. Försvarsmakten bör därför överväga på vilket sätt upphörandet av Värnpliktsnytt föranleder ett behov av att myndigheten skapar en ny publikation eller vidtar någon annan åtgärd för att säkerställa myndighetens behov av informations spridning. I denna bedömning bör även vägas in de fortsatta behoven av och möjligheterna till utbildning av informationssoldater.

I detta sammanhang vill regeringen även peka på de bedömningar som regeringen redovisat ovan i fråga om de framtida kraven på informationsverksamheten, både för att skapa förutsättningar för rekrytering till Försvarsmakten och för att förstärka den information som i ett bredare perspektiv syftar till att sprida kunskap om försvaret och samhällets krisberedskap. Det bör i första hand vara Försvarsmakten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap som, inom respektive ansvarsområde, avgör på vilket sätt som de resurser som frigörs i och med att Värnpliktsnytt upphör bör användas för att på ett ändamålsenligt och effektivt sätt bidra till informationsarbetet.

4.11 Socialförsäkringsskydd, diskrimineringskydd och skattefrihet för rekryter m.m.

Regeringens förslag: Rekryt som genomgår eller har genomgått militär utbildning inom Försvarsmakten ska ha samma villkor som den som utbildas eller har utbildats enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt vad gäller lagen (1962:381) om allmän försäkring, lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd och lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada.

Rekryt som genomgår militär utbildning inom Försvarsmakten ska omfattas av lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m. Rekryt som fullgör den nya militära utbildningen på frivillig grund ska omfattas av lagen (1994:2076) om skydd för anställning vid viss tjänstgöring inom totalförsvaret m.m.

Den tid då en enskild varit hindrad att arbeta på grund av den militära utbildningen på frivillig grund inom Försvarsmakten ska inte räknas med när ramtiden enligt lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring bestäms.

Ersättningar och förmåner som lämnas till rekryter ska vara skattefria. Familjebidrag till rekryter ska omfattas av samma skatteregler som familjebidrag till totalförsvarspliktiga. Rekryter ska även omfattas av skattefrihet när de får ersättning vid dödsfall eller invaliditet genom statens riskgaranti.

Rekryterna ska vara skyddade mot diskriminering och ansvariga myndigheter eller organisationer ha skyldighet att utreda och åtgärda trakasserier eller sexuella trakasserier. Undantaget i diskrimineringslagen (2008:567) om tillämpning av bestämmelser om mönstrings- och tjänstgöringsskyldighet endast för män utgår. Vidare utgår i samma lag undantaget beträffande lagen (1994:1810) om möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning.

Utredningens förslag: Stämmer i huvudsak överens med regeringens. Utredningens lagtekniska lösning skiljer sig från regeringens förslag i flera fall såsom t.ex. ändringen i inkomstskattelagen (1999:1229). Utredningen har inte heller i diskrimineringslagen (2008:567) föreslagit att den som genomgår militär utbildning inom Försvarsmakten på frivillig grund ska vara skyddad mot diskriminering på samma sätt som den totalförsvarspliktige som fullgör sina skyldigheter enligt lagen om totalförsvarsplikt.

Remissinstanserna: Remissinstanserna tillstyrker eller har inga synpunkter på förslagen.

Skälen för regeringens förslag

Inledning

Enskilda som genomgår sådan militär utbildning inom Försvarsmakten på frivillig grund som är avsedd att träda i stället för grundutbildning enligt lagen om totalförsvarsplikt benämns rekryt. Enskild som genomgår grundläggande officersutbildning inom Försvarsmakten omfattas inte av begreppet.

Regeringen anser att det huvudsakligen föreligger samma skyddsbehov och principiella ställningstaganden som gör sig gällande för en enskild som genomgår militär utbildning inom Försvarsmakten som denne sökt och blivit antagen till, som för den som genomgår utbildning enligt lagen om totalförsvarsplikt. Verksamheten och miljön är av samma särpräglade och farliga art. Utbildningen pågår endast en kortare tid och leder inte med säkerhet till fast anställning eller andra tryggade förhållanden. Det kommer med stor sannolikhet vara personer i ung ålder utan etablering på arbets- och bostadsmarknaden m.m., som söker för att bli antagen till en militär utbildning inom Försvarsmakten. De är jämförbara med de som i dag åläggs utbildning enligt lagen om totalförsvarsplikt. Regeringen menar därför att det finns starka skäl för att de som genomgår en militär utbildning på frivillig grund huvudsakligen ska omfattas av samma

bestämmelser som de som grundutbildas enligt lagen om totalförsvarsplikt. Nedan följer en mer detaljerad motivering till de olika lagändringar som är aktuella.

Prop. 2009/10:160

Lagen om allmän försäkring

Utredningen har föreslagit att personer som genomgår frivillig militär utbildning under utbildningstiden ska ha ett skydd för sin sjukpenninggrundande inkomst (SGI) motsvarande vad som gäller för den som fullgör tjänstgöring enligt lagen om totalförsvarsplikt.

Sjukpenninggrundande inkomst används bland annat vid beräkning av sjukpenning och föräldrapenning. SGI fastställs av Försäkringskassan utifrån den årsarbetsinkomst som en enskild beräknas få. Om en person saknar arbetsinkomst finns som regel inga förutsättningar för att fastställa någon SGI. Enligt lagen om allmän försäkring kan en person dock i vissa fall behålla en tidigare fastställd SGI under en period, trots att han eller hon inte längre har någon arbetsinkomst. Sådant så kallat SGI-skydd gäller bland annat under tid som en person bedriver studier och uppbär studiestöd, deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program och får aktivitetsstöd eller fullgör tjänstgöring enligt lagen om totalförsvarsplikt (3 kap. 5 §, lagen (1962:381) om allmän försäkring, förkortad AFL). SGI-skyddet motiveras i flera fall utifrån den enskildes anknytning till förvärvslivet. I andra fall, exempelvis för viss biståndspersonal, har SGI-skyddet också ansetts motiverat utifrån samhällsnyttan av verksamheten (3 kap. 5 b §, AFL).

Åldersspridningen bland de rekryter som genomgår militär utbildning inom Försvarsmakten kommer jämfört med dagens totalförsvarspliktiga att vara större. Ett betydande antal kommer med all sannolikhet att vara etablerade på arbetsmarkanden när de påbörjar utbildningen. Samtidigt kommer inte utbildningen för alla som genomför den att leda till en anställning inom Försvarsmakten. Mot bakgrund av detta anser regeringen att den enskilde bör ha ett skydd för sin ordinarie anställning under utbildningen (se nedan om lagen om skydd för anställning vid viss tjänstgöring inom totalförsvaret m.m.). På samma sätt är det viktigt att den som genomgår utbildningen inte befinner sig i en sämre SGI-situation efter genomförd utbildning jämfört med före. Förutom detta ser regeringen ytterligare skäl att skydda den enskildes SGI under utbildningen. Frivilligt engagemang inom Försvarsmakten är att se som samhällsnyttig verksamhet på samma sätt som exempelvis biståndsarbete. Den som frivilligt engagerar sig i försvaret bör även av detta skäl garanteras ett skydd för sin SGI under utbildningen enligt 3 kap. 5 § AFL och även få denna omräknad enligt 3 kap. 5 d § samma lag.

För vissa grupper av försäkrade ställer lagen om allmän försäkring upp särskilda beräkningsgrunder vad gäller sjukpenninggrundande inkomst. Detta gäller bland annat för studenter som studerar med studiemedel och för totalförsvarspliktiga som genomgår längre grundutbildning än 60 dagar. Sådant så kallad studietids-SGI respektive värnplikts-SGI beräknas på underlag av extraarbete som den enskilde utför vid sidan om sina studier eller grundutbildning enligt lagen om totalförsvarsplikt (3 kap. 5 § tredje, fjärde respektive sjunde stycket, AFL). Det är enligt

regeringens uppfattning rimligt att detta ska gälla även rekryter som genomgår militär utbildning inom Försvarsmakten. Regeringens förslag innebär att sjukpenning till rekryter kommer att kunna utges för dagar då den enskilde skulle ha förvärsarbetat, enligt samma principer som gäller för totalförsvarspliktiga i dag.

Regeringen beslutar denna dag även propositionen Utökad finansiell samordning, m.m., prop. 2009/10:154. I den propositionen föreslås att en ny punkt 8 införs i 3 kap. 5 § tredje stycket AFL, med ikraftträdande den 1 december 2010. I nu föreliggande proposition föreslås en ändring i samma lagrum, dock med ett tidigare ikraftträdandetidpunkt. Följden härav blir att den ovan nämnda punkten 8 inte finns med i den här aktuella proposition.

Lagen om statligt personskadeskydd och lagen om statlig ersättning vid ideell skada

Utredningen har föreslagit att rekryter som genomgår grundläggande militär utbildning ska läggas till som personalkategori i lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd (LSP). Detta för att säkerställa att rekryterna får samma personskadeskydd som totalförsvarspliktiga har. Enligt utredningen bör rekryter vidare läggas till i 1 § lagen om statlig ersättning vid ideell skada m.m. (Li). Rekryter omfattas då av samma skydd som totalförsvarspliktiga och kan, med vissa begränsningar, ha rätt till ersättning för skada som inträffar vid ledighet och annan fritid utanför förläggningsplats eller annan plats där verksamheten i fråga bedrivs.

Totalförsvarspliktiga som tjänstgör enligt lagen om totalförsvarsplikt omfattas av LSP och Li. Genom dessa tillförsäkras den som skadas under den skyddstid som lagarna anger, ersättning oberoende av om skadan har orsakats av vållande eller inte.

Det är regeringens uppfattning att de risker som är förknippade med grundläggande militär utbildning även fortsättningsvis kommer att vara desamma. Dagens system är väl anpassat för att ersätta skador hos icke-anställda enskilda som har inträffat under militär utbildning och regeringen ser ingen anledning till att genomföra förändringar i det.

Personskadeskyddet i LSP gäller under den skyddstid som lagen ställer upp. För rekryter bör skyddstiden enligt kommittén börja löpa från första färden till verksamheten till den sista färden därifrån.

LSP ger rätt till ersättning vid sjukdom och vid bestående nedsättning av arbetsförmågan. Ersättningen kan bestå av sjukpenning, särskild sjukpenning, livränta eller sjukvårdersättning. Sjukpenning eller livränta utgår dock inte under skyddstiden. Vidare lämnas ersättning vid dödsfall.

Den exakta omfattningen av personskadeskyddet varierar något för de olika personalkategorier som omfattas av LSP. Enligt regeringen bör rekryter som genomgår militär utbildning inom Försvarsmakten ha ett skydd som motsvarar vad som gäller för totalförsvarspliktiga. Detta innebär att rekryter vid vissa tillfällen kan ha rätt till särskild sjukpenning samt att beräkning av sjukpenning, särskild sjukpenning och livränta omfattas av vissa garantinivåer. Det sistnämnda är viktigt mot bakgrund av att de som genomgår utbildningen ofta kan vara unga. De kanske inte har haft något arbete innan de påbörjar utbildningen. Det går då inte att

fastställa någon sjukpenninggrundande inkomst för dem. Att rekryter får ett motsvarande skydd som totalförsvarspliktiga innebär vidare att rekryter som har skadats under utbildningen kommer att omfattas av bestämmelserna i 13 a § LSP. De kommer därigenom även efter skyddstidens utgång ha rätt till ersättning för vissa sjukvårds- och läkemedelskostnader.

Den som ådrar sig skada som omfattas av LSP kan även ha rätt till ersättning för sveda, värk, lyte och men samt för särskilda olägenheter enligt lagen om statlig ersättning vid ideell skada m.m. Enligt regeringen bör rekryter som genomgår militär utbildning inom Försvarmakten läggas till i 1 § Li. Rekryterna omfattas då av samma skydd som totalförsvarspliktiga och kan, med vissa begränsningar, ha rätt till ersättning för skada som inträffar vid ledighet och annan fritid utanför förlägningsplats eller annan plats där verksamheten i fråga bedrivs.

Lagen om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.

Utredningen har föreslagit att rekryter som genomgår militär utbildning inom Försvarmakten ska omfattas av bestämmelserna i lagen om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.

Militär verksamhet är av speciell natur. Den är inte sällan farligt både för den enskilde och allmänheten. Inom verksamheten hanteras vapen, tunga fordon och en del farliga ämnen. Oavsett om det rör utbildning eller operativa insatser krävs att ordning kan upprätthållas inom Försvarmakten och att personalen följer givna instruktioner. Som komplement till straffrättsliga bestämmelser lyder personalen i Försvarmakten under disciplinära regelverk. Dessa finns till för att hantera och förebygga förseelser bland personalen och för att upprätthålla ordningen.

Anställd personal inom Försvarmakten lyder i fredstid under lagen (1994:260) om offentlig anställning (LOA). Totalförsvarspliktiga som fullgör värnplikt eller civilplikt lyder under lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m. Denna lag är även tillämplig på personal som tjänstgör i Försvarmaktens utlandsstyrka, på hemvärnsmän under tiden som de är tjänstgöringsskyldiga, på krigsfrivillig personal och på personal som genomgår utbildning för att få anställning i Försvarmakten.

Regeringen anser att rekryter som genomgår militär utbildning bör lyda under någon form av disciplinärt regelverk. Till skillnad från totalförsvarspliktiga genomgår rekryter utbildning på helt frivillig grund och kan avbryta denna när de själva vill. Detta gör emellertid inte att behovet av ett fungerande disciplinsystem försvinner. Utbildningen innefattar vapenhantering och andra utbildningsmoment som ställer stora krav på att de som genomgår utbildningen rättar sig efter instruktioner. Det finns därför behov av ett system som kan motverka sådana disciplinförseelser som inte är av så allvarlig art att personen ska avskiljas från utbildningen eller åtalsanmälas.

Rekryter kommer inte att vara anställda under utbildningen. De kommer således inte heller att omfattas av LOA och den disciplinhantering som ryms inom denna lag. I dag finns ett fungerande system vid Försvarmaktens organisationsenheter för handläggning av disciplinärenden

rörande totalförsvarspliktiga som fullgör värnplikt som är reglerat i lagen om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m. Under denna lag faller även viss militär personal som genomgår frivillig grundutbildning inom Försvarsmakten. Detta gäller officersaspiranter såväl som aspiranter som utbildas enligt förordningen om grundläggande militär utbildning inom Försvarsmakten. Självfallet bör ytterligare något annat disciplinärt system inte skapas för just rekryter. Regeringen delar därför utredningens uppfattning. Lagen om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m. bör således kompletteras så att den också omfattar rekryter som genomgår militär utbildning inom Försvarsmakten, oavsett om rekryterna genomgår utbildningen för att få anställning inom Försvarsmakten eller inte. Regeringen förslår därför ett sådant tillägg. Ändringar i den här aktuella lagen diskuteras även i avsnitt 5.18.

Lagen om skydd för anställning vid viss tjänstgöring inom totalförsvaret m.m.

Utredningen har föreslagit att den som genomgår militär utbildning ska ha samma skydd för den anställning från vilken han eller hon är tjänstledig (civil anställning) som tillkommer totalförsvarspliktig personal i enlighet med 9 kap. lagen om totalförsvarsplikt.

Enligt 9 kap. lagen om totalförsvarsplikt får ingen arbetstagare sägas upp eller avskedas på grund av att han eller hon fullgör totalförsvarsplikt. Arbetstagarens förmåner i anställningen får inte heller försämrats annat än vad som följer av uppehållet i arbetet. Arbetstagaren har å sin sida bland annat en skyldighet att informera sin arbetsgivare om när tjänstgöring ska påbörjas och avslutas. Genom lagen (1994:2076) om skydd för anställning vid viss tjänstgöring inom totalförsvaret m.m. görs bestämmelserna i 9 kap. lagen om totalförsvarsplikt, även tillämpliga på personal som reservofficer, hemvärnspersonal samt på personal i Försvarsmaktens utlandsstyrka.

Försvarsmaktens verksamhet är, som har nämnts tidigare, av speciellt slag. Det är svårt att på förhand med visshet veta vem som kommer att passa för tjänstgöring. Det är först i slutet av den grundläggande militära utbildningen som Försvarsmakten och den enskilde tar slutlig ställning till om samarbetet bör fortsätta och hur ett fortsatt engagemang ska se ut. Mot bakgrund av detta är det rimligt att den enskilde har en möjlighet att återgå till sin civila anställning för det fall att antingen hon eller han eller Försvarsmakten inte finner anledning till ett fortsatt engagemang. Ett skydd för anställningen i detta avseende kan ha mycket stor betydelse för rekryteringen av personal till Försvarsmakten. Genom skyddet för anställningen vågar unga personer på arbetsmarknaden pröva att söka sig till Försvarsmakten och dess grundläggande utbildning. Regeringen anser därför att rekryter som genomgår militär utbildning inom Försvarsmakten bör tillföras som skyddsvärd grupp i lagen om skydd för anställning vid viss tjänstgöring inom totalförsvaret m.m. och därmed erhålla ett skydd för sin eventuella civila anställning. Förslag till ändringar i den här aktuella lagen finns även i avsnitt 5.18.

Utredningen har föreslagit att en ändring bör göras i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring så att tid då en enskild inte har kunnat förvärvs-arbeta för att han eller hon deltagit i militär utbildning inom Försvarsmakten inte räknas med när ramtiden ska bestämmas.

En person kan söka till militär utbildning av flera skäl. Ett skäl kan vara att personen vill pröva om fortsatt engagemang inom Försvarsmakten är något som passar för honom eller henne. Ett annat skäl kan vara att personen avser att engagera sig inom hemvärnet. Tillträde till utbildningen är emellertid ingen garanti för fortsatt utbildning, kontraktering eller anställning inom Försvarsmakten. Det kan finnas flera olika skäl till att den grundläggande militära utbildningen inte leder till något fortsatt engagemang inom Försvarsmakten. Personen ifråga kan visa sig olämplig för fortsatt tjänstgöring inom Försvarsmakten eller inte uppfylla kraven för någon av de tjänster som erbjuds inom myndigheten för tillfället. Ur detta perspektiv tar den enskilde en risk när han eller hon söker till utbildningen. Regeringen har uppmärksammat denna risk ovan och föreslagit att ingen arbetstagare får sägas upp eller avskedas på grund av att han eller hon genomgår militär utbildning inom Försvarsmakten. Nämnas bör också att i de fall när en person, frivilligt, söker sig till militär utbildning i syfte att senare engagera sig i hemvärnet, är anställning inom Försvarsmakten överhuvudtaget inte det slutliga målet med utbildningen. Även ur detta perspektiv är det viktigt att den enskilde har ett skydd för sin ordinarie anställning.

Den utbildning som utredningen har föreslagit är relativt kort och den som genomgår den kommer att ha kvar en anknytning till arbetsmarknaden. Mot bakgrund av detta och mot vad som har sagts i ovanstående stycke, är det regeringens åsikt att det inte vore rimligt om den enskilde befann sig i en ur arbetslöshetsförsäkringsrättsligt hänseende markant sämre situation efter genomförd utbildning än innan utbildningen påbörjades. Detta betyder dock inte att utbildningen ska betraktas som förvärvsarbete. Utbildningen är frivillig och den enskilde har inte på något sätt ålagts att genomgå den. Sett mot detta föreslår regeringen därför att tid med frivillig utbildning inte ska räknas med då ramtiden bestäms. Som sådan så kallad överhoppningsbar tid räknas i dag bland annat tjänstgöring enligt lagen om totalförsvarspåbudsplik, avslutade heltidsstudier i vissa fall, tid med föräldrapenningförmån, samt arbete som har finansierats med särskilt anställningsstöd. Lagen om arbetslöshetsförsäkring bör alltså ändras på sätt som utredningen har föreslagit.

Inkomstskattelagen

Utredningen har föreslagit att en månadsersättning ska betalas till rekryter som genomför frivillig grundläggande militär utbildning. Månadsersättningen ska motsvara den dagersättning, ersättning för måltidskostnader och utbildningspremie som betalas ut till totalförsvarspåbudspliktiga i dag. Försvarsmakten föreslås få besluta om hur stor månadsersättningen ska vara. Utredningen föreslår även att rekryter under militär utbildning ska ha rätt till gratis kost och logi samt till kläder och utrustning som hör till utbildningen. Utredningen anser att dessa ersättningar och naturaförmå-

ner ska vara skattebefriade och att det därför bör införas en ny bestämmelse om detta i inkomstskattelagen.

Enligt 11 kap. 25 § inkomstskattelagen ska totalförsvarspliktigas ersättningar och tillägg till sådana ersättningar, naturaförmåner, fälttraktamenten, befattningspenningar, utbildningspremier, utryckningsbidrag samt avgångsvederlag inte tas upp till beskattning. Familjebidrag till totalförsvarspliktiga ska tas upp till beskattning bara om bidraget betalas ut i form av näringsbidrag. Familjebidrag anses tillfalla den totalförsvarspliktige, även om bidraget betalas ut till någon annan. Familjebidrag i form av näringsbidrag ska tas upp i inkomstslaget tjänst, om näringen bedrivs av en juridisk person eller av ett svenskt handelsbolag som den totalförsvarspliktige inte är delägare i, och i annat fall i inkomstslaget näringsverksamhet. Det nu sagda tillämpas också för annan personal vid det svenska totalförsvaret som avlönas enligt de grunder som gäller för totalförsvarspliktiga, t.ex. inom hemvärnet och för reservofficersaspiranter.

I likhet med utredningen anser regeringen att det är rimligt att ersättning och förmåner till rekryter i likhet med vad som gäller för totalförsvarspliktiga ska vara skattebefriade.

Regeringen föreslår emellertid en annan lagteknisk utformning än utredningen. För att öka överskådligheten bör den gällande skattefrihetsregeln för totalförsvarspliktiga utvidgas till att även avse rekryter.

Enligt 8 kap. 20 § inkomstskattelagen är ersättning vid dödsfall eller invaliditet som lämnas till totalförsvarspliktiga genom statens riskgaranti skattefri. I likhet med utredningen anser regeringen att rekryter bör omfattas av denna skattefrihet, vilket uttryckligen ska regleras i nämnda bestämmelse. Förslag till ändringar i den här aktuella lagen finns även i avsnitt 5.18.

Diskrimineringslagen

Enligt diskrimineringslagen är det förbjudet med diskriminering vid bl.a. mönstring, utredning om personliga förhållanden eller fullgörande av värnplikt eller civilplikt. De ansvariga myndigheterna eller organisationerna har ett ansvar att utreda och vidta åtgärder vid kännedom om att en totalförsvarspliktig anser sig ha blivit utsatt för trakasserier eller sexuella trakasserier i samband med t.ex. mönstring eller fullgörande av värnplikt eller civilplikt. Utredningen har inte lämnat några förslag som innebär att rekryterna ska omfattas av dessa regler i diskrimineringslagen. Utredningen har i den delen föreslagit att det ska tillsättas en ny nämnd, en central tillsyns- och utbildningsbevakningsfunktion, som bl.a. ska hantera klagomål och kritik från rekryterna samt granska behandlingen av dessa så att de inte utsätts för felaktig behandling. Det är självklart mycket viktigt att ingen utsätts för diskriminering. Den som genomgår militär utbildning på frivillig grund är i princip i samma situation som den som fullgör sina skyldigheter enligt lagen om totalförsvarsplikt. Regeringen anser därför, att de som söker till och genomgår den föreslagna militära utbildningen inom Forsvarsmakten ska ha samma skydd enligt diskrimineringslagen som de totalförsvarspliktiga som mönstrar och tjänstgör enligt lagen om totalförsvarsplikt.

Mot bakgrund av att mönstringsskyldigheten och skyldigheten att tjänstgöra enligt lagen om totalförsvarspikt ovan föreslås bli könsneutral anser regeringen att undantaget från diskrimineringsförbudet avseende mönstringsskyldigheten och tjänstgöringsskyldighet endast för män bör utgå. Av samma anledning bör även undantaget från diskrimineringsförbudet avseende lagen om möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning utgå.

4.12 Ikraftträdande m.m.

Regeringens förslag: De ändringar i lagen om totalförsvarspikt som innebär att Totalförsvarets pliktverk byter namn till Totalförsvarets rekryteringsmyndighet ska träda i kraft den 1 januari 2010. Ändringarna i övrigt i lagen om totalförsvarspikt ska träda i kraft den 1 juli 2010. Lagen om möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning ska upphöra att gälla vid utgången av juni 2010. Övriga författningsändringar ska träda ikraft den 1 juli 2010.

Utredningens förslag: Överensstämmer med regeringens. Utredningen har dock inte föreslagit att Totalförsvarets pliktverk ska ändra namn och att denna ändring ska träda ikraft den 1 januari 2011.

Remissinstanserna: Remissinstanserna tillstyrker eller har inga synpunkter på förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Utredningen har föreslagit att ändringarna i lagen om totalförsvarspikt ska träda i kraft den 1 juli 2010 samtidigt som lagen om möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning upphör att gälla, samt att övriga författningsändringar också ska träda i kraft den 1 juli 2010.

Utredningen har noga övervägt hur det nya systemet för soldatförsörjning ska införas. Den har belyst alternativ som t.ex. ett införande i flera steg eller minskade utbildningsvolymen under en övergångsperiod.

Särskilt angående ett alternativ med införande i flera steg eller med minskade värnpliktsvolymen

Ett alternativ till en omedelbar övergång är en successiv övergång där en del av utbildningen av soldater skulle ske med värnplikt som grund samtidigt som andra soldater skulle utbildas inom ramen för ett nytt system till vilket den enskilde sökt på frivillig väg. Värnpliktskullarna skulle då successivt minskas medan kullarna av frivilliga rekryter skulle ökas. En sådan typ av övergång skulle emellertid medföra ett flertal svårigheter. Soldater skulle grundutbildas med olika regelverk som bas. Att ha en grupp soldater som utbildas enligt ett system som baseras på plikt och i förlängningen under hot om straffansvar och en annan som utbildas på helt frivillig grund framstår inte som lämpligt. En sådan lösning skulle också leda till att Forsvarsmakten är tvungen att använda två olika regel-system för soldater under utbildning, bland annat vad gäller förmåner och villkor, trots att innehållet i utbildningarna skulle vara detsamma.

Utredningens förslag innebär att ingen totalförsvarspliktig från och med den 1 juli 2010 ska vara skyldig att fullgöra värnplikt eller civilplikt eller genomgå mönstring om inte regeringen med hänsyn till försvarsberedskapen har beslutat om det. Regeringen delar utredningens bedömning. Ett införande i flera steg skulle kräva att övergångsbestämmelser infördes med innebörden att skyldigheten att fullgöra värnplikt fortsatte att gälla för vissa grupper av totalförsvarspliktiga även efter 1 juli 2010. Regeringen anser inte att det skulle vara lämpligt att på detta sätt undanta vissa totalförsvarspliktiga från ett generellt stadgande i lagen om totalförsvarsplikt. En konsekvens skulle också bli att man även efter införandet av en reform som innebär att soldatutbildning i Sverige ska ske på frivillig grund fortsatte att lagföra individer för brott mot totalförsvarsplikten. Regeringen menar att detta inte skulle kunna motiveras på något rimligt sätt.

Regeringen anser också att effektivitetsskäl talar för en lösning där reformeringen av soldatförsörjningssystemet sker i ett steg. Dagens plikt-baserade utbildningssystem är ineffektivt på flera plan. Ett tydligt exempel utgörs av att alltför få totalförsvarspliktiga fortsätter inom Försvarsmakten efter att ha fullgjort sin grundutbildning. Samtidigt är antalet utbildade – till följd av krigsorganisationens behov – lågt. Försvarsmakten har för att möta vissa delar av sina personalförsörjningsproblem bland annat nödgats att införa nya utbildningar för personer som är intresserade av en officerskarriär, men som inte har fullgjort värnplikt. Under övergången till ett nytt och mer ändamålsenligt personalförsörjningssystem framstår det som olämpligt att vidmakthålla delar av ett ineffektivt personalförsörjningssystem. I stället bör vakanser under en övergångsperiod mötas genom t.ex. riktade rekryteringsinsatser bland annat mot dem som har fullgjort värnplikt under tidigare år.

Den grundläggande militära utbildningen är utformad för att möjliggöra en ändamålsenlig militär personalförsörjning. Antalet rekryter som utbildas kommer att vara anpassat utifrån Försvarsmaktens samlade behov av militär personal. Såsom utredningen har visat är det nya utbildningssystemet avsevärt mer kostnadseffektivt för att utbilda insatsberedda soldater. Regeringen anser därför att det framstår som uppenbart att det lämpligaste är att snarast övergå till det mest funktionella personalförsörjningssystemet.

Regeringens förslag innebär att ingen totalförsvarspliktig från och med detta datum ska vara skyldig att fullgöra värnplikt eller civilplikt eller att genomgå mönstring om regeringen med hänsyn till försvarsberedskapen inte har beslutat om det. Detta innefattar även totalförsvarspliktiga som är inskrivna för värnplikt, som genomgår grundutbildning för värnplikt, eller som är kallade till mönstring under eller efter den 1 juli 2010. Utbildning av soldater och sjömän ska från detta datum ske på frivillig grund.

Totalförsvarets pliktverk

Som framgår av avsnitt 4.8 anser regeringen att Totalförsvarets pliktverk ska byta namn till Totalförsvarets rekryteringsmyndighet. Detta bl.a. för att bättre återspegla de uppgifter som myndigheten kommer att fullgöra

framöver. Namnbytet kräver vissa förberedelser och andra åtgärder för myndigheten. Vidare måste vissa saker som t.ex. myndighetens anslag och namnbyte däri hinna hanteras. Regeringen anser därför att namnbytet ska träda ikraft den 1 januari 2011.

Genomförande av övriga lagändringar

Utredningen har föreslagit att samtliga förslag om författningsändringar rörande inrättandet av en ny militär grundläggande respektive ny militär kompletterande utbildning som vilar på frivillig grund ska träda i kraft 1 juli 2010. Regeringen delar utredningens bedömning i dessa delar. De övriga författningsändringar som är nödvändiga för att möjliggöra den nya utbildningen ska därför träda i kraft den 1 juli 2010.

4.13 Konsekvenser

Effekter för systemet för soldatförsörjning och den enskilde

Föreslagen ger Försvarmakten bättre möjlighet att på ett kostnadseffektivt och ändamålsenligt sätt personalförsörja sin insatsorganisation utifrån statsmakernas krav. Regeringens förslag innebär bl.a. att samma skyldigheter ska gälla för kvinnor och män. Vidare kan rekrytering på frivillig grund förväntas ge förbättrade förutsättningar att åstadkomma en jämnare könsfördelning och en i övrigt mer representativ sammansättning bland dem som rekryteras. Regeringens förslag kommer därför att skapa förbättrade förutsättningar för att öka jämställdheten mellan kvinnor och män samt för att nå de integrationspolitiska målen. I och med att bestämmelserna om tjänstgöring med värnplikt eller civilplikt inte längre ska tillämpas upphör inskränkningen för den enskildes rörelsefrihet. Regeringens förslag är därmed till gagn för den personliga integriteten. Vad gäller konsekvenserna för småföretagande och sysselsättning samt offentlig service i olika delar av landet kommer de sannolikt att till övervägande del vara positiva.

Totalkostnaden för att utbilda rekryter enligt det nya systemet är avhängigt kostnader för marknadsföring, test- och urval samt de faktiska utbildningskostnaderna. För att nå ut till nödvändigt antal rekryter måste marknadsföringsinsatser genomföras, vars omfattning är beroende av utbildningsbehovet. För att lämpliga personer ska erbjudas tillträde till utbildningen måste tester och urval genomföras. Erfarenheter anger att för varje utbildningsplats måste cirka tre personer genomgå test- och urval. Slutligen tillkommer utbildningskostnader som kan delas upp i flertal poster såsom ekonomiska ersättningar till rekryterna, löner till befäl, sjukvårdskostnader och kostnader för utrustning.

Pliktsystemet är ett ineffektivt sätt att utbilda insatsberedda soldater på. För att illustrera detta ur ett ekonomiskt perspektiv har utredningen gjort en beräkning av vilka kostnaderna kan vara för att få ut 3 000 insatsklara soldater i det nuvarande pliktsystemet, det vill säga den volym som krävs för att fullgöra de mål som Försvarmakten har fått av statsmakterna. Denna kostnad har ställts i relation till vilka kostnaderna är för att få ut motsvarande antal soldater i det föreslagna frivilligsystemet. Redovisade

osäkerhetsfaktorer till trots är skillnaderna mellan systemens effektivitet markant i och med att pliktsystemet är cirka 140 procent dyrare än frivilligsystemet.

Förslagets betydelse för sysselsättning och offentlig service i olika delar av landet

Förslaget bedöms ha betydelse för sysselsättningen i olika delar av landet. De främsta orsakerna är dels att den militära utbildningen bör genomföras i olika delar av landet, dels att nämnda utbildning avses ge Försvarsmakten möjligheter att vidareutbilda, anställa och kontraktera de rekryter som har uppfyllt kraven på militär behörighet.

Att den grundläggande militära utbildningen bör kunna genomföras i olika delar av landet innebär att Försvarsmakten måste fördela den utbildande personalen utifrån var utbildningen ska genomföras. Det är i nuläget svårt att uttala sig om var utbildningarna kommer att ske och därigenom bedöma hur en omfördelning av Försvarsmaktens personal i denna del kommer att påverka sysselsättningen regionalt.

Internationella erfarenheter visar att rekryteringsmålen ofta är lättare att uppnå i de delar av landet där militärbaser är förlagda. Mot denna bakgrund gör regeringen bedömningen att proportionerligt betraktat fler personer kommer att söka till den grundläggande militära utbildningen från områden i nära anslutning till existerande förband jämfört med andra delar av landet. Fler bland dem som genomgår utbildningen kommer att anställas av Försvarsmakten jämfört med dagens system. Detta innebär att positiva sysselsättningseffekter kan förväntas där personer anställs. Den lokala rekryteringsbasen framstår vara ännu starkare för hemvärnet med de nationella skyddsstyrkorna. Denna personalkategori kommer, utöver en del utbildande befäl, inte att vara anställd utan kontrakterad. Regeringen bedömer därför att rekryteringen till hemvärnet med de nationella skyddsstyrkorna inte kommer att ha nämnvärd betydelse för sysselsättningen.

Förslagets betydelse för små företags arbetsförutsättningar m.m.

Förslaget om att erbjuda skydd för den enskildes ordinarie anställning under den tid han eller hon fullgör en grundläggande militär utbildning kan ha konsekvenser för ett mindre företag. Ett exempel är ifall ett företag har en handfull anställda varav var och en är nödvändig för att bedriva verksamheten. Om en av dessa nyckelpersoner är frånvarande under minst cirka tre månaders tid kan detta påverka ett mindre företag i dess vardag. En negativ följd kan bli att vissa kategorier av individer bedöms som mindre attraktiva att anställa av mindre företag. Samtidigt talar mycket för att ett mindre företag som ställs inför en sådan situation behöver anställa en ersättare under åtminstone en begränsad tid. Detta innebär i sin tur att förslaget skapar förutsättningar för en mer dynamisk arbetsmarknad där fler personer ges möjlighet att testa olika arbetsuppgifter. I sammanhanget påpekas att småföretagare redan under pliktsystemets tid har påverkats av att anställda har ryckt in till grundutbildning. I jämförelse med utbildningsvolymerna i pliktsystemet under senare år

kommer påverkan på företagandet snarare att vara mindre om tiden som en person är frånvarande från sin ordinarie anställning begränsas till tidsåtgången för den grundläggande militära utbildningen.

En annan viktig aspekt är att den person som väljer att genomföra en grundläggande militär utbildning under denna utbildnings gång får kunskaper som är gynnsamma för företaget. Exempelvis leder Försvarsmaktens utbildningar ofta till ökade insikter om ledarskap, specialkunskaper i tekniska applikationer med mera. Erfarenheter som dessa kan bidra positivt till företagets utveckling.

Regeringens sammantagna bedömning är att dess förslag kommer att påverka små företags arbetsförutsättningar. Effekterna är emellertid svåra att kvantifiera jämfört med de sannolikt större effekterna i ett pliktssystem och de mervärden en utbildning inom Försvarsmakten kan ge som resultat.

5 Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser – en svensk veteransoldatpolitik

5.1 Inledning

Allmänt

Riksdagen beslutade i juni 2009 om en ny inriktning för det militära försvaret i enlighet med regeringens försvarspolitiska inriktningsproposition Ett användbart försvar (prop. 2008/09:140, bet. 2008/09:FöU10, rskr. 2008/09:292). Beslutet innebär förändringar på flera viktiga områden för att skapa ett användbart och tillgängligt försvar. Insatsförbanden ska bestå av stående och kontrakterade förband och de ska vara användbara för insatser i Sverige, i närområdet och utanför närområdet. Samtliga förband i insatsorganisationen ska vara rätt utrustade, utbildade och övade.

Försvarsmaktens internationella verksamhet

Försvarsmaktens internationella verksamhet är i dag omfattande och har en stor spännvidd. Den innefattar bl.a. enskilda officerares deltagande i kursverksamhet, svensk representation med försvarsattachéer, tillhandahållande av militära observatörer och rådgivare samt deltagande med enskilda officerare eller förband i gemensamma övningar eller i fredsfrämjande internationella militära insatser. Genom den utveckling av Försvarsmakten mot ökad användbarhet och tillgänglighet som regeringen redovisat i prop. 2008/09:140 kommer myndighetens engagemang i insatser utanför Sverige att vara fortsatt hög eller öka. Insatsförbanden ska vara utformade för att kunna hantera komplexa situationer och svåra uppgifter. Försvarsmakten ska kunna verka utmed hela skalan av kris- hanteringsuppgifter från förtroendeskapande, konfliktförebyggande, humanitära, fredsbevarande uppgifter till fredsframtvängande insatser.

Försvarsmakten har i dag i huvudsak den förmåga som krävs för att medverka i militära insatser internationellt. Dessa militära insatser har bidragit till att utveckla myndighetens förmåga att förebygga och hantera kriser i omvärlden, inklusive förmågan till väpnad strid och att upprätthålla territoriell integritet. Särskilt har förmågan att genomföra insatser i den högsta konfliktskalan vid fredsframtvängande insatser förbättrats jämfört med tidigare år.

Den ökade användbarheten och tillgängligheten i det nya försvaret med stående och kontrakterade förband får som en veteransoldatpolitisk följd att fokus i verksamheten delvis förflyttas från utbildning och beredskap till utbildning inför och genomförande av komplexa internationella militära insatser. Detta ställer nya krav både på myndigheten och personalen som deltar i sådana insatser. Och det understryker vikten av frågan hur personalen på bästa sätt ska omhändertas före, efter och under en insats.

Fredsfrämjande verksamhet

Riksdagen lade fast den säkerhetspolitiska inriktningen i sitt beslut med anledning av prop. 2008/09:140. Ur ett veteransoldatperspektiv vill regeringen komplettera med följande när det gäller fredsfrämjande verksamhet. Händelser som innebär hot mot internationell fred och säkerhet och allvarliga risker kan vara svåra att förutse och uppstå plötsligt. I dag kan hot som är geografiskt avlägsna vara lika påtagliga som hot på nära håll. De största utmaningarna och riskerna för Sveriges säkerhet finns i dag på den globala arenan. Händelseutvecklingar långt från Sverige kan snabbt få konsekvenser även nationellt. Svenska militära förband kan behövas i internationella fredsfrämjande insatser. Insatserna kan behövas långt från Sverige och under krävande omständigheter.

Försvarsmaktens förband ska kunna användas för internationella fredsfrämjande insatser som sker i komplexa och farliga miljöer på långt avstånd från Sverige. Försvarsmakten ska också kunna uppträda i alla geografiska arenor inom ett brett spektrum av uppgifter. Detta ställer enligt regeringen höga krav på rekrytering, utbildning, utrustning och omhändertagande av personalen före, under och efter fredsfrämjande insatser.

Andra myndigheter

Vid sidan om Försvarsmakten finns flera andra myndigheter som bedriver internationell verksamhet, vilken i vissa avseenden kan liknas vid Försvarsmaktens. Det gäller främst Folke Bernadotteakademin, polisen och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Enligt 1 a § lagen (1999:568) om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten gäller vissa delar av lagen också för den som tjänstgör utomlands i Polisens utlandsstyrka. Enligt övergångsbestämmelserna till förslaget till lag (2010:000) om Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser ska lagen om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten i tillämpliga delar fortfarande gälla för den som tjänstgör i Polisens utlandsstyrka, se avsnitt 5.19.

De nämnda myndigheterna har program för att insatspersonalen ska ha en mental beredskap före och under en insats. Före insatsen ges en förberedande utbildning i stress- och krishantering.

Det finns likheter mellan programmen för hur t.ex. psykisk stress hanteras. Under insatsen genomförs vid behov uppföljningssamtal och avlastningssamtal. Det finns också en planering för kontakt med och information till anhöriga. Efter insatsen hålls samtal och avlastningssamtal. Dessutom genomförs verksamhet för att stödja en återgång till normalt arbetsliv. Uppföljning sker bl.a. genom återträffar och olika slag av kontakter.

Regeringen konstaterar att Försvarsmakten och de nämnda myndigheterna i väsentliga avseenden har samma former för omhändertagande av personalen före, under och efter en internationell insats. Försvarsmakten och de andra myndigheterna har en betydande erfarenhet av verksamhet i olika kris- och konfliktområden. Även om det redan i dag förekommer kontakter och erfarenhetsutbyte mellan myndigheter och organisationer kan det enligt regeringen finnas skäl att överväga ett mer strukturerat samarbete mellan berörda myndigheter och organisationer. På detta sätt skulle man bättre kunna samla gjorda erfarenheter och kunskap inom ämnesområdet. Initiativ till ett sådant eventuellt samarbete bör dock komma från de berörda intressenterna.

5.2 En samlad svensk veteransoldatpolitik

Inledning

Det är i de flesta fall riksdagen som på regeringens förslag beslutar om en internationell militär insats. Riksdag och regering har därför det yttersta ansvaret för att den utsända personalen ges förutsättningar för att lösa sina uppgifter. I detta ansvar ligger att gentemot både den deltagande personalen och medborgarna i övrigt tillförsäkra att förberedelserna för personalen och omhändertagandet av personalen är det bästa möjliga. I detta ansvar ligger också att tillförsäkra att samhällets olika resurser samverkar för att tillgodose även kraven med anledning av den fredsfrämjande militära verksamheten. Vidare är det viktigt att den utsända personalen har samhällets stöd, såväl före insatsen, i den som efter genomförd insats.

Att utveckla omhändertagandet av personalen vid internationella militära insatser – veteransoldatpolitiken – är en viktig del i den pågående reformeringen av det militära försvaret. Den samlade veteransoldatpolitiken är således ett led i att fullfölja den inriktning som regeringen redovisade i propositionen Ett användbart försvar våren 2009.

Utgångspunkter för en utvecklad veteransoldatpolitik

Riksdag och regering har uttalat att Sverige fortsatt ska ha höga ambitioner när det gäller deltagande i fredsfrämjande verksamhet. Det innebär att antalet personer som deltar kommer att vara stort.

Deltagande i internationella militära insatser medför risker. Förberedelserna för personalen inför en insats, stödet under och omhändertagan-

det efter insatsen är därför grundläggande för att Sverige ska kunna uppfylla sitt ansvar för den berörda personalen. Detta förutsätter att verksamheten grundas på en sammanhängande, trovärdig och allmänt accepterad personalpolitik. Denna politik måste täcka alla delar i kedjan från det att en insats initieras till långt efter att den avslutats.

Den framtida veteransoldatpolitiken utgår från en helhetssyn som inkluderar rekrytering av personalen, utbildning och förberedelser inför insatsen, stöd och åtgärder under insatsen, omhändertagande samt stöd och eventuell rehabilitering efter insatsen. Också stödet till de anhöriga, särskilt barnen, utgör en viktig del i denna helhetssyn.

Vidare innefattas hur samhället som helhet – dvs. Försvarmakten, andra myndigheter och institutioner, frivilligorganisationer, den enskilde veteranen, anhöriga m.fl. – kan medverka i en utvecklad veteransoldatpolitik. Kontinuerligt bör frågan ställas vad som bör göras, hur detta bör göras och av vem det bör göras. Regeringens utgångspunkt är att den myndighet eller organisation som från ett samlat samhällsperspektiv är mest lämpad också bör svara för åtgärden.

Vid internationella militära insatser deltar försvarmaktspersonal av skilda kategorier. För att inte onödigtvis tynga framställningen använder regeringen i denna proposition i allmänhet ordet soldat som samlingsbeteckning för den militära personalen, dvs. officerare, soldater och sjömän.

I likhet med Veteransoldatutredningen har regeringen identifierat vissa behov som är av särskild betydelse när det gäller en samlad svensk veteransoldatpolitik.

Före insats är behovet av *information* stort både för soldaten och dennes anhöriga. Detta gäller inte minst de som åker ut för första gången. Soldaten och de anhöriga vill veta bl.a. vad insatsen kan komma att innebära, vilka risker och påfrestningar som kan uppstå och vilken ekonomisk och medicinsk trygghet som kan påräknas.

Soldaten vill kunna ha *kontakt* med anhöriga även under själva insatsen utomlands, och vice versa. Att under långa perioder inte kunna träffas sätter relationer på prov. Vetskapen om att man snabbt kan komma i kontakt med varandra om något inträffar, hemma eller i insatsområdet, betyder mycket för att dämpa oron, både hos soldaten och hos de anhöriga.

Efter insats är *uppföljningen* av soldaten av stor betydelse. Att kunna identifiera soldater som drabbats av fysiska eller psykiska besvär under insatsen är en grundläggande förutsättning för att erbjuda relevanta stödåtgärder och kunna hjälpa den enskilde tillbaka till en normal livssituation. Det är också av stor betydelse hur tillgängliga och väl utformade stödåtgärderna är.

Kedjan av information, kontakt och uppföljning utgör en utgångspunkt vid bedömningen av vilka åtgärder i omhändertagandet som ska prioriteras före, under och efter insatsen.

Regeringen vill i detta sammanhang också erinra om det pågående arbetet med Försvarmaktens personalförsörjningssystem. Lagstiftningen på personalförsörjningsområdet ses för närvarande över av utredningen om personalförsörjning för det reformerade försvaret (dir. 2009:58). Den översynen kan i förlängningen komma att påverka lagstiftningen även på

Den framtida veteransoldatpolitiken

Allmänt

Regeringen kan konstatera att utvecklingen bara de senaste decennierna har förändrat karaktären på de internationella militära insatserna. Sverige och Försvarsmakten är i dag engagerade i andra insatsområden och i andra typer av insatser. Det handlar även om nya rättsliga ramverk, andra huvudmän för insatserna, mer dynamiska konfliktmiljöer och mindre förutsägbara risker. Man kan förutse att dessa förändringar kommer att fortsätta, vilket i sin tur ställer krav på anpassningar inom omhändertagandet.

Även Försvarsmakten förändrar sin organisation. Därmed ändras också myndighetens interna ansvarsförhållanden och de funktioner som ska planera för, besluta om och genomföra omhändertagandet av veteransoldaterna. Detsamma gäller för de övriga myndigheter som deltar i omhändertagandet och de regelverk som styr deras verksamhet, bl.a. Försäkringskassan, sjukvårdshuvudmännen och primärkommunerna.

Kunskaperna om veteransoldaters situation och reaktioner ökar kontinuerligt. Jämfört med andra forskningsområden är detta område ganska nytt och utvecklingen går därför snabbt. Inte minst kravet på Försvarsmakten att sammanställa uppgifter om veteransoldater så att de kan redovisas statistiskt kan påskynda utvecklingen.

Inte heller de ideella organisationer som företräder och stödjer veteransoldater och anhöriga förblir oförändrade. Nya organisationer och nätverk dyker upp, andra ändrar innehållet i sin verksamhet.

För att uppnå ett framgångsrikt omhändertagande måste man därför löpande anpassa detta till den pågående utvecklingen. Bl.a. av detta skäl bör Försvarsmakten överväga att inrätta en veteranadministrativ enhet. Enheten ska vara en fast punkt för att fånga upp förändringar och driva på en kontinuerlig anpassning av omhändertagandet.

Den framtida veteransoldatpolitiken bygger på utvecklande åtgärder inom en rad olika områden.

En ny lagstiftning; begreppet utlandsstyrkan avskaffas

En ny lag om Försvarsmaktens personal i internationella militära insatser införs. Genom den nya lagen avskaffas utlandsstyrkan som ett särskilt begrepp. Förutom att den nya lagen inkluderar av Försvarsmakten tillfälligt utsänd personal i insatsområden som i dag kan sakna särskilt skydd, understryker den att Försvarsmakten är en myndighet och att insatser internationellt är en naturlig del av den samlade försvarsverksamheten. (Se avsnitt 5.4–5.8)

Förstärkt uppföljningsansvar

Försvarsmaktens utredande och uppföljande verksamhet förstärks. Denna verksamhet ska bedrivas mer aktivt än tidigare och innefatta personlig

kontakt, om detta inte är uppenbart obehövt eller omöjligt att genomföra. (Se avsnitt 5.5)

Förstärkt stöd till tidigare tjänstgörande

Stödet till soldater som skadats till följd av tjänstgöring ska inte längre begränsas i tid. Istället ska stödåtgärderna pågå så länge behovet består och åtgärderna framstår som skäligen. Försvarsmakten ska också ta ansvar för skador som inte är så allvarliga att de påverkar den enskildes förvärvsförmåga. (Se avsnitt 5.5)

Särskilt stöd i vissa fall

Försvarsmakten får ett ansvar för att kunna lämna extra hjälp eller vägledning till en enskild veteransoldat i särskilt svåra fall som kräver omfattande åtgärder och resurser. (Se avsnitt 5.5)

Servicebeslut av Försäkringskassan

Försäkringskassan ska på begäran av den enskilde pröva om denne som anställd i Försvarsmakten under tjänstgöring i en internationell militär insats drabbats av skada som är att anse som arbetsskada. En sådan prövning ska ske oavsett om prövning av ersättningsanspråk aktualiserats i ärendet, s.k. servicebeslut. (Se avsnitt 5.6)

Utökat stöd till anhöriga

De anhöriga är av stor betydelse för den internationella insatsen. Kontaktpersoner inom myndigheten ska ge de anhöriga stöd och hjälp. Stödåtgärder ska inte kunna påräknas bara när den anhörige soldaten skadas eller förolyckas utan även i andra situationer. Möjligheterna till kontakt mellan soldaten i fält eller till sjöss och dennes anhöriga bör utvecklas. Särskilda informationssatsningar görs för barnen. Även enskilda organisationer till stöd för anhöriga ska kunna få ekonomiskt stöd för sitt arbete. Stöd och vägledning för anhöriga ska av Försvarsmakten sammanställas i en familjepolicy. (Se avsnitt 5.7)

Rekrytering

Genom det förändrade försvar som regeringen redovisat i prop. 2008/09:140 kommer insatsförbanden i framtiden att bestå av stående och kontrakterade förband. Förbanden kommer att ha en helt annan tillgänglighet och användbarhet än de har idag. Rekryteringen till förbanden kommer därmed att förändras. Dock kan man förutse att det även i framtiden kommer vara nödvändigt att införa en specifik internationell insats rekrytera bl.a. vissa specialister.

Försvarsmaktens rekrytering förbättras. Detta gäller också vid specialrekrytering inför en internationell insats. Det ska vara ett större inslag av personliga kontakter med de kvinnor och män som söker tjänst i Försvarsmakten. Forskning till stöd för myndighetens rekrytering och nya metoder när det gäller rekryteringen av specialister är andra viktiga inslag. (Se avsnitt 5.10)

Genom det förändrade personalförsörjningssystemet kommer det, på sikt, vara naturligt att delta i den fredsfrämjande verksamheten. Personalen i de stående och kontrakterade förbanden ska delta i insatser både nationellt och internationellt. För närvarande ser utredningen om personalförsörjning för det reformerade försvaret (dir. 2009:58) över vissa frågor knutna till detta. (Se avsnitt 5.10)

Insatsfrekvens

Frågan om insatsfrekvens, dvs. hur ofta en soldat ska tjänstgöra i en internationell insats är viktig. Försvarmakten bör läggas fast en insatsfrekvens. En sådan underlättar för den enskilde att planera bl.a. familjeliv och karriär. Den är också en utgångspunkt för Försvarmakten i planeringen av insatser. Försvarmakten bör initiera fortsatt forskning om frågor om insatsfrekvens. (Se avsnitt 5.10)

Försäkrings- och ersättningsfrågor

Försvarmakten bör fortsätta att göra försäkrings- och ersättningsförhållandena tydliga för personalen i internationella militära insatser. Det är i första hand parterna inom det statliga avtalsområdet som ska pröva frågor om försäkringslösningar och skadeersättning för personalen vid sådana insatser. (Se avsnitt 5.11)

Medicinskt omhändertagande

Försvarmakten ansvarar för att den deltagande personalen får det stöd och den vård som behövs vid skador. Myndigheten ska också uppfylla tidsmålen för olika delar i det medicinska omhändertagandet. Generalläkaren bör överväga att intensivifiera sitt tillsynsarbete och försäkra sig om att de brister som påtalas också blir åtgärdade. Härutöver bör Försvarmakten ha en planering för om en olycka eller annan allvarlig händelse med stort skadeutfall i insatsområdet skulle inträffa. Myndigheten bör också genomföra större sådana övningar med övriga berörda aktörer. (Se avsnitt 5.12)

Kunskapen om fredsfrämjande verksamhet

Kunskapen i samhället om den fredsfrämjande verksamheten breddas. Därmed vidgas också förståelsen för verksamheten och den verklighet som den utsända personalen lever i. Det är naturligt med – så långt omständigheterna medger – kontakt mellan den utsända personalen och de hemmavarande. Vid oriktig kritik får personal och anhöriga lämpligt stöd av Försvarmakten. (Se avsnitt 5.13)

Statens erkännande

Statens erkännande av personalen i den fredsfrämjande verksamheten ska vara tydligt. Därför införs nya medaljer. Medaljerna ska delas ut av Försvarmakten och regeringen. Ett gemensamt monument till minne av svenska veteraner uppförs på Djurgården i Stockholm. Den 29 maj blir

en ny årlig minnesdag, gemensam för alla svenska veteransoldater. (Se Prop. 2009/10:160 avsnitt 5.14)

Ökat meritvärde

Med stående och kontrakterade förband som kan tjänstgöra både nationellt och internationellt kommer grunderna för bl.a. befordran inom Försvarsmakten delvis att förändras. Intill dess, men även därefter, bör Försvarsmakten fortsätta arbetet med att ge internationell tjänstgöring ett ökat meritvärde. Det gäller vid både anställning och befordran och genom att göra sådan tjänstgöring attraktiv. (Se avsnitt 5.15)

Organisationernas roll

Flera veteransoldat- och andra organisationer utför redan i dag ett viktigt arbete i veteransoldatfrågor. Detta samarbete bör utvecklas för att kunna trygga verksamheten långsiktigt. (Se avsnitt 5.16)

En veteranadministration införs

En veteranadministrativ enhet bör inrättas inom Försvarsmakten. Enheten ska vägleda veteransoldater och deras anhöriga. Den ska även vara en kontaktpunkt för veteran- och anhängigorganisationer och för andra myndigheter och organisationer av betydelse för omhändertagandet. Vidare ska den veteranadministrativa enheten ge myndighetsledningen råd i veteranpolitiska frågor. (Se avsnitt 5.17)

5.3 Gällande rätt och bakgrund

Lagen om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten

Lagen (1999:568) om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten (LUF) trädde i kraft den 1 juli 1999. Lagen avser att förstärka omhändertagandet av den som tjänstgör i utlandsstyrkan. Särregleringen i LUF har motiverats av den specifika hotbild som tjänstgöringen i utlandsstyrkan ansetts medföra samt det förhållande att många endast har en kortare visstidsanställning. I lagen anges bl.a. i vilken utsträckning arbetsmiljölagen (1977:1160), lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring och lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd ska tillämpas för personalen i utlandsstyrkan under tjänstgöring utomlands. Bestämmelserna i 6–10 §§ reglerar den anställdes rätt till rehabiliteringsåtgärder och stöd i händelse av skador som inträffar under utlandstjänstgöring. Av 11 § framgår vidare att anhöriga till den som förolyckats eller skadats har rätt till ersättning för vissa kostnader m.m.

Av LUF följer vidare att delar av lagen (1982:80) om anställningsskydd, semesterlagen (1977:480) och hela arbetstidslagen (1982:673) är undantagna från tillämpning när det gäller anställda i utlandsstyrkan. Detta gäller oavsett om tjänstgöringen sker i Sverige eller utomlands. En särskild anställning i utlandsstyrkan ska vara tidsbegränsad och uppsägningstiden ska som huvudregel vara tre månader lång.

Den första fredsbevarande styrkan skapades år 1956 för att övervaka det vapenstillståndsavtal som träffats efter Suez-krisen. Dessförinnan hade svenska trupper under FN-flagg efter säkerhetsrådets rekommendation tjänstgjort i Sydkorea. Efter insatsen vid Suez följde under början av 1960-talet den fredsfrämjande insatsen i Kongo och därefter en rad insatser som främst var koncentrerade till regionen kring östra Medelhavet. I dag grundar sig Försvarsmaktens internationella engagemang till stor del på samarbete inom olika internationella organ såsom Förenta nationerna, Europeiska Unionen, försvarsalliansen Nato inom ramen för Partnerskap för fred och Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa. Dessa organisationer genomför såväl insatser och övningar som kurser och inspektioner.

Regler om när svensk trupp får sändas utomlands finns i 10 kap. regeringsformen. Enligt 10 kap. 9 § regeringsformen får regeringen sätta in rikets försvarsmakt eller delar av den i strid för att möta ett väpnat angrepp mot riket. I övrigt får svensk väpnad styrka sättas in i strid eller sändas till ett annat land endast om riksdagen medger det, om det är tillåtet enligt en lag som anger förutsättningarna för åtgärden eller om skyldigheten att vidta åtgärden följer av internationell överenskommelse eller förpliktelse som har godkänts av riksdagen. Riksdagen har beslutat om två lagar där regeringen bemyndigas att besluta i sådana frågor. Den ena är lagen (2003:169) om väpnad styrka för tjänstgöring utomlands. Enligt den lagen får regeringen på begäran av Förenta nationerna eller Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) ställa en väpnad styrka till förfogande för fredsbevarande verksamhet. Den andra är lagen (1994:588) om utbildning för fredsfrämjande verksamhet. Enligt den lagen får regeringen sända en väpnad styrka till utlandet i den mån den ska delta i utbildning för fredsfrämjande verksamhet inom ramen för internationellt samarbete. Den sistnämnda lagen kom till främst för att ge regeringen befogenhet att sända väpnad styrka till övningar inom ramen för samarbetet inom Partnerskap för fred.

Fredsfrämjande verksamhet är inte något entydigt begrepp. De fredsfrämjande insatserna bygger i regel på beslut av Förenta nationerna, men någon enhetlig definition av sådana insatser finns inte i FN-stadgan. I stället har en avgränsning av vad som anses höra till fredsfrämjande verksamhet vuxit fram efterhand. I Sverige har begreppet fått inkludera konfliktförebyggande, fredsskapande, fredsbevarande, fredsframtvingande och fredsfrämjande insatser. Avväpning och avrustning har också ansetts kunna ingå som en fredsfrämjande åtgärd.

Fredsbevarande insatser i traditionell bemärkelse avser insatser som görs efter ett freds- eller eldupphöravtal. Insatserna baseras på parternas medgivande samt på en opartisk inställning till konflikten. Våldsanvändning kan förekomma inom ramen för självförsvar. Det använda våldet ska då vara ett direkt svar på en motsvarande åtgärd från någon av parterna, våldet ska stå i proportion till vad angriparen använt och våldet ska inte försaka onödig skada eller onödigt lidande. Fredsframtvingande insatser utförs för att med militärt våld, eller hot om militärt våld, upprätthålla eller återställa fred i ett område. Denna typ av insatser kan alltså innebära våldsanvändning utöver vad som kan anses vara självförsvar.

5.4 En ny lag med bestämmelser för Försvarsmaktens personal

Regeringens förslag: Lagen (1999:568) om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten upphävs och ersätts av en ny lag om Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser. I den nya lagen finns vissa bestämmelser om vad som särskilt ska gälla för Försvarsmaktens personal vid tjänstgöring i internationella militära insatser i fråga om:

- anställning av personer som inte redan är anställda i Försvarsmakten,
- arbetstid,
- arbetsmiljö,
- Försvarsmaktens särskilda uppföljningsansvar och ansvar att vidta stödåtgärder,
- arbetsskador och
- stöd och ersättning till anhöriga.

Någon reglering av vad som ska gälla för Polisens utlandsstyrka görs inte i den nya lagen.

Upphävandet av lagen (1999:568) om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten innebär att utlandsstyrkan inom Försvarsmakten avvecklas som organisatorisk enhet. Med tjänstgöring i en internationell militär insats avses motsvarande verksamhet som fullgörs av utlandsstyrkan inom Försvarsmakten.

Lagen om Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser är tillämplig på av Försvarsmakten anställd personal, dock endast vid tjänstgöring i en internationell militär insats. Lagen ska inte tillämpas på den som är lokalt anställd av Försvarsmakten i insatsområdet.

Utredningens förslag: Stämmer i huvudsak överens med regeringens. Utredningen har dock föreslagit ett annat namn på den nya lagen. Utredningen har vidare inte föreslagit någon övergångsbestämmelse avseende tillämpningen av lagen om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten (LUF) i fråga om Polisens utlandsstyrka.

Remissinstanserna: Remissinstanserna är i huvudsak positiva till utredningens förslag till ny lag. *Kammarrätten i Stockholm* och *Länsrätten i Skåne län* har dock pekat på att lagförslaget innehåller en del otydliga gränsdragningar och att det kan vara svårt att uttyda vad lagstiftningen innebär för den enskilde. *Försvarsmakten* framhåller bl.a. att lagstiftningen i stora delar motsvarar nu gällande lag. En mer grundlig probleminventering efterlyses i de delar förändringar föreslås. Några sakskaäl till att förändra LUF har inte framkommit i utredningens betänkande. Genom upphävandet av LUF rycks grunden för regelverket för Polisens utlandsstyrka bort. *Försäkringskassan* har bl.a. framhållit att det är viktigt att det förtydligas vilken roll respektive myndighet ska ha vid utredning och beslut om arbetsskada i de fall där personen ifråga tjänstgör i internationella militära insatser. *Kammarkollegiet* framhåller att alla statligt anställda som tjänstgör utomlands i kris- och konfliktområden ska

ha samma försäkringsskydd och samma möjlighet till stöd vid rehabilitering. Det är frågor som borde samordnas, förslagsvis genom kollektivavtal. Även *Folke Bernadotteakademin* framhåller i sitt yttrande att problemen för utsänd personal, oavsett vilken myndighet som är arbetsgivare, till stora delar är likartade. En samlad svensk veteranpolitik bör innefatta även den civila personalen. *Försvarshögskolan* ser det bl.a. som positivt att begreppet utlandsstyrkan avvecklas.

Skälen för regeringens förslag

Avgränsning till Försvarsmaktens personal

Utredarens uppdrag har varit att se över LUF och ta ställning till ansvaret för Försvarsmaktens personal före, under och efter en internationell militär insats. Det är således Försvarsmaktens personal som fallit inom ramen för detta arbete. Motsvarande utredningsarbete avseende rättsväsendets personal har genomförts av Utredningen om svenskt rättsväsende i internationella uppdrag. Utredningens betänkande Svenskt rättsväsende i internationella uppdrag, m.m. (SOU 2009:76) har remissbehandlats och bereds nu inom Regeringskansliet. Försvarsmaktens personal har dock redan i dagsläget en särskild lagstiftning på området, LUF. Verksamheten är av en sådan art att det är mycket angeläget att nödvändiga justeringar på detta område kan genomföras snarast möjligt. Regeringen ser därför att det inte finns anledning att, i enlighet med vad bl.a. *Folke Bernadotteakademin* framhållit, i detta sammanhang invänta övriga förslag och ta ställning till behovet av en för statliga myndigheter samlad politik på området omhändertagande av personal före, under och efter internationella insatser. Såsom påpekats av *Försvarsmakten* innebär ett upphävande av LUF att grunden för tillämpning av den lagens bestämmelser för Polisens utlandsstyrka försvinner. Mot bakgrund av att polisens verksamhet behandlats av Utredningen om svenskt rättsväsende i internationella uppdrag och därmed kommer att hanteras inom ramen för det fortsatta arbetet med den produkten finns dock ett behov av övergångsregler i fråga om polisens verksamhet. Detta för att undvika att grunden för det förstärkta skyddet för polisens utlandsstyrka ska försvinna. Regeringen anser därför att LUF även fortsättningsvis ska tillämpas i fråga om Polisens utlandsstyrka, i enlighet med vad som gäller i dag, fram till dess att annat beslutas (se även avsnitt 5.19).

En ny lag

Försvarsmaktens deltagande i internationella militära insatser ställer stora krav på personalen. Tjänstgöringen utövas i insatsområden under svåra och komplexa förhållanden. Utredningen har funnit att det finns ett fortsatt behov av särskild lagstiftning med bl.a. ett förstärkt omhändertagande vad gäller personal i Försvarsmakten som tjänstgör i internationella militära insatser. Utredningen har föreslagit en ny lag som ska ersätta LUF. Innehållet i den nya lagen är, i förhållande till LUF, delvis något förändrat. Den nya lagen har sin utgångspunkt i den reglering som finns i LUF. Även fortsättningsvis ska det finnas särskilda bestämmelser om anställning, arbetstid, semester, arbetsmiljö, arbetsskador, m.m. Bestäm-

melserna i den nya lagen anpassas till förhållandet att begreppet utlandsstyrkan avskaffas i lagstiftningen och att det i stället enbart är verksamhetens art som anger lagens tillämpningsområde. I LUF samt i förordningen till LUF finns även bestämmelser om rehabilitering, något som i utredningens förslag inbegrips i stödåtgärder och föreslås regleras samlat. Den nya regleringen i utredningens förslag avser bl.a. att:

- Försvarsmakten får ett utökat uppföljningsansvar under fem år för anställda som tjänstgjort i internationella militära insatser,
- Försvarsmakten får ett kvarstående men begränsat uppföljningsansvar även efter det att fem år gått från insatsen,
- Försäkringskassan ska lämna ett så kallade servicebeslut efter ansökan av den person som skadats under en internationell militär insats, dvs. ta ställning till om det är fråga om en arbetsskada oavsett om inkomstförlust uppstått, och
- Försvarsmakten ska ge visst stöd till anhöriga till personalen i en internationell militär insats.

Regeringen återkommer till de specifika förslagen till ny reglering i de olika delarna i avsnitten 5.5–5.8. Allmänt kan dock konstateras att det är viktigt att lagstiftningen på området, som i grundläggande delar blir en rättighetslagstiftning med syfte att förbättra omhändertagandet av personalen, är tydlig och att det eftersträvas att dess tillämpning blir förutsebar för den enskilde. Vikten av detta är också något som framkommer i *Kammarrättens i Stockholms, Länsrättens i Skåne läns och Försäkringskassans* remissvar. Mot bakgrund härav har vissa justeringar gjorts i det lagförslag som lämnats av utredningen i de delar som avhandlas i de kommande avsnitten.

I fråga om en ny lag om Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser konstaterar dock regeringen inledningsvis att en sådan lagreglering även fortsättningsvis behövs. Detta är även något som remissutfallet i stort indikerar. Det är dock viktigt att komma ihåg att den aktuella lagen är avsedd att komplettera de allmänna regler som gäller ifråga om skador i arbetslivet och arbetsgivarens ansvar, arbetsmiljö m.m. De grundläggande reglerna om t.ex. arbetsskada och vissa myndigheters ansvar gäller även i fortsättningen. Den hittillsvarande socialförsäkringslagstiftningen, såsom bl.a. lagen (1962:381) om allmän försäkring, lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring och lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd ska ersättas av socialförsäkringsbalken enligt förslag som överlämnats till riksdagen (prop. 2008/09:200 och 2009/10:69). Socialförsäkringsbalken föreslås träda i kraft den 1 januari 2011. Hänvisningarna till socialförsäkringslagstiftningen görs därför i denna del till socialförsäkringsbalken. Detta innebär dock ingen ändring i sak i förhållande till nu gällande socialförsäkringslagstiftning. Den lagstiftning som nu föreslås i denna proposition av regeringen är avsedd att på vissa områden förbättra skyddet för den enskilda mot bakgrund av den mycket speciella, komplexa och många gånger farliga verksamhet som utförs av Försvarsmaktens personal i ett insatsområde under en internationell militär insats. Som grund finns dock alltid det arbete i fråga om rehabilitering och stöd m.m. som ska utföras av Försäkringskassan, alla arbetsgivare, sjukvården med flera aktörer vid skador m.m. i arbetslivet. Avsikten med denna lagstiftning är att vid behov möjliggöra visst ytterligare stöd.

Bestämmelserna i LUF gäller den som tjänstgör i utlandsstyrkan inom Försvarsmakten. Det innebär att lagens tillämpningsområde är kopplat till den enskildes anställning eller tjänstgöring i utlandsstyrkan som organisatorisk enhet inom myndigheten Försvarsmakten. Vissa bestämmelser i lagen gäller oavsett om tjänstgöringen äger rum i Sverige eller utomlands. Andra bestämmelser gäller endast vid tjänstgöring utomlands.

Ett borttagande av begreppet utlandsstyrkan ligger i linje med de nya krav på operativ förmåga och en insatsorganisation med stående förband och kontraktsförband som har redovisats i proposition 2008/09:140. Utredningens förslag innebär en omarbetning av LUF, där bl.a. begreppet Försvarsmaktens utlandsstyrka avskaffas. Detta är något som även framhållits som positivt av *Försvarshögskolan*, då det understryker att Försvarsmakten är en myndighet och att internationella insatser är en naturlig del av den samlade försvarsverksamheten. Regeringen instämmer i denna bedömning. Regeringen anser därför att det inte ska göras någon reglering om en utlandsstyrka inom Försvarsmakten, på motsvarande sätt som i LUF, i den nya lagen. Detta får i sin tur till följd att den verksamhet som ska träffas av bestämmelserna i den nya lagen måste avgränsas på annat sätt än genom att hänvisa till en organisatorisk enhet.

Lagens tillämpningsområde

LUF:s bestämmelser träffar, såsom nämnts ovan, personal som tjänstgör i utlandsstyrkan som enhet. I och med att begreppet utlandsstyrkan inom Försvarsmakten upphör genom den nya lagen måste avgränsningen av i vilken verksamheten det särskilda skyddet ska aktualiseras ske på annat sätt än genom organisationsformen.

Utredningens förslag innebär att den nya lagens tillämpningsområde kopplas till tjänstgöring i en internationell militär insats. Med begreppet internationell militär insats avses verksamhet som Försvarsmakten bedriver i ett insatsområde utomlands i syfte att avvärja risk för en väpnad konflikt, hejda en pågående väpnad konflikt, övervaka överenskommelser om fred och vapenstillestånd, eller skapa förutsättningar för varaktig fred och säkerhet genom humanitärt arbete i samband med en väpnad konflikt. En internationell militär insats kan omfatta ett eller flera av de ändamål som anges ovan. Det är riksdagen, eller i de fall som anges i lagen (2003:169) om väpnad styrka för tjänstgöring utomlands, regeringen, som beslutar om att en militärt väpnad styrka ska sändas utomlands för en sådan insats.

Den verksamhet som avses med begreppet internationell militär insats motsvarar den verksamhet som Försvarsmaktens utlandsstyrka har haft att bedriva.

Genom utredningens förslag införs även begreppet insatsområde i lagen. Syftet med detta är att det tydligt ska framgå att det förstärkta omhändertagandet inte ska gälla generellt vid tjänstgöring i utlandet utan endast vid tjänstgöring kopplad till insatsområdet. Detta eftersom insatsområdet utgör det geografiska område inom vilket det kan anses föreligga ökade risker och en ökad hotbild mot Försvarsmaktens personal. Vilket geografiskt område som utgör insatsområdet i en specifik insats följer

av Försvarsmaktens verkställighetsbeslut, som ligger till grund för den militära insatsen. Detta område kan utgöras av hela eller delar av det operationsområde som FN, EU, Nato eller annan insatsansvarig aktör, såsom t.ex. Afrikanska unionen, fattar beslut om i varje särskilt fall och som därmed anger de geografiska gränserna inom vilka den internationella styrkan får genomföra den internationella militära insatsen. Ett insatsområde kan även innefatta ett annat geografiskt område som är beläget på avstånd från det huvudsakliga insatsområdet, t.ex. ett område inom vilket en särskild militär enhet ur insatsen är grupperad.

Regeringen anser att det av utredningen föreslagna sättet att avgränsa tillämpningsområdet för lagen medför att den verksamhet som är av särskild och utsatt karaktär i Försvarsmaktens verksamhet, dvs. anställas verksamhet vid tjänstgöring i en internationell militär insats, träffas av lagstiftningen. Avsedd effekt uppnås därmed och den verksamhet som i LUF ansetts vara i behov av det särskilda regelverket, omfattas även fortsättningsvis.

Genom att använda sig av avgränsningen anställda i Försvarsmakten vid tjänstgöring i en internationell militär insats omfattas de anställda i myndigheten som tar del i den aktuella verksamheten. Ingen åtskillnad görs mellan militära och civila befättningsinnehavare inom myndigheten. Något krav på särskild organisatorisk tillhörighet inom myndigheten uppställs inte, vilket är fallet i LUF. Utredningen har framhållit att det i dag kan förekomma att personal som visserligen är anställd av Försvarsmakten, men inte organisatoriskt hör till utlandsstyrkan, har uppgifter i insatsområdet. Det kan vara fråga om såväl militära som civila befättningshavare i Försvarsmakten som normalt har sin ordinarie verksamhetsplats i Sverige men tillfälligt stödjer verksamheten på plats i insatsområdet. Dessa personer verkar då i många avseenden under samma förutsättningar som den personal som organisatoriskt är placerade i utlandsstyrkan men faller utanför LUF:s tillämpningsområde. *Försvarsmakten* har ansett att det är angeläget att det uttrycks explicit i lagtexten om lagstiftningen även ska gälla personal från myndigheten som verkar i insatsområdet genom att lämna understöd, t.ex. vid uppförande av byggnader i insatsområdet och vid inspektionsresor. Regeringen delar utredningens bedömning att det bör vara det faktum att en person som är anställd i Försvarsmakten utför uppgifter inom ramen för myndighetens verksamhet i insatsområdet som ska avgöra att lagen blir tillämplig. Det får förutsättas att av Försvarsmakten utsänd personal till insatsområdet åker dit av skäl som faller inom ramen för verksamhet som behövs för genomförandet av insatsen. Skäl att behandla av Försvarsmakten anställd personal olika i dessa situationer har inte framkommit. Genom den reglering som föreslagits av utredningen får det dock anses framgå direkt av ordalydelsen att så blir fallet. Detta då det är fråga om i Försvarsmakten anställd personal som utför för insatsens genomförande nödvändiga uppgifter i insatsområdet. Således bör detta falla inom det som avses med vid tjänstgöring i en internationell militär insats. Detta innebär att också den som är anställd i Försvarsmakten utan att ha en formell placering i insatsförbandet (motsvarande) och i tjänsten reser till eller från insatsområdet samt tjänstgör där får samma förstärkta skydd som den personal som tjänstgör i förbandet i insatsområdet.

Utredningen har framhållit att lokalt anställd personal i insatsområdet i dag inte är anställd i Försvarsmaktens utlandsstyrka och därmed inte faller inom tillämpningsområdet för LUF. Regeringen anser att detta förhållande bör bibehållas i den nya lagen. I syfte att klarlägga lagens tillämpningsområde, med beaktande av den nya terminologin som inte inkluderar begreppet utlandsstyrkan, har därför en uttrycklig bestämmelse som anger att lagen inte ska tillämpas på den som är lokalt anställd av Försvarsmakten i insatsområdet lagts till. Därmed uppnås effekten att tillämpningen blir densamma som enligt LUF i dessa fall. Det skulle visserligen kunna hävdas att en lokalt anställd utsätter sig för samma risker som den personal som omfattas av den nya lagen, och att den nya lagens skydd därför borde gälla även lokalanställda. Det har också förekommit att lokalt anställda skadats eller dödats i den svenska internationella militära verksamheten. Regeringen anser emellertid att de principiella förhållandena inte ändrats sedan LUF trädde i kraft för tio år sedan. Regeringen anser vidare att det skulle vara mindre lämpligt att generellt tillämpa svenska socialförsäkringsbestämmelser m.m. på utländska medborgare i en verksamhet utanför Sveriges gränser. Den nuvarande regleringen tillämpningsområde bör därför bibehållas i detta avseende.

5.5 Försvarsmaktens ansvar för uppföljning och stöd

Regeringens förslag: Försvarsmakten ska ha ett särskilt uppföljningsansvar under fem år för anställda som tjänstgjort i internationella militära insatser. Därefter har myndigheten ett kvarstående, men begränsat uppföljningsansvar. Försvarsmakten ska ge stöd till anställda som drabbats av fysiska eller psykiska besvär i en internationell militär insats. Beslut om stödåtgärder får överklagas på motsvarande sätt som i lagen (1999:568) om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten.

Regeringens bedömning: Försvarsmakten bör ha ett ansvar för att kunna lämna extra hjälp eller vägledning till en enskild veteransoldat i särskilt svåra fall som kräver omfattande åtgärder och resurser.

Utredningens förslag: Överensstämmer i stort med regeringens. Utredningen har dock sammanfattat de stödåtgärder som Försvarsmakten enligt LUF ska ge på ett annat sätt i sitt lagförslag. Vidare har utredningen använt en delvis annan vokabulär såsom sjukdom eller skada, uppföljning och utredning, information och råd. Utredningen har inte lämnat några förslag i fråga om Försvarsmaktens ansvar att lämna extra hjälp i särskilt svåra fall.

Remissinstanserna: Utöver de synpunkter av generell karaktär avseende lagförslaget som återgivits i avsnitt 5.4 och som även träffar bestämmelserna i denna del, har även andra remissinstanser haft synpunkter på förslaget om uppföljningsansvar och stödåtgärder. Bland annat *Officersförbundet* och *Fredsbasekarna Sverige* tillstyrker utredningens förslag. *Försvarsmakten* delar utredningens förslag i fråga om att förstärka och införa ett mer personligt uppföljningsansvar och ser detta som något mycket positivt. Myndigheten uppfattar dock att detta är något som framgår redan i den befintliga lagstiftningen och snarare är en verksam-

hetsutvecklingsfråga. Det är dock viktigt att klargöra Försvarsmaktens ansvar i förhållande till andra aktörer och skapa tydliga arbetsmetoder. Rollspelet mellan olika aktörer måste göras tydligare så att det undviks att parallella strukturer upprättas i samhället. Myndigheten ställer sig vidare tveksam till borttagandet av en bortre tidsgräns för de stödåtgärder som ska utföras. Detta då svårigheter i bevisfrågor blir fallet och att dagens tidsgränser enligt utredningen inte medför några problem. Tidsgränsen har också ansetts rimlig i nu gällande regelverk. *Totalförsvarets pliktverk* tillstyrker utredningens förslag i fråga om uppföljningsansvar och stödåtgärder men ifrågasätter om inte perspektivet borde vara ännu mer långsiktigt. *Styrelsen för psykologiskt försvar* (numera nedlagd, verksamheten övertagen av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap) framhåller att en väl genomförd uppföljning, innefattande en personlig kontakt med den anställde efter tjänstgöringen, bidrar till ett ökat förtroende för Försvarsmakten. *Försäkringskassan* konstaterar att lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring gäller när personer deltar i internationella insatser och skadar sig. Utredningen föreslår att Försvarsmakten ska utreda om den som tjänstgjort i en internationell insats har drabbats av skada eller sjukdom. Att utreda och bedöma en arbetsskada och rätt till ersättning enligt lagen om arbetsskadeförsäkring är en uppgift för Försäkringskassan. Det är viktigt att det förtydligas vilken roll respektive myndighet ska ha vid utredning och beslut om arbetsskada för de som tjänstgör vid internationella militära insatser. *Arbetsgivarverket* och *Kammarkollegiet* konstaterar att när det gäller övergripande frågor om försäkrings- och rehabiliteringsfrågor är det något som ska gälla lika för alla statligt anställda. Det är frågor som bäst hanteras genom kollektivavtal. *Försvarshögskolan* ser att utredningens förslag kan stärka möjligheterna för den enskilde att få adekvat hjälp, men pekar på att det alltid finns risk att den enskilde inte väljer att vända sig till sin ”förne arbetsgivare”, då detta kan upplevas som om man stänger dörren för eventuella framtida insatser. Såväl *Kammarkollegiet* som *Försvarsmakten* har pekat på det kompletterande ersättningssystem vid arbetsskada som finns genom det statliga personskadeavtalet (PSA).

Socialstyrelsen anser att Försvarsmaktens ansvar för uppföljning av soldater som deltagit i internationella insatser bör innefatta stöd och hjälp till veteraner i deras kontakter med den civila hälso- och sjukvården.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Inledning

Utredningen har föreslagit ett ansvar för Försvarsmakten att dels följa upp och utreda om personal som deltagit i internationella militära insatser drabbats av skada eller sjukdom under viss tid, dels att gå in med stödåtgärder om så visar sig vara fallet. Avsikten med detta är att Försvarsmakten, utifrån förutsättningarna i det enskilda fallet, aktivt ska söka kontakt med sin personal och försöka fånga upp problem, samt sätta in åtgärder vid behov. Regeringen vill i detta sammanhang understryka att den aktuella lagen är avsedd att komplettera de allmänna regler som gäller ifråga om skador i arbetslivet och arbetsgivarens och andra aktö-

rens ansvar. Det bakomliggande motivet till att en särskild lag behövs på just detta område är, såsom tidigare konstaterats, den mycket speciella, komplexa och farliga verksamhet som utförs av Försvarsmaktens personal i ett insatsområde under en internationell militär insats. Ett i vissa avseenden förbättrat skydd för den enskilde är till följd av detta motiverat. I grunden finns dock givetvis det arbete i fråga om rehabilitering och stöd m.m. som alltid ska utföras av Försäkringskassan, alla arbetsgivare, sjukvården med flera aktörer vid skador m.m. i arbetslivet. De anställda i Försvarsmakten som tjänstgör i internationella militära insatser faller självklart in under det socialförsäkringsrättsliga skydd som gäller generellt i Sverige. Mot bakgrund av de synpunkter som lämnats av *Försäkringskassan*, *Försvarsmakten* och allmänt även av *Kammarrätten i Stockholm* och *Länsrätten i Skåne län* ser regeringen dock ett behov av att tydliggöra att så är fallet. För att understryka detta väljer regeringen att uttrycka sig på ett något annorlunda sätt än utredningen i enlighet med vad som framgår nedan.

Försvarsmaktens uppföljningsansvar i förhållande till andra aktörer

Den föreslagna lagen ska utgöra ett förstärkt skydd för den enskilde. Det är därför i enlighet med vad som gäller generellt, Försäkringskassan som har att pröva om en skada är att anse som arbetsskada. Någon förändring i detta avseende föreslås inte. Däremot föreslår regeringen en skyldighet för Försäkringskassan att meddela så kallade servicebeslut gällande arbetsskada. Den frågan behandlas i avsnitt 5.6.

Det är av vikt att den verksamhet som Försvarsmakten ska ägna sig åt inom ramen för det särskilda uppföljningsansvaret och stödåtgärder inte sammanblandas med Försäkringskassans arbetsskadebedömningar och det rehabiliteringsarbete som allmänt ska genomföras enligt regelverket på socialförsäkringsområdet. För att tydliggöra detta justeras utredningens förslag något.

Försvarsmakten ska således ges ett ansvar att utreda om personal som tjänstgjort i en internationell militär insats har drabbats av fysiska eller psykiska besvär till följd av tjänstgöringen i området. Utredningen ska ha den form och omfattning som motiveras av förhållandena under en specifik tjänstgöring. Det är nödvändigt att ge utrymme för viss flexibilitet i utförandet av det uppföljningsansvar som Försvarsmakten ges. Avsikten med bestämmelsen om uppföljningsansvaret är framför allt att Försvarsmakten, i sin egenskap av arbetsgivare under de särskilda förhållanden som råder i ett insatsområde, aktivt har att följa upp den personal som tjänstgjort där. Genom den utredning som ska ske är förhoppningen att personal som drabbats av besvär till följd av tjänstgöringen ska kunna identifieras och ges möjlighet till olika former av stöd vid behov. En sådan utredningsverksamhet måste givetvis bedrivas med stor respekt för den enskildes vilja. Försvarsmakten har ingen möjlighet att tvinga den enskilde att delta, om möjligt ska dock personliga kontakter tas. Det faktum att insatser kan vara mer eller mindre präglade av särskilt svåra händelser, att olika individer hanterar upplevelser på skilda sätt, att hur den enskildes fortsatta yrkesliv ser ut varierar etc. medför dock att utformningen och omfattningen av den uppföljning som ska ske inte kan

slås fast generellt. *Försvarsmakten* har påpekat att myndigheten redan i dag arbetar utifrån principen att det ska finnas ett personligt uppföljningsansvar. Detta är något som regeringen uppfattar som mycket positivt. Genom en uttrycklig lagreglering på området ges frågan dock den tyngd som den förtjänar och ingen tveksamhet kan råda om att så är fallet.

Försvarsmaktens särskilda uppföljningsansvar ska ta sikte på att personalen ska ges tillfälle att berätta om sina upplevelser, få hjälp att bearbeta dem och vid behov få information och vägledning om vad Försvarsmakten eller andra aktörer, såsom andra arbetsgivare, Försäkringskassan, landsting, ideella organisationer med flera aktörer kan och ska bistå med. Avsikten är inte att Försvarsmakten ska gå in och ta över andra aktörers uppgifter och ansvar. Däremot ska Försvarsmakten, som arbetsgivare med ansvar för verksamheten i insatsområdet, alltså finnas tillgänglig och bistå med kontaktpersoner, information och vägledning i den omfattning och form som varje situation motiverar.

Uppföljningsansvaret ska kvarstå under fem år efter det att tjänstgöringen i insatsområdet avslutats. Även därefter ska dock Försvarsmakten bistå en enskild som vänder sig till myndigheten med den information och vägledning myndigheten har tillgänglig inom ramen för sin uppföljningsverksamhet i stort.

Regeringen ser det som angeläget att lyfta fram uppföljningsverksamheten som sådan och låta den komma till uttryck i den föreslagna lagen på området. Detta framför allt för att markera vikten av att staten tar ansvar för personal som skickas ut för tjänstgöring i internationella militära insatser och för att skapa en större generell medvetenhet om de risker som personalen kan utsättas för i dessa sammanhang.

Lagrådet har övervägt behovet av överklagandeförbud om beslut skulle komma att fattas till följd av bestämmelsen om uppföljningsansvar. Regeringen konstaterar att avsikten är att eventuella beslut riktade till enskilda ska fattas när det gäller stödåtgärder. I författningskommentaren tydliggörs att uppräknningen i fråga om överklagande av Försvarsmaktens beslut i lagen är uttömmande.

Stödåtgärder

Försvarsmakten har enligt regleringen i LUF och därtill kopplad förordningsreglering ett ansvar för viss rehabilitering. Utredningen har ansett att så ska vara fallet även fortsättningsvis. De åtgärder som Försvarsmakten har att vidta ska även fortsättningsvis komplettera det stöd som ska lämnas av annan arbetsgivare, Försäkringskassan, landsting med flera som har att agera vid exempelvis arbetsskador. De besvär som kan föranleda behov av stödåtgärder kan vara av såväl fysisk som psykisk natur. Försvarsmakten ska dock, om så är påkallat, kunna agera även i situationer där det inte finns en fastslagen arbetsskada. Regeringen har mot bakgrund av detta valt uttryckssättet fysiska eller psykiska besvär. Såsom påpekats av *Kammarrätten i Stockholm* kan vidare de skrivningar som föreslagits av utredningen i lagförslaget inte helt anses motsvara innehållet enligt gällande rätt i fråga om stödåtgärderna. Regeringen har mot bakgrund av detta valt att i större utsträckning använda den beskrivning

som i dag gäller, i syfte att uppnå den avsedda motsvarande regleringen på området.

Utredningen har dock inte föreslagit någon bortre tidsgräns för de stödåtgärder som Försvarsmakten ska bistå med, något som är fallet enligt LUF. *Försvarsmakten* har ställt sig tveksam till borttagandet av denna bortre tidsgräns för de stödåtgärder som ska utföras. Detta då svårigheter i bevisfrågor kan bli fallet och att det inte framkommit att tidsgränsen i sig medfört några problem. Myndigheten påpekar också att tidsgränsen som sådan har ansetts rimlig i LUF. Utredningen har i denna fråga konstaterat att LUF möjliggör rehabiliteringsåtgärder i form av arbetsträning och utbildning upp till fem år efter det att åtgärderna inletts. Enligt vad utredningen erfarit har ytterst få ärenden krävt aktiva åtgärder därutöver, de fåtal ärenden som funnits har normalt avslutats efter en betydligt kortare period. Utredningen har ändå ansett att det saknas anledning att ha en bortre tidsgräns i dessa fall, dels för att det i praktiken torde sakna betydelse, dels för att en sådan begränsning rimmar illa med det förstärkta skydd som eftersträvas för den personal som tjänstgjort i internationella militära insatser. Regeringen konstaterar att stödåtgärderna förutsätter att besvärerna har en koppling till tjänstgöringen som sådan. Vidare ska stödet ges vid behov och det blir alltså fråga om en prövning i det enskilda fallet utifrån omständigheterna i stort. Det kan mot bakgrund av detta antas att den tidsgräns som i dag gäller i det absoluta flertalet fall är tillräcklig. Det kan dock inte uteslutas att det i något enstaka, särskilt allvarligt fall kan vara motiverat med ytterligare stöd även i tid därefter. I första hand kan det tänkas handla om att avsluta pågående insatser där Försvarsmakten kan bidra ytterligare. Avsikten är dock inte att Försvarsmakten aldrig ska kunna sätta punkt för sina åtgärder. Prövningen ska, i likhet med vad som gäller i dag, givetvis bygga på att det finns en sådan koppling och sådana omständigheter i den enskilda fallet att verksamheten fyller en praktisk funktion. Försvarsmaktens resurser ska läggas på det som är syftet med lagstiftningen, att faktiskt ge personer som till följd av tjänstgöring i internationella militära insatser drabbats av fysiska eller psykiska besvär möjlighet att få ett meningsfullt stöd som samhället annars inte hade kunnat bistå med. Stödverksamheten som sådan måste rymmas inom ramen för den verksamhet som Försvarsmakten har att bedriva, tanken är inte att Försvarsmakten ska omvandlas till någon form av alternativ försäkringskassa, sjukvårdsinrättning eller dylikt. Parallella strukturer ska inte byggas upp – däremot ska Försvarsmakten utnyttja de möjligheter som finns att bistå med det stöd som inom rimliga gränser kan ges, utöver i förekommande fall övrigt stöd från andra håll. Den föreslagna lagen måste också givetvis läsas mot bakgrund av det faktum att avsikten inte är att regleringen ska frånta samhället i övrigt dess ansvar. På motsvarande sätt ska givetvis t.ex. det kompletterande ersättningssystem vid arbetsskada som finns genom det statliga personskadeavtalet (PSA), som såväl *Kammarkollegiet* som *Försvarsmakten* har pekat på, utnyttjas till fullo.

Inom ramen för Försvarsmaktens ansvar för utredning av och stöd till personer som drabbats av fysiska eller psykiska besvär vid en internationell militär insats vill regeringen peka på följande. I sitt delbetänkande (SOU 2007:77) konstaterade Veteransoldatutredningen att den som drabbats av skada eller sjukdom ofta upplever sig vara i ett mycket utsatt läge. Kontakter med myndigheter och att vaka över sin rätt kan framstå som tungt eller ibland omöjligt. Utredningen anförde att den i sitt fortsatta arbete skulle överväga om det fanns behov av stöd på detta område, t.ex. genom juridiskt ombud.

I slutbetänkandet (SOU 2008:91) ansåg Veteransoldatutredningen att det inte hade framkommit att de svårigheter som olika veteransoldater uppgett sig ha i sina kontakter med Försvarsmakten och andra myndigheter skulle motivera en särreglering inom rättshjälpsområdet för veteransoldaterna. I stället erinrade utredningen om bestämmelserna om myndigheternas serviceskyldighet i förvaltningslagen (1986:223). Som ett led i serviceskyldigheten ska en myndighet lämna upplysningar, vägledning, råd och annan sådan hjälp till enskilda i frågor som rör myndighetens verksamhetsområde. Utredningen betonade vikten av att Försvarsmakten som en del i en sammanhållen och trovärdig framtida veteranpolitik fullt ut tillämpar förvaltningslagens bestämmelser om bl.a. serviceskyldighet med att lämna upplysningar, vägledning, råd och annan sådan hjälp till den enskilde veteransoldaten och dennes anhöriga i enskilda i frågor som rör myndighetens verksamhetsområde och den enskilde. Regeringen delar Veteransoldatutredningens syn.

Regeringen noterar vidare *Socialstyrelsens* uppfattning att Försvarsmakten bör ha ett helhetsansvar för att följa upp soldater som deltagit i internationella insatser, och att detta ansvar bör innefatta stöd och hjälp till veteraner i deras kontakter med den civila hälso- och sjukvården. En soldat kan ha skadats svårt vid en internationell militär insats. Genom de förslag regeringen redovisar i denna proposition klarläggs ansvaret för medicinsk vård och rehabilitering samt frågor om ekonomisk ersättning. Såsom Veteransoldatutredningen pekat på i sitt delbetänkande kan det emellertid för den enskilde veteransoldaten, vars förmåga kanske är ned-satt genom de skador han eller hon har fått, vara svårt att på ett ändamålsenligt sätt klara alla kontakter med sjukvårdens instanser eller berörda myndigheter. I sådana fall bör Försvarsmakten ha ett ansvar att hjälpa den enskilde med t.ex. vägledning så att den skadade kan vända sig till rätt instans eller med hjälp att ta kontakt med en viss instans eller myndighet. Det ska således inte vara fråga om att företräda den skadade, utan att hjälpa honom eller henne genom t.ex. vägledning. Regeringen anser således att Försvarsmakten bör ha ett ansvar för att i de särskilt svåra fall som kräver omfattande åtgärder och resurser hjälpa eller vägleda den enskilde veteranen. Detta ansvar för Försvarsmakten att lämna extra hjälp bör vara utan tidsbegränsning.

Det är inte regeringen utan Försvarsmakten som ska bestämma hur en hjälp eller vägledning för de svårt skadade bör utformas i detalj. Likaså är det Försvarsmakten som ska avgöra vem inom myndigheten som bör tillhandahålla denna hjälp. Regeringen noterar att Prehabetenheten i dag svarar för en betydande del av kontakterna med de enskilda veteransolda-

terna. Den extra hjälp som regeringen menar kan behövas i vissa fall bör ses som ett förtydligande av det ansvar Försvarsmakten redan har och genomför genom främst Prehab. För att underlätta för den enskilde veteransoldaten bör det enligt regeringens mening vara den redovisade veteranadministrativa enheten – se nedan avsnitt 5.17 – som är den initiala och centrala kontaktpunkten för veteransoldaten i denna fråga. Det bör således vara den veteranadministrativa enheten som ansvarar för att denna hjälpverksamhet organiseras inom myndigheten.

Försvarsmaktens hjälp i dessa avseenden utgår från förvaltningslagens bestämmelser om serviceskyldighet och det ansvar Försvarsmakten har enligt förslaget till lag (2010:000) om Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser. Stödet bör till sin karaktär i första hand ses som ett utökat ansvar i förhållande till 6 och 7 §§ i lagförslaget. Regleringen gentemot myndigheten bör lämpligen genomföras i förordningsform.

5.6 Försäkringskassans beslut om arbetsskada

Regeringens förslag: Försäkringskassan ska på begäran av den enskilde pröva om denne som anställd i Försvarsmakten under tjänstgöring i en internationell militär insats drabbats av skada som är att anse som arbetsskada. En sådan prövning ska ske oavsett om prövning av ersättningsanspråk aktualiserats i ärendet, så kallat servicebeslut. Motsvarande reglering om prövning av arbetsskada, bevisregler och prisbasbelopp som i övrigt finns i lagen (1999:568) om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten ska även fortsättningsvis gälla.

Utredningens förslag: Överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen har dock föreslagit en annan lagteknisk lösning.

Remissinstanserna: *Försäkringskassan* framhåller att utredningens förslag frångår den huvudprincip som gäller enligt lagen om arbetsskadeförsäkring om att en arbetsskada bara ska prövas i den mån det behövs för att bestämma ersättning enligt den lagen. Motiven att frångå den principen behöver utvecklas i förhållande till förslaget. *Försvarsmakten* tillstyrker utredningens förslag i sak och konstaterar bl.a. att ett beslut om godkänd arbetsskada från Försäkringskassan krävs för att PSA-nämnden/AFA ska pröva rätten till ersättning enligt kollektivavtalet vid sjukdomar.

Skälen för regeringens förslag: Det är Försäkringskassan som har att ta ställning till om en skada är att anse som arbetsskada enligt bestämmelserna på socialförsäkringsområdet. Det är vidare den från den 1 januari 2010 inrättade Pensionsmyndigheten som kommer att besluta i ärenden om efterlevandeförmåner från arbetsskadeförsäkringen (se bl.a. prop. 2009/10:69, s. 31, 77 kap. 5 § socialförsäkringsbalken och prop. 2009/10:69, s. 68). Närmare bestämmelser om prövningen av arbetsskador återfinns bl.a. i socialförsäkringsbalken (fram till den 1 januari 2011 lagen om arbetsskadeförsäkring). Denna ordning gäller även för anställda i Försvarsmakten som tjänstgör i en internationell militär insats. I den nu föreslagna lagen finns därför endast anledning att reglera arbetsskador

och prövningen av sådana i den mån behov av frånsteg från regleringen på socialförsäkringsområdet i allmänhet anses nödvändiga att göra. Försäkringskassans beslut om arbetsskador i fall som här avses omfattas således av bestämmelserna i 113 kap. socialförsäkringsbalken. Om Försäkringskassan beslutar att inte göra någon prövning med stöd av bestämmelserna i den föreslagna 15 § lagen om Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser är bestämmelserna i 42 kap. 12 § socialförsäkringsbalken tillämpliga. Ett sådant beslut kan följaktligen bli föremål för omprövning eller överklagande enligt 113 kap. socialförsäkringsbalken.

Utredningen har konstaterat att det för en person som skadats i en internationell militär insats finns behov av att få frågan om arbetsskada prövad av Försäkringskassan även i situationer där den skadade inte samtidigt begär att rätt till ersättning ska prövas av den myndigheten, dvs. så kallade servicebeslut. Därutöver har utredningen även föreslagit reglering motsvarande den som återfinns i LUF i fråga om prövning av arbetsskada och prisbasbelopp.

De anställda i Försvarsmakten som tjänstgör i en internationell militär insats omfattas alltså av regleringen i socialförsäkringsbalken (fram till den 1 januari 2011 lagen om arbetsskadeförsäkring). Huvudprincipen på detta område är, såsom *Försäkringskassan* framhållit i sitt remissyttrande, att ett beslut om en skada är att anse som arbetsskada ska fattas först när även ersättningsanspråk läggs fram i ärendet. Tjänstgöring i en internationell militär insats sker dock, såsom tidigare konstaterats, under mycket speciella förhållanden kopplade till den verksamhet som sker i ett militärt insatsområde. Det är också detta faktum som föranledde tillkomsten av LUF till att börja med. I LUF återfinns alltså specialreglering i fråga om vilka överväganden som ska göras i fråga om presumptionen för arbetsskada, vilka bevisregler som ska tillämpas och prisbasbelopp vid livränteunderlag. Skälen för denna reglering har utvecklats närmare i propositionen 1998/99:68, Lag om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten, avsnitt 7.3. Regeringen anser, i likhet med utredningen, att en sådan reglering som i dag finns i LUF om arbetsskador även fortsättningsvis behövs. De skäl som låg till grund för LUF gör sig alltså gällande. Utredningen har även föreslagit en generell rätt till prövning av arbetsskada, dvs. så kallade servicebeslut. Alldeles oavsett hur LUF kommit att tolkas i detta sammanhang anser regeringen att det i den nya lagen bör göras ett avsteg från den huvudprincip som gäller enligt socialförsäkringsbalken (fram till den 1 januari 2011 lagen om arbetsskadeförsäkring). Anställda i Försvarsmakten som tjänstgör i internationella militära insatser ska alltså kunna få prövad om en skada är att anse som arbetsskada, alldeles oavsett om Försäkringskassan samtidigt har att pröva ersättningsanspråk. Som *Försvarsmakten* har framhållit är detta av betydelse för att en skadad person ska kunna få rätten till ersättning från PSA-nämnden prövad. Vidare kan ett beslut om fastställd arbetsskada underlätta den verksamhet i form av stödåtgärder som Försvarsmakten har att utföra. För att uppnå syftet med den nya lagen, ett förstärkt skydd för anställda som skadats vid tjänstgöring i internationella militära insatser, är det av stor vikt att en arbetsskadeprövning kan genomföras snarast möjligt. Att staten i dessa fall bistår med en viktigt pusselbit genom Försäkringskassans arbetsskadeprövning är av stor betydelse för helheten.

5.7 Anhöriga – stöd och ersättning

Regeringens förslag: Försvarsmakten ska tillhandahålla stöd i form av information till anhöriga till dem som tjänstgör i en internationell militär insats och vidare ha en sammanhållen planering för sitt arbete med anhöriga i stort. Viss ersättning ska i likhet med vad som gäller enligt lagen (1999:568) om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten kunna ges till anhöriga till sådan personal. Sådan ersättning ska även få betalas ut i särskilda fall i situationer då den anställde inte skadats så att sjukhusvård krävs eller förolyckats. Beslut om ersättning till anhöriga får överklagas på motsvarande sätt som i lagen om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten.

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens i fråga om ersättning till anhöriga. När det gäller stöd till anhöriga har utredningen föreslagit en annan formulering i lagtext med tillhörande överklaganderätt.

Remissinstanserna: Utöver de synpunkter av generell karaktär avseende lagförslaget som återgivits i avsnitt 5.4 och som även träffar bestämmelserna i denna del, har även remissinstanser haft synpunkter i frågan om stöd till anhöriga. *Kammarrätten i Stockholm* framhåller i detta sammanhang även att det bör klargöras vilka som är att anse som anhöriga. Bland annat *Folke Bernadotteakademien* bejakar att utredningen lyfter fram behovet av att närmare studera situationen för anhöriga och då speciellt barn. *Försvarsmakten* framhåller att myndigheten i allt väsentligt delar utredningens förslag om en sammanhållen familjepolicy avseende stöd till anhöriga. Ett mer samlat grepp från myndighetens sida inom detta område kommer att bli nödvändigt. En sammanhållen familjepolicy ska inte bara fungera här och nu, utan även bära mot framtidens insatser och hänger samman med frågor om insatsfrekvens. Myndigheten bedriver redan ett partssammansatt arbete på området. Frågan om praktiskt stöd avseende tjänster kräver ytterligare utredande med hänsyn till rådande skattelagstiftning. *Styrelsen för psykologiskt försvar* (numera nedlagd, verksamheten övertagen av *Myndigheten för samhällsskydd och beredskap*) delar utredningens uppfattning att behovet av information i samband med en insats är grundläggande, både för den tjänstgörande och anhöriga samt att det är viktigt att den tjänstgörande och de anhöriga snabbt kan sätta sig i kontakt med varandra om något inträffar. *Totalförsvarets forskningsinstitut* utgår från att Försvarsmakten upprättar en sammanhållen familjepolicy till stöd för anhöriga vilken även innehåller delar som information till anhöriga och kommunikation med anhöriga. *Försvarshögskolan* välkomnar ansatsen att Försvarsmakten ska utveckla en policy för anhörigstödet i hela den bredd som föreslås. Ett väl fungerande anhörigstöd kan ha stor positiv inverkan på prestation och välmående hos soldaten, synen på Försvarsmakten i samhället i stort och därmed för rekryteringen av personal. *Officersförbundet* tillstyrker utredningens förslag och framhåller vikten av att regeringen är väldigt tydlig

mot Försvarsmakten i kommande regleringsbrev. *Fredsaskrarna Sverige* och *Svenska Soldathemsförbundet* är positiva till att utredningen lyfter fram anhängigstödet. *Fredsaskrarna* ser fram emot att Försvarsmakten tar initiativ till att samordna familjestödet mellan sig själv, Soldathemsrörelsen och *Fredsaskrarna*. *Svenska Soldathemsförbundet* anser att åtgärder som en sammanhållen familjepolicy, medvetenhet om den anhöriges livssituation och förbättrad information för anhöriga överensstämmer väl med förbundets verksamhetsmål och ligger i linje med det gemensamma ansvaret för soldaten och den anhörige.

Skälen för regeringens förslag

Allmänt

Frågan om stöd till anhöriga är ett mycket viktigt område som förtjänar att lyftas fram, något som framgår av såväl utredningens som remissinstansernas synpunkter. *Försvarsmakten* har i sitt remissvar framhållit nödvändigheten av ett mer samlat grepp från myndighetens sida på detta område. I LUF regleras att anhöriga i vissa situationer ska få skälig ersättning. Det är *Försvarsmakten* som betalar ut denna ersättning. Mot bakgrund av den vikt som frågan om stöd till anhöriga bör tillmätas finns det, såsom utredningen förslagit, anledning att lyfta fram området ytterligare i den nya lagen. Det är i detta sammanhang dock fråga om vad som bör komma till uttryck i lag. Detta då *Försvarsmakten* aktivt bör arbeta med frågor om stöd till anhöriga och ta fram en sammanhållen policy på området. Den exakta utformningen av stödet till anhöriga bör däremot inte slås fast i lag. Detta eftersom *Försvarsmaktens* arbete på området bör präglas av lyhördhet och behöver anpassas till en mängd olika faktorer, något som även *Försvarsmakten* uppmärksammar i sitt remissvar. Avsikten med att ändå lyfta fram området på lagnivå är att framhålla att *Försvarsmakten* ska bedriva ett arbete där rutiner byggs upp och förberedelser görs för att myndigheten på bästa möjliga sätt ska kunna hantera även de anhörigas behov av information och i möjligaste mån annat stöd som kontaktmöjligheter etc. Frågan om information till anhöriga är mycket viktig, något som framhålls av remissinstanser som t.ex. *Styrelsen för psykologiskt försvar* (numera nedlagd, verksamheten övertagen av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap) och *Svenska Soldathemsförbundet*. En annan viktig faktor som uppmärksammats av utredningen och även bejakats av *Försvarsmakten* och flera andra remissinstanser, är behovet av en sammanhållen planering av arbetet med stöd till anhöriga. Vikten av en sammanhållen policy på området står, på motsvarande sätt som informationsbehovet, ut som särskilt viktigt och värdefullt att låta komma till uttryck i regelverket.

Utredningen har föreslagit en lagteknisk lösning som innebär en överklaganderätt för den enskilde i fråga om stöd allmänt. Vilket stöd som kan påräknas i olika situationer är dock mycket svårt att förutse och frågan lämpar sig inte för en domstolsprövning. Risken är uppenbar att det kommer att bli mycket svårt att förutse utgången i det enskilda fallet. En lagreglering som medför tillämpningsproblem och otydligheter i förhållande till enskilda bör undvikas. Såväl *Kammarrätten i Stockholm* som

Länsrätten i Skåne län har i sina yttranden pekat på behovet av tydlighet i regelverket. Såsom regeringen konstaterat ovan är det i anhörigfrågan av största vikt att markera områdets vikt och nödvändigheten av en hög ambitionsnivå från Försvarsmaktens sida. En lagstiftning som är otydlig och leder till oklarheter ifråga om vad den innebär, riskerar dock att i stället bli kontraproduktiv. Mot bakgrund av detta och även de problem som *Försvarsmakten* pekat på i fråga om ev. förmånsbeskattning vid praktiskt stöd, anser regeringen att lagstiftningen lämpligen bör fokuseras på de komponenter som framstår som särskilt viktiga i sammanhanget, dvs. informationsfrågan och behovet av ett sammanhållet arbete inom Försvarsmakten i fråga om stöd till anhöriga. Utredningen har även pekat på möjligheten för parterna på arbetsmarknaden att föra diskussioner och avtala om olika lösningar, såsom ev. löneförmåner etc. Utformningen av och planeringens närmare innehåll lämpar sig således inte för lagreglering. Med den lösning som regeringen föreslår blir dock även avsikten med regleringen tydlig, dvs. att Försvarsmakten har ett ansvar att aktivt arbeta med anhörigfrågor på ett sammanhållet sätt och att framför allt bygga upp en fungerande organisation för att kunna hantera behovet av information. Därmed omfattar Försvarsmaktens utpekade ansvar sådana uppgifter som också naturligt faller in inom ramen för vad myndigheten bäst kan utföra. Samhällsekonomiskt bör dubbleringar av funktioner undvikas och samhällets totala resurser användas. På området information kan dock rimligen endast Försvarsmakten stå för framför allt mycket av informationen och kontaktvägar under en insats. Försvarsmakten har även möjlighet att genom sina erfarenheter från tidigare insatser ge information av allmän karaktär av betydelse för många anhöriga. Utredningen har bl.a. pekat på behovet av information före och under insats, särskilt information som riktas till barn, information om försäkringar och om hur anhöriga kan komma i kontakt med den tjänstgörande, möjligheten att upprätta en särskild hemsida riktad till anhöriga och att ett system med kontaktpersoner för anhöriga bör skapas. Exemplifieringen ger en god grund för arbetet med en sammanhållen planering för stöd till anhöriga. Fokus för verksamheten bör vara den kunskap som Försvarsmakten besitter utifrån sin kärnverksamhet, sådant som inte andra kan eller bör kunna göra bättre. Därutöver bör Försvarsmakten givetvis fortsätta att bedriva ett aktivt arbete för att, tillsammans med bl.a. ideella organisationer på olika sätt medverka till att samhället i stort bidrar och tar sitt gemensamma ansvar, något som bl.a. *Svenska Soldathemsförbundet* också framhållit.

Anhöriga som begrepp

Avsikten med bestämmelserna om stöd till anhöriga är, såsom konstaterats ovan, att Försvarsmakten ska bedriva ett arbete som tar sikte på de anhöriga till de som tjänstgör. *Kammarrätten i Stockholm* har pekat på vikten av att det klargörs vilka som är att anse som anhöriga i detta sammanhang. Utredningen har konstaterat att i fråga om anhöriga som begrepp bör den innebörd som följer av användningen i LUF även fortsättningsvis tillämpas. Av förarbetena till LUF framgår att med anhörig avses ”person som har en mycket nära social relation till den skadade

eller avlidne”, prop. 1998/99:68, s. 30. Frågan om vem som är att betrakta som anhörig i den föreslagna lagstiftnings mening blir därmed beroende av den enskilde tjänstgörandes sociala situation. Skrivningen om en mycket nära social relation indikerar en snäv krets, vanligen bör det bli fråga om make/maka/sambo, barn, föräldrar eller syskon. Det ligger dock i sakens natur att frågan om vem som är att betrakta som anhörig i lagens mening måste uppmärksammas på förhand av Försvarsmakten. Kontaktuppgifter för närmaste anhöriga att kontakta vid behov måste inhämtas och får då tjäna som vägledning. En tjänstgörande som står utan nära släktingar eller familjemedlemmar kan då givetvis ange en nära vän eller mer avlägsen släkting. Förutsättningen är att det finns sådana band mellan personerna i fråga att det är fråga om en mycket nära social relation. Det ligger således i första hand på den tjänstgörande att peka ut vem han eller hon betraktar som en sådan person.

Information

Av synpunkterna från remissinstanser som t.ex. *Styrelsen för psykologiskt försvar* (numera nedlagd, verksamheten övertagen av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap), *Totalförsvarets forskningsinstitut* och *Svenska Soldathemsförbundet*, följer såsom konstaterats ovan att frågan om information till anhöriga lyfts fram särskilt. Det handlar då om information, såväl inför som under och efter en insats. Försvarsmakten har bl.a. ett stort ansvar att tydliggöra riskerna med en insats och vad som gäller i händelse av att en tjänstgörande skadas. Under pågående tjänstgöring gör sig även behovet av möjlighet till kontakt mellan den tjänstgörande och dennes anhöriga gällande, liksom frågan om information om situationen allmänt samt vid specifika händelser.

En viktig faktor att uppmärksamma i samband med informationsgivning är frågan om eventuell sekretess. Detta gäller situationer under en insats, t.ex. frågor om en tjänstgörandes fysiska eller psykiska tillstånd. Också av detta skäl är det av stor vikt att den tjänstgörande på förhand lämnat uppgift om under vilka förhållanden och till vem känslig information som faller in under sekretessbestämmelser ändå får lämnas. Försvarsmakten behöver alltså ha som regel att samråda med den tjänstgörande om dessa frågor inför en insats och vid behov under insatsen.

En sammanhållen planering

Det är av stor vikt att Försvarsmakten arbetar aktivt med anhörigfrågor. Såsom *Försvarshögskolan* påpekat har anhörigas inställning betydelse och kan påverka såväl den tjänstgörandes välbefinnande och prestationsförmåga som möjligheter till rekrytering. Allmänt talas om behovet av en anhörig- eller familjepolicy. Alldeles oavsett benämning är det av stor vikt att Försvarsmakten tar ett samlat grepp på detta område. Regeringen föreslår att detta faktum ska komma till uttryck i lagen, såsom en markering av områdets vikt. Skrivningen som så är en markering av myndighetens ansvar som arbetsgivare och ger i sig inga rättigheter för enskilda. Regeringen ser ändå ett starkt symbolvärde i att lyfta upp frågan på lag-

nivå. Detta i syfte att markera att anhörigbiten är en viktig del i personalvården som måste prioriteras. Prop. 2009/10:160

Ersättning till anhöriga

Utredningen har föreslagit att Försvarsmakten ska betala ut ersättning till anhöriga på motsvarande sätt som gäller enligt 11 § LUF. Därutöver föreslår utredningen även en utvidgning av möjligheten i form av ett rekvisit om ersättning för psykosocialt stöd även vid särskilda skäl. Regeringen delar utredningens bedömning. I syfte att tydliggöra att utökningen avser situationer som faller inom ramen för särskilda skäl har dock regeringen valt en annan lagteknisk lösning. Avsikten med tillägget är att möjliggöra för Försvarsmakten att betala ut ersättning även i situationer där en anhörig till en tjänstgörande visar sig ha behov av sådant stöd, men rekvisiten om att den tjänstgörande i fråga skadats så att sjukhusvård krävs eller förolyckats inte är uppfyllda. Genom denna utvidgning av ersättningsmöjligheten får anhöriga också ett visst praktiskt stöd. Regeringen återkommer till vad som kan utgöra särskilda skäl i författningsskomentaren.

5.8 Anställningsform, arbetstid, arbetsmiljö m.m.

Regeringens förslag: Bestämmelser om anställningsform, arbetstid och arbetsmiljö motsvarande regleringen i lagen (1999:568) om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten ska finnas i lagen om Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser.

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens med den skillnaden att utredningen föreslog en skrivning med särskilda skäl ifråga om tillämpningen av den kortare uppsägningstiden.

Remissinstanserna: *Officersförbundet* delar utredningens bedömning i fråga om arbetsmiljöarbetet, men framhåller att det finns brister i arbetsmiljöansvaret inom Försvarsmakten som myndigheten måste arbeta vidare med. Vidare anser förbundet att det saknas stöd för att inkludera arbetstid under utbildning och förberedelser inför insats i undantaget från arbetstidslagen (1982:673) såsom föreslås.

Skälen för regeringens förslag: De av utredningen föreslagna bestämmelserna om anställning, inklusive semester och arbetstid samt om arbetsmiljöarbete, har sin motsvarighet i LUF. Det faktum att inga skrivningar om särskild anställning även för anställda i Försvarsmakten i vissa fall, såsom var fallet i LUF, återfinns i den föreslagna lagen är endast en följd av det faktum att begreppet utlandsstyrkan inom Försvarsmakten avskaffats och därmed utlandsstyrkan som begrepp. Den anställde kommer i framtiden redan i sin ordinarie försvarsmaktsverksamhet att tjänstgöra i ett förband, vilket i sin tur deltar i en internationell militär insats. Intill dess att den inriktning regeringen redovisat i prop. 2008/09:140 är fullt genomförd kommer dock ett system liknande dagens att gälla, dvs. personal kommer att rekryteras till den specifika insatsen. Skillnaden jämfört med nu är dock att varje individ anställs för tjänst i Försvarsmak-

ten, inte för tjänst i utlandsstyrkan. Frågan om skyldighet att tjänstgöra i en internationell militär insats är dock beroende av den enskildes anställningsavtal och villkoren i det. Detta påverkas inte av regleringen i den nu föreslagna lagen. Behov av att rekrytera specialister för tjänstgöring i internationella militära insatser kommer vidare att finnas även i framtiden.

Rekrytering av personal, utöver de redan försvarsmaktsanställda, ska således ske på motsvarande sätt som nu och med tidsbegränsad anställning som enligt LUF. Bestämmelsen hindrar dock inte att Försvarsmakten vid behov handlar upp tjänster på plats när så är nödvändigt för genomförandet av den internationella militära insatsen.

Den reglering som återfinns på dessa områden i LUF har närmare motiverats i prop. 1998/99:68 och utredningen har funnit att skäl för en motsvarande reglering i den nya lagen fortfarande gör sig gällande. Av remissinstanserna är det i sak *Officersförbundet* som framhållit att skäl saknas för en tillämpning av undantaget från arbetstidslagen i fråga om utbildning och förberedelser inför insatsen. Regeringen delar utredningens uppfattning att skäl inte framkommit att i dessa frågor frångå den i LUF gällande ordningen i fråga om lagregleringen på området. När det gäller hur undantaget från arbetstidslagen ska tillämpas är *Officersförbundet* av uppfattningen att utredningen dragit felaktiga slutsatser rörande arbetstiden under utbildning och förberedelser inför insats. Officersförbundet framhåller vidare att det uttryckligen borde framgå av lagen att möjligheten att kollektivavtalsreglera arbetstidsfrågorna gäller även under förberedelser och utbildning. De som tjänstgör i utlandsstyrkan inom Försvarsmakten är undantagna från arbetstidslagen enligt LUF. Så har varit fallet sedan LUF:s tillkomst och därmed även när arbetstidslagen sågs över i förhållande till det EG-rättsliga regelverket på området. EG-direktivet på området gäller inte heller för sådana offentliga verksamheter där det inte kan undvikas att förhållanden som är speciella för dessa verksamheter kommer i konflikt med direktivet, exempelvis då försvarets verksamhet. Detta återspeglas också i 2 § arbetstidslagen, (prop. 2003/04:180, s. 22ff.).

Avsikten med undantaget från arbetstidslagen är att möjliggöra genomförandet av den verksamhet som måste kunna bedrivas i en internationell militär insats. Det är framför allt verksamhet som bedrivs utomlands i samband med en sådan insats som träffas av detta undantag. Detta då det särskilt är under sådana förhållanden som skäl som Sverige inte råder över gör sig gällande. Det kan dock även fortsättningsvis, på motsvarande sätt som gäller enligt LUF, finnas visst behov av förberedelser och utbildning utanför insatsområdet, i nära anslutning och direkt kopplat till en internationell militär insats där det kan vara nödvändigt att tillämpa undantaget från arbetstidslagen. Det kan t.ex. vara fråga om en internationell samövning inför en specifik militär insats och missionsspecifik utbildning. I likhet med vad som framhölls vid tillkomsten av LUF vill dock regeringen särskilt påpeka att Försvarsmakten, som arbetsgivare, har ett generellt ansvar för att de anställda inte utsätts för orimliga arbetsvillkor vid tjänstgöring och utbildning i Sverige. Det får anses ligga i sakens natur att tillämpningen av undantaget från arbetstidslagen vid tjänstgöring i Sverige ska vara restriktiv. Arbetsmarknadens parter kan

vid behov se över möjligheterna att avtala om arbetstiden i dessa situationer.

Utredningen har föreslagit att det i den nya lagen ska göras ett tillägg i förhållande till vad som gäller enligt LUF ifråga om möjligheten att använda sig av den kortare uppsägningstiden om en månad vid tidsbegränsade anställningarna. Utredningen har ansett att en möjlighet för Försvarsmakten att använda sig av den kortare uppsägningstiden om en månad bör införas även vid särskilda skäl. Regeringen kan i detta sammanhang konstatera att det i dessa situationer alldeles oavsett ska finnas saklig grund för uppsägning och att arbetsgivaren även kan använda sig av de möjligheter till avstängning som finns i det arbetsrättsliga regelverket, oavsett hur lång uppsägningstiden är. Det har i nuläget inte framkommit uppgifter som tyder på att situationer där särskilda skäl i enlighet med utredningens förslag förekommer utgör ett stort problem. Frågan bör kunna hanteras inom ramen för gällande regelverk. Regeringen ser därför inte här skäl att ändra den befintliga ordningen.

5.9 Internationella erfarenheter

Det finns enligt regeringen anledning att i detta sammanhang redovisa några internationella erfarenheter, dvs. hur man i andra stater och försvarsmakter behandlar vissa frågor om veteransoldater. Här återges i sammanfattning de viktigaste delarna av redovisningen i Veteransoldatutredningens slutbetänkande.

Rekrytering av soldater till internationella insatser

I USA, som inte har någon värnplikt i fredstid, sker rekrytering till försvaret via ett stort antal rekryteringskontor. Utlandstjänst är en naturlig del av verksamheten.

Norge införde för ett par år sedan två nya personalkategorier vid sidan om officerare, nämligen grenadjärer och avdelningsbefäl. Grenadjärer är före detta värnpliktiga som efter sin grundtjänstgöring skriver kontrakt för tre års tjänst. Kontraktet kan förnyas ytterligare två gånger om högst tre år.

Avdelningsbefäl är också kontraktsanställda efter värnplikten. Efter att ha tjänstgjort ett år som sergeant på en tropp kan de söka som avdelningsbefäl, med ett kontrakt t.o.m. 35-års ålder, eller söka till Krigsskolan för att bli officer. Genom detta system tillgodoses behovet av unga officerare som under hela sin anställningstid tjänstgör på kompani och lägre nivå eller som specialister på kvalificerade system.

Norges tre ”stridande utbildningsbataljoner” turas om att sätta upp förband för internationell tjänst. Det innebär att personalen är väl medveten om när förbandet nästa gång ska delta i internationell verksamhet.

I Danmark börjar de värnpliktiga med fyra månaders grundläggande utbildning. Denna utgör grunden för ett s.k. reaktionsstyrkekontrakt. I detta kontrakt ingår en åtta månaders utbildning följt av sex månaders utlandstjänst. Härefter kan soldaten lämna försvaret eller ansöka om tillsvidareanställning. Fast anställd personal rekryteras antingen som

ingående i sina respektive förband eller individuellt som specialister. Civila i den danska försvarsmakten har genom sina anställningskontrakt en skyldighet att tjänstgöra utomlands.

Danmark har problem att rekrytera personal med specialistkompetenser. Genom avtal med ett stort sjukhus har man försökt att mera långsiktigt lösa problemet med rekrytering av läkare till utlandsmissionerna.

I Storbritannien, som inte har någon värnplikt i fredstid, utgör utlandstjänsten en naturlig del av verksamheten. Någon särskild rekrytering görs därför inte för utlandstjänst. Alla förband ska kunna användas även utomlands.

I Tyskland kan värnpliktiga efter fullgjord värnplikt söka frivillig tjänstgöring i ytterligare fjorton månader. Denna tjänstgöring innefattar skyldighet att tjänstgöra internationellt. Yrkesofficerare är skyldiga att tjänstgöra utomlands. Reservofficerare kan endast på frivillig basis användas i internationella insatser.

Skyldighet att delta i internationella insatser

I USA ska den som skriver på för tjänstgöring räkna med att det kan bli fråga om utlandstjänst med en stridande roll.

I Norge infördes 2005 en beordringsplikt med retroaktiv verkan för deltagande i internationell verksamhet. Det innebär att fast anställd personal är skyldig att tjänstgöra internationellt.

I Danmark ska som utgångspunkt all militär personal kunna utföra utlandstjänst. Därför genomförs årligen bl.a. fysiska tester. Vartannat år görs en fullständig medicinsk kontroll. Från och med 2007 skrivs i princip inga kontrakt om soldaten inte uppfyller de fysiska kraven.

Officerare och soldater i Storbritannien är skyldiga att tjänstgöra i internationella insatser. I Tyskland gäller samma förhållande, förutom för värnpliktiga och reservofficerare.

Insatstidens längd

USA har normalt tolv månaders tjänstgöring i insatsområdet. Situationen i Irak ledde dock till att insatstiderna under 2007 förlängdes till femton månader. Reserven och nationalgardet har samma tjänstgöringstider som armén. För marinkåren är den normala insatstiden sex månader. Under insatsen får soldaten en hemresa till USA om en till två veckor samt normalt också någon eller några kortare ledigheter i närheten av operationsområdet.

Norge har som princip att sätta in förbandet för en period om sex månader. Det finns vissa undantag för svårrekryterade kategorier som läkare och andra specialister. Dessa personalkategorier medges ofta en kortare tjänstgöringsperiod. Under en tjänstgöringsperiod om sex månader har soldaten rätt till en resa hem. Lokal chef i missionsområdet kan därutöver medge ytterligare två hemresor om inte läget i missionsområdet hindrar detta.

Det danska försvaret tillämpar missionstider om sex månader. För vissa svårbesatta specialistfunktioner kan tiden vara tre månader. Under ett halvårs tjänstgöring får soldaten 21 lediga dagar utanför missionsområ-

det. Soldaten kan också få några dagars kortledighet utanför missionsområdet.

De brittiska soldaterna tjänstgör utan längre återhämtning i sex månader. Enligt försvarets riktlinjer eftersträvas en balans mellan övning, aktiva insatser, vila, personanpassad uppföljning och eftervård samt umgänge med familj och vänner.

Tjänstgöringstiden för tyska soldater i utlandsinsatser omfattar numera generellt fyra eller sex månader. Tiderna kan variera beroende på insatsförhållanden, personalkategori och den enskildes personliga förhållanden. Tyska soldater med sex månaders tjänstgöring får två veckors sammanhängande ledighet.

Insatsfrekvens

I USA diskuteras insatsfrekvensen, dvs. hur ofta återkommande en insats ska eller får göras. Armén siktar på en insats vart tredje år, reserven vart femte år och nationalgardet vart sjätte år. På grund av läget i Afghanistan och Irak under de senaste åren har insatsfrekvensen ökat markant. Ibland blir insatstiden lika lång som tiden hemma för återhämtning, t.ex. ett års insats följt av ett års återhämtning och därefter ny insats om ett år. Marinkåren har kortare insatstider (sex månader), men har å andra sidan också ett högre tempo. Ambitionen är t.ex. sex månaders insats följt av ett års återhämtning och därefter åter en insats om sex månader. Flottan har ett liknande system. I USA har diskuterats att lagstifta om en högsta insatsfrekvens.

Den norska inriktningen är en period ute och fem hemma. Beroende på ett för litet antal officerare, framför allt i armén, kan detta inte efterlevas. Det gäller särskilt för vissa specialkategorier som sambandspersonal, ingenjörer och ammunitionsröjare. För grenadjären är det normalt att han/hon under en treårsperiod tjänstgör ett år i internationell verksamhet.

I Danmark är målsättningen att en soldat med treårskontrakt ska vara i utlandstjänst i sex månader. För personal med specialkompetenser kan perioden hemma bli kortare.

Inriktningen i Storbritannien är att det görs en sexmånadersinsats per två år. I Tyskland skiljer sig förhållandena mellan de olika försvarsgrenarna. För armésoldater med sex månaders kommendering eftersträvas två år mellan insatserna.

Det akuta omhändertagandet av fysiskt skadade

För norska förband ställs det krav på medicinsk evakueringskapacitet (medevac) för att kunna delta i en internationell insats. Senast två timmar efter larm ska den skadade soldaten kunna hämtas med helikopter (i enlighet med Nato-standard). Om soldaten måste skickas hem till Norge ansvarar den allmänna sjukvården för behandling. Om skadan inte medger omedelbart hemskickande ges vården på den mest kvalificerade sjukvårdsenheten i missionsområdet intill dess en hemresa är möjlig.

I danska förband beror den medicinska kapaciteten på insatsens karaktär. Riktlinjerna är att ha med minst en läkare om fler än 100 soldater ingår i förbandet. Genom ett samarbetsavtal mellan Rigshospitalet i Kö-

penhamn och danska försvarsmakten får skadade soldater direkt tillgång till den mest kvalificerade vården.

I det brittiska försvaret anpassas möjligheten till medicinskt omhändertagande efter den aktuella insatsen. Storbritannien följer således inte strikt Natos standard.

Vårdkedjan i tyska förband grundar sig på Nato-standard och inleds med kamrat- och självhjälp. De tyska kraven på militär sjukvårdsförmåga är mycket höga. En tysk soldat förväntas få samma sjukvårdsstandard som hemma, oavsett var han eller hon tjänstgör.

Det akuta omhändertagandet av psykiskt skadade

Konflikterna i Afghanistan och Irak har dramatiskt ökat behovet av psykiskt omhändertagande inom det amerikanska försvaret. Mot bakgrund av de negativa erfarenheterna av Vietnamkriget finns det en stark vilja att undvika misstag nu. Flera olika åtgärder har vidtagits. Man vill också bryta den allt högre frekvensen av självmord. Viktiga delar är grundläggande utbildning i stresshantering, tester och stöd runt insats samt omhändertagande av påverkade soldater. Vidare testas soldater med s.k. screening före och direkt efter insats samt sex månader efter. Uppföljningen av remitterade soldater har förbättrats. Soldater som uppvisar symptom tas om hand omedelbart i stridszonen. För detta finns psykologiskt utbildade vid varje framskjuten bas och på brigadnivå samt vid fältsjukhus.

Norska förband har normalt ingen personal med psykiatrisk utbildning i missionsområdet. Däremot ingår undervisning om stressreaktioner och psykiska stridsreaktioner i officersutbildningen. Officerarna förväntas därför att kunna hantera enklare fall av stressreaktioner på pluton- och kompaninivå. Norge har fem utpekade regionala stressbehandlingsteam som kan skickas till ett missionsområde och stödja förbandet med kvalificerad psykiatrisk hjälp.

I Danmark beror förmågan att ge omedelbar hjälp till soldater med reaktioner på upplevelser på vilken insats det gäller. I Afghanistan är det viktigt att gruppen själv kan ta hand om uppkomna problem. När den behovssökande är tillbaka på basen ska han/hon snarast komma i kontakt med själavårdare eller sjukvårdsenheten. Det finns också en beredskap för att skicka psykologstöd från Danmark inom 48 timmar. Frågan om så kallade missionspsykologer har diskuterats. Hemkomna soldater ska ha psykologsamtal i anslutning till hemkomsten. Sårade soldater som skickats hem av medicinska skäl ska ha möjlighet att få psykologstöd på sjukhuset. Alla danska soldater som tjänstgjort i Afghanistan eller Irak ges individuella samtal med försvarets psykologer.

Under insatser med det brittiska försvaret är den psykiska vården integrerad med hanteringen av fysiskt skadade personer. Dessutom kan psykiatriska stödteam skickas ut vid skadeutfall eller placeras i ett insatsområde. Till skillnad från vad som gäller för hantering av fysiska skador är inriktningen att så långt möjligt behålla den skadade på plats.

I det tyska försvaret liknar strukturen den som gäller för fysiskt skadade. Räcker inte kamrat- och självhjälp ska det finnas experthjälp. Förutom läkare och psykologer finns kristeam för avlastningssamtal och andra

post-traumatiska hjälpinsatser. Dessa team stöds i sin tur av specialutbildade stödpersoner. Målet är att redan i insatsområdet stabilisera soldaten och behålla honom eller henne i förbandet för att få tillbaka vederbörande i tjänst så snart som möjligt. När så krävs finns nästa nivå som omfattar rekreativcenter i närheten av insatsområdet. Där svarar psykologer och socialpedagoger för behandlingen. Efter insatsen görs en obligatorisk läkarundersökning och intervjuer där personalen undersöker posttraumatiska störningar.

Rehabilitering av skadade

USA har resurser för rehabilitering på två nivåer. Den ena är respektive försvarsgren med egna försvarssjukhus och tillhörande lokala resurser på respektive bas. Den andra utgår från veterandepartementet inom regeringsadministrationen, som ska stödja dem som en gång varit anställda inom stridskrafterna samt deras anhöriga. Det finns närmare 24 miljoner veteraner i USA.

I Norge ska försvaret svara för uppföljningen eller rehabiliteringen av soldaterna ett år efter tjänstgöringens slut. Därefter övergår ansvaret till det civila samhället för dem som inte är anställda i försvaret. Det finns inga exklusiva resurser avdelade för soldater utan de rehabiliteras inom ramen för den civila hälso- och sjukvården.

I Danmark finns utöver vad som sagts om det militära psykologiska omhändertagandet inga särskilda rehabiliteringsprogram. För fysiska skador hänvisas till den civila offentliga vården, där avtal och samarbete upprättats med Rigshospitalet. Det är möjligt för personal i tidigare förband att tre till sex månader arrangera en återträff.

En skadad brittisk soldat eller sjöman behandlas hemma av den brittiska statliga sjukvården eller motsvarande privata alternativ. Ansvaret för all rehabilitering ligger emellertid på Försvarsministeriet. Försvaret har tagit fram ett särskilt rehabiliteringsprogram som syftar till att så snart som möjligt fullt ut återställa den skadade. För detta ändamål finns ett antal regionala rehabiliteringsenheter. Försvarsmaktens medicinska rehabiliteringscentrum drivs av försvarsmakten. Vid detta centrum ges all rehabilitering för mer komplexa skador, inklusive amputeringar och hjärn- och ryggmärgsskadade patienter.

I Tyskland har flera institutioner inom försvaret en stark preventiv ansats. Detta innebär dock inte någon nedprioritering av resurserna för terapeutisk efterbehandling då sådan krävs. Sjukvårds- och socialtjänsterna bedriver tillsammans med den själasörjande funktionen ett kontinuerligt samarbete för att utveckla förmågan till stöd för soldaterna och deras familjer.

Ersättnings- och trygghetssystemen för soldater som skadats i internationell tjänst

I USA följer trygghetssystemet indelningen i försvarsgrens- respektive regeringsnivå. Medan större delen av sjukvård och praktiskt stöd utgår ifrån lokal nivå utgår de flesta ersättningarna från den centrala veteranadministrationen. Handikappkompensation och pension, sjukvård efter

aktiv tjänst, arbetsrehabilitering och begravningshjälp administreras till stor del från den centrala nivån. Om en soldat drabbats av ett handikapp efter en skada lindras den federala beskattningen. Vid allvarliga skador avstår staten från att beskatta den militära pensionen.

I grunden är alla norska soldater skyddade genom anslutningen till den norska försäkringskassan. Därutöver får alla soldater, liksom alla statligt anställda, ersättning enligt ett statligt avtal som kan liknas vid statens grupplivförsäkring i Sverige. År 2004 infördes också en särskild ersättningsordning för personal som drabbats av psykiska skador till följd av sin mission.

I Danmark gäller vid sidan om olika försäkringar att om en soldat sårats att kontraktet alltid förlängs till dess att soldaten återhämtat sig. För det fall att skadan innebär att soldaten aldrig mer kommer att kunna tjänstgöra aktivt har försvaret två alternativ. Det ena är att soldaten erbjuds omskolning eller utbildning med lön under hela utbildningstiden. Det andra är att soldaten erbjuds anställning på ett långtidskontrakt och placeras på en anpassad arbetsplats.

I Storbritannien hanteras alla ersättningssystem centralt av Veteranbyrån i försvarsministeriet. Ett exempel på missionspremier för tjänstgöring på mer riskfyllda platser i världen är att de soldater som tjänstgjort i Afghanistan i mer än tre månader får ett skattefritt engångsbelopp utöver den vanliga lönen när de återvänder från insatsen.

I Tyskland finns genom soldatomsorgslagen regler för omhändertagande efter olyckor och sjukdomsfall. Ett underhåll kan beviljas om arbetsförmågan reduceras med minst 50 procent när den enskilde återgår i civil tjänst.

Tjänstgöringen som merit

I det amerikanska försvaret är utlandstjänstgöring en normal företeelse och i princip en förutsättning för att göra karriär. Vid urvalsprocesser, till exempel befordran, värderas dessutom stridserfarenheter högt.

I Norge ska internationell tjänstgöring vara meriterande. Många befattningar som är attraktiva har i sin kravprofil att innehavaren ska ha fullgjort internationell tjänst. Internationell tjänst uppfattas som en förutsättning för nästa befattning.

I Danmark gäller att om en officer inte deltar i internationell tjänst kan detta påverka den militära karriären negativt. Även om det inte är ett formellt villkor framstår det som en fördel att ha gjort utlandstjänst i sin nuvarande nivå för att bli befordrad till nästa.

Det är en naturlig del i verksamheten för en soldat i Storbritannien att tjänstgöra utomlands. Goda omdömen från utlandstjänst väger tungt vid befordran till högre grad.

Utlandstjänstgöring är ett obligatorium för merparten av de tyska soldaterna. Utlandstjänstgöring bedöms enligt ett separat bedömningsunderlag i tillägg till soldatens ordinarie underlag. Vid tillsättning av högre befattningar är genomförd utlandstjänst ett krav.

Regeringens bedömning: Försvarsmakten bör utveckla och förbättra kvaliteten i rekryteringen till insatsorganisationens förband. Myndigheten bör också göra särskilda insatser när det gäller rekrytering av vissa specialistkategorier, bl.a. läkare till de internationella insatserna. Försvarsmakten bör bestämma en insatsfrekvens för deltagande i internationella insatser. Myndigheten bör också initiera fortsatt forskning på områdena rekrytering och insatsfrekvens i internationella insatser.

Utredningens förslag: Överensstämmer delvis med regeringens bedömning. Utredningen föreslog i huvudsak följande. All personal i Försvarsmakten bör ha tjänstgöringsskyldighet i internationella militära insatser. Kvaliteten i Försvarsmaktens rekrytering bör förbättras och särskilda insatser för rekrytering av specialister bör göras. Det bör finnas en rätt till tjänstledighet vid tjänstgöring i beredskapsförband och internationella militära insatser. Personalen i insatsförbanden bör genomföra en sexmånadersinsats per två år alternativt två insatser under en treårsperiod. Övrig personal bör genomföra tre till fyra insatser under en 10 till 15-årsperiod. Forskningen kring rekrytering och insatsfrekvens i internationella insatser bör öka.

Remissinstanserna: När det gäller skyldighet att tjänstgöra i internationella insatser erinrar *Försvarsmakten* om att myndigheten håller på att ta fram en modell för en utvecklad internationell arbetsskyldighet. Personal som tillhör ett insatsförband ska, genom att acceptera en befattning vid förbandet, vara skyldig att tjänstgöra vid både nationella och internationella insatser som förbandet genomför. Tillsammans med arbetstagarorganisationerna försöker Försvarsmakten förhandla fram en lösning för all personal. *Officersförbundet* tillstyrker utredningens förslag att frågan ska regleras av arbetsmarknadens parter.

Flera remissinstanser bl.a. *Totalförsvarets pliktverk*, *Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI)*, *Försvarshögskolan (FHS)* och *Officersförbundet* är positiva till utredningens förslag när det gäller förbättrad kvalitet i rekryteringen. *Pliktverket* menar att särskilda insatser bör göras för att rekrytera specialister. Det är viktigt att den enskilde klarar de krav som är förenade med tjänstgöring i en internationella militär insats. Den enskildes förmåga och möjligheter att tjänstgöra måste därför kontrolleras grundligt innan han eller hon anställs. *FHS* påminner om att urvalsprocessen vid rekrytering bör göras av speciellt utbildad personal och vid personlig kontakt med varje sökande. *FHS* bejakar förslaget om mer forskning på området. *FOI* anser att forskningen om rekrytering och insatsfrekvens i internationella insatser bör öka. En sådan forskning kan minska risken för felrekrytering. *Försvarsmakten* framhåller att myndigheten genomför en omfattande förändring av sin personalverksamhet i och med inrättandet av Försvarsmaktens HR-centrum.

Avseende insatsfrekvens pekar *Försvarsmakten* på att ett flertal faktorer, såsom risker och belastning på soldaterna i internationell tjänst, måste vägas in. Det är också viktigt att klarlägga och kommunicera en förväntad insatsfrekvens med personalen så att de anställda kan planera sin sociala situation. Myndigheten anser att de insatsfrekvenser som utred-

ningen föreslår är en maximal insatsfrekvens. Av sociala skäl bör i stället en insats vart tredje år eftersträvas. Försvarmakten anser att insatsfrekvensen ska fastställas av myndigheten själv med utgångspunkt i insatsorganisationens slutliga utformning och antalet soldater i internationell tjänst. *Officersförbundet* tillstyrker att det ska finnas en policy om förväntad insatsfrekvens för den anställde. Den insatsfrekvens utredningen föreslår är enligt förbundet inte realistisk över tiden. *FHS* anser att det är positivt att fastställa en policy avseende insatsfrekvens med en insats per treårsperiod. Detta tydliggör vad som förväntas av de anställda och det bör gynna verksamheten från planeringssynpunkt. *Fredsbasekrarna i Sverige* har en liknande uppfattning och understryker vikten av att en insatsfrekvens fastställs.

Skälen för regeringens bedömning

Inledning

Riksdagens beslut om ett användbart försvar våren 2009 (prop. 2008/09:140, bet. 2008/09:FöU10, rskr. 2008/09:292) innebär att den framtida insatsorganisationen kommer att bestå av stående förband och kontraktsförband samt ett kvalificerat hemvärn med nationella skyddsstyrkor. Insatsförbanden ska vara fullt bemannade, materiellt uppfyllda, samövade och inte kräva någon återtagning för att vara helt användbara. Insatsorganisationen ska kunna genomföra självständiga insatser och ingå i ett multinationellt större förband. Genom tillgängligheten och användbarheten kommer insatser med samma förband att kunna genomföras i Sverige, i närområdet och utanför närområdet.

Regeringen har i kapitel 4 behandlat frågor om personalförsörjning med utgångspunkt i Utredningen om totalförsvarspliktens slutbetänkandet (SOU 2009:63). Vid sidan om detta tillsatte regeringen den 16 juli 2009 utredningen om personalförsörjning för det reformerade försvaret (dir. 2009:58). Den utredningen ska se över och föreslå de åtgärder som behövs för att kunna anpassa Försvarmaktens personalförsörjning till myndighetens nya uppgifter och behov enligt det nämnda riksdagsbeslutet. Utredningen ska bl.a.

- analysera hur Försvarmaktens tillgång till personal på bästa sätt kan tryggas. Utgångspunkten ska vara att Försvarmaktens förmåga att genomföra insatser, i Sverige och utomlands, med förband ur insatsorganisationen säkerställs,

- överväga och föreslå förbättrade möjligheter att tidsbegränsat kunna anställa vissa personalkategorier, och

- ta ställning till hur bl.a. anställningsskyddet bör se ut för tidvis tjänstgörande militär personal, t.ex. kontraktsanställda soldater och sjömän samt reservofficerare, avseende deras rätt till tjänstledighet från civil anställning för tjänstgöring inom Försvarmakten.

Utredningen ska redovisa sitt resultat senast den 1 december 2010.

De ställningstaganden som riksdag och regering har gjort sedan Veteransoldatutredningen redovisade sitt betänkande i oktober 2008 innebär att en del av utredningens förslag om rekrytering inte längre är aktuella. Veteransoldatutredningen föreslår visserligen att utlandsstyrkan avskaf-

fas som ett särskilt begrepp. Men samtidigt har utredningen utgått från att det även i fortsättningen kommer att göras särskild rekrytering inför en internationell insats.

Regeringen har i flera sammanhang framhållit – bl.a. prop. 2001/02:10, s. 200 och prop. 2007/08:1, utgiftsområde 6, s. 28 – att tjänstgöring i internationella insatser ska vara en naturlig del när man är anställd inom Försvarsmakten. I uppdraget till den särskilde utredaren om personalförsörjning för det reformerade försvaret (dir. 2009:58, s. 5) ingår att föreslå hur insatsförbanden ska kunna bemannas och även med kort varsel kunna genomföra insatser nationellt och internationellt utan att det behövs en större nyrekrytering, omplacering eller förnyad träning. Utredaren ska föreslå hur detta ska kunna åstadkommas, liksom att han ska utreda i vad mån detta förutsätter författningsändringar eller avtalslösningar. En del i detta är att belysa frågan om tjänstgöringsplikt. Mot denna bakgrund kommer regeringen inte att behandla frågor om personalens tjänstgöringsplikt i denna proposition. Eftersom den särskilde utredaren även ska behandla vissa frågor om tjänstledighet kommer inte heller det området att tas upp i denna proposition.

Rekrytering

Regeringen har i avsnitt 4.9 redovisat sin bedömning i fråga om kraven på Försvarsmaktens rekryteringsverksamhet mot bakgrund av övergången till rekrytering och militär grundutbildning på frivillig grund. I detta avsnitt redovisar regeringen sin syn med särskild inriktning på rekrytering till den internationella verksamheten.

En väsentlig grund för Försvarsmaktens förmåga att rekrytera lämpliga män och kvinnor till sin organisation är att myndigheten – liksom alla statliga myndigheter – är en attraktiv arbetsgivare. Försvarsmakten konkurrerar på en öppen arbetsmarknad. Det gäller då att kunna attrahera de mest lämpliga till sin verksamhet. Vid sidan om denna aspekt på Försvarsmaktens rekryteringsförmåga anser regeringen, som tidigare nämnts, att rekryteringskraften till en del också utgår från samhällets syn på försvaret. Om det finns ett starkt stöd för Försvarsmakten och de internationella insatserna blir det lättare att finna lämplig personal. Försvarsmakten och statsmakterna har ett tydligt ansvar i detta avseende. Regeringen återkommer till denna fråga i avsnitt 5.13 Kunskapen om fredsfrämjande verksamhet.

I den framtida Försvarsmakten kommer insatsförbanden att bestå av förband med personal som ska tjänstgöra nationellt och internationellt. Detta kommer att ställa höga krav på det urval som görs i samband med anställning. Regeringen delar Veteransoldatutredningens och flera remissinstansers syn i detta avseende. Genom inrättandet av Försvarsmaktens HR-centrum den 1 januari 2009 förändras successivt myndighetens personalfunktion och därmed även rekryteringsförfarandet. Såväl Veteransoldatutredningen som flera remissinstanser har påpekat att kvaliteten i rekryteringen bör förbättras. Regeringen delar denna syn och anser att detta gäller oavsett hur verksamheten organiseras. Med en centraliserad och fullt utbyggd verksamhet inom HR-centrum läggs dock grunden för en sådan förbättring. I likhet med utredningen vill regeringen peka på att

frågor som ohälsoproblem och mental lämplighet kommer att vara viktiga att beakta i det framtida rekryteringsarbetet. De som rekryteras bör ha en grundläggande utbildning för uppgiften. Försvarsmakten bör även överväga att i ökad utsträckning ha psykologer tillgängliga som stöd vid rekryteringen av framförallt personal på soldatnivån. I ökad utsträckning bör det också vara personliga möten med sökandena vid rekryteringsintervjuer.

Regeringen bedömer att det innan det nya personalförsörjningssystemet har fått fullt genomslag i viss utsträckning kan komma att vara nödvändigt att rekrytera personal till internationella insatser på ungefärligen nuvarande sätt. Men även i ett fullt utbyggt nytt personalförsörjningssystem kommer det sannolikt att behöva rekryteras vissa specialistbefattningar inför en del insatser. Liksom Veteransoldatutredningen anser regeringen att Försvarsmakten måste vara öppen för att pröva nya metoder för detta slag av rekrytering. Ett exempel är medicinsk personal och bl.a. specialistläkare. Eftersom sjukvården vid internationella insatser och särskilt frågan om tillgången på läkare är mycket viktig anser regeringen att det finns skäl att belysa läkarfrågan något utförligare.

För att kunna tillsvidareanställas som läkare i Försvarsmakten ska den sökande ha svensk läkarlegitimation och specialistkompetens. Specialistutbildningen omfattar normalt fyra-fem års vidareutbildning efter allmän-tjänstgöringen och legitimeringen. Bara den som är svensk medborgare kan enligt lagen (1994:260) om offentlig anställning få en militär anställning.

Vid internationella militära insatser finns det tre olika kategorier läkare. Den första är förbandsläkare, som i huvudsak arbetar med daglig sjukvård. Mest lämpad för denna uppgift är en läkare med specialistkompetens i allmänmedicin. Enligt Försvarsmakten har denna kategori varit förhållandevis lätt att rekrytera. Den andra kategorin är stabsläkare, som bl.a. tjänstgör som medicinsk rådgivare till förbandschefen. Stabsläkaren är i allmänhet verksamhetschef enligt hälso- och sjukvårdslagen (1982:763). Här blir det i allmänhet fråga om en specialistläkare med mångårig yrkeserfarenhet. Försvarsmakten konstaterar att även om det finns läkare med denna erfarenhet är urvalet begränsat. Få sökande har erfarenhet som verksamhetschef eller från annan chefsbefattning. Den tredje kategorin är läkare som anställs för arbete på militärt sjukhus eller inom s.k. framskjuten kirurgisk förmåga. I första hand rör det sig här om kirurger och narkosläkare. Denna tredje kategori är den mest svårrekryterade enligt Försvarsmakten. Det beror bl.a. på en allmän brist på detta slag av specialister och på att tjänstgöringen till stor del består av väntan och beredskap.

Veteransoldatutredningen menar att en lösning på problemet med att rekrytera läkare kan vara att upprätta samarbetsavtal med medicinska institutioner såsom skett i t.ex. Danmark. Där finns ett utvecklat samarbete mellan det danska försvaret och Rigshospitalet. Avtalet gäller inte bara vård av skadade soldater utan också forskning och bemanning av läkarbefattningar i förband utomlands.

Det kan enligt regeringen också finnas andra sätt att tillförsäkra att nödvändig läkarcompetens finns att tillgå för det svenska förbandet. Ett alternativ kan vara att avtala om och utnyttja resurser från en samverkande stats förband i insatsområdet.

Enligt Försvarsmakten bör vid svenska insatser vissa läkartjänster bemannas med svenska läkare. I insatser där Sverige bidrar med huvuddelen av sjukvårdsresursen bör stabsläkaren vara svensk, särskilt om denne är verksamhetschef. Om det ingår ett större antal svenskar i insatsen bör det också finnas svensktalande förbandsläkare. Detta är särskilt viktigt vid hantering av psykiska påfrestningar och för samarbetet inom personalfunktionen.

Försvarsmakten arbetar med att förbättra rekryteringen av läkare för den internationella militära verksamheten. Det handlar bl.a. om att öka attraktionskraften, att se över kompetenskraven och att ge den enskilde läkaren bättre möjligheter att planera sin tjänstgöring på längre sikt. Myndigheten bedömer också att det kanske inte längre räcker med frivillighet utan att det krävs anställning i Försvarsmakten för att bemanningen ska bli mer förutsägbar.

Regeringen ser allvarligt på förhållandet att det ofta är svårt att rekrytera bl.a. sjukvårdspersonal till de militära insatserna. Samtidigt kan regeringen konstatera att Försvarsmakten redan planerar och genomför olika åtgärder för att förbättra bemanningen med läkare. Det är enligt regeringen nödvändigt med en fullgod sjukvård vid de internationella militära insatserna. Detta kräver att den läkarkompetens som behövs också ska finnas tillgänglig. Försvarsmakten bör därför intensifiera sitt arbete med att utveckla metoder för att kunna rekrytera läkare och annan sjukvårdspersonal till de internationella insatserna. Regeringen återkommer i avsnitt 5.12 Medicinskt omhändertagande till dessa frågor.

Regeringen delar Veteransoldatutredningens och flera remissinstansers uppfattning om ökad betydelse av forskning för att utveckla förmågan att rekrytera lämplig personal. Utredningen pekar på att det pågår projekt om att utveckla urvalssystemet till internationell tjänst. Ett projekt rör den mentala lämpligheten till internationella insatser och syftar till att utarbeta en ram för det framtida urvalssystemet. Målet är inte att identifiera de bästa eller sämsta soldaterna utan att identifiera individer som inte är lämpliga för uppgiften. Regeringen anser att detta slag av forskning är angelägen. Försvarsmakten bör därför initiera fortsatt arbete inom detta område.

En viktig del i arbetet i anslutning till rekrytering av personal till insatsförbanden – och i än högre grad inför en insats – är information. Både soldaten, särskilt den som deltar i en internationell insats för första gången, och hans eller hennes anhöriga vill veta bl.a. vad insatsen kan komma att innebära, vilka risker och påfrestningar som kan uppstå och vilken ekonomisk och medicinsk trygghet som kan påräknas. Veteransoldatutredningen pekade redan i sitt delbetänkande (SOU 2007:77) på betydelsen av tydlig information i bl.a. försäkringsfrågorna. Regeringen uppdrog i regleringsbrevet för 2008 åt Försvarsmakten att vidta nödvändiga åtgärder. Det är angeläget att myndigheten fortsätter och fördjupar detta arbete. Regeringen återkommer till denna fråga i avsnitt 5.11.

Insatsfrekvens

Veteransoldatutredningen konstaterar i sitt betänkande att frågan om den enskildes insatsfrekvens – alltså förhållandet mellan tid för insats och tid

för återhämtning, utbildning m.m. – är komplicerad och svårbedömbär. Forskningen om insatsfrekvensens påverkan på den enskildes hälsotillstånd och andra personliga förhållanden, t.ex. familjelivet, lämnar inga klara och entydiga svar. Att tjänstgöra långt hemifrån månader i sträck innebär en stor påfrestning på den enskilde och dennes familj. Upprepad tjänstgöring i svåra insatser i tät följd ökar också risken för den enskildes hälsa och för negativ påverkan på dennes sociala liv.

Som redovisats i avsnitt 5.9 Internationella erfarenheter har flera stater generella rekommendationer om soldaters maximala insatsfrekvens. Rekommendationerna tjänar som skydd mot de påfrestningar som enskilda soldater utsätts för under utlandstjänsten. Den enskilde måste få vila och återhämtning, fysiskt och psykiskt. Vidare måste han eller hon få vara tillsammans med anhöriga och vänner. Rekommendationerna utgör också ett stöd för den politiska och förvaltningsmässiga planeringen. Grundutbildning och rekrytering måste dimensioneras mot de uppställda målen.

Försvarsmaktens nuvarande policy innebär att den enskilde ska vara hemma minst ett år mellan insatserna eller – om det gäller yrkesofficerare – minst sex månader. Regeringen, liksom Veteransoldatutredningen, bedömer att om soldater och officerare skulle göra insatser med så täta mellanrum blir belastningen inte minst på relationerna till anhöriga och vänner snabbt lidande. Möjligheterna till civil eller militär karriär i Sverige försvåras också. I andra stater är den planerade insatsfrekvensen väsentligt lägre. I de flesta fall handlar det om minst två år mellan insatserna.

Det finns exempel på soldater och officerare som deltar så ofta att insatser blir regel och livet hemma undantaget. Detta innebär stora risker, främst för individen och dennes anhöriga, men också för Försvarsmakten. Regeringen anser att det är angeläget att en anställd i Försvarsmakten ska kunna upprätthålla ett normalt liv, både privat och yrkesmässigt.

Med den inriktning av försvaret som regeringen redovisat i prop. 2008/09:140 med stående och kontrakterade förband kommer – på sikt – all personal att kunna delta i insatser internationellt. I det läget minskar risken för att Försvarsmakten ska överanstränga enskilda individer. Regeringen delar *Försvarsmaktens* uppfattning att en lämplig inriktning av insatsfrekvensen är en insats vart tredje år.

Det bör finnas en generell insatsfrekvens inom Försvarsmakten. En fastlagd insatsfrekvens är ett stöd och en utgångspunkt för den anställde. Han/hon vet hur ofta det kan bli aktuellt med att tjänstgöra internationellt. På samma sätt är den ett stöd för de planerande och beslutande nivåerna. Man vet i vilken utsträckning ett visst förband eller enskilda individer kan eller bör delta i en insats utanför Sverige.

Veteransoldatutredningen redovisar i sitt betänkande förslag på insatsfrekvens för olika slag av förband och personalkategorier. Regeringen anser dock, i likhet med *Försvarsmakten*, att det inte bör vara regeringen som lägger fast en insatsfrekvens. Det är Försvarsmakten som inom de beslut om insats riksdag och regering har bestämt ansvarar för att genomföra insatsen. Det är också Försvarsmakten som har ansvaret för sin personal. Det bör därför vara myndigheten själv som bestämmer om insatsfrekvens. I detta arbete bör myndigheten väga in resultaten av befintlig

5.11 Vissa försäkrings- och ersättningsfrågor

Regeringens bedömning: Försvarsmakten bör fortsätta sina ansträngningar att göra försäkrings- och ersättningsförhållandena tydliga för personalen i internationella militära insatser. Det är i första hand parterna inom det statliga avtalsområdet som har att pröva frågor om försäkringslösningar och skadeersättning för personalen vid sådana insatser.

Utredningens förslag: Utredningen lämnade inga förslag i denna del.

Remissinstanserna: Endast några få remissinstanser har kommenterat frågan om försäkring och ersättning. När det gäller övergripande frågor konstaterar *Arbetsgivarverket* att frågor om försäkring och ersättning inte avser bara Försvarsmakten utan alla myndigheter som är involverade i utlandstjänstgöring. Enligt *Arbetsgivarverket* bör samma försäkringsvillkor gälla för alla statligt anställda som tjänstgör i samma kris- och konfliktområden. *Kammarkollegiet* har ungefär samma syn och menar att alla statligt anställda som tjänstgör utomlands i kris- och konfliktområden ska ha samma försäkringsskydd och samma möjligheter till stöd vid rehabilitering. Kollegiet anser vidare att detta är frågor som bör samordnas, förslagsvis genom kollektivavtal som avser alla som tjänstgör utomlands.

Skälen för regeringens bedömning

Försäkringsinformation

Veteransoldatutredningen kartlade nuläget avseende försäkring, kollektivavtal m.m. i sitt delbetänkande SOU 2007:77. Utredningen – som konstaterade att frågan om försäkringsskyddet varit föremål för mycket diskussion inom Försvarsmakten och med soldaterna – förordade att Försvarsmakten snarast och korrekt bör kunna redogöra för berörda soldater vad som gäller. I remissbehandlingen av delbetänkandet menade Rikspolisstyrelsen att en genomlysning av det befintliga försäkringsskyddet borde göras. Försvarsmakten påtalade att försäkringsfrågan var under bearbetande i Högkvarteret (november 2007) och att information om försäkringar skulle skickas ut före årsskiftet 2007/08. Styrelsen för psykologiskt försvar, Socialstyrelsen, Arbetsgivarverket och Officersförbundet ansåg alla att de som genomför internationell tjänst, liksom deras anhöriga, måste få en fullgod och tydlig information om vilka regler som gäller. Regeringen uppdrog därefter i regleringsbrevet för 2008 åt Försvarsmakten att vidta de åtgärder som föranleddes av utredningens förslag.

I sitt slutbetänkande SOU 2008:91 konstaterade Veteransoldatutredningen att Försvarsmakten under senhösten 2007 utarbetat en fyrsidig folder i A 5-storlek kallad ”Ditt försäkringsskydd – personskador”. Foldern riktade sig till samtliga anställda i Försvarsmakten. Under olika

rubriker förklaras kortfattat vilken/vilka försäkringar som gäller. Tre av rubrikerna har bäring på personalen i utlandsstyrkan. Prop. 2009/10:160

”När du är utomlands och ingår i utlandsstyrkan

Du som är anställd i utlandsstyrkan omfattas förutom av tjänstereseförsäkringen och PSA även av riskgarantin. Riskgarantin ger ersättning vid arbetsskada som medför invaliditet och dödsfall. Praktiskt taget alla skador Du kan råka ut för [är] att anse som arbetsskador.

Privata liv- eller olycksfallsförsäkringar vid utlandstjänstgöring

Privata liv- och/eller olycksfallsförsäkringar kan sättas ur spel i krigsområden eller andra högriskområden. I dessa fall kan arbetsgivaren/ Arbetsgivarverket lämna ersättning som motsvarar den Du eller Dina efterlevande skulle ha fått om försäkringen hade gällt.

Övriga avtal med ersättning vid dödsfall

I samtliga fall gäller TGL-S, Statens tjänstegrupplivförsäkring, som ger begravningsersättning till efterlevande. Även pensionsavtalet kan ge ett efterlevandeskydd.”

Samtidigt med foldern utarbetade Försvarsmakten ett fylligare material *Informationsmaterial om ersättning vid personskada*, vilket distribuerades till personalcheferna vid samtliga förband i slutet av 2007. Avsikten var att anställda, totalförsvarspliktiga och anställda i utlandsstyrkan skulle kunna få den försäkringsinformation man önskade från lokal personalföreträdare. Veteransoldatutredningen konstaterar sammanfattningsvis att Försvarsmakten har förbättrat informationen om försäkringsskyddet.

Kollektivavtal och försäkringar

En utgångspunkt när det gäller personalen i internationella militära insatser, liksom i alla andra sammanhang i samhället, är enligt regeringen att den enskilde har ett eget ansvar för att värna sin hälsa. De enskilde ansvarar därför för sitt eget försäkringsskydd, framförallt vad gäller olycksfalls- och livförsäkring. När det gäller internationella militära insatser kompliceras frågan dock – som Veteransoldatutredningen påpekar – av att försäkringsbolagen ofta har s.k. force majeure-klausuler i sina försäkringsavtal. Försäkringsbolagen friskriver sig från olyckshändelser i krigsliknande situationer. Följden kan bli att försäkringsbolaget inte betalar ut någon ersättning till försäkringstagaren. Detta innebär i sin tur att skyddet för den enskilde måste ordnas på ett annat sätt.

Utöver individens ansvar för den egna hälsan har staten ett ansvar för den personal man sänder ut i internationell verksamhet. På det statliga området finns olika kollektivavtal och försäkringar som gäller ersättning

vid skada och dödsfall. Nedan redovisas några av dessa avtal och försäkringar. Det är inte fråga om en fullständig uppräknig och inte heller en fullständig redovisning av innehållet i respektive avtal eller försäkring.

* Avtal om ersättning vid personskada (PSA). Detta är ett avtal mellan Arbetsgivarverket och arbetstagarorganisationerna och det gäller arbetsskador som drabbar statligt anställda. Ersättning enligt avtalet kan lämnas för bl.a. sveda och värk, lyte och men och för sjukvårdskostnader. Vidare kan ersättning lämnas vid dödsfall och som sjukpenningtillägg.

* Avtal om statens tjänstegrupplivförsäkring (TGL-S). Avtalet träffades mellan dåvarande Statens arbetsgivarverk och vissa arbetstagarorganisationer. Ersättning enligt avtalet kan lämnas dels som begravningshjälp, dels som ett grundbelopp till efterlevande och ett belopp till efterlevande barn.

* Statens tjänsterefeförsäkring. Till grund för försäkringen ligger förordningen (1993:674) om försäkringsskydd m.m. vid statliga tjänsterefor. Förordningen ålägger myndigheterna under regeringen att avtala med Kammarkollegiet om tjänsterefeförsäkring för anställda och uppdragstagare. Försäkringsskyddet omfattar bl.a. invaliditets- och dödsfallskapital. Försäkringen innehåller vissa särskilda villkor för Försvarsmakten, vilka innebär att försäkringen med vissa undantag gäller även för anställda i utlandsstyrkan under tjänstgöring utomlands.

* Avtal om utlandskontrakt och riktlinjer för anställningsvillkor vid tjänstgöring utomlands (URA). Avtalet har träffats mellan Arbetsgivarverket och de centrala arbetstagarorganisationerna och gäller sådana arbetstagare vid myndigheter under regeringen som enligt arbetsgivarens beslut ska vara utlandsstationerade vid tjänstgöring utomlands. Avtalet gäller inte sådana arbetstagare som vid tjänstgöring utomlands omfattas av andra avtal eller annan reglering av anställningsvillkoren. Arbetsgivare ska anmäla till Kammarkollegiet så att arbetstagaren omfattas av kollegiets URA-försäkring. URA-försäkringen ger bl.a. ett personskadeskydd och ersättning vid invaliditet och dödsfall.

* Statens riskgaranti regleras i förordningen (1999:569) om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten. Enligt förordningen lämnar staten en riskgaranti, som är ett dödsfalls- och invaliditetskapital, för anställda i Försvarsmaktens utlandsstyrka som drabbats av en arbetsskada under tjänstgöringen utomlands. I juni 2006 träffade Arbetsgivarverket och arbetstagarorganisationerna ett avtal som kompletterar riskgarantin. Enligt avtalet får arbetsgivaren om det finns särskilda skäl medge ersättning med ett högre belopp än vad som faller ut enligt förordningen om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten. Som särskilda skäl är enligt avtalet att anse försäkringsfall där den höga risknivån som är förknippad med utlandstjänstgöringen har omöjliggjort eller skulle ha omöjliggjort tecknande av försäkringsskydd på rimliga villkor om ersättning vid olycksfall eller dödsfall. Arbetsgivaren får medge ett belopp som tillsammans med riskgarantibeloppet ger kompensation för bortfallet av försäkringsskydd. Arbetsgivarverket har beslutat att med arbetsgivaren enligt avtalet avses Arbetsgivarverket.

Frågorna om försäkring och ersättning vid skada är komplexa. Regeringen anser att det inte är meningsfullt att i denna proposition redovisa detaljerna i systemet eller utfallet av ersättning vid olika skadesituationer. Däremot finns det anledning att ge en översiktlig bild av vad som gäller för Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser vid skador m.m.

Vid skada har den drabbade enligt förordningen (1999:569) om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten under anställningstiden rätt till bibehållna anställningsförmåner och får därför inte sjukpenning enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL). Försvarsmakten lämnar också skäligen ersättning för sjukvårdskostnader som orsakats av skadan i tre år efter det att anställningen upphört.

Lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring (LAF) gäller från det att den första färden till tjänstgöringsplatsen påbörjas till det att den sista färden från tjänstgöringsplatsen avslutas. De flesta skador som inträffar ersätts därför som arbetsskada. Det gäller emellertid inte skada som inträffar under semester eller motsvarande ledighet utanför tjänstgöringslandet. Om det föreligger särskilda skäl kan dock även skador under semester betraktas som arbetsskador. Regeringen vill i detta sammanhang erinra om att LAF, tillsammans med annan lagstiftning på socialförsäkringsområdet, vid årsskiftet 2010/11 ersätts av socialförsäkringsbalken. Detta innebär emellertid inga ändringar i sak i de här aktuella frågorna.

Här nedan redovisas grunderna i ersättningsystemet vid olycksfall och sjukdom som är godkänd som arbetsskada (arbetssjukdom). I flera fall lämnas ersättning med stöd av förordningen om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten. I och med att lagen (1999:568) om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten upphävs kommer också förordningen att upphävas. Regeringen avser att reglera frågor om ersättning i tillämpningsförfordningen till den nya lagen.

Genom förslaget till lag (2010:000) om Försvarsmaktens personal vid internationella insatser avskaffas begreppet utlandsstyrkan. Skadeersättningen m.m. enligt förordningen om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten är i allmänhet knuten till tjänstgöringen i utlandsstyrkan. Regeringens inriktning är att avskaffandet av begreppet utlandsstyrkan inte ska innebära några sakliga ändringar i fråga om ersättning för den som skadas vid internationella militära insatser. Den framtida skadeersättningen m.m. bör därför knytas till tjänstgöring i sådan insats. I fråga om personal som redan är anställd i Försvarsmakten kommer den särskilda skadeersättningen m.m. därför att knytas till tjänstgöringen i internationella militära insatser. I fråga om personal som anställs särskilt inför en internationell militär insats kommer den särskilda skadeersättningen m.m. – liksom i dag – i praktiken att knytas till anställningen i Försvarsmakten.

*Ersättning vid olycksfall och arbetssjukdom***Inkomstförlust**

Under kontraktstiden/tjänstgöringstiden behåller den skadade eller sjuke sina anställningsförmåner i enlighet med förordningen om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten. Vid sjukskrivning därefter lämnar Försvarsmakten en kompletterande ersättning till sjukpenningen så att inkomsten motsvarar 90 % av den grundlön den skadade/sjuke hade under den sista anställningsmånaden i utlandsstyrkan. Genom PSA lämnas ersättning upp till i princip 100 % av inkomsten. Vid bestående nedsättning av arbetsförmågan lämnar Försäkringskassan livränta enligt LAF. Vid tillämpning av LAF utgör, enligt LUF, livränteunderlaget minst sju prisbasbelopp. Motsvarande bestämmelse föreslås i den nya lagen (2010:000) om Försvarsmaktens personal i internationella insatser.

Kostnader

Den anställde har enligt förordningen om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten rätt till fri sjukvård och akut tandvård under tjänstgöringstiden. Försvarsmakten lämnar också skälig ersättning för vårdkostnader för av skadan orsakade sjukvårdskostnader i tre år efter det att anställningen i utlandsstyrkan upphört.

Ideell ersättning

Ersättning enligt PSA lämnas för sveda och värk med ett engångsbelopp efter den akuta sjukdomstidens slut. Vid arbetssjukdom ska arbetstagaren ha visat att arbetsgivaren vållat sjukdomen genom vårdslöshet. Om skadan/sjukdomen medför en medicinsk invaliditet lämnas enligt PSA också ersättning med ett engångsbelopp för lyte och men och i förekommande fall för särskilda olägenheter.

Härutöver lämnas ersättning enligt statens riskgaranti. Ett invaliditetskapital lämnas beroende på invaliditetsgraden. Vid fullständig invaliditet uppgår beloppet till 22 prisbasbelopp. Arbetsgivarverket kan lämna ersättning för privata försäkringar som inte faller ut på grund av undantagsklausuler eller som inte gått att teckna till rimliga försäkringsvillkor.

Rehabilitering

Försvarsmaktens ansvar för rehabilitering regleras i den nya lag (2010:000) om Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser som regeringen föreslår. Enligt lagförslaget ska Försvarsmakten ha ett uppföljningsansvar under fem år för anställda som tjänstgjort i internationella militära insatser. Därefter har myndigheten ett kvarstående, men begränsat, uppföljningsansvar. Försvarsmakten ska ge stöd till anställda som drabbats av fysiska eller psykiska besvär i en internationell militär insats.

För den som är anställd i Försvarsmakten har Försvarsmakten därutöver ett ansvar enligt 22 kap. AFL för arbetstagarens rehabilitering så länge anställningen består. Försäkringskassan samordnar och utövar

tillsyn över de insatser som behövs för rehabiliteringsverksamhet enligt AFL. Prop. 2009/10:160

Dödsfall

Försäkringskassan lämnar ersättning enligt LAF för begravningshjälp med 30 % av ett prisbasbelopp. Begravningshjälp enligt TGL-S lämnas med 50 % av ett prisbasbelopp. PSA lämnar ersättning för faktiska begravningskostnader efter avdrag för nu nämnda ersättningar.

TGL-S lämnar ersättning med ett grundbelopp om det finns make/maka/sambo/registrerad partner. Vid dödsfall lämnas ersättning enligt statens riskgaranti med 22 prisbasbelopp samt 3 prisbasbelopp per barn under 21 år. Arbetsgivarverket kan lämna ersättning för privata försäkringar som inte faller ut på grund av undantagsklausuler eller som inte gått att teckna till rimliga försäkringsvillkor.

Lokalanställda

Det finns i detta sammanhang anledning att även nämna en särskild grupp knuten till den internationella militära verksamheten, nämligen de lokalanställda. De lokalanställda är i allmänhet inte svenska medborgare utan medborgare i den stat inom vilket insatsområdet ligger. De ingår i dag inte i utlandsstyrkan. De anställs i Försvarsmakten. För denna grupp finns särskilda lösningar i fråga om försäkring etc. Regeringen utgår från att Försvarsmakten tar ett fullgott arbetsgivaransvar även för denna grupp.

Sammanfattande bedömning

Regeringen vill inledningsvis framhålla att lagförslagen i denna proposition inte innebär några förändringar i förhållande till vad som gäller i dag avseende ersättningsbelopp m.m. Den reglering som finns i lagen om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten förs över till den nya lagen.

Som regeringen har påpekat är frågorna om försäkring och skadeersättning komplexa. För den enskilde soldaten kan det i många fall vara svårt att få en korrekt bild av försäkringsläget och vad som händer om han eller hon blir skadad.

I anslutning till Veteransoldatutredningens delbetänkande hösten 2007 utarbetade Försvarsmakten informationsmateriel för sin personal. Regeringen har erfarit att många soldater i den internationella militära verksamheten trots Försvarsmaktens informationsinsatser har svårt att skaffa sig en korrekt bild av försäkringsfrågan inför en insats. Det är därför angeläget att Försvarsmakten fortsätter sina ansträngningar att göra detta område begripligt för dem som berörs.

En annan aspekt på försäkringsfrågan är om de ersättningssystem som är tillämpliga för personalen i internationella militära insatser är tillräckliga och om de således ger det skydd och de ersättningsnivåer som kan anses rimliga. I ett sådant sammanhang kan också diskuteras försäkrings- och ersättningssystemens utformning.

Regeringen delar principiellt *Arbetsgivarverkets* och *Kammarkollegiets* uppfattning att samma försäkringsvillkor bör gälla för alla statligt anställda som tjänstgör i samma konfliktområde. Regeringen anser emellertid också att det finns skäl att gå ett steg längre när det gäller deltagande i internationella militära insatser. Det är rimligt att göra en sannolikhetsbedömning för att t.ex. en skada ska inträffa. Regeringen har i denna proposition pekat på att detta slag av insatser är en riskfylld verksamhet. Sedan 1948 har nästan 80 personer mist livet i den internationella militära verksamheten, varav drygt 15 i strid. Utöver detta har ett antal personer skadats, en del allvarligt. De män och kvinnor som under årens lopp tjänstgjort i internationella krishanteringsinsatser har gjort betydelsefulla insatser för människor i utsatta områden och för freden och de förtjänar stor erkänsla för sin insats. Några av dessa har fått betala ett högt pris med livslånga skador. Regeringen anser därför att det finns skäl för att till en del koppla försäkrings- och ersättningssystemen till den risk staten låter den enskilde utsätta sig för. Detta motiverar en särreglering av det slag som återspeglas i förordningsregleringen av statens riskgaranti och det kompletterande avtal parterna enats om. Det är emellertid inte regeringen som bör ta eventuella initiativ i denna fråga utan arbetsgivaren Försvarsmakten.

Enligt regeringens mening är det i första hand parterna inom det statliga avtalsområdet – dvs. Arbetsgivarverket och de statsanställdas huvudorganisationer – som har att diskutera försäkringslösningar och ersättningsfrågor på detta område på samma sätt som gäller inom andra samhällsområden. Regeringen noterar i sammanhanget att parterna redan har uppmärksammat problemet med force majeureklausulerna i de vanliga privata olycksfalls- och livförsäkringarna och att man enats om en lösning.

5.12 Medicinskt omhändertagande

Regeringens bedömning: Försvarsmakten bör se till att de medicinska tidsmålen för omhändertagande uppnås i internationella militära insatser. Generalläkaren bör intensifiera sitt tillsynsarbete och se till att brister som påtalats också åtgärdas. Försvarsmakten bör ha en planering för om en olycka eller annan allvarlig händelse med stort skadeutfall i insatsområdet skulle inträffa och genomföra större övningar om detta med övriga berörda aktörer.

Utredningens förslag: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Endast ett fåtal remissinstanser har haft synpunkter i dessa frågor. *Officersförbundet* tillstyrker utredningens förslag. *Socialstyrelsen* anser att det är viktigt att säkerställa tillgången på primärtransporter till sjukvård och att vård på adekvat nivå säkerställs i insatsområdet eller i anslutning till detta. Vidare är det viktigt att sekundärtransport till mer kvalificerad vård kan genomföras vid behov och med lämplig sjuktransport. Detta kan göras med egna resurser eller genom avtal med andra nationer i insatsområdet. I övrigt erinrar Socialstyrelsen om att det i lagstiftningen betonas att katastrofmedicinska insatser i ut-

landet endast kan bli aktuella i undantagsfall när det ”normala systemet” inte räcker till. Insats med civila resurser som den s.k. stödstyrkan och Svenska Nationella Ambulansflyget (SNAM) kan endast ske från en plats med säkra förhållanden. Detta innebär att dessa resurser inte kan skickas direkt till ett insatsområde. Däremot kan Stödstyrkan och SNAM verka i ett angränsande land med godtagbart säkerhetsläge, påpekar myndigheten.

Skälen för regeringens bedömning

Inledning

Försvarsmakten ansvarar för att de som deltar i internationella militära insatser ges rätt förberedelser inför en insats, att de får nödvändigt stöd under insatsen och att de tas om hand efter insatsen. Detta gäller också stöd vid krissituationer under uppdraget och tillgång till adekvat sjukvård i samband med olycksfall eller stridshandlingar.

Medicinskt omhändertagande vid insatser

Det finns enligt regeringen skäl att i denna proposition översiktligt redovisa sjukvårdssystemet vid internationella militära insatser. Här sammanfattas Veteransoldatutredningens redovisning.

Om den enskilde drabbas av sjukdom eller skadas under tjänstgöringen i insatsområdet ska Försvarsmakten ge nödvändig hälso- och sjukvård och andra stödinsatser. Om en allvarlig olycka eller annan allvarlig händelse inträffar och Försvarsmakten inte själv eller med stöd av övriga resurser i insatsområdet klarar situationen kan svenska nationella resurser tas i anspråk för att lämna stöd i insatsområdet.

Försvarsmaktens förmåga att ge adekvat medicinskt omhändertagande i insatsområdet innebär bl.a. att:

- tillhandahålla daglig sjukvård inklusive akut omhändertagande, korttidsvård och omhändertagande av stridsutmattade,
- tillhandahålla primär kirurgi inom en timme, och om detta inte är praktiskt möjligt, ge livräddande kirurgi inom två timmar och primär kirurgi inom fyra timmar,
- säkerställa tillgången till sjuktransport för ovanstående och för transport till Sverige, och
- genomföra initial krishantering.

Försvarsmaktens organisation för att omhänderta sjuka och skadade i insatsområdet delas in i fyra nivåer, Role/level 1–4. Systemet följer i allt väsentligt motsvarande system för omhändertagande som tillämpas av bl.a. EU, Nato och FN:

* Role/level 1-kapacitet motsvarar i allt väsentligt Försvårshälsans förmåga, dvs. företagshälsovården, där daglig sjukvård tillhandahålls. Det ska också finnas kapacitet för avancerade stabiliserande åtgärder inför transport till högre vårdnivå. Nivån ska tillhandahållas av den enskilda nationen.

* Role/level 2-kapacitet kan liknas vid ett länsdelssjukhus där livräddande kirurgi kan utföras. Nivån ska finnas på godtagbart avstånd i insatsområdet och det ska finnas transportmöjlighet till denna vårdnivå.

* Role/level 3-kapacitet motsvarar den vård som kan ges på länssjukhus med mer avancerad specialistvård.

* Role/level 4-kapacitet innebär vård motsvarande universitetssjukhus.

Det medicinska omhändertagandet av sjuk eller skadad personal i insatsområdet ska så långt möjligt överensstämja med svensk civil sjukvård. Den sjuka/skadade ska snarast evakueras till den vårdnivå som krävs. Det medicinska omhändertagandet genomförs enligt följande.

– Sjukvårdsgruppen, som har samma skydd och rörelse som det förband den ingår i eller understödjer. Där finns också medicinsk kapacitet motsvarande civil ambulans.

– Förbandsplatsen (Role 1), som främst ska ge daglig sjukvård och förebyggande miljö- och hälsovård. Om möjligt ska svårt sjuka och skadade transporterats direkt till högre medicinsk nivå.

– Vårdplutonen, som ska kunna ge korttidsvård (3–5 dygn).

– Kirurgitroppen (Role 2), som ska kunna utföra livräddande och extremitetsräddande kirurgi.

– Sjukhuskompaniet (Role 2), som ska kunna utföra bl.a. primärkirurgi, diagnostik och medicinsk behandling, dvs. motsvarande ett mindre länsdelssjukhus.

Utöver detta finns i den svenska insatsen i Afghanistan ytterligare en förmåga, s.k. Framskjuten kirurgisk förmåga (FKF). FKF-teamen är delvis mobila och ska snabbt kunna bistå med bl.a. akutsjukvård.

Den medicinska evakueringen delas in i tre nivåer :

– Främre medicinsk evakuering (inom stridszon) genomförs i princip av stridande förbands egna sjukvårdsstruktur, t.ex. med landambulans.

– Taktisk medicinsk evakuering (inom operationsområdet) genomförs med ambulans, helikopter eller transportflygplan.

– Strategisk medicinsk evakuering (ut ur operationsområdet) till civilt sjukhus (Role 4) genomförs i dag främst via civila operatörer.

För den dagliga sjukvården under pågående insats är personalen hänvisad till förbandsplats sjukvården. Resurserna motsvarar i stort den standard som finns på vårdcentralsnivån. Vid allvarliga händelser i insatsområdet (mindre skadefall) gäller följande medicinska tidsmål:

– 5 minuter, kamrathjälp

– 30 minuter, sjuksköterska

– 60 minuter, läkare

– 120 minuter, akut livräddning/kirurgi.

Vid akut sjukdom eller skada där patienten bedöms vara möjlig att transportera och inte ska vara kvar i insatsområdet kontaktas vakthavande sjukvård i Försvarmakten som beslutar om medicinsk repatriering.

Försvarmakten har avtal om flygtransport med intensivvårdskapacitet genom Norsk luftambulans. Myndigheten har också avtal med Uppsala Akademiska Sjukhus för att säkerställa transport av intensivvårdskrävande patienter i en obruten vårdkedja. Denna transportmöjlighet ger Försvarmakten ytterligare en möjlighet att transportera svårt skadade, men framför allt förmåga att omhänderta svårare skador på ett snabbare sätt. Försvarmakten kan också begära stöd från den svenska nationella resursen Svenska Nationella Ambulansflyget (SNAM). SNAM kan användas

vid större katastrofer bl.a. vid större skadeutfall i utlandsstyrkan. I sammanhanget bör dock erinras om att transporter med SNAM genomförs av ett civilt lufttrafikföretag (SAS) och med bl.a. frivillig civil hälso- och sjukvårdspersonal ombord. Vid insatser måste bl.a. avtalsvillkoren med lufttrafikföretaget iakttas. Det vanligaste scenariot är att enskilda som har blivit sjuka eller skadats kommer att transporteras till Sverige under icke-akuta former med ordinarie flygtransport.

Ansvarigt landsting svarar för den vidare vården av den enskilde i Sverige. Försvarsmakten har träffat avtal med Uppsala Akademiska Sjukhus om tillgång till akutpsykiatri. Detta har inneburit bättre möjligheter att möta behovet av akut psykiatriskt stöd och stöd i frågor som rör s.k. posttraumatiskt stressyndrom (PTSD). Avtalet ger även tillgång till icke-akut psykiatrisk bedömning av specialist i psykiatri med tillgänglighet dygnet runt och året runt.

Behov av fortsatta åtgärder

Det är inte riksdagen eller regeringen utan Försvarsmakten som tillsammans med berörda instanser ska bestämma hur sjukvården och annat medicinskt omhändertagande vid en internationell militär insats organiseras och genomförs. I detta arbete är det viktigt att Försvarsmakten beaktar alla delar i sjukvårdskedjan för att tillförsäkra den deltagande personalen det bästa möjliga medicinska omhändertagandet.

Veteransoldatutredningen påpekar i sitt betänkande att de medicinska tidsmålen – se ovan – tidigare inte kunnat innehållas vid insatsen i Afghanistan. Problemet har också åskådliggjorts efter det att utredningen lämnat sitt betänkande. Ett exempel är när flera soldater skadades av en vägmina i november 2009 och insatsen med räddningshelikopter blev fördröjd. Utredningen anför också att trots att generalläkaren påpekat brister det inte blivit någon snar ändring för att möta tidsmålen. Först efter upprepade påpekanden från generalläkarens sida blev det en ändring.

Regeringen anser att Försvarsmakten måste lägga fortsatt stor vikt vid det medicinska omhändertagandet vid internationella militära insatser. I detta ligger att det är viktigt att Försvarsmakten ser till att angivna tidsmål för medicinskt omhändertagande kan innehållas i insatsområdet. Den deltagande personalen, liksom de anhöriga, måste kunna vara förvissade om att medicinsk vård kan ges på det sätt som förutsatts. Brister i detta avseende kan få omfattande följder, inte bara för den skadade som drabbats utan också på ett mer principiellt plan. Brister i det medicinska omhändertagandet i insatsområdet kan bli en trovärdighetsfråga för svensk deltagande i den aktuella insatsen.

Regeringen vill också understryka att det är allvarligt om tillsynsmyndighetens – generalläkaren – påpekanden inte leder till omedelbara åtgärder. Generalläkaren bör därför överväga att intensifiera sitt tillsynsarbete och därvid med större skärpa än hittills se till att uppmärksammade brister åtgärdas. I likhet med utredningen anser regeringen att generalläkaren redan har de befogenheter som behövs i dessa avseenden.

Den fredsfrämjande militära verksamheten är, som regeringen redan påpekat, en riskfylld verksamhet. Det innebär att det också finns en risk att Försvarsmakten kan drabbas av en stor eller på annat sätt omfattande olycka eller händelse med ett betydande skadefall, och där nationella resurser i större omfattning måste föras till insatsområdet.

Försvarsmakten har hittills förskonats från olyckor och händelser av detta slag. De olyckor och andra allvarliga händelser som hittills drabbat Försvarsmaktens enheter har i stället medfört ett mindre antal dödsfall och skadade. Varje förlust av människoliv är en tragisk händelse och en stor sorg. Och den innebär svåra påfrestningar för anhöriga, arbetskamrater och vänner. I jämförelse med vad andra stater har erfårit har skadefallet varit förhållandevis begränsat för Försvarsmakten. Försvarsmaktens sjukvårdsinsatser och övriga insatser har i dessa fall väsentligen handlat om att ge sjukvård i insatsområdet och att ombesörja medicinsk evakuering av ett mindre antal skadade soldater och hemtransport av avlidna.

Regeringen avser inte att precisera vilka större olyckor eller andra allvarligare händelser som kan aktualisera nationella stödinsatser, t.ex. i form av katastrofmedicinska insatser eller evakuerings- och transportinsatser. Men en större flygolycka som drabbar Försvarsmaktens egen personal eller sprängattentat mot en svensk förläggning skulle enligt Veteransoldatutredningen kunna vara exempel på sådana händelser som kräver att nationella resurser behöver tas i anspråk för stöd i insatsområdet.

Vid stora olyckor och andra allvarligare händelser uppstår olika behov för de drabbade och anhöriga, bl.a. vad avser information och krisstöd samt sjukvårds-, evakuerings- och transportresurser. Om en stor olycka eller annan allvarlig händelse skulle inträffa kommer evakuering av skadade och avlidna från skadeplatsen, transport från insatsområdet till Sverige samt stöd till anhöriga att vara prioriterade åtgärder.

Styrande för att bestämma omfattningen av en stödinsats är enligt Veteransoldatutredningen vilka behov av åtgärder och hjälp som uppstår för enskilda och för den militära styrkan som helhet. Tidiga insatser bidrar som regel till att rädda liv och förhindra att människor drabbas av allvarliga skador. Det är därför viktigt att insatserna inte fördröjs. Det är också viktigt att insatserna samordnas för att bli så effektiva som möjligt. Omfattningen av insatsen hänger också samman med hur behoven kan mötas av övriga internationella militära förband i insatsområdet. Likaså har säkerhetsläget i insatsområdet stor betydelse för stödinsatsens utformning och möjligheterna att genomföra verksamhet. I sammanhanget är det angeläget att betona vikten av samarbete med övriga aktörer i insatsområdet.

Beredskapen inför och organisationen av en katastrofinsats är avgörande för att insatsen ska fungera väl. Det måste enligt Veteransoldatutredningen finnas en fungerande beredskap och struktur för hur en stödinsats ska verkställas. Det är därför viktigt att verksamheten planeras tillsammans med andra centrala aktörer som ska stödja Försvarsmakten i händelse av en stor allvarlig olycka eller annan allvarlig händelse. Det är också viktigt att det finns ett fungerande samarbete mellan Försvarsmak-

ten och övriga ansvariga myndigheter och andra aktörer och att detta samarbete löpande utvecklas.

Enligt Veteransoldatutredningen har Försvarsmakten och övriga centrala aktörer, t.ex. inom ramen för SNAM, inte haft någon mer genomgripande gemensam planläggning eller övat för hur en stödinsats med nationella resurser vid ett större skadeutfall ska genomföras i ett insatsområde. Utredningen anser emellertid att en sådan mer övergripande gemensam planläggning behövs. Likaså bör större övningar hållas för att säkerställa att organisation och rutiner fungerar om stöd med nationella resurser skulle behövas i insatsområdet.

Regeringen delar Veteransoldatutredningens uppfattning. Försvarsmakten bör därför ta nödvändiga initiativ för att säkerställa att organisation och rutiner fungerar vid en stor olycka eller en annan allvarlig händelse med stort skadeutfall i insatsområdet. I detta sammanhang är det viktigt att beakta de synpunkter *Socialstyrelsen* redovisat.

Vård av skadade i Sverige

I fråga om hur det medicinska omhändertagandet av fysiskt och psykiskt skadade soldater kan utvecklas konstaterar regeringen, liksom utredningen, att det finns positiva erfarenheter av samarbetet mellan det danska försvaret och Rigshospitalet i Köpenhamn. Genom detta samarbete samlas medicinsk kompetens i frågor som rör skador som soldater typiskt sett drabbas av till en vårdinstans.

Veteransoldatutredningen anser att det även i Sverige finns ett behov av tillgänglig medicinsk kompetens för behandling av sådana fysiska och psykiska skador som är vanligen förekommande bland veteransoldater, särskilt psykiska besvär och skador. Utredningen har uppmärksammat avtalen mellan Försvarsmakten och Uppsala Akademiska Sjukhus och föreslår att de utvärderas. Regeringen delar denna uppfattning och vill understryka vikten av att Försvarsmakten tar tillvara möjligheterna att tillförsäkra skadade soldater en ändamålsenlig vård.

5.13 Kunskapen om fredsfrämjande verksamhet

Regeringens bedömning: Det är angeläget att det finns en bred kunskap om den fredsfrämjande verksamheten i samhället. Kunskapen på området bör öka bl.a. på den politiska nivån. Information till den utsända personalen och de anhöriga, liksom möjligheterna till kontakt mellan personalen och anhöriga, är likaså viktigt. Försvarsmakten bör verka för största möjliga öppenhet vid internationella militära insatser. Myndigheten bör också utveckla förmågan att hantera kritik vid uppkomna händelser. Personal och anhöriga som utsätts för oriktig kritik bör i större utsträckning få hjälp och stöd av myndigheten.

Utredningens förslag: Överensstämmer delvis med regeringens bedömning. Utredningen föreslog i huvudsak följande. Den politiska nivån bör ges ökad kunskap om fredsfrämjande verksamhet och förutsättningarna för att bedriva internationella militära insatser. Försvarsmakten bör

verka för ytterligare öppenhet inom ramen för vad den internationella militära insatsen säkerhetsmässigt tillåter. Försvarsmaktens personal och deras anhöriga som utsätts för oriktig kritik bör i större utsträckning få hjälp och stöd av myndigheten. Försvarsmakten bör skyndsamt tillsätta oberoende utredningar som arbetar med öppenhet vid allvarligare händelser. Försvarsmakten bör stärka den juridiska kompetensen vid internationella militära insatser.

Remissinstanserna: De remissinstanser som har berört denna fråga, främst *Försvarsmakten*, *Försvarshögskolan* och *Officersförbundet* är i stort sett positiva till utredningens förslag. När det gäller förslaget att stärka den juridiska kompetensen i förbanden menar Försvarsmakten dock att utredningen har fel i fråga om rekrytering och utbildning av juridiska rådgivare. I fråga om tillsättande av oberoende utredningar vid allvarliga händelser anser Försvarsmakten att denna funktion redan skapats genom Försvarsmaktens utredningskommission.

Skälen för regeringens bedömning: I den internationella verksamheten deltar svenska förband många gånger i svåra och komplexa militära insatser. Insatserna har sin grund i ett mandat som medger militär våldsoch tvångsanvändning i enlighet med internationell rätt och de insatsregler som gäller för insatsen.

Riksdagen och regeringen har ett påtagligt ansvar för personalen i de svenska militära insatserna, liksom för de anhöriga till denna personal. Det är därför viktigt att både statsmakterna och Försvarsmakten alltid har den utskickade personalens och deras anhörigas bästa för ögonen.

Som en grund i detta är det angeläget att det finns en bred kunskap i samhället om den fredsfrämjande verksamheten. En ökad kunskap om verksamheten har betydelse av flera skäl. Med en fördjupad kunskap kommer det att finnas ett större och tydligare stöd för den utsända personalen i såväl det vardagliga arbetet som när incidenter eller skador inträffar. Det kommer att finnas en bättre grund i samhället för att kunna lämna stöd när oriktig kritik riktas mot insatsen eller enskilda individer. Det kommer att ses som en naturlig del i den svenska vardagen att hjälpa utsatta människor på olika håll i världen. Såväl statsmakterna som Försvarsmakten har ett ansvar för att verka för detta.

Regeringen anser att en breddad kunskap om den fredsfrämjande verksamheten i samhället bidrar till att vidga förståelsen för denna verksamhet. Om insikterna i vad den fredsfrämjande verksamheten syftar till och på vilket sätt den genomförs ökar, stärks också förståelsen för den verklighet den utsända personalen lever i under insatstiden och har att bemästra när han eller hon kommer hem igen.

När den fredsfrämjande verksamheten är förankrad hos befolkningen blir den en angelägenhet som på ett positivt sätt engagerar och berör. Då kan den utsända personalen känna det stöd för uppgiften som är nödvändigt. Dessa aspekter är en viktig del i den samlade veteransoldatpolitiken.

Innan regeringen behandlar vissa frågor närmare finns det anledning att belysa en mer nära och individanknuten aspekt. Det gäller kunskapen hos och informationen till dem som är mest berörda, nämligen den utsända personalen och deras anhöriga.

Försvarsmakten ska sörja för att personalen och de anhöriga får löpande information om verksamheten. För dem som ska påbörja en insats är det angeläget att inför utresan bli informerade både om verksamheten i

stort i insatsområdet och om enskildheter. Under insatsen är det lika angeläget att soldaterna har möjligheter att komma i kontakt med de hemmavarande för att om möjligt kunna följa livet hos dessa.

Det är lika viktigt att de anhöriga så långt omständigheterna medger kan ha kontakt med sin närstående i insatsområdet. Men det är också betydelsefullt att de anhöriga kan få information om händelseutvecklingen i insatsområdet och i operationsområdet. Eftersom den utsände soldaten ofta är förhindrad att berätta om detta för de hemmavarande är det angeläget att Försvarsmakten utvecklar sin generella informationsgivning i detta avseende. Se också avsnitt 5.7 Anhöriga – stöd och ersättning.

Regeringen konstaterar att det förekommer vad avser både svenska och utländska förband att förbandet, enskild militär personal eller anhöriga i medierna framställs i en ofördelaktig dager eller som brottsliga trots att de följt internationell och nationell rätt och fullgjort en ålagd uppgift.

Regeringen anser att oriktig kritik m.m. är allvarligt. Med en ökad kunskap om den fredsfrämjande verksamheten på bl.a. den politiska nivån och en vidgad förståelse i samhället för verksamheten kan emellertid händelser som initialt betraktas som negativa, i stället kanske ses i annan belysning. En vidgad kunskap om den aktuella insatsen och dess förutsättningar kan medföra en mer nyanserad bild och uppfattning när olika händelser inträffar i insatsområdet.

En viktig del i att öka kunskapen och förståelsen är att politiska företrädare i större utsträckning än hittills besöker insatsområdena och informerar sig om verksamheten. Det bör enligt regeringen vara naturligt att företrädare för de berörda utskotten i riksdagen och för Regeringskansliet gör sådana besök. Andra sätt att öka och sprida kunskap på är opinionsbildning och folkupplysning, t.ex. genom debattartiklar och deltagande i seminarier.

Även Försvarsmakten har ett ansvar och bör bidra till att vidga förståelsen för den internationella verksamheten. Så långt omständigheterna medger bör myndigheten visa en öppenhet och informera om insatsen och om händelser som inträffar. Under insatsen kan t.ex. regelbundna pressresor med journalister övervägas.

Som arbetsgivare måste Försvarsmakten också ta ett tydligt ansvar när en anställd eller ett förband utsätts för oriktig kritik. I sådana situationer är det angeläget att myndigheten snabbt och tydligt ger stöd till personalen och dess anhöriga. Myndigheten bör också i skilda sammanhang informera om den fredsfrämjande insatsen och förklara förutsättningarna för verksamheten i insatsområdet.

Genom en vidgad kunskap på statsmaktsnivån och en stor öppenhet om den fredsfrämjande verksamheten från både statsmakternas och Försvarsmaktens sida läggs grunden för en bred folkförankring av denna verksamhet och för att staten sammantaget ska kunna ta ett ansvar t.ex. vid obefogad kritik. De yttersta uppdragsgivarna, svenska folket, har rätt att begära att de som ansvarar för personalen i ett insatsområde också gör sitt yttersta för att bistå denna personal när den fullgör sin uppgift.

Veteransoldatutredningen anser att Försvarsmakten bör tillsätta oberoende utredningar när det framförs kritik och påståenden om allvarliga överträdelse av internationell och nationell rätt eller insatsregler. Av trovärdighetsskäl och för att jävsituationer inte ska uppkomma bör sådana utredningar enligt utredningen genomföras av en extern instans. I sitt

remissyttrande menar *Försvarsmakten* att ett system med oberoende utredningar redan finns. Regeringen delar principiellt Veteransoldatutredningens uppfattning. Vid all utredningsverksamhet är det angeläget att utredningen genomförs av en instans som är oberoende av den verksamhet som ska utredas. Samtidigt anser regeringen att det i första hand är *Försvarsmakten* själv som, med utgångspunkt i sitt myndighetsansvar, ska göra dessa bedömningar.

Erfarenheterna visar att den enskilde soldaten vid en internationell militär insats kan ställas inför besvärliga situationer som kräver hans eller hennes omedelbara beslut i fråga om lagliga handlingsmöjligheter och lämpligaste handlingsätt. I detta läge måste soldaten ha god kunskap om bl.a. det rättsliga regelverket. Regeringen utgår från att *Försvarsmakten* ger all sin personal den utbildning och övning som behövs för att insatser ska kunna genomföras på ett fullgott sätt.

5.14 Statens erkännande

Regeringens bedömning: Regeringen avser att instifta en regeringens belöningsmedalj för särskilt berömvärda internationella insatser. *Försvarsmakten* bör instifta en medalj för personal som skadats direkt eller indirekt till följd av stridshandlingar. En årlig officiell veteranceremoni införs och hålls på den internationella fredssoldatdagen den 29 maj. För samtliga som genomfört internationell tjänst uppförs ett minnesmonument.

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens bedömning. Utredningen föreslog dock att veteranceremonin ska hållas på Folke Bernadottes dödsdag den 17 september.

Remissinstanserna

Allmänt

Kungl. Hovstaterna anser att det är väl motiverat att tydligare än idag synliggöra de insatser som svenska medborgare i allt större utsträckning gör i samband med internationella konflikter och katastrofer. Det kan sägas vara en statens moraliska plikt att på det allmännas vägnar markera uppskattning av enskilda individers insatser i dessa uppgifter. Det torde därtill komma att stärka veteranernas anseende hos Sveriges befolkning. *Fredsbasekrarna i Sverige* har samma uppfattning och hälsar med tacksamhet förslaget om nya medaljer.

Några remissinstanser är tveksamma till att förslagen begränsas till internationella insatser. *Försvarsmakten* konstaterar att förslagen avser en veteranpolitik som syftar till att ta ansvar för personalen före, under och efter internationella militära insatser. Utredningen har därför inte kunnat uppmärksamma nationella militära insatser. *Officersförbundet* har en liknande uppfattning och anser att utredningen borde ha övervägt om det ska vara någon skillnad mellan nationella och internationella militära insatser för att få statens erkännande.

Försvarsmakten stödjer i princip förslaget att myndigheten bör instifta en medalj för personal som skadats vid stridshandlingar. Först måste det dock utredas vilka slags skador och deras omfattning som kan vara medaljgrundande. Även tidsaspekter som rör skadans upptäckt, omfattning m.m. bör utredas noggrannare. Försvarsmakten ifrågasätter att myndigheten skulle få ansvaret att ge en sådan medalj till någon som inte tillhör Försvarsmaktens personal. Även *Försvarets traditionsnämnd* är positiv till förslaget, men understryker samtidigt vikten av strikta regler och utdelande under värdiga former. I Sverige finns äldre traditioner om medaljer för sårade i strid. Nämnden erinrar också om att i USA finns ”Purple Heart” för skador erhållna i strid. Traditionsnämnden bedömer att tillämpningen kan bli komplicerad eftersom vederbörande får den för skada, inte för berömvärd insats. *Försvarshögskolan* avvisar inte förslaget men erinrar om svårigheten att oväldigt tilldela en sådan utmärkelse. Inte minst måste begreppet skada definieras.

Regeringens belöningsmedalj

Flera remissinstanser, bl.a. *Kungl. Hovstaterna*, *Rikspolisstyrelsen* och *Försvarshögskolan* är positiva till förslaget om en regeringens belöningsmedalj för särskilt berömvärda internationella insatser. Hovstaterna anser att förslaget synes vara ett naturligt inslag i statens arsenal för uttryck av uppskattning. Belöningsmedaljen, och Försvarsmaktsmedaljen, bör enligt Hovstaterna inordnas och samordnas med de belöningsystem som statschefen handhar och som bereds inom Kungl. Majt:s Orden. Försvarshögskolan anser att belöningen bör kunna omfatta även nationella insatser. *Försvarets traditionsnämnd* är principiellt positiv till förslaget men föreslår att även privatpersoner utanför svenskt huvudmannaskap bör kunna omfattas.

Försvarsmakten är kritisk och stödjer inte förslaget. En belöningsmedalj som avser bara internationella insatser begränsar medaljens användningsområden för regeringen. Myndigheten föreslår i stället att medaljen får utdelas för att visa statens erkännande vid såväl internationella som nationella insatser. *Försvarets traditionsnämnd* har en likartad uppfattning och erinrar om att belöning för nationella insatser inte behandlats av utredningen. Traditionsnämnden framhåller också vikten av att ett oväldigt beredningsorgan skapas. Eftersom tillämpningen kan bli komplicerad bör beredningsorganet även samordna mellan de övriga intressenterna Försvarsmakten och Kungl. Majt:s Orden. Traditionsnämnden pekar även på att regeringen 1994 uppdragit åt Statens försvarshistoriska museer (SFHM) att föreslå en statlig belöningsmedalj för internationella fredsbevarande insatser eller humanitära uppdrag samt alternativa belöningsmedaljer. SFHM redovisade senare samma år ett förslag, vilket sedan dess varit vilande.

De remissinstanser som kommenterat saken – *Kungl. Hovstaterna, Försvarmakten, Försvårshögskolan, Försvarets traditionsnämnd* och *Fredsbasekrarna i Sverige* – stödjer förslaget om en årlig officiell veteranceremoni. *Kungl. Hovstaterna* noterar att utredningen föreslagit att dagen förläggs till Folke Bernadottes dödsdag den 17 september. En annan möjlighet vore enligt *Hovstaterna* att införliva ceremonin i nationaldagsfirandet eller FN-dagen.

Även *Försvårshögskolan* har en avvikande uppfattning om datum, och föreslår att ceremonin genomförs den 29 maj. Det är den dag som FN:s generalförsamling uttalat som International Day of United Nations Peacekeepers och som erkänts av internationella veteranorganisationer som alla fredssoldaternas dag. *Försvarets traditionsnämnd, Fredsbaserarna i Sverige* och *Försvarmakten* har samma uppfattning. *Fredsbaserarna* framhåller att det av utredningen föreslagna datumet – 17 september – inte tidigare på något sätt uppmärksammats i Sverige. Den 29 maj däremot ger alla fredssoldater och veteraner möjlighet att knyta an till de kolleger från andra länder som de tjänstgör eller har tjänstgjort tillsammans med.

Några remissinstanser har synpunkter på var en årlig ceremoni bör hållas. *Försvarmakten* delar utredningens uppfattning att ceremonin bör förläggas till Sjöhistoriska museet på Djurgården i Stockholm. *Försvårshögskolan*, däremot, anser att den bästa platsen vore artillerigården på Armémuseum i Stockholm. Myndigheten pekar också på att Armémuseum 2009 kommer att öppna en permanentutställning om Sveriges utlandsstyrkor.

Minnesmonument

Försvarets traditionsnämnd delar i huvudsak utredningens uppfattning att ett minnesmonument bör anläggas vid Sjöhistoriska museet. Nämnden redovisar en allmän kravspecifikation för plats och utformning i stort, vilken gäller oavsett val av plats för monumentet. Om ett nytt minnesmärke tas fram bör det befintliga FN-monumentet på Djurgården tas bort. *Försvårshögskolan* anser att frågan om ett monument bör utredas vidare.

Av samma skäl som när det gäller medaljer anser *Försvarmakten* att ett minnesmonument inte bör avse bara omkomna i internationell tjänst. I sin egen utredning om hur omkomna bör hedras har myndigheten funnit att det behövs en gemensam försvarsgrensöverskridande minnesplats där militära förband, andra involverade organisationer och anhöriga kan sörja de omkomna. Försvarmakten föreslår därför att det istället reses ett monument vid Sjöhistoriska museet för omkomna i insatser under svensk ledning eller huvudmannaskap, oavsett om det skett internationellt eller nationellt.

I samråd med två äldre veteranföreningar föreslår *Fredsbaserarna i Sverige* att ett monument uppförs på Armémuseums gård i Stockholm.

På detta sätt får monumentet en central placering som lämpar sig väl för de minnesceremonier som Försvarmakten genomför årligen på den internationella fredssoldatdagen den 29 maj. Det nuvarande FN-monumentet vid Djurgårdsbrunnskanalen bör flyttas och integreras med

det nya minnesmonumentet. Fredsbaskrarna menar att allmänheten inte respekterar platsen utan använder den till picknick, rastning av hundar och solbad med avsevärd nedskräpning som följd. Dessutom står monumentet inte centralt i Stockholm.

Skälen för regeringens bedömning

Allmänt

Deltagande i internationella fredsfrämjande insatser är ett viktigt instrument för Sveriges säkerhetspolitiska ambition att bidra till fred, säkerhet och utveckling för konfliktdrabbade människor. Regeringen bedömde i propositionen Ett användbart försvar (prop. 2008/09:140) våren 2009 att efterfrågan på konflikthanteringsinsatser kommer att fortsätta att öka. I propositionen erinras om att i en militär fredsfrämjande insats kan våld användas. Det gäller i bl.a. fredsframtvängande och fredsbevarande insatser och i självförsvar. Detta innebär också att de deltagande i insatsen kan utsättas för våld.

Regeringen vill understryka att deltagande i den fredsfrämjande verksamheten inte är riskfritt. Inte ens väl övade och utrustade soldater kan helt skydda sig mot mer eller mindre organiserat motstånd av grupper eller personer som vill hindra återuppbyggnaden av ett land och en återgång till normala civila styrelseformer. De män och kvinnor som deltar i dessa insatser riskerar att skadas, eller i värsta fall att dödas.

Denna proposition behandlar frågor om hur omhändertagandet av personalen före, under och efter internationella militära insatser kan utvecklas och förbättras. En angelägen del i detta arbete är att staten, som genom beslut av riksdag och regering har det yttersta ansvaret för de internationella insatserna, också markerar sitt tydliga erkännande till dem som deltagit i insatserna. Några sätt att manifesteras detta erkännande är medaljer, ceremonier och minnesmonument. Även om detta redan finns anser regeringen att dessa former av statens erkänsla bör utvecklas. Genom den ökande internationella verksamheten, och den därmed växande risken för skador eller dödsfall, menar regeringen att när en samlad veteransoldatpolitik läggs fast, stor vikt också måste läggas vid erkännandedelen. Remissutfallet ger ett entydigt stöd för detta. Statens erkännande till dem som deltar i den internationella verksamheten bör återspegla den pågående utvecklingen.

Några remissinstanser, bl.a. *Försvarsmakten* och *Officersförbundet*, anser att det inte bör vara någon skillnad på nationella och internationella insatser när det gäller statens erkännande gentemot den deltagande individen. Försvarsmakten pekar på sina egna överväganden när det gäller olika förtjänst- och belöningsmedaljer för nationell och internationell verksamhet. Detta ledde till att myndigheten 2008 instiftade en ny, gemensam förtjänstmedalj. Denna ska kunna tilldelas envar, oavsett om man tillhör eller verkar inom Försvarsmakten eller inte och oavsett medborgarskap och vilka förhållanden som rådde. Medaljbestämmelserna är tillämpliga även om Sverige är i krig.

De synpunkter som Försvarsmakten och Officersförbundet framfört är viktiga. Det finns också beaktansvärda skäl för att man bör se mer på en

enskild individs insats generellt än på förhållandet att insatsen gjorts under krigslika och riskfyllda förhållanden. Från denna utgångspunkt är en medalj som Försvarsmaktens nya belöningsmedalj väl motiverad.

Den ökande internationella verksamheten och de risker den enskilde utsätter sig för i viljan att hjälpa utsatta människor i en annan del av världen innebär emellertid att regeringen anser att det finns skäl att nu betona statens erkännande vid internationella insatser. Det är inte fråga om att förringa nationella insatser eller de former för erkännande som redan finns. Det är i stället fråga om att komplettera dessa. De medaljer och andra former av statens erkännande som behandlas i denna proposition avser därför erkännande efter internationella insatser. Detta innebär dock inte att vid en eventuell framtida översyn av medaljer förhållandena och bedömningarna då inte kan vara annorlunda än i dag.

Veteransoldatutredningen har redovisat ett väl genomarbetat underlag för att med nya medaljer, en officiell ceremoni och ett samlande minnesmärke utveckla statens erkännande när det gäller den internationella verksamheten. Remissinstanserna är i huvudsak positiva till förslagen. Regeringens inriktning är att förslagen om statens erkännande ska kunna vara införda senast vid utgången av 2011.

Försvarsmaktens medalj

Veteransoldatutredningen föreslår att Försvarsmakten tar fram en medalj som ska kunna delas ut till den ur myndighetens personal som skadats direkt eller indirekt till följd av stridshandlingar. Med tydliga förutsättningar kommer det enligt utredningen inte att behöva göras några svårare bedömningar för att kunna dela ut medaljen.

Utredningen anser vidare att Försvarsmakten även bör kunna överväga att tilldela den föreslagna medaljen till annan som anses förtjänt. En polis, en civil rådgivare, en soldat från en samarbetande nation m.fl. som skadas i samband med en militär insats bör kunna förlänas en sådan medalj, vilket då också bör framgå av medaljreglementet.

Som ett stöd för sin uppfattning om att det i Sverige bör finnas en medalj av detta slag hänvisar Veteransoldatutredningen till förhållandena i Danmark och Norge. Där delas medaljer ut till militär personal som skadats allvarligt till följd av stridshandlingar. Detta har bemötts positivt. Kvalifikationerna för utdelning av medaljerna är strikta. I Norge har det enligt utredningen rört sig om högst en handfull medaljer per år. Det är respektive försvarsmakt som delar ut medaljen.

Regeringen delar utredningens uppfattning. De alltmer ökande internationella militära insatserna och de risker den tjänstgörande personalen utsätter sig för utgör övertygande skäl för att Försvarsmakten bör svara för en medalj som kan delas ut till den som skadats direkt eller indirekt till följd av stridshandlingar. Medaljen ska vara ett erkännande för den risk som personalen utsätts för och där några får betala ett särskilt högt personligt pris.

Regeringen anser, liksom utredningen, vidare att det bör vara Försvarsmakten som utformar de närmare bestämmelserna om denna medalj. Det gäller medaljens utformning, förutsättningarna för att för att kunna

tilldelas medaljen – t.ex. vad som innefattas i begreppen skada och stridshandling – samt medaljreglemente i övrigt.

Regeringen avser att uppdra åt Försvarsmakten att instifta en medalj för personal som skadats direkt eller indirekt till följd av stridshandlingar vid internationella insatser. I uppdraget bör även ingå att överväga om medaljen i särskilda fall ska kunna tilldelas någon utanför den egna personalen som är förtjänt. Det skulle kunna vara en polis, en civil rådgivare eller en soldat från en samarbetande nation. Vidare bör ingå att, om så behövs, lämna förslag om nödvändiga regeringsföreskrifter. Försvarsmakten bör i uppdraget samverka med andra berörda myndigheter och organisationer såsom Kungl. Hovstaterna med Kungl. Majt:s Orden samt Försvarets traditionsnämnd.

Regeringens belöningsmedalj för särskilt berömvärda internationella insatser

Veteransoldatutredningen konstaterar att det inte sällan är livsgärningar som belönas med regeringens nuvarande medaljer. Utredningens slutsats är att soldater endast undantagsvis tilldelats någon av de existerande regeringsmedaljerna. Det kan enligt utredningen därför hävdas att nuvarande medaljer inte täcker ändamålet dvs. utdelas inte till förmån för de som ingår i internationella militära insatser som Sverige deltar i.

Mot bakgrund av den ökande internationella militära verksamheten, och betydelse av denna, menar regeringen att utredningen pekat på ett angeläget förhållande. Det är viktigt att också regeringen uppmärksammar och uppskattar berömvärda insatser i den farliga verksamhet som statsmakterna har beslutat om och i vilken enskilda människor riskerar liv och hälsa. Aspekten blir enligt regeringen särskilt viktig i Försvarsmaktens nya personalförsörjningssystem med frivillig rekrytering och anställning av soldater och sjömän. Regeringen delar således utredningens uppfattning att en regeringens belöningsmedalj för särskilt berömvärda internationella insatser bör instiftas.

När det gäller medaljreglemente anser Veteransoldatutredningen att belöningsmedaljen i första hand bör tilldelas personal som i någon form stått under svenskt huvudmannaskap och som utfört en eller flera exceptionella insatser under mycket svåra förhållanden. Medaljen bör kunna tilldelas exempelvis militär, polis eller departementspersonal. Medaljen skulle också kunna tilldelas personer som genomfört en eller fler exceptionella insatser men som vid tidpunkten tjänstgjorde under annat huvudmannaskap. Personen kan t.ex. som tjänstledig ha arbetat för en internationell organisation eller annan stat.

Regeringen anser det vara en självklarhet att medaljbestämmelserna för en regeringens belöningsmedalj ska vara stränga. Medaljen ska tilldelas bara i alldeles särskilda fall. Regeringen bedömer dock att de bestämmelser utredningen föreslagit med ”exceptionella insatser under mycket svåra förhållanden” kan leda till att medaljen riskerar att inte kunna delas ut överhuvudtaget. De formuleringar utredningen valt knyter t.ex. nära an till Storbritanniens Victoriakorset. Enligt vad regeringen erfarit har denna utmärkelse delats ut utomordentligt sällan. Regeringen anser därför att

medaljbestämmelser bör avse utmärkta insatser under svåra förhållanden. I övrigt delar regeringen Veteransoldatutredningens uppfattning.

Regeringen avser att uppdra åt Statens försvarshistoriska museer/ Försvarets traditionsnämnd att lämna förslag på utformning av en regeringsmedalj, medaljreglemente, nödvändiga regeringsföreskrifter m.m. I uppdraget bör även ingå att beakta det förslag som Statens försvarshistoriska museer lämnat tidigare. Uppdraget bör genomföras i samverkan med bl.a. Kungl. Hovstaterna med Kungl. Majt:s Orden.

En årlig officiell veteranceremoni och ett minnesmonument

Inledning

Veteransoldatutredningens samtal med företrädare för veteranorganisationer, veteransoldaterna själva och med soldater i utlandstjänst visar enligt regeringen att det finns ett uttalat behov av erkännande för gjorda insatser från statsmakternas sida. De internationella erfarenheterna pekar i samma riktning. En del i ett sådant erkännande är medaljer. I likhet med utredningen anser regeringen emellertid att det är minst lika angeläget med annan ceremoniel, framförallt veteranceremonier och minnesmonument. En ceremoni och ett minnesmonument blir genom sin tillgänglighet för alla – veteraner, deras anhöriga och andra – ett påtagligt erkännande samtidigt som det är ett uttryck för en gemenskap över tid och rum när det gäller internationella insatser.

Officiell veteranceremoni

Det finns redan i dag ceremonier med anknytning till veteransoldater, framförallt inom Försvarsmakten. Vidare högtidlighålls FN-dagen den 24 oktober vid minnesmonumentet på Djurgården i Stockholm av FN-veteraner. Dessutom finns olika minnesmonument med militärhistorisk koppling.

Däremot saknas en bredare officiell veteranceremoni. Regeringen anser liksom utredningen att en sådan bör introduceras. Tanken har stöd av remissinstanserna. En ceremoni bör rikta sig, förutom till dem som arbetat under olika organisationer, till all svensk personal som deltagit i internationella insatser med svensk huvudman. F.d. uniformerad personal som veteransoldater och veteranpoliserna torde komma att utgöra merparten av dem som skulle kunna vilja delta i en sådan ceremoni. Företrädare för veteranorganisationer liksom för olika myndigheter – t.ex. Försvarsmakten, Rikspolisstyrelsen, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (tidigare Statens räddningsverk), Folke Bernadotteakademien och Sida – kan förväntas delta. Regeringen bedömer vidare att även representanter för statsmakterna har intresse att delta.

Regeringen anser att frågan om platsen för den officiella ceremonin bör ses tillsammans med frågan om platsen för ett minnesmonument. Ceremonin bör hållas vid monumentet. Detta innebär att platsen måste passa för både en ceremoni och ett minnesmonument. Tillsammans kommer ceremonin och monumentet att utgöra kärnan i det officiella Sveriges hedrande av sina veteraner.

Veteransoldatutredningen anser att en officiell veteranceremoni bör förläggas till den 17 september. Detta är Folke Bernadottes dödsdag. Enligt utredningen kan Folke Bernadotte som uniformerad FN-medlare i Mellersta Östern anses ha varit den första svenska fredsbevararen och tillika den förste som omkommit i fredens tjänst. Han dödades dessutom genom antagonistiskt våld. Vid sidan om detta har utredningen belyst andra möjliga dagar, FN-dagen den 24 oktober och Fredsbevararnas dag den 29 maj.

Flera remissinstanser, bl.a. *Försvarmakten*, *Försvårshögskolan*, *Fredsaskrarna i Sverige* och *Försvarets traditionsnämnd*, förordar den 29 maj som datum för en årlig ceremoni. Man framhåller att denna dag är erkänd som alla fredssoldaters dag. Om ceremonin hålls denna dag skulle veteranerna kunna känna en omedelbar samhörighet med kamrater och kolleger världen över. Fredsaskrarna pekar också på att den 17 september inte har uppmärksamats i Sverige tidigare.

Regeringen delar remissinstansernas uppfattning, och noterar särskilt att de mest berörda, Försvarmakten och veteransoldaterna själva, förordar den 29 maj. En annan aspekt som också talar för detta datum är att det vanligtvis är goda väderförutsättningar för en stämmingsfull ceremoni utomhus i slutet på maj. Regeringen bedömer därför att den 29 maj vore den mest lämpliga dagen för en årlig officiell veteranceremoni.

Lokalisering

Veteransoldatutredningen föreslår att ceremonin förläggs i anslutning till Sjöhistoriska museet på Djurgården i Stockholm. Utredningen motiverar förslaget med att platsen är lättillgänglig, inte minst för fordon och att den har relativt goda allmänna kommunikationsförbindelser. Området motsvarar vad som kan förväntas även för rörelsehindrade. Platsen är vidare en av få där ett eventuellt monument kan resas.

Utredningen har som en alternativ plats belyst Riksplan framför Riksdagshuset i Stockholm. Även om platsen är central anser utredningen att praktiska aspekter – såsom trafik- och parkeringssituationen samt säkerheten – talar emot alternativet. Utredningen ifrågasätter också om Riksplan är lämpligt ur kontemplationssynpunkt. Regeringen delar utredningens uppfattning i dessa avseenden.

Några remissinstanser har föreslagit Armémuseums gård och motiverat detta med att museigården är en central plats lämpad för minnesceremonier. Man erinrar också om att Armémuseum öppnar en permanent utställning om utlandsstyrkan 2009. Regeringen konstaterar att själva gården har fördelar som plats för en ceremoni. Armémuseums gård ligger också lätt tillgänglig från flera aspekter. Däremot ifrågasätter regeringen om det är helt lämpligt att knyta en officiell ceremoni – och kanske ett minnesmonument – direkt till ett museum. Det finns enligt regeringen i ett sådant fall risk att veteranaspekten kommer i skymundan för själva museet. Det finns enligt regeringen också en risk att en ceremoni mitt i centrala Stockholm kan visa sig mindre lämplig på grund av risken för störningar från omgivningen. Att Armémuseum öppnar en permanent utställning om utlandsstyrkan bedömer regeringen vara av mindre betydelse när det gäller en ceremoni och ett monument.

Som redan redovisats anser regeringen att ett minnesmonument bör uppföras för dem som tjänstgjort utomlands – militärt eller civilt – med svensk huvudman. Monumentet bör vara avsett för alla som tjänstgjort, men det är enligt regeringen ofrånkomligt att en tyngdpunkt kommer att ligga i militär personal. Monumentet bör tjäna som en samlingsplats för veteraner, anhöriga och andra. Det bör också vara en plats för kransnedläggning och andra särskilda hedersbetygelser.

Veteransoldatutredningen konstaterar att det generellt sett är svårt att finna platser för monument i Stockholm, som ändå är den mest lämpliga orten. Som skäl för att området vid Sjöhistoriska museet på Djurgården i Stockholm föreslås pekar utredningen på att platsen är lätt tillgänglig. Där finns också en tydlig militärhistorisk koppling till Djurgården och Ladugårdsgårde. Exempel på monument m.m. inom någon kilometers avstånd är Artillerikyrkogården, ubåten Ulvens minnessten, Kungl. Göta Livgardes minnestenar, Kungl. Svea Livgardes minnesten, Flygvapnets minneshall, Flygarmonumentet, Kungl. Livregementets dragoners minnessten och Wasagraven.

Redan i dag finns vid Sjöhistoriska museet en större granitstaty till minne av alla sjömän som förolyckats till sjöss. Ett veteranmonument skulle enligt utredningen kunna resas inte allt för långt ifrån denna staty, men inte i dess omedelbara närhet. Därmed tas inte udden av den befintliga statyn lika lite som av det i omgivningen befintliga FN-monumentet. Tvärtom kompletteras då det gemensamma syftet som i grunden är att uppmärksamma och minnas insatser som i förlängningen kommit Sverige till gagn.

Regeringen noterar i detta sammanhang att utredningen varit i kontakt med företrädare för markägaren, Kungl. Djurgårdsförvaltningen, och därvid kunnat konstatera en positivt syn på ett minnesmonument för veteransoldater i det föreslagna området. Platsen är inte kontroversiell och den historiska kopplingen till militär verksamhet samt till andra minnesmonument i omgivningen betonades särskilt.

Regeringen delar utredningens uppfattning ifråga om både lokaliseringen av en årlig veteranceremoni och ett minnesmonument till området vid Sjöhistoriska museet på Djurgården i Stockholm.

Uppdrag

Vissa praktiska frågor behöver klaras ut innan ceremonin kan införas och ett monument är på plats. För ceremonin gäller det utformningen, medverkande myndigheter och organisationer samt finansiering. För minnesmonumentet gäller det bl.a. monumentets utformning, ansvaret för monumentet och för underhåll samt finansiering.

Regeringen anser att Försvarsmakten bör ha en central roll när det gäller både ceremoni och monumentet. Liksom utredningen anser regeringen att Försvarsmakten bör var huvudman för den årliga officiella veteranceremonin. Även om flera andra myndigheter och organisationer sannolikt kommer att vara involverade i ceremonin bedömer regeringen att tyngdpunkten likväl kommer att ligga hos Försvarsmakten. Även när det gäller minnesmonumentet bedömer regeringen att Försvarsmakten kommer ha en central roll.

Regeringen avser därför att uppdra åt Försvarsmakten att redovisa förslag på dels införandet av en årlig officiell veteranceremoni, dels uppförandet av ett minnesmonument vid Sjöhistoriska museet i Stockholm. Försvarsmakten bör i uppdraget samverka med berörda myndigheter och organisationer. Det gäller bl.a. Rikspolisstyrelsen och veteranorganisationerna i fråga om ceremonin. Och det gäller bl.a. Kungl. Hovstaterna med Kungl. Djurgårdsförvaltningen, Statens konstråd, Statens försvarshistoriska museer med Försvarets traditionsnämnd samt Statens maritima museer i fråga om minnesmonumentet. Likaså bör ingå i uppdraget att lämna förslag om finansiering av både den årliga ceremonin och minnesmonumentet. För monumentet gäller det investeringskostnaderna och kostnaderna för ett fortsatt underhåll. När det gäller ceremonin delar regeringen utredningens bedömning att kostnaderna knappast blir särskilt höga och att det är rimligt att de belastar de deltagande myndigheterna och till viss del de berörda organisationerna. I uppdraget bör också ingå att belysa frågan huruvida det befintliga FN-minnesmärket på Djurgården ska finnas kvar på sin plats, flyttas eller avvecklas/integreras i de nya samlande minnesmonumentet. I detta sammanhang vill regeringen erinra om det riksdagsbeslut som ligger till grund för FN-minnesmärket (mot. 1979/80:1140, bet. 1979/80:FöU12. rskr. 1979/80:189). I januari 1995 uppdrog regeringen åt Försvarsmakten att uppföra minnesmärket i enlighet med ett förslag myndigheten hade redovisat. Minnesmärket invigdes vid en högtidlig ceremoni på FN-dagen den 24 oktober 1995.

5.15 Insatsen som merit

Regeringens bedömning: Försvarsmakten bör låta tjänstgöring i internationella insatser få större betydelse för viss befördran och för att komma ifråga för högre befattningar inom myndigheten.

Utredningens förslag: Överensstämmer i delvis med regeringens bedömning. Utredningen föreslog följande.

- Tjänstgöring i internationella insatser ska vara en förutsättning för Försvarsmaktens personal för viss befördran och för att komma ifråga för högre befattningar.

- Försvarsmakten bör hos Arbetsgivarverket initiera frågan om att internationell erfarenhet kan vara meriterande vid anställningar inom det statliga området och därför bör lyftas fram.

- Försvarsmakten bör medverka till att det blir praktiskt genomförbart för soldater i fredsfrämjande verksamhet att genomföra distansstudier.

- Mer utvecklade arbetsbeskrivningar och tjänstgöringsintyg bör upprättas för personal som tillfälligt tjänstgjort i Försvarsmakten; i utlands-tjänst eller i insatsförband.

Remissinstanserna: *Försvarshögskolan* konstaterar att deltagande i internationella militära insatser är en av Försvarsmaktens huvuduppgifter. Det vore därför naturligt om det också var meriterande att ha deltagit i sådana insatser. Dessutom kan ett ökat meritvärde stärka viljan att söka till internationella militära insatser för personer utanför Försvarsmakten. *Fredsaskrarna i Sverige* har en likartad uppfattning och anser att inter-

nationell tjänst måste utgöra grund för befordran på de högsta nivåerna i Försvarsmakten. Det skulle vara bra för det framtida omhändertagandet av veteransoldater om förståelsen för erfarenheter från internationellt fredsarbete ökade i bl.a. näringslivet. Även *Rikspolisstyrelsen* stödjer förslaget att verka för ökad meritvärdering av internationell erfarenhet.

Officersförbundet har en annorlunda uppfattning. Förbundet tillstyrker förslaget delvis och menar att det inte enbart är deltagande i fredsfrämjande arbete som ska vara krav för viss befordran och ett krav för att inneha höga befattningar inom Försvarsmakten. Det finns även andra arbeten som kan värderas likvärdigt. Det är kompetens och personliga färdigheter som är slutligen avgörande för befordran och högre befattningar i Försvarsmakten. *Arbetsgivarverket* konstaterar att all relevant kunskap och erfarenhet bör vägas in vid rekrytering eller karriärutveckling. Arbetsgivarverket kan inte se att verket bör ha någon särskild roll i det utredningen föreslår.

Skälen för regeringens bedömning: I propositionen Ett användbart försvar (prop. 2008/09:140) våren 2009 redovisade regeringen en ny försvarspolitisk inriktning. Sveriges försvarsförmåga ska öka genom att användbarheten och tillgängligheten ökar. Insatsorganisationen kommer att bestå av stående förband och kontraktsförband. De stående förbanden ska bemannas i huvudsak med kontinuerligt tjänstgörande personal. Kontraktsförbanden ska bemannas i huvudsak av personal som har sin huvudsakliga anställning utanför Försvarsmakten men som har tjänstgöringsskyldighet för utbildning, övning och insatser. Samtliga förband – utom hemvärnet med de nationella skyddsstyrkorna – ska kunna användas både nationellt och internationellt. Härmed blir det inte längre aktuellt med en separat utlandsstyrka.

Ett nytt personalförsörjningssystem ska införas. Detta innebär att personalförsörjningen av alla personalkategorier i Försvarsmakten kommer att bygga på frivillighet.

Den inriktning regeringen redovisat i prop. 2008/09:140 förutsätter ett kontinuerligt inflöde av kvinnor och män som vill verka som yrkes- eller reservofficerare, soldater eller civilanställda. Försvarsmaktens rekryteringskraft, dvs. förmågan att i konkurrens med andra arbetsgivare attrahera och behålla personal, får därför en än större betydelse när det nya personalförsörjningssystemet utformas.

I prop. 2008/09:140 redovisade regeringen även att soldater och sjömän bör kunna anställas med betydligt längre anställningstider i tidsbegränsad anställning än i dag. Personalens uppgifter bör utgå från de krav som följer av att insatsorganisationen ska vara användbar i Försvarsmaktens samtliga uppgifter, såväl inom som utom landets gränser.

Som redovisades i avsnitt 5.10 Rekrytering och insatsfrekvens tillsatte regeringen i juli 2009 en utredning om personalförsörjning för det reformerade försvaret (dir. 2009:58). Utredningen ska se över och föreslå de åtgärder som behövs för att kunna anpassa Försvarsmaktens personalförsörjning till myndighetens nya uppgifter och behov. Utredningen ska bl.a.

– analysera hur Försvarsmaktens tillgång till personal på bästa sätt kan tryggas. Utgångspunkten ska vara att Försvarsmaktens förmåga att genomföra insatser, i Sverige och utomlands, med förband ur insatsorganisationen säkerställs,

– överväga och föreslå förbättrade möjligheter att tidsbegränsat kunna anställa vissa personalkategorier, och

– ta ställning till hur bl.a. anställningsskyddet bör se ut för tidvis tjänstgörande militär personal, t.ex. kontraktsanställda soldater och sjömän samt reservofficerare, avseende deras rätt till tjänstledighet från civil anställning för tjänstgöring inom Försvarsmakten.

Utredningen ska redovisa sitt resultat senast den 1 december 2010.

Genom ställningstagandena i prop. 2008/09:140 och tillsättandet av den nämnda utredningen har utgångspunkterna för de frågor Veteransoldatutredningen redovisat delvis förändrats. När den separata utlandsstyrkan avskaffas och förbanden ska kunna verka både nationellt och internationellt förändras t.ex. synen på internationell tjänst som en merit eller förutsättning för befördran. Likväl finns det enligt regeringen anledning att även inom ett reformerat personalförsörjningssystem understryka betydelsen av att deltagande i internationella insatser bör betraktas som en merit. Intill dess att det nya personalförsörjningssystemet är fullt infört, liksom även därefter avseende t.ex. vissa specialistkategorier, kommer sannolikt rekrytering liknande dagens att behöva göras för enskilda insatser. Förutsättningarna för rekryteringen förbättras när den internationella tjänstgöringen är en merit. Det bör vara åtråvärt att delta i en insats utomlands.

Regeringen vill i detta sammanhang erinra om skrivelsen Nationell strategi för svenskt deltagande i internationell freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet (skr. 2007/08:51) våren 2008. Regeringen ansåg följande, s. 20.

Deltagande i internationella insatser medför ett flertal positiva effekter för myndigheter och dess personal då internationellt arbete ger kunskap och erfarenhet som myndigheten och dess personal kan använda i sitt operativa arbete. Det är viktigt att sådana effekter av de internationella insatserna och myndigheternas intresse beaktas när bidrag till civila insatser övervägs och planeras.

Mot den bakgrunden bör det vara naturligt att internationella erfarenheter ses som meriterande vid tillsättningen av befattningar nationellt.

I förslaget till lag (2010:000) med bestämmelser för Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser, se avsnitt 5.4, definieras begreppet internationell militär insats. Det gäller Försvarsmaktens insatser utomlands för att avvärja risk för en väpnad konflikt, hejda en pågående väpnad konflikt, övervaka överenskommelser om fred och vapenstillestånd eller skapa förutsättningar för varaktig fred och säkerhet genom humanitärt arbete i samband med en väpnad konflikt. Till sådana uppdrag räknas också enheter som direkt stödjer insatsen t.ex. med logistik i ett tredje land i eller i nära anslutning till insatsområdet. Däremot innefattas inte annan tjänstgöring utomlands såsom arbete i mer permanenta högkvarter och staber, t.ex. FN, EU, Nato, ambassader och delegationer.

I avsnitt 5.9 Internationella erfarenheter har regeringen redovisat en del av de internationella erfarenheter på området som Veteransoldatutredningen inhämtat. Utredningens slutsats är att utlandstjänst med få undan-

tag inte bara utgör en fördel vid urval till högre militära studier och befordran utan ofta är en förutsättning för detta. I Norge gäller t.ex. att många befattningar som är attraktiva i sin kravprofil har att innehavaren ska ha fullgjort internationell tjänst. Internationell tjänst uppfattas som en förutsättning för nästa befattning. Lika lite som i Norge är internationell tjänst ett formellt villkor för karriärgången i Danmark. Ändå uppfattas det i Danmark som en fördel att ha gjort utlandstjänst i sin nuvarande nivå för att bli befordrad till nästa. Veteransoldatutredningens slutsats är att om en officer inte deltar i internationell tjänst kan detta påverka den militära karriären negativt.

När det gäller internationell tjänst som merit vid anställning och befordran i Sverige vill regeringen erinra om bestämmelserna i 11 kap. 9 § andra stycket regeringsformen och 4 § lagen (1994:260) om offentlig anställning. Här stadgas att vid statlig anställning ska fästas avseende vid endast sakliga grunder som förtjänst och skicklighet. Förtjänst består av utövandet av det allmännas tjänst, i regel anställningstid i staten. Skicklighet innefattar alla kvalifikationer för fullgörande av offentlig befattning. Syftet med bestämmelserna är att tillgodose samhällets och de enskilda medborgarnas intresse av att statliga tjänster tillsätts och befordras efter objektiva grunder.

Regeringen avser inte att i detta sammanhang föreslå ändring av dessa grundläggande bestämmelser. Enligt regeringen kan dock en statlig myndighet inom ramen för dessa bestämmelser mycket väl finna det vara möjligt att deltagande i internationella insatser ska utgöra en merit.

Liksom Veteransoldatutredningen menar regeringen att man kan säga att det finns två olika slag av meritvärde, det formella meritvärdet och det informella. Det formella meritvärdet är de regler, bestämmelser och policyer som läggs fast av statsmakterna, behörig myndighet eller organisation. Det kan t.ex. gälla att viss tjänstgöring ger poäng eller förtur när man söker till en utbildning eller att arbetsgivaren anger i sin rekrytering att utlandstjänstgöring är meriterande och därmed utgör del av saklig grund (en skicklighetsfaktor) för anställning och befordran.

Det informella meritvärdet bygger i allt väsentligt på samhällets syn på den värderade, i detta fall officeren eller soldaten. Om det finns ett starkt stöd för insatserna, om försvaret är väl förankrat i samhället och informationen om försvaret och insatserna är positiva, stärks detta meritvärde. Andra aspekter på det informella meritvärdet är hur kolleger och arbetsgivare, inte minst i kommunal verksamhet och näringslivet, ser på medarbetaren som tillfälligt lämnar arbetsplatsen för internationell tjänst.

Tjänstgöring internationellt utgör inte något egentligt formellt meritvärde i dag. Försvarsmakten har i sitt interna rekryteringsarbete för officerare emellertid angivit att det ska vara meriterande att ha gjort internationell tjänst. Denna inriktning bör enligt regeringen så långt möjligt förstärkas. Motsvarande förhållanden bör också gälla för civilt anställd personal. Regeringen menar att det skulle vara värdefullt om denna prioritering får ett synligt genomslag för karriären i Försvarsmakten.

Samtidigt vill regeringen erinra om att det är Försvarsmakten, inte riksdagen eller regeringen, som bestämmer villkoren för befordran eller en viss befattning – utöver de generella villkor om förtjänst och skicklighet som gäller vid statlig anställning.

När det gäller det informella meritvärdet är det enligt regeringen angeläget att statsmakterna, dvs. riksdag och regering, öppet och tydligt stödjer insatserna. Det är riksdagen och regeringen som har beslutat om insatsen. Dessa instanser har då ett uttalat ansvar att stödja insatsen när den genomförs. Likaså har statsmakterna ett ansvar för att insatserna uppfattas som legitima och positiva i allmänhetens ögon. Den politiska nivån har således ett ansvar för opinionsbildning och samverkan med t.ex. näringslivet och organisationer för att tydliggöra och stärka det informella meritvärdet. Ett steg i denna riktning är den nämnda Nationella strategin för svenskt deltagande i internationell freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet (skr. 2007/08:51).

Utöver detta har Veteransoldatutredningen pekat på andra sätt att höja meritvärdet för deltagande i internationella insatser. Det gäller bl.a. möjlighet till distansstudier under insattiden – med utökad dator tillgång – samt bättre och fylligare arbetsbeskrivningar och tjänstgöringsintyg avseende utlandstjänstgöringen. Regeringen bedömer att Försvarsmakten skulle stärka sitt arbete inom det nya personalförsörjningssystemet om myndigheten utvecklade möjligheterna att ge utlandstjänstgöringen ett meritvärde. Det är dock myndigheten själv som ska pröva dessa möjligheter, inte riksdagen eller regeringen.

5.16 Organisationers roll, m.m.

Regeringens bedömning: Försvarsmakten bör involvera ideella organisationer i veteransoldatarbetet och fortsätta att utveckla samarbetet med dem.

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens bedömning. Utredningen föreslog också att Försvarsmakten ska få i uppdrag att utarbeta en samarbetsmodell, att säkerställa ett långsiktigt samarbete med Fredsbaskrarna och att fullfölja samarbetet med Svenska Soldathemsförbundet.

Remissinstanserna: *Försvarsmakten, Förvarshögskolan, Officersförbundet* och *Fredsbaskrarna i Sverige* är i allt väsentligt positiva till utredningens förslag. Försvarsmakten anser vidare att samarbetet med frivilliga och ideella organisationer och föreningar är ett viktigt komplement till försvarets uppföljningsstöd och att detta stöd kan utvecklas ytterligare. Långsiktiga samarbetsavtal bör upprättas för att ge en bättre kontinuitet i organisationernas verksamhet. *Svenska Soldathemsförbundet* delar utredningens uppfattning men anser att Försvarsmakten bör permanenta samarbetet med förbundet. Därmed skulle det påbörjade anhörigprojektet kunna säkerställas långsiktigt. *Sveriges Militära Kamratföreningarnas Riksförbund* menar att kamratföreningsrörelsen med drygt 30 000 medlemmar och stor geografisk spridning, har potential att utgöra en betydande resurs.

Skälen för regeringens bedömning: Försvarsmakten har ansvaret för sin personal före, under och efter en insats. Detta innebär emellertid inte att myndigheten inte kan ta hjälp av utomstående organisationer för att ytterligare förbättra och stärka omhändertagandet i dess olika faser. Re-

geringens utgångspunkt är i stället att den myndighet eller organisation som från ett samlat samhällsperspektiv är mest lämpad också bör svara för åtgärden.

Det finns i dag flera organisationer som bedriver verksamhet med veteransoldatanknytning. Försvarsmakten har också ett samarbete med några sådana organisationer.

Regeringen konstaterar att Fredsbaskrarna, Svenska Soldathemsförbundet och andra organisationer kan fylla en viktig funktion som komplement till myndighetens arbete.

Organisationerna har typiskt sett tre viktiga egenskaper i detta sammanhang. Den första är att de har god kunskap om villkoren för deltagande i internationella insatser och därmed förståelse för den enskilde veteransoldaten och dennes problem. Den andra är att en enskild organisation kan ha lättare att arbeta mer informellt och bygga upp en förtroendefull relation till den enskilde veteransoldaten. Det finns ingen registreringsplikt och organisationen är heller inte bunden av offentlighetsprincipen. Den tredje egenskapen är att Fredsbaskrarna och andra veteranorganisationer har goda förutsättningar att i sin verksamhet upptäcka veteransoldater som mår dåligt.

Regeringen anser vidare att veteransoldatorganisationerna är väl rustade för en angelägen verksamhet, nämligen kamratstödet. Fredsbaskrarna organiserar psykosocialt stöd genom s.k. kamratstödjare, främst via telefon. Organisationen eftersträvar ett rikstäckande nätverk. Liknande arrangemang finns för anhörigstöd genom t.ex. Soldathemsförbundet. Kamrat- och anhörigstödsverksamheten bör enligt regeringen få ett ökat erkännande och verksamheten bör kunna ha en hög tillgänglighet.

I likhet med utredningen och *Försvarsmakten* anser regeringen, bl.a. för kontinuitetens skull, att samarbetet med organisationerna bör formaliseras. Syftet ska vara att tillförsäkra att den verksamhet som organisationen bedriver kan fortsätta och utvecklas också i ett litet mer långsiktigt perspektiv. För att detta ska vara möjligt är det nödvändigt för organisationen att också en mer långsiktig finansiering av verksamheten är säkrad.

Det är Försvarsmakten som har ansvaret för att organisera omhändertagandeverksamheten. Det är därför inte regeringen utan myndigheten som ska bedöma vilka organisationer m.m. som kan vara aktuella för ett närmare samarbete, hur en eventuell avtalsmodell bör utformas och vilken ekonomisk ersättning som ska lämnas. Regeringen avser dock att följa Försvarsmaktens arbete i denna fråga.

5.17 Veteranadministration

Regeringens bedömning: För att stärka och utveckla veteransoldatfrågorna bör Försvarsmakten inrätta en enhet för veteranadministrativa frågor. Enheten bör bl.a. vara kontaktpunkt för veteransoldater som behöver stöd, ha ett övergripande och sammanhållande ansvar för veteransoldatfrågor, arbeta strategiskt med styrning av omhändertagandeverksamheten, ansvara för veteransoldatstatistik samt vara en rådgivande funktion åt myndighetschefen. Inom ramen för enhetens ansvar bör också

Utredningens förslag: Överensstämmer delvis med regeringens bedömning. Utredningen föreslog att en särskild enhet för veteranfrågor inrättas i Försvarsmaktens högkvarter för att:

- ha ett övergripande och sammanhållande ansvar för veteransoldatfrågor,
- arbeta strategiskt med styrning av omhändertagandeverksamheten, t.ex. planeringsfrågor, kvalitetssäkring och uppföljning av veteransoldatverksamheten internt och externt med samarbetande organisationer,
- svara för den familjepolicy som föreslås inrättas för internationella militära insatser, och att
- ansvara för att statistik avseende veteran- och utlandsverksamheten förs löpande.

Remissinstanserna: *Försvarsmakten, Socialstyrelsen, Försvarshögskolan, Styrelsen för psykologiskt försvar, Officersförbundet och Sveriges Militära Kamratföreningars Riksförbund* är alla positiva till utredningens förslag. Några har dock synpunkter i vissa detaljer. *Försvarsmakten* menar att huvudskälet för att inrätta en särskild enhet för veteranadministration är att få en samlad kontaktyta för alla intressenter berörda av veteranfrågor – främst veteransoldater – och för att få en rådgivande funktion till myndighetens ledning. Försvarsmakten anser vidare att det är myndighetens ansvar att organisera sin verksamhet utifrån verksamhetens behov. Socialstyrelsen anser det angeläget att man inom Försvarsmakten bygger upp en organisation som har ett helhetsansvar för regelbunden uppföljning av de soldater som deltagit i insatser. *Försvarshögskolan* framhåller att en veteranadministrativ enhet vore bra för att hålla samman och utveckla en enhetlig veteranpolitik. Dock ifrågasätter Försvarshögskolan om allt ansvar för veteransoldaterna ska ligga på ett ställe och pekar på att Försvarsmakten får tre olika aktörer i detta sammanhang, nämligen den veteranadministrativa enheten, Prehab och HR-centrum. Detta kan leda till oklarheter i ansvarsfrågan. *Totalförsvarets forskningsinstitut* anser inte att frågan om att inrätta en veteranadministrativ enhet inom Försvarsmakten är av så stor betydelse att man bör göra undantag från grundprincipen att myndigheten ska bestämma om sin egen organisation.

Skälen för regeringens bedömning: Veteransoldatutredningen berörde frågan om en särskild veteranadministrativ enhet redan i sitt delbetänkande hösten 2007 (SOU 2007:77). Utredningen konstaterade då att Försvarsmaktens organisation och funktioner för omhändertagande är spridd, såväl organisatoriskt som geografiskt. Samtidigt ansåg utredningen att organisationen i alla delar måste kunna utöva en effektiv styrning och fullgöra ett ändamålsenligt ansvarstagande. Organisationen måste också kunna tillgodose de berördas perspektiv; den enskilde soldaten, de anhöriga, de som inom myndigheten arbetar med omhändertagandet och de samverkande organisationerna.

I sitt slutbetänkande redovisar Veteransoldatutredningen norska erfarenheter på området. I Norge finns sedan 2006 en särskild enhet för veteranadministration. Erfarenheterna av denna administration är enligt både

det norska försvaret och den nationella veteranorganisationen mycket goda. Det är, enligt de norska erfarenheterna, viktigt att det finns bara en kontaktpunkt för veteranerna i försvaret och att veteranadministrationen utgör denna kontaktpunkt. Veteranadministrationen ingår i motsvarigheten till personalstaben i svenska Försvarsmaktens högkvarter. Den består av en handfull tjänstemän, som vid behov kan utökas. Huvuduppgifterna är att vara stöd till veteransoldater och att vara Försvarschefens rådgivande organ i alla veteranärenden. I detta ligger också att arbeta strategiskt mot andra funktioner inom det norska försvaret som har beröring med veteranfrågor.

Veteransoldatutredningen menar också att det kan vara svårt för den enskilde veteransoldaten att orientera sig mellan de olika enheterna och aktörerna. Officersförbundets enkät till anhöriga till veteransoldater under våren 2008 bekräftar enligt utredningen bilden av att det många gånger upplevs som otydligt vilken enhet inom myndigheten som svarar för en viss fråga med anknytning till soldatens tjänstgöring i en internationell militär insats. Att det saknas tydliga företrädare för verksamhetsområdet beror – enligt utredningen – på att ansvaret är uppdelat på flera enheter inom myndigheten.

Regeringen konstaterar i likhet med Veteransoldatutredningen att det i andra länder, t.ex. Norge, finns särskilda enheter inom försvarsmakten som administrerar och bevakar frågor om veteransoldater. Regeringen delar utredningens uppfattning att behovet i Sverige av administration och bevakning av veteransoldatfrågor inte skiljer sig från detta behov i andra stater. Det bör enligt regeringen inrättas en sådan administration även i Försvarsmakten.

Den viktigaste uppgiften för en veteranadministrativ enhet bör vara att utgöra en samlade kontaktpunkt för enskilda veteransoldater som behöver stöd. Även om själva stödet kanaliseras till en med myndigheten samarbetande organisation skulle det underlätta för samtliga med en gemensam ingång till myndigheten.

Regeringen delar vidare Veteransoldatutredningens uppfattning att det finns brister vad gäller styrning och uppföljning av veteranfrågor i vid bemärkelse inom Försvarsmakten. I takt med att statens ambitioner stärks vad avser deltagande i militär krishantering ökar också kraven på omhändertagandet. En första förutsättning för förbättringar är att brister och problem löpande kan identifieras. Vunna erfarenheter måste dokumenteras och ställas samman. Den veteranadministrativa enheten bör ansvara för att ett sådant statistikarbete. Likaså bör enheten ansvara för att policyer inom verksamhetsområdet utarbetas, t.ex. den sammanhållna anhörig- och familjepolicy som behandlas i avsnitt 5.7.

Andra uppgifter som naturligen skulle kunna falla inom enhetens verksamhetsområde är att övergripande följa utvecklingen avseende omhändertagande inom och utom landet och att utreda och följa upp den samlade omhändertagandeverksamheten. Enheten bör vidare kunna föreslå förändringar och, liksom i Norge, fungera som en rådgivande funktion till myndighetens ledning. Därmed kommer den också indirekt att ha en viktig roll när det gäller övergripande styrning av verksamhetsområdet. Liksom för andra enheter involverade i omhändertagandet bör den veteranadministrativa enheten stödja annan verksamhet inom området. Sålunda bör enheten bl.a. kunna stödja Prehab-enheten i dess praktiska

arbete med att följa upp och stödja veteransoldater. Inom ramen för enhetens ansvar bör också ligga att svara för att Försvarsmakten kan lämna hjälp eller vägledning till enskilda veteransoldater i särskilt svåra fall som kräver omfattande åtgärder och resurser.

Veteransoldatutredningen lämnar också förslag om var inom Försvarsmakten en veteranadministrativ enhet borde inrättas. I denna del vill regeringen erinra om att inriktningen i statsförvaltningen är att det är myndigheten själv som ska bestämma sin organisation. Detta uttrycks i 4 § myndighetsförordningen (2007:515). För Försvarsmakten gäller dock en något annorlunda reglering. Av 14 § förordningen (2007:1266) med instruktion för Försvarsmakten framgår att myndighetens grundorganisation består av de organisationsenheter som anges i bilaga 1 till förordningen. I 15 § stadgas att det i Högkvarteret ska ingå vissa angivna enheter. I de delar grundorganisationen inte är reglerad i instruktionen bestämmer dock myndigheten om organisationen. Riksdagen har vid olika tillfällen behandlat regeringens propositioner om myndigheternas ledningsformer, se prop. 1986/87:99, bet.1986/87:KU29, rskr. 1986/87:226, prop. 1993/94:185 s. 20 ff., bet. 1993/94:KU42, rskr.1993/94:381 och prop.1994/95:150 bil. 7, bet. 1995/96:KU1, rskr. 1995/96:32.

I likhet med utredningen och *Försvarsmakten* anser regeringen att en veteranadministrativ enhet inom Försvarsmakten skulle få stor betydelse för utvecklingen av de veteransoldatfrågorna. Regeringen delar däremot inte utredningens uppfattning att det ska vara regeringen som beslutar om en sådan enhet. Med de uppgifter för enheten som regeringen beskrivit i denna proposition är det naturligt att enheten lokaliseras till Högkvarteret. Men som några remissinstanser påpekat bör det vara Försvarsmakten som bestämmer i denna sak. Det finns enligt regeringen inte skäl att frångå den ordning som gäller enligt de redovisade författningsbestämmelserna. Det bör således vara Försvarsmakten som avgör om en särskild veteranadministrativ enhet ska inrättas, var den ska lokaliseras, vilka uppgifter den ska ha samt enhetens bemanning. Regeringen kommer noga följa Försvarsmaktens arbete med denna fråga.

5.18 Följdändringar

Regeringens förslag: Med anledning av att lagen (1999:568) om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten upphävs och ersätts med lagen om Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser och att därmed begreppet utlandsstyrkan inom Försvarsmakten avskaffas, ska vissa följdändringar göras i annan lagstiftning.

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens.

Remissinstanserna: Några invändningar mot utredningens förslag i dessa delar har inte lämnats.

Skälen för regeringens förslag: Förslaget att upphäva LUF och att avskaffa begreppet utlandsstyrkan har behandlats i avsnitt 5.4. Hänvisningar till LUF samt avgränsningar kopplade till anställning i eller tjänstgöring i utlandsstyrkan förekommer i ett antal lagar, närmare bestämt lagen (2003:169) om väpnad styrka för tjänstgöring utomlands, brotts-

balken, lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m., lagen (1994:2076) om skydd för anställning vid viss tjänstgöring inom totalförsvaret m.m., inkomstskattelagen (1999:1229) och arbetsmiljölagen (1977:1160). Den verksamhet som avses med begreppet internationell militär insats motsvarar den verksamhet som Försvarsmaktens utlandsstyrka har haft att bedriva. Motsvarande skrivning används också i den föreslagna nya lagen om Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser. De följdändringar som görs för att ersätta skrivningar om anställda i utlandsstyrkan eller om tjänstgöring i utlandsstyrkan inom Försvarsmakten med skrivningar om anställda i Försvarsmakten som tjänstgör i en internationell militär insats är således inte avsedda att innebära någon ändring i sak. Avgränsningen av vilken verksamhet som träffas av de olika bestämmelserna förändras inte i och med det nya uttrycks sättet. I den mån Försvarsmakten skickat personer anställda i Försvarsmakten, för tillfällig tjänstgöring i insatsområdet, utan att de tjänstgjort i utlandsstyrkan, uppkommer dock en viss skillnad. Såsom konstaterats i avsnitt 5.4 ska den nya lagen omfatta även denna personal. Vissa anställda som inte tidigare föll inom tillämpningsområdet för tjänstgöring i utlandsstyrkan kan därmed tillkomma. Denna personal befinner sig dock på plats i den verksamhet som utgör den internationella militära insatsen och får anses falla inom ramen för det syfte som föranlett de olika bestämmelserna som så.

5.19 Ikraftträdande

Regeringens förslag: Lagen om Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser ska träda i kraft den 1 januari 2011 med vissa övergångsbestämmelser, bl.a. i fråga om Polisens utlandsstyrka.

Utredningens förslag: Utredningen har inte lämnat något förslag.

Remissinstanserna: *Försvarsmakten* har förordat ikraftträdande per den 1 januari 2011. Myndigheten har även påpekat att den nya lagen inte omfattar Polisens utlandsstyrka.

Skälen för regeringens förslag: Den nya lagen om Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser och de övriga ändringarna till följd av det förslaget föreslås träda i kraft den 1 januari 2011. Bestämmelserna i den nya lagen ska, på motsvarande sätt som gällde vid tillkomsten av LUF, tillämpas även i fråga om tidigare anställda i utlandsstyrkan som skadats efter utgången av 1992. Ersättning enligt 17 § andra stycket den nya lagen för kostnader som uppkommit av annan anledning än i samband med att en försvarsmaktsanställd skadats så svårt att sjukhusvård krävs eller förolyckats ska utges endast om kostnaderna uppkommit efter den nya lagens ikraftträdande. Såsom konstaterats i avsnitt 5.4 finns det anledning att låta LUF:s bestämmelser tillämpas även fortsättningsvis i fråga om Polisens utlandsstyrka. En övergångsbestämmelse om att så är fallet föreslås därför.

Ekonomiska konsekvenser

Regeringen redovisar i denna proposition en rad förslag och andra åtgärder för att utveckla veteransoldatpolitiken. Förslagen och inriktningen i övrigt har sin grund i bl.a. Veteransoldatutredningens slutbetänkande och remissinstansernas yttranden.

Regeringen vill inledningsvis erinra om att en del av Veteransoldatutredningens förslag har blivit inaktuella genom olika beslut av riksdagen eller regeringen. Riksdagens beslut våren 2009 om en ny inriktning av försvaret är ett sådant beslut (prop. 2008/09:140, bet. 2008/09:FöU10, rskr. 2008/09:292). Det beslutet innebär att den framtida insatsorganisationen huvudsakligen ska bestå av stående och kontrakterade förband. Utlandsstyrkan upphör som särskilt begrepp. Ett annat sådant beslut är utredningen om personalförsörjning för det reformerade försvaret (dir. 2009:58) som regeringen tillsatte i juli 2009. Utredningen ska se över och föreslå de åtgärder som behövs för att kunna anpassa Försvarsmaktens personalförsörjning till myndighetens nya uppgifter och behov.

I flera fall är förslagen och inriktningen i denna proposition av principiell karaktär. De avser åtgärder som enligt regeringens bedömning inte påverkar kostnaderna för staten. En del andra åtgärder kan dock leda till vissa initiala merkostnader. Dessa åtgärder bör emellertid i ett senare skede medföra lägre kostnader.

Veteransoldatutredningen pekade i sitt betänkande på att en förbättrad rekryteringsprocess kan medföra ökade kostnader. Detta skulle enligt utredningen kunna leda till en utgiftsökning om drygt en miljon kronor till ca tre miljoner kronor. Ökningen skulle bero på fler intervjukurser för chefer, fördjupade intervjuer av sökande, tester m.m. Samtidigt bedömde utredningen att åtgärderna skulle medföra färre avhopp eller uppsägningar med bl.a. kostsamma vakansrekryteringar eller högre kostnader i uppföljningsarbetet som följd. Genom den nya inriktningen av försvaret med stående och kontrakterade förband som ska kunna tjänstgöra både nationellt och internationellt kommer den nuvarande rekryteringen till utlandsstyrkan inför en insats på viss sikt att upphöra. Regeringen bedömer dock att intill dess det nya personalförsörjningssystemet är infört fullt ut kommer i viss utsträckning särskild rekrytering att behöva göras inför en specifik insats. Regeringen bedömer vidare att det sannolikt alltid kommer att vara nödvändigt att rekrytera vissa specialister särskilt inför en insats. Detta innebär enligt regeringens mening att den förbättrade rekryteringsprocess Veteransoldatutredningen föreslår till viss del är inaktuell. Utredningens kostnadsbedömningar förlorar därmed i relevans.

Det ligger utanför denna proposition att behandla rekryteringsfrågor i det nya personalförsörjningssystemet. Det kan göras först sedan utredningen om personalförsörjning för det reformerade försvaret är klar i december 2010. Detta innebär i sin tur att de åtgärder som regeringen förespråkar kommer att leda till mindre kostnadsökningar än vad Veteransoldatutredningen beräknat. Regeringen bedömer de ekonomiska konsekvenserna när det gäller en förbättrad rekrytering som marginella.

Uppfattningen att en del åtgärder kan leda till viss initial ökning av kostnaderna för att sedan, när åtgärderna får positiva konsekvenser i

andra delar av verksamheten, medföra lägre kostnader gäller bl.a. för det förebyggande arbetsmiljöarbetet och krisstödet. När åtgärderna väl är vidtagna och ett utvecklat system är infört bör samhällets kostnader bli lägre.

När det gäller det medicinska omhändertagandet anser regeringen att de tidsmål som ska innehållas och generalläkarens intensifierade tillsynsarbete redan innefattas i Försvarsmaktens ansvar och verksamhet och därmed ingår i tilldelad ekonomiska ram. I likhet med Veteransoldatutredningen ser regeringen därför inga skäl till att bedöma eventuellt ytterligare kostnader för det medicinska omhändertagandet.

En mer aktiv utredning och uppföljning av soldater efter insats med personliga kontakter och stöd vid lättare psykiska besvär kan enligt regeringen antas medföra högre kostnader än de Försvarsmakten i dag har för dessa verksamheter. Veteransoldatutredningen har bedömt att vid de insatsvolymerna som gäller i dag kommer en förstärkt uppföljning kosta cirka 1,5 miljoner kronor per år (två årsarbetskrafter) och ett utökat stöd vid hemkomst och vid lättare psykiska besvär ca 3,5 miljoner kronor per år (psykologstöd m.m.). Försvarsmakten har i sitt yttrande över utredningens betänkande anfört att beloppen är för lågt räknade. Myndigheten bedömer att det bl.a. blir fråga om flera årsarbeten för det förstärkta utrednings- och uppföljningsansvaret samt fler årsarbeten och kostnader för externa resurser när det gäller utökat stöd vid hemkomst. Regeringen delar delvis Försvarsmaktens uppfattning och anser att kostnaderna bör beräknas något högre än vad utredningen gjort. I sin bedömning har regeringen innefattat att Försvarsmakten ska kunna lämna hjälp eller vägledning i de särskilt svåra fallen som kräver omfattande åtgärder och resurser.

Stödet till anhöriga innebär merkostnader såvitt avser särskilda kontaktpersoner, utvecklad information till anhöriga och särskilt barn, förbättrade kommunikationer med soldaten i insatsområdet, samt eventuellt psykosocialt stöd. Regeringen anser, i likhet med Veteransoldatutredningen, att flera av dessa kostnadsökningar är svåra att bedöma. Sammantaget bedöms det röra sig om sju till nio miljoner kronor per år.

I avsnitt 5.15 Insatsen som merit har regeringen refererat Veteransoldatutredningens förslag om möjlighet till distansstudier som ett sätt att höja meritvärdet för deltagande i internationella insatser. Regeringen har i avsnittet dock framhållit att det är Försvarsmakten som har att pröva bl.a. den frågan. I en sådan prövning får myndigheten också väga in de kostnader – t.ex. för utökad tillgång till datorutrustning – möjligheten skulle innebära. Av detta skäl beräknar regeringen inga merkostnader i detta sammanhang.

Regeringen anser att Försvarsmakten bör involvera lämpliga organisationer i veteransoldatarbetet samt formalisera samarbetet med dessa organisationer för att trygga verksamheten långsiktigt. Det gäller organisationer som stödjer Försvarsmakten i omhändertagandet av veteransoldater och anhöriga. Enligt Veteransoldatutredningen kan stödet beräknas uppgå till tre till fem miljoner kronor per år. Utredningen menar också att även om utgångspunkten är att dessa organisationer ska utföra arbete (stöd) som även annars hade behövt utföras av Försvarsmakten blir det en extra utgift för myndigheten. Försvarsmakten bedömer i sitt yttrande över utredningsbetänkandet att de kostnader utredningen beräknar är för

höga mot bakgrund av tidigare stöd till de ifrågavarande organisationerna. Myndigheten menar också att kostnaderna kan bedömas först efter det att samarbetsavtal tecknats med de berörda organisationerna. Regeringen delar Försvarsmaktens uppfattning men gör samtidigt, för att kunna lämna en någorlunda rättvisande bild i denna proposition, bedömningen att kostnaderna kan komma att uppgå till ungefär de belopp utredningen angivit.

Om man – såsom Veteransoldatutredningen föreslagit i sitt betänkande – inrättar en särskild veteransoldatenhet inom Försvarsmaktens högkvarter och låter denna enheten bemannas av fyra till fem personer innebär detta en merkostnad om ungefär fem miljoner kronor för Försvarsmakten. Regeringen har emellertid i avsnitt 5.17 Veteranadministration påpekat att det bör vara Försvarsmakten som bestämmer om en veteranadministrativ enhet, eventuellt inrättande, lokalisering i organisationen, bemanning och uppgifter. Regeringen gör dock samma bedömning som utredning vad gäller kostnaderna.

Regeringen bedömer således att de sammantagna kostnadsökningarna kan uppgå till drygt 20 miljoner kronor per år. Samtidigt kan konstateras att de åtgärder som redovisas i propositionen redan ligger inom ramen för Försvarsmaktens ansvar. I en del fall gäller åtgärderna förtydliganden och i något fall en viss utvidgning av ansvaret. Vidare gäller att ett flertal åtgärder är sådana som Försvarsmakten har att besluta om, dvs. bestämma om de ska genomföras och i så fall på vilket sätt. Regeringen vill understryka att Försvarsmakten som arbetsgivare har det primära ansvaret för omhändertagandet av sin personal. Myndigheten har ett ansvar för att kontinuerligt – och som en naturlig del av verksamheten – utveckla och förbättra omhändertagandet. I det ansvaret ligger också att finansiera de förbättringar som genomförs.

Mot denna bakgrund anser regeringen att Försvarsmakten bör svara för sina kostnader inom befintlig ekonomisk ram. Regeringen har därvid också vägt in att det inte rör sig om några för Försvarsmakten avsevärda belopp.

Regeringen bedömer vidare att det inte kommer att uppstå några nämnvärda ekonomiska konsekvenser för andra myndigheter eller organisationer.

Konsekvenser i övrigt

När det gäller konsekvenser i övrigt kan regeringen konstatera att förslagen och inriktningen – bl.a. därför att verksamheten är förhållandevis begränsad – inte har någon betydelse för den kommunala självstyrelsen, inte heller för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet, för systerställning och offentlig service i olika delar av landet, för små företagens arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt i förhållande till större företags, för jämställdheten mellan kvinnor och män eller för möjligheten att nå de integrationspolitiska målen.

Regeringen har härvid tagit hänsyn till att vissa personalförsörjningsfrågor kommer att behandlas i ett senare sammanhang när utredningen om personalförsörjning för det reformerade försvaret har redovisat sitt resultat.

I förslaget till lag (2010:000) om Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser har infogats en övergångsbestämmelse om fortsatt tillämpning av lagen (1999:568) om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten i fråga om Polisens utlandsstyrka. Mot bakgrund av detta påverkas inte Polisens utlandsstyrka av förslaget till ny lag.

6 Författningskommentar

6.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt

1 kap. 2 §

Den föreslagna ändringen innebär att det inte längre anges att totalförsvarets personalförsörjning ska tryggas genom en totalförsvarsplikt.

1 kap. 3 §

Paragrafens *första stycke* är oförändrat. *Andra stycket* är nytt och innehåller en förklaring av vad totalförsvarspliktigas skyldighet att medverka till föreskriven utredning om sina personliga förhållanden innebär. Tredje stycket innehåller ett förtydligande av på vilka sätt som den enskildes skyldighet att tjänstgöra inom totalförsvaret kan fullgöras. Det sistnämnda förtydligandet finns i dag i 1 kap. 4 § första stycket.

1 kap. 3 a §

Paragrafen är ny. Förslaget innebär att skyldigheten för totalförsvarspliktiga att genomgå mönstring eller fullgöra värnplikt eller civilplikt, i framtiden görs beroende av om regeringen med hänsyn till försvarsberedskapen beslutar om det. Regeringen kan, utifrån de reella behoven i det enskilda fallet, besluta i dessa frågor i den utsträckning som försvarsberedskapen kräver.

När försvarsberedskapen kan komma att kräva denna typ av beslut är, liksom vad gäller bestämmelserna i 3 kap. 10 och 11 §§ samt 4 kap. 8 §, avhängigt regeringens bedömning. Vid behov måste ansvariga myndigheter kunna vidta åtgärder även i ett tidigare skede än vid höjd beredskap. Ett beslut om att totalförsvarspliktiga ska genomgå mönstring eller fullgöra värnplikt eller civilplikt kan komma att bli aktuellt exempelvis mot bakgrund av att det säkerhetspolitiska läget har förändrats eller mot bakgrund av att totalförsvarets behov av personal inte längre kan tryggas enbart genom frivillig rekrytering.

Även efter det att regeringen beslutat att totalförsvarspliktiga ska åläggas att genomgå mönstring eller fullgöra värnplikt eller civilplikt, måste naturligtvis även övriga i lagen angivna förutsättningar vara uppfyllda för att en totalförsvarspliktig ska vara skyldig att fullgöra utbildning och tjänstgöring enligt lagen. För att vara skyldig att genomgå mönstring måste exempelvis en totalförsvarspliktig ha erhållit kallelse till denna. Såvitt avser skyldigheten att fullgöra värnplikt eller civilplikt måste en totalförsvarspliktig först ha skrivits in för tjänstgöring.

Skyldigheten att fullgöra allmän tjänsteplikt berörs inte av bestämmelserna i denna paragraf.

Totalförsvarspliktigas skyldighet att medverka vid föreskriven utredning om sina personliga förhållanden enligt 2 kap. 1 § påverkas inte av den här i 1 kap. 3 a § redovisade begränsningen av skyldighet att mönstra. Skyldigheten att medverka till sådan utredning kräver med andra ord inte att regeringen har meddelat särskilt beslut om det.

1 kap. 4 §

Paragrafen är i huvudsak oförändrad. En ändring finns dock. Första stycket som anger på vilka sätt skyldigheten att tjänstgöra inom totalförsvaret kan fullgöras, förs över till 1 kap. 3 § som ett nytt tredje stycke.

1 kap. 5 §

Bestämmelsen behandlar endast värnplikten. Föreslagna ändringar av första stycket är ett undantag från den nuvarande regeln att värnplikt alltid ska inledas med grundutbildning. Förslaget innebär att personer som frivilligt har rekryterats och utbildats i Försvarsmaktens regi ska kunna tas i anspråk för repetitionsutbildning, beredskapstjänstgöring och krigstjänstgöring i enlighet med lagen om totalförsvarsplikt utan att de först behöver genomgå grundutbildning för värnplikt inom ramen för denna lag. För att kunna tas i anspråk på detta sätt måste emellertid personen ifråga ha förvärvat motsvarande kunskaper som grundutbildning för värnplikt ger. Personen måste också först ha skrivits in för värnplikt (se vidare 3 kap. 4 a §).

Förslaget till ändring av *andra stycket* innebär, genom att ”svenska män” byts ut mot ”svenska medborgare” att skyldigheten att fullgöra värnplikt även ska omfatta kvinnor.

Nuvarande bestämmelse *tredje stycke*, vilket hänvisar till lagen (1994:1810) om möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning som ska upphöra att gälla, utgår i konsekvens härmed.

2 kap. 2 och 3 §§

De föreslagna ändringarna innebär att skyldigheten att genomgå mönstring även ska omfatta kvinnor.

3 kap. 1 och 3 §§

De ändringar som föreslås är en följd av att mönstringsskyldigheten och skyldigheten att fullgöra värnplikt eller civilplikt ska omfatta både män och kvinnor.

3 kap. 4 a §

Bestämmelsen, liksom underrubriken, närmast före bestämmelsen, är ny och saknar tidigare motsvarighet i lagen. Totalförsvarspliktiga som har genomgått frivillig militär utbildning ska vid behov kunna tas i anspråk för tjänstgöring i form av värnplikt om regeringen med hänsyn till försvarsberedskapen beslutar om det, enligt vad som anges i förslaget till en ny 1 kap. 3 a §. Värnplikten ska för sådana personer inte behöva inledas med grundutbildning enligt lagen om totalförsvarsplikt. (Se 1 kap. 5 §). I 1 kap. 7 § stadgas att ingen totalförsvarspliktig är skyldig att fullgöra värnplikt eller civilplikt utan att först ha skrivits in för detta. Följaktligen måste det finnas lagstöd för att skriva in totalförsvarspliktiga som har

fullgjort frivillig militär utbildning för värnplikt. Till skillnad från vad som gäller för inskrivning för värnplikt med grundutbildning enligt lagen behöver inskrivning för värnplikt utan grundutbildning i det här fallet inte föregås av mönstring. Tillräckliga uppgifter om den enskildes tjänstbarhet kommer att finnas från hans eller hennes tidigare tjänstgöring inom Försvarmakten.

3 kap. 5 §

Ändringen är en följd av förslaget att den som har genomgått frivillig militär utbildning ska kunna skrivas in för värnplikt utan grundutbildning.

3 kap. 6 §

Förslaget innebär att inskrivning för värnplikt läggs till i bestämmelsen vilken nu endast reglerar inskrivning för civilplikt. Skälet till ändringen är att det föreslås att totalförsvarspliktiga som har fullgjort frivillig militär utbildning eller tjänstgöring ska kunna skrivas in för värnplikt utan genomgången grundutbildning (se 1 kap. 5 § och 3 kap. 4 a §).

3 kap. 9 §

Paragrafen behandlar möjligheterna för Totalförsvarets pliktverk eller annan att ändra ett inskrivningsbeslut. Det föreslagna tillägget, som innebär att en hänvisning till 3 kap. 4 a § läggs till, innebär att även ett beslut enligt den nya bestämmelsen i 3 kap. 4 a § kan ändras på motsvarande sätt som i dag gäller för ett beslut som har meddelats i enlighet med 3 kap. 1, 3 eller 4 §§.

3 kap. 12 §

Andra stycket är nytt och motiveras av att även de som har fullgjort frivillig militär utbildning och tjänstgöring vid Försvarmakten ska kunna krigsplaceras. (Se 1 kap. 5 §.)

3 kap. 13 §

Ändringen är en följd av förslaget att den som har genomgått frivillig militär utbildning eller tjänstgöring utan grundutbildning ska kunna skrivas in för värnplikt.

4 kap. 3 §

Ändringen är en följd av att bestämmelserna om skyldigheten att fullgöra värnplikt ska omfatta såväl kvinnor som män.

6.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt

De föreslagna ändringarna innebär att Totalförsvarets pliktverk byter namn till Totalförsvarets rekryteringsmyndighet från den 1 januari 2011. Se avsnitt 4.8.

Lagens tillämpningsområde

1 §

Av *första stycket* följer att lagens bestämmelser ska tillämpas på anställda i Försvarsmakten vid tjänstgöring i en internationell militär insats. Bestämmelserna i lagen är alltså tillämpliga endast om Försvarsmakten har ett arbetsgivaransvar för en enskild person som deltar i en internationell militär insats. För anställda som har sin anställning i Försvarsmakten även när de inte deltar i en internationell insats är lagen endast tillämplig under tiden som den anställde tjänstgör i en internationell militär insats. Startpunkt för den aktuella tjänstgöringen följer för sådan personal av Försvarsmaktens besked vid verkställighet av insats. För den personal som anställs särskilt i myndigheten för tjänstgöring i en internationell militär insats enligt 2 § gäller motsvarande.

Både militära och civila befattningshavare omfattas av bestämmelserna under förutsättning att det föreligger ett anställningsförhållande mellan den enskilde och Försvarsmakten och att det är fråga om sådan tjänstgöring som faller inom ramen för lagstiftningen. Personal som tjänstgör i insatsområdet men inte är anställd av Försvarsmakten, utan har ett anställningsförhållande med en annan myndighet eller är uppdragstagare, omfattas inte av lagens bestämmelser.

I likhet med vad som följer av lagen (1999:568) om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten (LUF) ska lagen inte tillämpas på den som är lokalt anställd av Försvarsmakten i insatsområdet.

Med uttrycket ”vid tjänstgöring i en internationell militär insats” avses sådan tjänstgöring som den anställde genomför för Försvarsmaktens räkning i insatsområdet, dvs. all verksamhet direkt kopplad till genomförandet av den internationella militära insatsen. Det är verksamhetens art som så, se vidare bestämmelsens andra stycke, som är av betydelse. Till vilken enhet inom Försvarsmakten den anställde organisatoriskt hör saknar i detta sammanhang betydelse. Av Försvarsmakten anställd personal som utför uppgifter i insatsområdet innefattande exempelvis inspektioner och byggande av nödvändiga anläggningar omfattas därmed av bestämmelsen. Lagens bestämmelser kan även vara tillämpliga under tid då personalen genomför förberedelser och avslutande åtgärder samt genomgår kompletterande utbildning i Sverige eller utomlands. Detta är fallet om t.ex. en internationell samövning för en specifik insats under insatsliknande förhållanden genomförs.

Ett insatsområde utgörs av det geografiska område som följer av Försvarsmaktens beslut om verkställighet av den internationella militära insatsen.

I paragrafens *andra stycke* anges att med internationell militär insats avses sådan verksamhet som Försvarsmakten bedriver i ett insatsområde utomlands i syfte att avvärja risk för en väpnad konflikt, hejda en pågående väpnad konflikt, övervaka överenskommelser om fred och vapenstillestånd, eller skapa förutsättningar för varaktig fred och säkerhet genom humanitärt arbete i samband med en väpnad konflikt. Uppräkningen motsvarar 1 § tredje stycket LUF.

Anställning

2 §

Paragrafen motsvarar 1 § andra stycket LUF. I paragrafen anges att den som ska tjänstgöra i en internationell militär insats och inte har en anställning i Försvarsmakten får anställas särskilt i myndigheten för tjänstgöring i en sådan insats.

3 §

Paragrafen motsvarar i allt väsentligt 4 § LUF, med den ändringen att uttrycket en särskild anställning inte längre används. I bestämmelsen regleras närmare vad som gäller för de som anställs enligt 2 §.

4 §

Paragrafen motsvarar i huvudsak 3 § LUF med den skillnaden att det i stället för dem som tjänstgör i utlandsstyrkan talas om ”den som är anställd i Försvarsmakten och tjänstgör i en internationell militär insats”. Detta är en följd av att ingen skrivning motsvarande 1 § första stycket LUF om en utlandsstyrka inom Försvarsmakten lagts in i denna lag. Med skrivningen den som är anställd i Försvarsmakten och tjänstgör i en internationell militär insats avses dock motsvarande tjänstgöring som enligt LUF genomfördes inom ramen för utlandsstyrkan, jfr den avgränsning av tillämpningsområdet som följer av 1 § andra stycket denna lag och motsvarande avgränsning i 1 § första och tredje styckena LUF.

Av paragrafen följer att arbetstidslagen (1982:673) och 12 § semesterlagen (1977:480), enligt vilken en arbetstagare har rätt att ta ut sin semester under viss tid på året, inte ska tillämpas vid tjänstgöring i en internationell militär insats.

I fråga om vad som är att anse som tjänstgöring i en internationell militär insats, se kommentaren till 1 §.

Arbetsmiljö

5 §

Bestämmelsen överensstämmer i huvudsak med 2 § LUF, dock med den ändringen att tillämpningsområdet har avgränsats till insatsområdet. Någon ändring i sak därutöver är inte avsedd. Av bestämmelsen följer i vad mån arbetsmiljölagen (1977:1160) ska tillämpas i ett insatsområde, om inte tjänstgöringsförhållandena hindrar det.

Särskilt uppföljningsansvar

6 §

I paragrafen, som är ny i lag men i stora delar i fråga om allvarigare skador har sin motsvarighet i 18 § förordningen (1999:569) om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten, regleras att Försvarsmakten har ett särskilt uppföljningsansvar för personal som tjänstgjort i en internationell militär insats.

Av *första stycket* följer att Försvarsmakten ska utreda om personal som tjänstgjort i en internationell militär insats har fått fysiska eller psykiska besvär till följd av tjänstgöringen i insatsområdet.

Av *andra stycket* följer att Försvarsmaktens utredning ska ha den form och den omfattning som motiveras av förhållandena under tjänstgöringen i insatsområdet. Omständigheter som påverkar i vilken omfattning och på vilket sätt myndigheten har att agera kan t.ex. vara om insatsen bedöms vara en insats med höga eller låga risker, arbets- och miljöförhållanden i det specifika insatsområdet eller om personalen har varit utsatt för våldsangrepp eller andra allvarliga händelser.

Uppföljningsansvaret ska innefatta en personlig kontakt med den anställde, om detta inte kan anses uppenbart obehövt eller är omöjligt att genomföra. Det är viktigt att den enskildes önskemål i frågan om personlig kontakt respekteras och att myndigheten inom rimliga gränser försöker tillmötesgå den enskildes önskemål i detta avseende. Försvarsmakten kan erbjuda den enskilde att kontakten sker i form av t.ex. ett möte eller ett telefonsamtal. Försvarsmakten ska söka kontakt med den enskilde och ge denne möjlighet att framföra sina önskemål. Det är endast om det framstår som uppenbart obehövt med en personlig kontakt som detta bör underlåtas, t.ex. om den enskilde är anställd i Försvarsmakten och har sådana arbetsförhållanden att syftet med en personlig kontakt kan tillgodoses på annat sätt. Exempel på situationer där det inte är möjligt med en personlig kontakt kan vara att det inte går att få kontakt med den tidigare anställde eller att denne uttryckligen har avböjt vidare kontakt med Försvarsmakten.

Av *tredje stycket* följer att Försvarsmaktens särskilda uppföljningsansvar enligt första och andra stycket kvarstår under fem år efter det att tjänstgöringen i insatsområdet har avslutats.

Till följd av Försvarsmaktens uppföljningsansvar kan beslut riktade till enskilda komma att fattas i fråga om stödåtgärder enligt 8 och 9 §§.

7 §

Av paragrafen, som är ny, följer att Försvarsmakten vid utredning enligt 6 § ska bistå den enskilde med information och vägledning och att så ska ske även efter den tid som anges i 6 § sista stycket. Försvarsmakten har därmed ett begränsat ansvar i detta avseende, även efter fem år.

Den information och den vägledning som ska lämnas ska ha koppling till uppföljningsansvaret som sådant och är därmed avgränsat till frågor kopplade till tjänstgöringen i en internationell militär insats och därtill konstaterade besvär eller andra problem. Det kan bli fråga om att vidareförmedla sådan information som Försvarsmakten har om försäkringsfrågor, uppgifter om kontaktvägar m.m.

Bestämmelsen har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag.

Stödåtgärder

8 §

Paragrafen motsvarar i huvudsak 6 § LUF och 20 § förordningen om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten.

Av bestämmelsen följer att Försvarsmakten ska stödja och bistå en anställd som fått fysiska eller psykiska besvär under tjänstgöringen i insatsområdet, eller under resa till eller från tjänstgöring i sådant område. Detta ska ske i syfte att underlätta för drabbade att återgå till arbetslivet och, i vissa allvarliga fall, leva ett aktivt och självständigt liv.

Stöd ska lämnas vid besvär såväl till följd av t.ex. en olyckshändelse som till följd av sjukdom.

Ansvaret enligt denna bestämmelse omfattar såväl fysiska som psykiska besvär som den enskilde drabbats av till följd av sin tjänstgöring i den internationella militära insatsen. Av bestämmelsen följer att Försvarsmakten, när en anställd drabbats av sådana besvär, har att ta ställning till vilket stöd som kan lämnas av myndigheten. Omfattningen av stödet och när det ska lämnas regleras i 10 §.

Försvarsmakten har att i samråd med den enskilde och i enlighet med vad som följer av 11 §, i samarbete med andra berörda myndigheter och organisationer, utreda behovet av åtgärder för att kunna bidra till att stärka den enskildes möjligheter att återfå full arbetsförmåga eller att försörja sig genom förvärvsarbete.

Av *andra stycket* följer att Försvarsmakten om det är möjligt ska ge den skadade lämplig arbetsträning inom ramen för Försvarsmaktens verksamhet.

Av *tredje stycket* följer att om besvärerna kan antas leda till bestående funktionshinder eller annars är av allvarlig art, ska Försvarsmakten föreslå åtgärder som kan bidra till att den drabbades möjlighet att leva ett aktivt och självständigt liv stärks.

Försvarsmaktens ansvar enligt denna bestämmelse innebär att myndigheten ska vara aktiv och vid behov ta egna initiativ för att stödja personal som ådragit sig fysiska eller psykiska besvär i samband med tjänstgöring i internationella militära insatser. Det är dock även i dessa fall Försäkringskassan som har det övergripande ansvaret för att utreda behovet av rehabiliteringsinsatser och verka för att eventuella rehabiliteringsåtgärder, t.ex. i form av arbetsträning eller utbildning, kommer till stånd inom skälig tid. Om det genom Försvarsmaktens egna utredningar uppkommer fråga om rehabiliteringsåtgärder enligt allmänna socialförsäkringsrättsliga bestämmelser ska myndigheten uppmärksamma Försäkringskassan på det eventuella behovet av rehabiliteringsinsatser. Försvarsmakten ska aktivt samarbeta med och vid behov stödja Försäkringskassan och andra berörda myndigheter, t.ex. hälso- och sjukvården, samt eventuell annan arbetsgivare i syfte att säkerställa att den enskilde erhåller stöd och rehabilitering inom skälig tid.

Om den enskilde är fortsatt anställd i Försvarsmakten har myndigheten, såsom alla arbetsgivare, ett arbetsgivaransvar för rehabiliteringen enligt allmänna socialförsäkringsrättsliga bestämmelser.

I de fall där den enskilde är anställd av en annan arbetsgivare än Försvarsmakten och endast tillfälligt tjänstgjort i en internationell militär insats, är det den andra arbetsgivaren som enligt allmänna socialförsäkringsrättsliga bestämmelser ansvarar för att rehabiliteringsåtgärder genomförs för att den skadade ska kunna återgå i arbete hos den arbetsgivaren, se 12 §. Försäkringskassan och arbetsgivaren har i dessa fall i första hand ansvaret för att den skadade får en adekvat rehabilitering. Om den andra arbetsgivaren inte har resurser eller på annat sätt inte förmår

fullgöra sin rehabiliteringsskyldighet ska Försvarsmakten erbjuda stödåtgärder i form av arbetsträning om det är möjligt.

Av 10 § följer att Försvarsmaktens stöd enligt denna paragrafs första stycke ska ges endast om det inte ska tillhandahållas av någon annan till följd av andra bestämmelser och då i den utsträckning som framstår som skälig med hänsyn till besvärerna samt omständigheterna i övrigt.

9 §

Paragrafen motsvarar i allt väsentligt 6 § punkten 3 och 7 § första och andra styckena LUF.

Av paragrafen följer att Försvarsmakten i vissa fall ska ge ekonomiskt stöd till åtgärder som främjar den enskildes återgång till arbetslivet och till anskaffande av hjälpmedel som denne behöver.

Av *första stycket* följer att Försvarsmakten, när sådana besvär som avses i 8 § första stycket föranleder behov av tillgång till lämplig yrkesutbildning eller fortbildning för att stärka den enskildes förvärvsförmåga, ska ge ekonomiskt stöd till sådan utbildning. Det kan även handla om att ge stöd till utbildning som förlängs till följd av skadan.

Av *andra stycket* följer att Försvarsmakten också ska ge ekonomiskt stöd till andra åtgärder som främjar den enskildes återgång till arbetslivet samt till anskaffande av hjälpmedel som denne behöver. Stycket har utformats i enlighet med *Lagrådets* synpunkter.

Den enskildes sociala och arbetslivsinriktade rehabilitering kan i vissa fall gynnas av att den allmänna sjukvården kompletteras. Det kan avse sådana åtgärder som inte omfattas av den allmänna vården, t.ex. vissa former av psykosocialt stöd. Försvarsmakten bör ha möjlighet att vid behov bekosta sådana åtgärder som bidrar till att den enskilde kan återgå till arbetslivet tidigare än annars eller får tillgång till hjälpmedel i övrigt.

I de fall besvärerna lett till ett fysiskt handikapp kan den enskilde vara i behov av hjälpmedel för att kunna leva ett aktivt och självständigt liv eller återgå till att försörja sig själv genom förvärvsarbete. Det kan i dessa fall t.ex. vara fråga om ekonomiskt bidrag till en handikappanpassad bostad eller bil. Försvarsmakten bör i dessa fall inte ensam bekosta hjälpmedlen i den mån sådana ska erbjudas på annat sätt, t.ex. genom kommunen. Det kan däremot finnas anledning för Försvarsmakten att lämna stöd för att ytterligare förbättra den skadades situation genom att lämna bistånd så att hjälpmedel av särskild art eller kvalitet kan anskaffas.

Försvarsmakten bör i vissa fall kunna ge den enskilde ekonomiskt stöd till utbildning. Ekonomiskt stöd till utbildning bör avvägas med hänsyn till den enskildes kvarstående funktionshinder och andra konsekvenser av besvärerna. Det kan t.ex. vara frågan om att den skadade erbjuds ekonomiskt stöd för att kunna omskola sig till ett annat yrke. Försvarsmakten ska dock inte ge ekonomiskt stöd till kostnader som normalt ska betalas av andra myndigheter för omskolning eller utbildning.

Försvarsmaktens beslut ska således fattas med beaktande av andra aktörers ansvar, se 10 §.

10 §

Paragrafen motsvarar 7 § tredje stycket LUF.

Av paragrafen följer att Försvarsmakten ska ge stöd enligt 8 § första stycket och ekonomiskt stöd enligt 9 § endast om sådant stöd inte ska tillhandahållas av någon annan till följd av andra bestämmelser och då i den utsträckning som framstår som skälig med hänsyn till besvären samt omständigheterna i övrigt.

Det är således Försäkringskassan och andra ansvariga myndigheter samt eventuell annan arbetsgivare, som i första hand ska fullgöra sina skyldigheter att erbjuda stöd och adekvata rehabiliteringsåtgärder inom skälig tid. Försvarsmaktens skyldighet att stödja den enskilde ska i dessa fall vid behov utgöra ett komplement till de åtgärder som andra aktörer har att vidta. Av bestämmelsen följer att beslut om eventuellt stöd ska fattas med beaktande av besvären som så och omständigheterna i övrigt. Det blir därmed fråga om en prövning i det enskilda fallet. I den skälighetsbedömning som ska göras enligt bestämmelsen ligger att Försvarsmakten har att beakta om myndighetens stöd framstår som ändamålsenligt för att uppnå de syften som anges i 8 och 9 §§ och, om så är fallet, under hur lång tid.

11 §

Paragrafen motsvaras av 9 § första stycket LUF.

Av paragrafen följer att Försvarsmakten ska samarbeta med andra myndigheter och organisationer.

12 §

Paragrafens första stycke motsvarar i huvudsak 10 § LUF och andra stycket motsvarar 9 § andra stycket LUF.

Av *första stycket* följer att den skadades eventuella arbetsgivare har kvar sitt rehabiliteringsansvar. Försvarsmakten tar inte över detta ansvar. Hänvisningarna till arbetsmiljölagen har justerats mot bakgrund av Lagrådets yttrande.

Av *andra stycket* följer att Försvarsmaktens stödåtgärder enligt 8 och 9 §§ ska samordnas med en eventuell annan arbetsgivares åtgärder. I de fall där en annan arbetsgivare finns med i bilden bör Försvarsmaktens åtgärder i de flesta fall kunna inskränkas till enbart en kontakt om vilka åtgärder som vidtagits. En sådan avstämning kan dock förutsätta att den enskilde lämnat sitt samtycke till att sådana uppgifter lämnas. I särskilt svåra fall som kräver omfattande åtgärder och resurser kan det dock finnas skäl för Försvarsmakten att mer aktivt stödja arbetsgivaren och även ta ställning till om annat stöd bör erbjudas.

Arbetskada

13 §

Paragrafen motsvarar i allt väsentligt 5 § första och andra styckena LUF. I stället för att tala om vid tjänstgöring utomlands och tjänstgöringsplats används dock uttrycken tjänstgöring i internationell militär insats och insatsområde. Några ändringar i sak är inte avsedda.

Av *första stycket* följer att all tid, från det att den första färden till insatsområdet påbörjats till det att den sista färden från samma område avslutats, är att betrakta som arbetstid när det prövas om skadan eller

sjukdomen uppkommit i arbetet. Vad som avses med insatsområde har behandlats i kommentaren till 1 §.

Av *andra stycket* följer att skador som inträffar även under fritid kan medföra ersättning enligt bestämmelserna om arbetsskadeförsäkring i socialförsäkringsbalken. Skyddet omfattar dock endast skador som den enskilde drabbas av under ledighet som tillbringas i annat område än insatsområdet om det finns särskilda skäl. Särskilda skäl kan föreligga när den enskilde under sin ledighet vistas i ett område där hotbilden är densamma som i insatsområdet. Exempel på en annan så kallad fritidskada som omfattas av undantaget är när den anställde under ledig tid, vid vistelse i ett angränsande geografiskt område till insatsområdet, utsätts för misshandel eller annat våld med anledning av sin tjänstgöring i den internationella militära insatsen.

Tredje stycket innebär att vid prövning av om en skada är en arbetsskada ska socialförsäkringsbalkens regler om skadebegreppet för det statliga personskadeskyddet tillämpas i stället för reglerna om arbetsskadebegreppen inom arbetsskadeförsäkringen, om en sådan tillämpning blir förmånligare för den enskilde.

En arbetsskada kan uppstå till följd av såväl olyckshändelse som sjukdom eller händelse i verksamheten. Det kan vara fråga om såväl fysiska som psykiska skador.

14 §

Paragrafen motsvarar 5 § 3 st LUF.

15 §

Av paragrafen, som är ny, följer att Försäkringskassan i sin prövning av om den som tjänstgjort i en internationell militär insats ådragit sig en arbetsskada inte ska tillämpa 42 kap. 12 § socialförsäkringsbalken. Därmed är det inte en förutsättning för arbetsskadeprövningen att den som ansöker har gjort en inkomstförlust. Prövningen ska ske på begäran av den enskilde.

Stöd till anhöriga

16 §

Av bestämmelsen, som är ny, följer att Försvarsmakten ska svara för stöd i form av information till anhöriga till anställda som tjänstgör i en internationell militär insats. Med anhörig avses i detta sammanhang en person som har en mycket nära social relation till den anställde som tjänstgör i en internationell militär insats, på motsvarande sätt som gäller enligt LUF. Av bestämmelsen följer att Försvarsmakten har att beakta även anhörigas behov av stöd i sin verksamhet. En viktig aspekt i detta arbete är att anhöriga ges information i olika frågor som har anknytning till insatsen och den närståendes tjänstgöring i denna, t.ex. vid allvarigare händelser i insatsområdet.

Försvarsmakten ska ha en sammanhållen planering för sitt arbete med anhöriga.

17 §

Paragrafen motsvarar 11 § LUF, dock med den ändringen att Försvarsmakten får lämna skäligt bidrag till kostnader för psykosocialt stöd till anhöriga även i andra situationer än de där den som tjänstgör i en internationell militär insats skadas så att sjukhusvård krävs eller förolyckas, om särskilda skäl finns.

Med anhörig avses i detta sammanhang en person som har en mycket nära social relation till den skadade eller avlidne, eller när särskilda skäl anses föreligga, till den som tjänstgör i en internationell militär insats. Begreppet anhörig har samma innebörd som vid tillämpningen av 11 § LUF.

Beslut om stöd enligt denna paragraf ska alltid föregås av en skälighetsprövning i det enskilda fallet. Alla omständigheter av betydelse bör vägas in, t.ex. den anhöriges relation till den skadade, behovet av stöd, skadans art och möjligheten att erhålla professionell hjälp från annat håll.

I *första stycket* regleras att anhöriga till de anställda som allvarligt skadats eller förolyckats har rätt till ersättning för vissa kostnader som uppkommer till följd av att den anhörige ska möta eller besöka den som skadats så svårt att sjukhusvård krävs eller ta emot den som förolyckats. Ersättning kan betalas ut för resekostnader samt kostnader för uppehälle och tidsspillan. Ersättningen ska bestämmas efter samma grunder som gäller i fråga om ersättning av allmänna medel till vittnen. Ingen begränsning har angetts för antalet resor som dock ska vara skäligt. Enligt förarbetena till LUF kan ett riktmärke vara en resa per månad.

I *andra stycket* regleras att Försvarsmakten efter ansökan ska ge skäligt ekonomiskt bidrag till krisstöd eller annat psykosocialt stöd till den anhörige i fall där den försvarsmaktsanställda skadats så svårt att sjukhusvård krävs eller förolyckats. Försvarsmakten får även i övrigt ge sådant bistånd om det finns särskilda skäl. Så kan t.ex. vara fallet när den anställda befinner sig i insatsområdet och den anhörige har akut behov av sådant stöd med anledning av den anställdes tjänstgöring och detta inte går att få på annat håll. Försvarsmakten bör även i dessa fall kunna ersätta den anhörige för kostnader som uppstått när denne erhållit psykosocialt stöd av annan vårdgivare. Det bidrag som Försvarsmakten betalar ut ska vara skäligt. I skälighetsbedömningen ska beaktas att det i första hand är andra myndigheter eller vårdgivare, t.ex. den allmänna hälso- och sjukvården, som ska svara för kostnaderna. Ekonomiskt stöd i sådana här fall, särskilt när rekvisitet särskilda skäl används, bör endast ges i undantagsfall.

I vissa fall kan det finnas ett behov av att någon anhörig till den skadade medverkar vid rehabiliteringen. Av *tredje stycket* följer att Försvarsmakten i dessa fall ska ge skälig ersättning för de kostnader som medverkan i rehabiliteringen medför för den anhörige. I vilka fall en anhörig bör medverka i rehabiliteringen bör bestämmas utifrån den skadades behov och det bör stå klart att en sådan medverkan främjar rehabiliteringen. Sådana kostnader kan vara ökade boendekostnader, kostnader för resor och kostnader för barn tillsyn. Ersättning för förlorad arbetsinkomst eller ersättning för utfört arbete räknas inte hit. Ersättningen ska endast betalas ut så länge det står klart att den anhöriges medverkan är av särskild betydelse för den skadades rehabilitering.

18 §

Paragrafens *första* och *andra stycke* motsvarar i allt väsentligt 12 § LUF. Uppräkningen är uttömmande.

I *tredje stycket*, som är nytt, finns en upplysning om att beslut som Försäkringskassan fattar efter tillämpning av 13, 14 eller 15 § får ändras, omprövas eller överklagas i den ordning som föreskrivs i 113 kap. socialförsäkringsbalken. Stycket har tillkommit på *Lagrådets* inrådan.

Övergångsbestämmelser

De nya bestämmelserna ska tillämpas även på tidigare anställda i utlandsstyrkan som skadats efter utgången av år 1992. Ersättning för kostnader enligt 17 § andra stycket som uppkommit av annan anledning än den närståendes dödsfall eller skada som medfört sjukhusvård lämnas dock endast om kostnaderna uppkommit efter lagens ikraftträdande. Vidare ska tillämpliga bestämmelser i LUF även fortsättningsvis tillämpas i fråga om Polisens utlandsstyrka.

6.4 Förslag till lag om ändring i lagen (2003:169) om väpnad styrka för tjänstgöring utomlands

Ändringen är en följd av att begreppet utlandsstyrkan tas bort (se bl.a. avsnitt 5.4). Ändringen innebär att begränsningen till högst tretusen personer ur Försvarsmaktens utlandsstyrka samtidigt i väpnad tjänst ersätts med uttryckssättet att högst tretusen personer anställda i Försvarsmakten samtidigt får tjänstgöra i väpnad tjänst utomlands i internationella militära insatser. Någon förändring i sak är inte avsedd.

6.5 Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Ändringarna innebär att skrivningarna om någon som är anställd i Försvarsmaktens utlandsstyrka byts ut mot någon som är anställd i Försvarsmakten och tjänstgör i en internationell militär insats. Avsikten är att bestämmelserna ska träffa samtliga anställda i Försvarsmakten som tjänstgör utom riket i en internationell militär insats.

6.6 Förslag till lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160)

Ändringen innebär att hänvisningen till LUF ersätts med en hänvisning till motsvarande bestämmelse i lagen om Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser.

3 kap. 5 §

En ny sjunde punkt införs i *tredje stycket*. Härigenom ges rekryter som genomgår militär utbildning inom Försvarsmakten ett skydd mot en sänkning av sin sjukpenninggrundande inkomst.

Ett tillägg görs även i paragrafens *sjunde stycke*. Sjunde stycket reglerar den så kallade värnplikts-SGI:n, detta genom en hänvisning till paragrafens fjärde stycke. Värnplikts-SGI:n innebär att totalförsvarspliktiga som genomgår grundutbildning längre än 60 dagar, vid sjukdom under tjänstgöringstiden kan få sjukpenning beräknad på inkomster som han eller hon har haft vid sidan av tjänstgöringen. Sjukpenning under tjänstgöringstiden utgår då endast enligt denna särskilt fastställda SGI och endast dagar när den totalförsvarspliktige skulle ha förvärvat arbetat. Genom det föreslagna tillägget görs dessa bestämmelser tillämpliga även på rekryter som frivilligt genomgår militär utbildning inom Försvarsmakten. Liksom för totalförsvarspliktiga utges sjukpenning endast för dagar då den enskilde skulle ha förvärvat arbetat.

Rekryt är den som genomgår sådan militär utbildning inom Försvarsmakten på frivillig grund som ska träda i stället för grundutbildning enligt lagen om totalförsvarsplikt. Den som genomgår grundläggande officersutbildning inom Försvarsmakten omfattas inte.

Grundutbildning som är längre än 60 dagar syftar både på grundutbildning enligt lagen om totalförsvarsplikt och på den militära utbildning inom Försvarsmakten, på frivillig grund, som ska träda i stället för grundutbildningen enligt lagen om totalförsvarsplikt.

3 kap. 5 d §

Bestämmelsen hänvisar till bl.a. 5 § tredje stycket 1–6. Ändringen innebär att den nya punkten 7 i 5 § läggs till så att bestämmelsen omfattar även rekryterna.

6.8 Förslag till lag om ändring i lagen (1977:263) om statligt personskadeskydd

1 §

Paragrafen ändras genom att den som frivilligt genomgår militär utbildning inom Försvarsmakten en s.k. rekryt, nämns som en kategori i första punkten. Genom detta görs lagen tillämplig på dessa rekryter.

Rekryt är den som genomgår sådan militär utbildning inom Försvarsmakten på frivillig grund som ska träda i stället för grundutbildning enligt lagen om totalförsvarsplikt. Den som genomgår grundläggande officersutbildning inom Försvarsmakten omfattas inte.

De särregler som enligt 12, 13 och 13 a §§ lagen om statligt personskadeskydd gäller för totalförsvarspliktiga, kommer även att gälla för rekryter. Rekryterna omfattas av bestämmelsen endast under den tid som de genomgår utbildning. Skyddstiden kommer, enligt 4 §, att löpa från det att rekryten inleder första resan till utbildningen till dess att sista resan från utbildningen avslutas.

Som en följd av att lagen (1994:1810) om möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning upphör utgår hänvisningen till den lagen.

12 §

Ändringar görs i paragrafens första och andra stycke.

Ändringen i *första stycket* innebär att s.k. rekryter (se 1 §) kommer att omfattas av de bestämmelser om garantibelopp som enligt paragrafen gäller vid beräkning av sjukpenningunderlag för totalförsvarspliktiga som har skadas under utbildningen. Ändringen i *andra stycket* medför på motsvarande sätt att rekryter omfattas av de garantibelopp som enligt paragrafen gäller vid beräkning av livränteunderlag för totalförsvarspliktiga som har skadats under utbildningen.

Militär utbildning inom Försvarsmakten avser såväl grund- eller repetitionsutbildning enligt lagen om totalförsvarsplikt som sådan militär utbildning inom Försvarsmakten, på frivillig grund, som är tänkt att träda i stället för utbildningen enligt lagen om totalförsvarsplikt.

13 §

Ändringen innebär att s.k. rekryter (se 1 §) har rätt till särskild sjukpenning i samma utsträckning som totalförsvarspliktiga som fullgör längre grundutbildning än 60 dagar.

Militär utbildning inom Försvarsmakten avser både grund- eller repetitionsutbildning enligt lagen om totalförsvarsplikt och sådan militär utbildning inom Försvarsmakten, på frivillig grund, som är tänkt att träda i stället för utbildningen enligt lagen om totalförsvarsplikt.

13 a §

Ändringen innebär att en s.k. rekryt (se 1 §) omfattas av bestämmelsen. Militär utbildning inom Försvarsmakten avser både grund- eller repetitionsutbildning enligt lagen om totalförsvarsplikt och sådan militär utbildning inom Försvarsmakten, på frivillig grund, som är tänkt att träda i stället för utbildningen enligt lagen om totalförsvarsplikt.

6.9 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Ändringarna motsvarar de ändringar som redogjorts för ovan i lagen om allmän försäkring samt lagen om statligt personskadeskydd, se 6.7 och 6.8.

Militär utbildning inom Försvarsmakten avser, i förekommande fall, både grund- eller repetitionsutbildning enligt lagen om totalförsvarsplikt och sådan militär utbildning inom Försvarsmakten, på frivillig grund, som är tänkt att träda i stället för utbildningen enligt lagen om totalförsvarsplikt.

Rekryt är den som genomgår sådan militär utbildning inom Försvarsmakten på frivillig grund som ska träda i stället för grundutbildning enligt lagen om totalförsvarsplikt. Den som genomgår grundläggande officersutbildning inom Försvarsmakten omfattas inte.

6.10 Förslag till lag om ändring i lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken

Prop. 2009/10:160

Övergångsbestämmelsen ska ge skydd till den som inställt sig till antagningsprövning enligt lagen om möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning.

6.11 Förslag till lag om ändring i lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada

1 §

Ändringen innebär att den som frivilligt genomgår militär utbildning inom Försvarsmakten, en s.k. rekryt, läggs till som personalkategori i paragrafens andra stycke. Detta innebär att en rekryt kan ha rätt till ersättning för skada som han eller hon ådrar sig under ledighet eller annan fritid och vid vistelse utanför förläggningsplats eller annan plats där verksamheten bedrivs.

Rekryt är den som genomgår sådan militär utbildning inom Försvarsmakten på frivillig grund som ska träda i stället för grundutbildning enligt lagen om totalförsvarspunkt. Den som genomgår grundläggande officersutbildning inom Försvarsmakten omfattas inte.

6.12 Förslag till lag om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring

17 §

En ny fjärde punkt införs i paragrafen. Tid som rekryt under militär utbildning inom Försvarsmakten ska inte räknas med när ramtid enligt lagen om arbetslöshetsförsäkring bestäms.

Rekryt är den som genomgår sådan militär utbildning inom Försvarsmakten på frivillig grund som ska träda i stället för grundutbildning enligt lagen om totalförsvarspunkt. Den som genomgår grundläggande officersutbildning inom Försvarsmakten omfattas inte.

6.13 Förslag till lag om ändring i diskrimineringslagen (2008:567)

2 kap. 15 §

Genom ändringen i *första stycket* ges den som söker till eller genomgår annan motsvarande militär utbildning inom Försvarsmakten skydd mot diskriminering. Med uttrycket ”annan motsvarande militär utbildning inom Försvarsmakten” i första stycket 2 avses sådan militär utbildning, på frivillig grund, som är tänkt att träda i stället för utbildningen enligt lagen om totalförsvarspunkt. Ändringen omfattar således inte annan utbildningsverksamhet som bedrivs av Försvarsmakten eller som Försvarsmakten beställer av Försvarshögskolan. Här är i stället det diskrimineringsförbud som gäller för utbildningsanordnare tillämpligt (se prop. 2007/08:95 s. 277).

Eftersom mönstrings- och tjänstgöringsskyldighet ska omfatta både kvinnor och män och lagen om möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning upphör att gälla är tredje styckets första och andra punkter ändrade.

2 kap. 16 §

Ändringen innebär att ansvariga myndigheter och organisationer är skyldiga att utreda och vidta åtgärder även beträffande den som sökt till eller genomgår militär utbildning inom Försvarsmakten och som anser sig ha blivit utsatt för trakasserier eller sexuella trakasserier i samband med sådan verksamhet som avses i 15 § i denna lag.

Bestämmelsen har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag

6.14 Förslag till lag om upphävande av lagen (1994:1810) om möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning

Upphävandet är en följd av att skyldigheten att fullgöra värnplikt enligt lagen om totalförsvarsplikt omfattar både kvinnor och män.

6.15 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.

1 §

Ändringen i *punkten 2* innebär att även dem som genomgår militär utbildning på frivillig grund inom Försvarsmakten omfattas av lagen. Det saknar betydelse i vilket syfte de genomgår utbildningen.

6.16 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.

1 §

Ändringen är en följd av att lagen (1999:568) om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten upphävs och ersätts med lagen om Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser. Ändringen, som kommenteras närmare i avsnitt 5.18, innebär att skrivningarna om dem som tjänstgör utomlands i Försvarsmaktens utlandsstyrka byts ut mot dem som är anställda i Försvarsmakten och tjänstgör utomlands i en internationell militär insats. Avsikten är att bestämmelsen ska träffa samtliga anställda i Försvarsmakten som tjänstgör utomlands i en internationell militär insats.

6.17 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:2076) om skydd för anställning vid viss tjänstgöring inom totalförsvaret m.m.

Rekryter som genomgår militär utbildning inom Försvarsmakten läggs till som en av de personalkategorier som omfattas av lagen. Detta innebär att bestämmelserna i 9 kap. lagen om totalförsvarsplikt är tillämpliga även på rekryter.

Rekryt är den som genomgår sådan militär utbildning inom Försvarsmakten på frivillig grund som ska träda i stället för grundutbildning enligt lagen om totalförsvarsplikt. Den som genomgår grundläggande officersutbildning inom Försvarsmakten omfattas inte.

6.18 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:2076) om skydd för anställning vid viss tjänstgöring inom totalförsvaret m.m.

Ändringen är en följd av att lagen (1999:568) om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten upphävs och ersätts med lagen om Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser. Ändringen, som kommenteras närmare i avsnitt 5.18, innebär att skrivningarna om tjänstgöring i Försvarsmaktens utlandsstyrka byts ut mot tjänstgöring i Försvarsmakten i en internationell militär insats. Avsikten är att bestämmelsen ska träffa samtliga anställda i Försvarsmakten som tjänstgör i en internationell militär insats.

6.19 Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

8 kap. 20 §

Tillägget innebär att bestämmelsen även ska gälla rekryter som genomgår militär utbildning inom Försvarsmakten.

Rekryt är den som genomgår sådan militär utbildning inom Försvarsmakten på frivillig grund som ska träda i stället för grundutbildning enligt lagen om totalförsvarsplikt. Den som genomgår grundläggande officersutbildning inom Försvarsmakten omfattas inte.

11 kap. 25 §

Tillägget i *första stycket* innebär att skattefriheten för ersättningar och förmåner till totalförsvarspliktiga också ska gälla rekryter som genomgår militär utbildning inom Försvarsmakten.

Rekryt är den som genomgår sådan militär utbildning inom Försvarsmakten på frivillig grund som ska träda i stället för grundutbildning enligt lagen om totalförsvarsplikt. Den som genomgår grundläggande officersutbildning inom Försvarsmakten omfattas inte.

Ändringen i *andra stycket* innebär att de skatteregler för familjebidrag som gäller för totalförsvarspliktiga också ska gälla för rekryter.

29 kap. 16 §

Tillägget innebär endast att hänvisningen även gäller rekryt som genomgår militär utbildning inom Försvarsmakten.

Rekryt är den som genomgår sådan militär utbildning inom Försvarsmakten på frivillig grund som ska träda i stället för grundutbildning enligt lagen om totalförsvarsplikt. Den som genomgår grundläggande officersutbildning inom Försvarsmakten omfattas inte.

**6.20 Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen
(1999:1229)****8 kap. 20 §**

Ändringen är en följd av att lagen (1999:568) om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten upphävs och ersätts med lagen om Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser. Innebörden av ändringen, som kommenteras närmare i avsnitt 5.18, är att ersättningar som betalas ut vid dödsfall eller invaliditet genom statens riskgarantier i fråga om anställda i Försvarsmakten som tjänstgör i en internationell militär insats ska vara skattefria.

Sammanfattning av betänkandet Totalförsvarsplikten i framtiden (SOU 2008:98)

Prop. 2009/10:160
Bilaga 1

Delbetänkandet behandlar de principfrågor som kommittén enligt direktiven ska ta ställning till. Betänkandet innefattar en analys av dagens system med totalförsvarsplikt, förslag angående tjänstgöringspliktens framtida utformning och tillämpning samt förslag till utformning av system för rekrytering och utbildning av soldater på frivillig väg. Kommittén avser i sitt huvudbetänkande att återkomma till frågan om någon form av mönstringsplikt bör tillämpas även när rekrytering och utbildning av soldater sker på frivillig väg. I huvudbetänkandet kommer kommittén även att återkomma med fördjupade analyser och mer preciserade förslag i flera av de frågor som berörs i delbetänkandet.

Bakgrund

Totalförsvarsplikten omfattar värnplikt, civilplikt och allmän tjänsteplikt. Värnplikt och civilplikt innefattar grundutbildning, repetitionsutbildning, beredskapstjänstgöring och krigstjänstgöring. Tidigare reglerades värnplikt, civilplikt och allmän tjänsteplikt genom skilda lagar. Sedan 1995 omfattas emellertid alla tre formerna av plikt av lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt.

Genom lagen om totalförsvarsplikt åläggs den enskilde att medverka vid föreskriven utredning om sina personliga förhållanden, att tjänstgöra inom totalförsvaret i den omfattning som hans eller hennes kroppskrafter och hälsotillstånd tillåter samt att iaktta de föreskrifter i övrigt som meddelas i lagen om totalförsvarsplikt. För att medverka till föreskriven utredning om sina personliga förhållanden är svenska män skyldiga att genomgå mönstring. Ingen är skyldig att fullgöra värnplikt eller civilplikt utan att först ha skrivits in för det.

Den allmänna värnplikten infördes 1901. Sedan dess har systemet genomgått ett stort antal genomgripande förändringar. Värnpliktens syfte har emellertid hela tiden varit det samma; att säkerställa Forsvarsmaktens tillgång på personal. Med värnplikten som grund har personer kunnat tas ut till grund- och repetitionsutbildning för att sedan krigsplaceras och vid behov kunna kallas in till beredskaps- eller krigstjänstgöring. Enligt den i dag gällande lagen om totalförsvarsplikt är alla svenska män värnpliktiga från det år de fyller 19 år till det år de fyller 47 år. För att skrivas in till värnplikt måste en person först ha mönstrat eller genomgått frivillig antagningsprövning.

Under 1930-talet tillkom civilplikt som ett komplement till värnplikten. Civilpliktens syfte har varit att säkerställa tillgången på personal inom det civila försvaret. Till sin utformning motsvarar civilplikt värnplikt genom att den möjliggör att totalförsvarspliktiga grundutbildas och krigsplaceras i fredstid för att därefter vid behov kunna kallas in till krigs- eller beredskapstjänstgöring. Enligt lagen om totalförsvarsplikt görs skillnad på civilplikt med grundutbildning som är längre respektive kortare än 60 dagar. För att skrivas in till civilplikt med längre grundutbildning än 60 dagar krävs att personen har genomgått mönstring eller särskild antagningsprövning. Inskrivning till civilplikt med kortare

grundutbildning än 60 dagar kan göras även efter annan form av utredning.

Den allmänna tjänsteplikten skiljer sig från värnplikt och civilplikt genom att den bara är tillämplig vid höjd beredskap. Någon grundutbildning sker inte heller inom ramen för allmän tjänsteplikt.

Den omfattande grundutbildningen av värnpliktig och civilpliktig personal har förutsatt ett väl utbyggt mönstrings- och registerförfarande. Dessa verksamheter säkerställs i dag av Totalförsvarets pliktverk (hädanefter Pliktverket). Alla svenska män är skyldiga att vid Pliktverket genomgå mönstring för att deras förutsättningar att fullgöra värnplikt eller civilplikt ska kunna bedömas. Mönstringen föregås sedan 2007 av en webbaserad lämplighetsundersökning som skickas ut till samtliga svenska ungdomar det år de fyller 17. För kvinnor finns det ingen skyldighet att svara på frågorna i lämplighetsundersökningen. Baserat på svaren i lämplighetsundersökningen kallar därefter Pliktverket de mest lämpade männen till mönstring. Antalet personer som under ett år skrivs in till värnplikt eller civilplikt bestäms mot bakgrund av de personalbehov som de bemanningsansvariga myndigheterna har anmält till Pliktverket. Enligt lagen om totalförsvarsplikt ska det antal personer skrivs in till värnplikt och civilplikt som i krig behövs i Försvarsmakten och i det civila försvaret samt för Försvarsmaktens fredstida beredskap. I dag förekommer ingen inskrivning till civilplikt med längre grundutbildning än 60 dagar.

Kvinnor kan ansöka om att få genomgå särskild antagningsprövning vilken till förfarandet motsvarar mönstring. Efter att ha genomgått särskild antagningsprövning kan kvinnor, om de samtycker till det, skrivs in till värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning än 60 dagar.

Sedan lagen om totalförsvarsplikt tillkom 1995 har tillämpningen av den samma genomgått flera förändringar. Antalet personer som skrivs in till värnplikt eller civilplikt med lång grundutbildning har sjunkit från 32 547 under 1996 till 4 834 under 2007. TPF1FPT Utbildning av civilpliktiga med lång grundutbildning har under 2008 upphört helt. Vidare har andelen män som kallas till mönstring genomgått en kraftig minskning under 2007-2008. Anledningen är den webbaserade lämplighetsundersökningen som i dag föregår kallelse till mönstring. Denna har gjort att endast 16 803 män behövde kallas till mönstring 2007 jämfört med 41 720 under föregående år. Även antalet personer som lagförs för brott mot totalförsvarsplikten har minskat, från 156 personer under 2004 till 88 under 2008.

Försvarets behov av personal

Målen för den svenska försvarspolitikerna är enligt 2004 års försvarsbeslut att bidra till att hantera och förebygga kriser i vår omvärld, att hävda vår territoriella integritet, att försvara Sverige mot väpnat angrepp och att värna civilbefolkningen samt att säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna vid ett väpnat angrepp eller krig i vår omvärld.

Försvarsmakten utgör ett centralt instrument i den svenska försvars- och säkerhetspolitiken. Genom sin förmåga till väpnad strid skiljer sig Försvarsmakten från andra myndigheter. Sedan kalla krigets slut har

Försvarsmakten genomgått omfattande förändringar. Detta arbete pågår fortfarande. Det gamla invasionsförsvaret har ersatts av ett insatsförsvär. Internationella insatser har blivit en huvuduppgift för Försvarsmakten.

För att kunna genomföra sin verksamhet är Försvarsmakten beroende av kompetent personal. Detta gäller för samtliga delar av Försvarsmakten.

Insatsorganisationen svarar för Försvarsmaktens operativa verksamhet och består av insatsförband samt övriga förband. Insatsförband och övriga förband benämns krigsförband och bemannas av krigsplacerade värnpliktiga samt av yrkes- och reservofficerare. För internationella insatser har Försvarsmakten en utlandsstyrka bestående av för verksamheten särskilt uppsatta förband. Inom Försvarsmakten finns också beredskapsförband som kan vara anmälda till internationella styrkeregister. Utlandsstyrkan och beredskapsförbanden innehåller inga värnpliktiga som har krigsplacerats i förbanden, utan bemannas av soldater som har rekryterats på frivillig väg. Till dessa förband rekryteras även civila med specialistkunskaper.

I Försvarsmakten ingår även de nationella skyddsstyrkorna som bland annat svarar för ytövervakning och skydd av infrastruktur. De utgörs i huvudsak av hemvärnsförband. Hemvärdet, som är en del av Försvarsmakten, bemannas av frivilliga hemvärnsmän samt av avtalspersonal från de frivilliga försvarsorganisationerna. För tjänstgöring som hemvärnsmän krävs genomförd militär grundutbildning om minst 85 dagar. Den viktigaste rekryteringsbasen för hemvärdet utgörs därför av värnpliktiga som har fullgjort grundutbildning. I dag förekommer även viss direktutbildning av personal till hemvärdet.

Analys av dagens system

Totalförsvarspikten, såsom den tillämpas i dag, räcker väl till för att förse krigsförbanden med personal. Genom att antalet förband under senare år har minskat kraftigt kan personalen i krigsförbanden också omsättas relativt fort. Sett till Försvarsmaktens samtliga uppgifter och till dess sammanlagda behov av personal uppvisar emellertid dagens system ett antal brister. Förband som bemannas av krigsplacerade värnpliktiga kan inte användas fullt ut med mindre än att personalen kallas in till beredskaps- eller krigstjänstgöring. Förbandens omedelbara tillgänglighet är därför låg. Krigsplacerade värnpliktiga kan inte heller med totalförsvarspikten som grund användas i Försvarsmaktens internationella verksamhet. Detta har lett till att två parallella förbandsstrukturer har utvecklats inom Försvarsmakten. Värnpliktiga tas ut, utbildas och samövas för att krigsplaceras i krigsförband. Förbanden i utlandsstyrkan och Försvarsmaktens beredskapsförband består däremot av soldater som har rekryteras på frivillig väg. De värnpliktiga som efter genomförd grundutbildning gör internationell tjänst har därför först samövats i ett krigsförband och sedan i ett förband för internationella insatser.

Att ha två parallella förbandssystem försvårar Försvarsmaktens möjlighet till en effektiv personalplanering. Svårigheterna förstärks av att grundutbildningen av värnpliktiga görs nästan uteslutande mot krigsförbandens behov. Planeringen av utlandsstyrkans och beredskapsförband

dens verksamhet måste göras med detta som utgångspunkt. De två olika förbandsstrukturerna måste i realiteten också ofta dela på materiel och utbildningsresurser. Detta resulterar i stora belastningar för utbildningsorganisationen. Vid vissa förband måste resurser tas från värnpliktsutbildningen för att den internationella verksamhetens behov ska kunna tillgodoses. Detta leder inte bara till bristande övning för krigsförbanden utan även till negativa attityder bland de värnpliktiga som drabbas. Till ovan nämnda svårigheter kommer det allmänna problemet med att ha samma person placerad i två olika förband. Används det ena förbandet kan personen ifråga samtidigt inte verka i det andra.

Dagens system lider också av problem med allt för långa ledtider. Värnpliktiga skrivs i dag av Pliktverket in till relativt specificerade befattningar inom Försvarsmakten. Det går mellan 6–24 månader mellan inskrivning och påbörjad grundutbildning. Under denna tid kan Försvarsmaktens personalbehov ha förändrats. Den befattning som soldaten rycker in till måste då ändras vilket försvårar utbildningsplaneringen och leder till missnöje bland de värnpliktiga som drabbas.

Värnpliktiga som har fullgjort grundutbildning utgör den huvudsakliga rekryteringsbasen för Försvarsmaktens internationella verksamhet, för officersyrket och för hemvärnet. Antalet värnpliktiga måste därför vara stort nog för att kunna utgöra en tillräcklig rekryteringsbas till dessa verksamheter. De värnpliktiga som genomgår grundutbildning måste också i tillräcklig utsträckning välja att fortsätta inom Försvarsmakten.

Antalet värnpliktiga som tas ut till grundutbildning är i dag relativt litet. Hur många som tas ut är knutet till krigsförbandens behov och kan inte styras mot bakgrund av personalbehovet inom hela Försvarsmakten. Antalet värnpliktiga som fullgör grundutbildning kan därför fortsätta att sjunka även om ambitionen vad gäller exempelvis internationella insatser skulle öka.

Viljan bland dagens värnpliktiga att fortsätta inom Försvarsmakten är efter avslutad grundutbildning relativt låg. Till detta finns antagligen flera anledningar. Den enskildes inställning till tjänstgöring ges i dagens system inte fullt genomslag, trots att Pliktverket i dag, enligt kommitténs bedömning, låter den enskildes inställning få så stort genomslag som är möjligt inom ramen för dagens lagstiftning. Den relativt långa tiden mellan inskrivning och grundutbildningens början gör också att ett antal personer hinner ändra inställning till engagemang inom Försvarsmakten. Vidare påverkar utbildningens kvalité den enskildes syn på Försvarsmakten som arbetsgivare och även viljan till fortsatt engagemang. Ändrade befattningar, långa ledtider och brister i utbildningen till följd av en överbelastad utbildningsorganisation är här viktiga påverkansfaktorer. Vissa grupper av värnpliktiga, särskilt bevakningsvärnpliktiga, har också på grund av brister i grundutbildningen visat sig vara speciellt svåra att rekrytera till fortsatt engagemang inom Försvarsmakten.

Kommittén kan vidare konstatera att dagens system inte klarar av att rekrytera ett tillräckligt antal kvinnor till Försvarsmakten. Riksdagen och regeringen har vid flera tillfällen framhållit vikten av att andelen kvinnor inom Försvarsmakten ökar. Detta gäller värnpliktiga, officerare, andelen kvinnor i utlandsstyrkan och i hemvärnet. Av de cirka 5 250 personer som under 2007 skrevs in till värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning än 60 dagar var ungefär 400 kvinnor. Andelen yrkesofficerare

som är kvinnor är ungefär 4,5 procent. Av hemvärnets personal är 15 procent kvinnor. Andelen kvinnor i utlandsstyrkan och i beredskapsförbanden är alltså låg.

Det finns antagligen flera skäl till att Försvarsmakten inte lyckas rekrytera fler kvinnor. Det främsta skälet är dock enligt kommittén att dagens system gör skillnad mellan män och kvinnor. Så länge denna skillnad består är det svårt att fullt ut uppnå de målsättningar som finns om ett ökat antal kvinnor i Försvarsmakten. Eftersom värnpliktiga som har fullgjort grundutbildning utgör den främsta rekryteringsbasen till officersyrket, för hemvärdet och för personalen i utlandsstyrkan och beredskapsförbanden får den låga andelen kvinnor som fullgör värnplikt även effekter i dessa delar av organisationen. Dagens system lyckas inte heller ta till vara på intresset hos de kvinnor som vill fullgöra värnplikt. Av de drygt 1 500 kvinnor som 2007 ansökte om särskild antagningsprövning, var det bara 365 som slutligen ryckte in till grundutbildning.

En förändrad totalförsvarsplikt

Av de analyser som har gjorts, drar kommittén slutsatsen att totalförsvarsplikten såsom den är utformad och tillämpas i dag, riskerar att visa sig otillräcklig som rekryteringsbas till hemvärn, officersyrket och till Försvarsmaktens internationella verksamhet. Systemet dras även med inneboende effektivitetsbrister och förekomsten av två separata förbandssystem hämmar personalplaneringen. Kommittén anser också att det kan ifrågasättas om det är rimligt att under hot om straffansvar kalla in unga människor till tjänstgöring när det nationella försvarets behov av soldater är så pass begränsat.

Kommittén föreslår därför att Försvarsmaktens soldatförsörjning – så länge försvarsberedskapen tillåter det – görs oberoende av bestämmelserna om tjänstgöringsplikt i lagen om totalförsvarsplikt.

Tjänstgöringsplikten är ett viktigt instrument för att i tider av krig eller krigsfara kunna säkra Sveriges självständighet som stat. Kommittén föreslår därför inte att tjänstgöringsplikten på något sätt ska avskaffas, utan endast att den inte ska tillämpas när behov saknas.

Om försvarsberedskapen skulle kräva det måste bestämmelserna om tjänstgöringsplikt åter kunna börja tillämpas. Hur personalbehovet i en sådan situation kan se ut går inte att förutse. Att kön skulle vara en avgörande faktor är emellertid enligt kommittén en helt orealistisk tanke. Kommittén föreslår därför att tjänstgöringsplikten när den tillämpas bör utökas till att även gälla kvinnor. Syftet är att i en sådan situation ge de bemanningsansvariga myndigheterna största möjliga handlingsfrihet. En könsneutral tjänstgöringsplikt kräver att även mönstringsplikten, i samband med att bestämmelserna om tjänstgöringsplikt tillämpas, görs könsneutral.

Frågan om någon form av mönstringsplikt bör kvarstå även när bestämmelserna om tjänstgöringsplikt inte tillämpas, och rekrytering och utbildning av soldater sker på frivillig grund, avser kommittén att återkomma till i sitt huvudbetänkande.

För att bestämmelserna om tjänstgöringsplikt snabbt ska kunna börja tillämpas krävs ändamålsenliga registersystem. I huvudbetänkandet

kommer kommittén att överväga hur detta ska säkerställas. Kommittén kommer i denna fråga att samverka med Försvarsmakten, Pliktverket, Krisberedskapsmyndigheten och Statens räddningsverk samt övriga berörda myndigheter.

En frivillig militär grundutbildning

Kommitténs förslag innebär att bestämmelserna om tjänstgöringsplikt inte ska tillämpas så länge försvarsberedskapen inte kräver det. Rekrytering och utbildning av sådan personal som i dag tjänstgör enligt lagen om totalförsvarsplikt ska i stället ske på frivillig grund. Kommittén ska enligt direktiven överväga hur en sådan utbildning bör vara utformad, bland annat vad gäller ersättning och andra förmåner, disciplinansvar samt möjligheter att avbryta tjänstgöringen.

Kommittén föreslår att en ny försvarsmaktsgemensam och kvalitets-säkrad frivillig grundutbildning på cirka tre månader införs i Försvarsmaktens regi. Utbildningen bör motsvara de moment som i dag innefattas i Försvarsmaktsgemensamma krav på förmåga hos soldater och sjömän (FSS). I FSS anges krav på minsta gemensamma förmåga som soldater och sjömän ska uppnå efter genomförd grundutbildning. Detta inrymmer bland annat stridskunskaper, första hjälpen och annan sjukvårdsverksamhet samt kunskaper i folkrätt, svensk lag och i Försvarsmaktens bestämmelser. Utbildningen bör i princip vara öppen för alla svenska medborgare över 18 år och ska föregås av tester och kontroller avseende lämplighet.

Genom att utbildningen av soldater görs oberoende av bestämmelserna om tjänstgöringsplikt kan den enskildes vilja till tjänstgöring ges större genomslag. Det blir upp till Försvarsmakten och den enskilde att bestämma hur ett fortsatt engagemang efter genomförd grundutbildning bör se ut. Den frivilliga grundutbildningen bör möjliggöra för den enskilde att fortsätta utbilda sig till anställd eller kontrakterad soldat, engagera sig inom hemvärnet eller utbilda sig till yrkes- eller reservofficer.

Om den enskilde efter avslutad frivillig grundutbildning vill fortsätta som soldat eller sjöman skriver han eller hon avtal med Försvarsmakten och befattnings- och förbandsutbildningen sker sedan inom det förband som personen ska tjänstgöra vid. Detta ger Försvarsmakten stor handlingsfrihet i utformningen av anställningsvillkor och vidareutbildning.

En frivillig grundutbildning på cirka tre månader ger såväl den enskilde som Försvarsmakten tid att avgöra vilken tjänst personen passar för. En person behöver inte långt i förväg tas ut till en viss befattning. Typ av befattning och fortsatt utbildning kan i stället bestämmas utifrån Försvarsmaktens behov vid tillfället och utifrån den enskildes önskemål och kvalifikationer. En person kan naturligtvis redan före den frivilliga grundutbildningen ha önskemål om vilken tjänst hon eller han vill ha. Försvarsmaktens verksamhet, som ytterst syftar till att kunna utöva väpnad strid, kräver emellertid särskilda egenskaper hos den enskilde. Alla passar inte till samtliga tjänster och vissa personer passar överhuvudtaget inte in i Försvarsmaktens verksamhet. Slutgiltigt ställningstagande till om och på vilket sätt en person ska fortsätta inom Försvarsmakten bör därför göras först i slutet av den frivilliga grundutbildningen. Kommittén

anser därför också att den enskilde under den frivilliga grundutbildningen måste garanteras ett skydd för sin civila anställning.

Vilka förmåner och villkor i övrigt som bör gälla under en frivillig militär grundutbildningen avser kommittén att återkomma till i sitt huvudbetänkande. En viktig fråga är vilken arbetsrättslig status den enskilde ska ha under utbildningen. Andra viktiga aspekter att ta ställning till är vilka disciplinbestämmelser som bör gälla under utbildningen, hur medinflytandet ska säkerställas och vilka möjligheter som ska finnas att avbryta utbildningen.

Kommittén ska enligt direktiven lämna förslag till hur rekryteringsverksamheten bör vara utformad i framtiden. Till denna fråga avser kommittén att återkomma i sitt huvudbetänkande. Kommittén vill dock redan i delbetänkandet peka på ett antal viktiga faktorer vad gäller rekryteringsverksamheten.

I sitt arbete har kommittén kunnat konstatera att den samlade kunskapen inom Försvarsmakten och Pliktverket vad gäller personalfrågor är stor. Rekryteringsverksamheten är emellertid allt för splittrad för att fullt ut kunna stödja ett sådant system som kommittén föreslår. Kunskaperna inom rekryteringsområdet bör därför i framtiden koncentreras på ett tydligare sätt.

Försvarsmaktens möjlighet att rekrytera personal till sin verksamhet är avhängig ett antal faktorer. Undersökningar visar på att svenska folkets bild av Försvarsmaktens verksamhet överlag är positiv. Intresset för att tjänstgöra inom Försvarsmakten är bland unga människor också relativt stort. Försvarsmaktens förmåga att fånga upp detta intresse är avgörande för möjligheterna att rekrytera personal. För att långsiktigt klara detta måste Försvarsmakten uppfattas som en seriös arbetsgivare som erbjuder stora möjligheter att utvecklas inom verksamheten. Engagemang inom Försvarsmakten måste vara öppen för alla samhällsgrupper. Det är viktigt att civil kompetens tas till vara och att Försvarsmakten uppfattas som en intressant arbetsgivare av folk ur olika åldersgrupper. Kvinnor måste ses som en lika naturlig rekryteringsgrupp som män.

Ett system som tar sin grund i frivillighet gör det möjligt för Försvarsmakten att rikta rekryteringsverksamhet mot större grupper än i dag samtidigt som mer riktade åtgärder kan göras mot bristkategorier. De frivilliga försvarsorganisationerna kommer även i framtiden att utgöra naturlig del i rekryteringsverksamheten.

Utbildningens och tjänstgöringens kvalitet är exempel på väsentliga faktorer för att Försvarsmakten ska lyckas i sitt rekryteringsarbete. De som har genomgått en bra utbildning och som har erfarenheter av Försvarsmakten som en bra arbetsgivare förmedlar sina intryck till andra. Det omvända stämmer också. Stora marknadsföringsinsatser kan omintetgöras om de grundläggande utbildningsdelarna inte motsvarar förväntningarna hos den enskilde eller inte håller hög kvalitet. I dag upplevs grundutbildningen av många värnpliktiga som bristfällig. Kommitténs förslag gör det möjligt att råda bot på flera av de problem som är orsaker till denna uppfattning. Behovet av att samöva personal i två olika förbandsstrukturer skulle försvinna, ledtiderna skulle kortas och utbildningsverksamheten skulle kunna optimeras för att säkerställa att all personal på samtliga nivåer fick ändamålsenlig utbildning.

Riksdagens ombudsmän (JO), Justitiekanslern (JK), Rikspolisstyrelsen, Försvarmakten, Försvarets materielverk, Försvarets radioanstalt, Krisberedskapsmyndigheten, Statens räddningsverk, Styrelsen för psykologiskt försvar, Kustbevakningen, Totalförsvarets pliktverk, Totalförsvarets forskningsinstitut, MSB-kommittén, Försäkringskassan, Socialstyrelsen, Arbetsgivarverket, Statskontoret, Statens överklagandenämnd, Försvars-högskolan, Luftfartsstyrelsen, Ungdomsstyrelsen, Jämställdhetsombuds-
mannen, Arbetsförmedlingen, Affärsverket svenska kraftnät, Statens energimyndighet, Sveriges Kommuner och Landsting, Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Landsorganisationen i Sverige (LO), Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO), Officersförbundet, Sveriges Reservofficersförbund, Svenskt näringsliv, Svensk Energi, Sveriges civilförsvarsförbund, Svenska röda korset, Centrum för vapenfrihet, Värnpliktsrådet, Svenska freds- och skiljedomsföreningen, Försvarsut-
bildarna, Landsrådet för Sveriges Ungdomsorganisationer (LSU) och Svenska kyrkans kyrkostyrelse.

Kommitténs uppdrag

Kommittén har haft till uppdrag att överväga vilka författningsändringar och övriga åtgärder som är nödvändiga för att möjliggöra frivillig rekrytering och utbildning av sådan personal som i dag tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt. Kommittén ska även ta ställning till under vilka förhållanden frivillig rekrytering och utbildning bör tillämpas. I direktiven framhålls att det är det militära och civila försvarets uppgifter under höjd beredskap som ytterst ska vara avgörande för personalförsörjningens och lagstiftningens utformning. En allmän totalförsvarsplikt i någon form bör därför finnas kvar även i framtiden. Kommittén ska ta ställning till under vilka omständigheter pliktsystemet ska tas i anspråk.

Kommittén ska vidare överväga om skyldigheten att fullgöra värnplikt och civilplikt med lång grundutbildning även bör omfatta kvinnor. I uppdraget har även ingått att ta ställning till hur ett nytt soldatförsörjningssystem bör införas i enlighet med målsättningen att reformeringen av soldatförsörjningen tar sin början den 1 juli 2010. Särskilda förslag ska lämnas för vad som bör gälla för enskilda som direkt berörs av reformen under tiden inför och vid införandet. Konsekvenserna för Försvarsmaktens förmåga inför, under och närmast efter införandet ska belysas.

Regeringen fattade beslut om de första direktiven till kommittén den 6 december 2007. Därefter har regeringen beslutat om tilläggsdirektiv den 29 januari och den 23 april 2009. Kommittén har tagit namnet Utredningen om totalförsvarsplikten.

Kommittén har bestått av en ordförande och ledamöter från samtliga riksdagspartier, sakkunniga och experter. Kommittén har i sitt arbete biträttats av ett sekretariat. I arbetsgrupper bestående av representanter för myndigheter och intresseorganisationer har sekretariatet berett specifika sakfrågor. I flera frågor har samverkan även skett med berörda enheter vid Försvarsmakten samt från andra myndigheter. Studiebesök har genomförts i Danmark och Nederländerna i syfte att studera de militära personalförsörjningssystemen i respektive stater. Ett flertal studiebesök har genomförts vid Försvarsmaktens utbildningsplattformar. Under arbetets gång har två externa konsulter bistått med stöd i kommitténs arbete.

Bakgrund

Totalförsvarsplikten omfattar värnplikt, civilplikt och allmän tjänsteplikt. Värnplikt och civilplikt innefattar grundutbildning, repetitionsutbildning, beredskapstjänstgöring och krigstjänstgöring. Tidigare reglerades värnplikt, civilplikt och allmän tjänsteplikt genom skilda lagar. Sedan 1995 omfattas emellertid alla tre formerna av plikt av lagen om totalförsvarsplikt.

Genom lagen om totalförsvarsplikt åläggs den enskilde att medverka vid föreskriven utredning om sina personliga förhållanden, att tjänstgöra inom totalförsvaret i den omfattning som hans eller hennes kroppskrafter och hälsotillstånd tillåter samt att iaktta de föreskrifter i övrigt som meddelas i lagen om totalförsvarsplikt. För att medverka vid föreskriven utredning om sina personliga förhållanden är svenska män skyldiga att genomgå mönstring. Ingen är skyldig att fullgöra värnplikt eller civilplikt utan att först ha skrivits in för det.

Den allmänna värnplikten infördes 1901. Sedan dess har systemet genomgått ett stort antal genomgripande förändringar. Värnpliktens syfte har emellertid hela tiden varit det samma: att säkerställa Försvarsmaktens tillgång på personal. Med värnplikten som grund har personer kunnat tas ut till grund- och repetitionsutbildning för att sedan krigsplaceras och vid behov kunna kallas in till beredskaps- eller krigstjänstgöring. Enligt den i dag gällande lagen om totalförsvarsplikt är alla svenska män värnpliktiga från det år de fyller 19 år till det år de fyller 47 år. Kvinnor kan ansöka om att få fullgöra värnplikt. För att skrivas in för värnplikt måste en man först ha mönstrat och en kvinna först ha genomgått frivillig antagningsprövning.

Under 1930-talet tillkom civilplikt som ett komplement till värnplikten. Civilpliktens syfte har varit att säkerställa tillgången på personal inom det civila försvaret. Till sin utformning motsvarar civilplikt värnplikt genom att den möjliggör att totalförsvarspliktiga grundutbildas och krigsplaceras i fredstid för att därefter vid behov kunna kallas in till krigs- eller beredskapstjänstgöring. Civilplikt behöver dock inte inledas med grundutbildning. Vad gäller civilplikt med grundutbildning görs enligt lagen om totalförsvarsplikt skillnad på civilplikt med grundutbildning som är längre respektive kortare än 60 dagar. För att skrivas in till civilplikt med längre grundutbildning än 60 dagar krävs att personen har genomgått mönstring eller särskild antagningsprövning. Inskrivning till civilplikt med kortare grundutbildning än 60 dagar kan göras även efter annan form av utredning. Det samma gäller för inskrivning till civilplikt utan grundutbildning.

Den allmänna tjänsteplikten skiljer sig från värnplikt och civilplikt genom att den bara är tillämplig vid höjd beredskap. Någon grundutbildning sker inte heller inom ramen för allmän tjänsteplikt.

Den omfattande grundutbildningen av värnpliktig och civilpliktig personal har förutsatt ett väl utbyggt mönstrings- och personalredovisningssystem. Dessa verksamheter säkerställs i dag av Totalförsvarets pliktverk (härefter benämnt Pliktverket). I syfte att deras förutsättningar att fullgöra värnplikt eller civilplikt ska kunna bedömas är alla totalförsvarspliktiga skyldiga att medverka vid föreskriven utredning om sina personliga förhållanden. Sådan utredning kan vara mönstring eller annan utredning. Skyldigheten att genomgå mönstring gäller bara för svenska män. Mönstring sker vid Pliktverket. Sedan 2007 föregås mönstring av en lämplighetsundersökning som skickas ut till samtliga svenska ungdomar det år de fyller 17 år. För kvinnor finns det ingen skyldighet att svara på frågorna i lämplighetsundersökningen. Baserat på svaren i lämplighetsundersökningen kallar därefter Pliktverket de mest lämpade männen till mönstring. Antalet personer som under ett år skrivs in till värnplikt eller civilplikt bestäms mot bakgrund av de personalbehov som de beman-

ningsansvariga myndigheterna har anmält till Pliktverket. Enligt lagen om totalförsvarsplikt ska det antal personer skrivas in till värnplikt och civilplikt som i krig behövs i Försvarmakten och i det civila försvaret samt för Försvarmaktens fredstida beredskap. I dag förekommer ingen inskrivning till civilplikt med längre grundutbildning än 60 dagar.

Kvinnor kan ansöka om att få genomgå särskild antagningsprövning vilken till förfarandet motsvarar mönstring. Efter att ha genomgått särskild antagningsprövning kan kvinnor, om de samtycker till det, skrivas in till värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning än 60 dagar.

Sedan lagen om totalförsvarsplikt tillkom 1995 har tillämpningen av den genomgått flera förändringar. Antalet personer som skrivs in till värnplikt eller civilplikt med lång grundutbildning har sjunkit från 32 547 under 1996 till 4 834 under 2007. Utbildning av civilpliktiga med lång grundutbildning har under 2008 upphört helt. Vidare har andelen män som kallas till mönstring genomgått en kraftig minskning under 2007–2008. Anledningen är den webbaserade lämplighetsundersökningen som i dag föregår kallelse till mönstring. Denna har gjort att endast 16 803 män behövde kallas till mönstring 2007 jämfört med 41 720 under föregående år. Även antalet personer som lagförs för brott mot totalförsvarsplikten har minskat från 156 personer under 2004 till 88 under 2007.

Analys av dagens system

Totalförsvarsplikten, som den tillämpas i dag, räcker väl till för att förse krigsförbanden med personal. Genom att antalet förband under senare år har minskat kraftigt kan personalen i krigsförbanden också omsättas relativt fort. Sett till Försvarmaktens samtliga uppgifter och till dess sammanlagda behov av personal uppvisar emellertid dagens system ett antal brister. Förband som bemannas av krigsplacerade värnpliktiga kan inte användas fullt ut med mindre än att personalen kallas in till beredskaps- eller krigstjänstgöring. Förbandens omedelbara tillgänglighet är därför låg. Krigsplacerade värnpliktiga kan inte heller med totalförsvarsplikten som grund användas i Försvarmaktens internationella verksamhet. Detta har lett till att två parallella förbandsstrukturer har utvecklats inom Försvarmakten. Värnpliktiga tas ut, utbildas och samövas för att krigsplaceras i krigsförband. Förbanden i utlandsstyrkan och Försvarmaktens beredskapsförband består däremot av soldater som har rekryterats på frivillig väg. De värnpliktiga som efter genomförd grundutbildning gör internationell tjänst har därför först samövats i ett krigsförband och sedan i ett förband för internationella insatser.

Att ha två parallella förbandssystem försvårar Försvarmaktens möjlighet till en effektiv personalplanering. Svårigheterna förstärks av att grundutbildningen av värnpliktiga görs nästan uteslutande mot krigsförbandens behov. Planeringen av utlandsstyrkans och beredskapsförbandens verksamhet måste göras med detta som utgångspunkt. De två olika förbandsstrukturerna måste i realiteten också ofta dela på materiel och utbildningsresurser. Detta resulterar i stora belastningar för utbildningsorganisationen. Vid vissa förband måste resurser tas från värnpliktsutbildningen för att den internationella verksamhetens behov ska kunna

tillgodoses. Detta leder inte bara till bristande övning för krigsförbanden utan även till negativa attityder bland de värnpliktiga som drabbas. Till ovan nämnda svårigheter kommer det allmänna problemet med att ha samma person placerad i två olika förband. Används det ena förbandet kan personalen samtidigt inte verka i det andra.

Dagens system lider också av problem med alltför långa ledtider. Värnpliktiga skrivs i dag av Pliktverket in till relativt specificerade befattningar inom Försvarsmakten. Det går mellan 6 och 24 månader mellan inskrivning och påbörjad grundutbildning. Under denna tid kan Försvarsmaktens personalbehov ha förändrats. Den befattning som soldaten rycker in till måste då ändras vilket försvårar utbildningsplaneringen och leder till missnöje bland de värnpliktiga som drabbas.

Värnpliktiga som har fullgjort grundutbildning utgör den huvudsakliga rekryteringsbasen för Försvarsmaktens internationella verksamhet, för officersyrket och för hemvärnet. Antalet värnpliktiga måste därför vara stort nog för att kunna utgöra en tillräcklig rekryteringsbas till dessa verksamheter. De värnpliktiga som genomgår grundutbildning måste också i tillräcklig utsträckning välja att fortsätta inom Försvarsmakten.

Antalet värnpliktiga som tas ut till grundutbildning är i dag relativt litet. Hur många som tas ut är knutet till krigsförbandens behov och kan inte styras mot bakgrund av det totala rekryteringsbehovet som finns inom Försvarsmakten. Antalet värnpliktiga som fullgör grundutbildning kan därför fortsätta att sjunka även om ambitionen vad gäller exempelvis internationella insatser eller antalet kontrakterade soldater skulle öka.

Viljan bland dagens värnpliktiga att fortsätta inom Försvarsmakten är efter avslutad grundutbildning relativt låg. Till detta finns antagligen flera anledningar. Den enskildes inställning till tjänstgöring ges i dagens system inte fullt genomslag, trots att Pliktverket i dag, enligt kommitténs bedömning, låter den enskildes inställning få så stort genomslag som är möjligt inom ramen för dagens lagstiftning. Den relativt långa tiden mellan inskrivning och grundutbildningens början gör också att ett antal personer hinner ändra inställning till engagemang inom Försvarsmakten. Vidare påverkar utbildningens kvalitet den enskildes syn på Försvarsmakten som arbetsgivare och även viljan till fortsatt engagemang. Ändrade befattningar, långa ledtider och brister i utbildningen till följd av en överbelastad utbildningsorganisation är här viktiga påverkansfaktorer. Vissa grupper av värnpliktiga, särskilt bevakningsvärnpliktiga, har också på grund av brister i grundutbildningen visat sig vara speciellt svåra att rekrytera till fortsatt engagemang inom Försvarsmakten.

Kommittén kan vidare konstatera att dagens system inte klarar av att rekrytera ett tillräckligt antal kvinnor till Försvarsmakten. Riksdagen och regeringen har vid flera tillfällen framhållit vikten av att andelen kvinnor inom Försvarsmakten ökar. Detta gäller värnpliktiga, officerare, andelen kvinnor i utlandsstyrkan och i hemvärnet. Av de cirka 5 250 personer som under 2007 skrevs in till värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning än 60 dagar var ungefär 400 kvinnor. Andelen yrkesofficerare som är kvinnor är ungefär 4,5 procent. Av hemvärnets personal är 15 procent kvinnor. Andelen kvinnor i utlandsstyrkan och i beredskapsförbanden är alltså låg.

Det finns antagligen flera skäl till att Försvarsmakten inte lyckas rekrytera fler kvinnor. Det främsta skälet är dock enligt kommittén att dagens

system gör skillnad mellan män och kvinnor. Så länge denna skillnad består är det svårt att fullt ut uppnå de målsättningar som finns om ett ökat antal kvinnor i Försvarsmakten. Eftersom värnpliktiga som har fullgjort grundutbildning utgör den främsta rekryteringsbasen till officersyrket, för hemvärnet och för personalen i utlandsstyrkan och beredskapsförbanden får den låga andelen kvinnor som fullgör värnplikt även effekter i dessa delar av organisationen. Dagens system lyckas inte heller ta till vara intresset hos de kvinnor som vill fullgöra värnplikt. Av de drygt 1 500 kvinnor som 2007 ansökte om särskild antagningsprövning, var det bara 365 som slutligen ryckte in till grundutbildning.

Av de analyser som har gjorts, drar kommittén slutsatsen att totalförsvarspikten såsom den är utformad och tillämpas i dag, riskerar att visa sig otillräcklig som rekryteringsbas för soldater till Försvarsmaktens samtliga uppgifter, till hemvärn och till officersyrket. Systemet dras även med inneboende effektivitetsbrister och förekomsten av två separata förbandssystem hämmar personalplaneringen. Kommittén anser också att det kan ifrågasättas om det är rimligt att under hot om straffansvar kalla in unga människor till tjänstgöring när det nationella försvarets behov av soldater är så pass begränsat.

Den framtida skyldigheten att fullgöra värnplikt och civilplikt

Kommittén föreslår att skyldigheten för totalförsvarspiktiga att fullgöra värnplikt och civilplikt görs beroende av att regeringen med hänsyn till försvarsberedskapen föreskriver om det. Försvarsmaktens soldatförsörjning görs då, så länge försvarsberedskapen tillåter det, oberoende av bestämmelserna om värnplikt. Lagen om totalförsvarspikt bibehålls dock och kan vid behov tillämpas fullt ut. Regeringen ges också ett stort utrymme i sin bedömning av när detta är nödvändigt. Det krävs inga formella omständigheter, såsom exempelvis höjd beredskap, för att skyldigheten att fullgöra värnplikt och civilplikt åter ska kunna tillämpas.

Det går enligt kommittén inte att förutse under vilka omständigheter pliktssystemet åter kan komma att behöva tas i bruk. Hur personalbehovet i en sådan situation kan se ut går inte heller att förutse. Att kön skulle vara en avgörande faktor är emellertid enligt kommittén en helt orealistisk tanke. Om pliktssystemet åter måste tillämpas måste ansvariga myndigheter ha största möjliga handlingsfrihet vad gäller att ta ut de bäst lämpade personerna till tjänstgöring. Kommittén föreslår därför att skyldigheten att fullgöra värnplikt och civilplikt med längre grundutbildning, när den tillämpas, även ska omfatta kvinnor.

Kommittén föreslår vidare att militär personal som har rekryterats och utbildats på frivillig grund vid behov ska kunna tas i anspråk med plikt. Detta är nödvändigt för att på sikt kunna trygga totalförsvarets behov av personal vid exempelvis en förändring i det säkerhetspolitiska läget. Även fortsättningsvis ska dock gälla att ingen ska kunna åläggas att fullgöra värnplikt utan att först ha skrivits in för detta. För att fullgöra beredskapstjänstgöring och krigstjänstgöring måste en totalförsvarspiktig också ha krigsplacerats. Kommittén föreslår därför att en totalförsvarspiktig som har fullgjort annan militär utbildning eller tjänstgöring än vad som anges i lagen om totalförsvarspikt ska kunna skrivas in för värn-

plikt, att värnplikt för denna grupp inte ska behöva inledas med grundutbildning och att den som genom frivillig militär utbildning eller tjänstgöring har erhållit tillräckliga kunskaper och färdigheter för en krigsuppgift ska kunna krigsplaceras i en befattning eller i en viss verksamhet. Kommittén förslår också att inskrivning för värnplikt utan grundutbildning ska kunna ske utan att den enskilde först behöver genomgå mönstring. Ett tillräckligt bedömningsunderlag för inskrivning kommer att finnas från den enskildes tjänstgöring inom Försvarmakten.

Den framtida skyldigheten att medverka vid föreskriven utredning om sina personliga förhållanden

Kommittén föreslår att skyldigheten för totalförsvarspliktiga att genomgå mönstring – liksom skyldigheten att fullgöra värnplikt och civilplikt – görs beroende av att regeringen med hänsyn till försvarsberedskapen föreskriver om det. När den tillämpas ska skyldigheten att genomgå mönstring omfatta både kvinnor och män.

Bestämmelserna om skyldighet att medverka till annan utredning bör enligt kommittén vara tillämpliga vid varje tillfälle. Tillämpningen av bestämmelserna om annan utredning bör, i samband med att det övriga pliktssystemet inte används, ta sin utgångspunkt i den webbenkät som i dag föregår mönstring och föreslås administreras av Pliktverket. Om övriga delar av pliktssystemet åter ska tas i bruk kan detta komma att behöva göras snabbt. Genom att ålägga totalförsvarspliktiga en ständig uppgiftsskyldighet finns alltid ett tillräckligt informationsunderlag om vilka totalförsvarspliktiga som vid behov är bäst lämpade att kalla till mönstring. Detta garanterar att pliktssystemet vid behov kan tas i bruk med kort varsel. Eftersom insamlandet inte kräver någon personlig inställelse innebär det samtidigt minsta möjliga inskränkning för den enskilde.

Ansvarig myndighet för rekrytering, tester och uttag av personal på frivillig grund

Kommittén föreslår att Försvarmakten ska vara huvudman för rekrytering av de soldater och sjömän som ska tjänstgöra på frivillig grund. Huvudmannskapet innefattar ansvar för marknadsföring, urval och rekrytering. Försvarmakten ska även besluta om vilka tester som ska föregå en frivillig militär utbildning. Förslaget innebär att ansvaret för det militära försvarets personalförsörjning, till skillnad från i dag när det är uppdelat mellan Försvarmakten och Pliktverket, kommer att fokuseras till en myndighet.

Under en övergångsperiod om 5–10 år bör Försvarmakten åläggas att från Pliktverket köpa sådana tester som måste föregå urval av personer som ska antas till en grundläggande militär utbildning. Denna ordning bör utvärderas efterhand.

Kommitténs förslag innebär att bestämmelserna om skyldigheten att fullgöra värnplikt och civilplikt inte ska tillämpas med mindre än att regeringen föreskriver om det. Rekrytering och utbildning av sådan personal som i dag tjänstgör enligt lagen om totalförsvarsplikt ska i stället ske på frivillig grund. Kommittén ska enligt direktiven överväga hur en sådan utbildning bör vara utformad, bland annat vad gäller ersättning och andra förmåner, disciplinansvar samt möjligheter att avbryta tjänstgöringen. Om skyldigheten att fullgöra värnplikt eller civilplikt inte tillämpas är det nödvändigt att den pliktbaserade utbildningen av soldater och sjömän som finns i dag ersätts av en frivillig militär utbildning. Enligt kommitténs bedömning finns det inte något behov av att införa någon motsvarande allmän frivillig utbildning på det civila försvarets område.

Kommittén föreslår att en ny Försvarsmaktsgemensam kvalitetssäkrad grundläggande militär utbildning införs i Försvarsmaktens regi. Utbildningen kommer att vara cirka tre månader lång och bör i allt väsentligt utgöra utgångspunkten för samtliga former av frivilligt militärt engagemang inom Försvarsmakten. Härigenom säkerställs att all militär personal inom Försvarsmakten har samma grundläggande militära färdigheter. En kortare Försvarsmaktsgemensam grundläggande militär utbildning underlättar även rekryteringen till hemvärnet och ger enskilda som är intresserade av Försvarsmakten en möjlighet att pröva en militär utbildning utan att binda upp sig för en längre tid. Personer som genomgår utbildningen benämns rekryter.

Utbildningen bör enligt kommittén vara förmånsfattig och inte genomföras i form av en anställning. Längre fortsatt engagemang inom Försvarsmakten i form av anställning eller kontraktering tar vid först efter den grundläggande militära utbildningen.

För att bli antagen till grundläggande militär utbildning måste en person ha fyllt 18 år och vara svensk medborgare. Försvarsmakten kan föreskriva om ytterligare antagningskrav. Försvarsmakten har angett att man kommer att placera samtliga befattningar som rekryter kommer att inneha i säkerhetsklass. Den som Försvarsmakten avser att anta till utbildningen kommer därför också behöva genomgå säkerhetsprövning.

För att säkerställa att den som antas till utbildningen är lämpad för detta och för att bland annat undvika skador hos dem som genomgår utbildning ska antagning till utbildningen föregås av fysiska, medicinska, och psykologiska tester. Antagningsbeslut föreslås fattas på central nivå inom Försvarsmakten, detta oavsett var inom Försvarsmakten den enskilde ska genomgå utbildningen.

Eftersom den grundläggande militära utbildningen ska vara Försvarsmaktsgemensam bör utbildningsmålen vara enhetliga för hela Försvarsmakten. Under utbildning ska rekryter bara behöva utföra uppgifter som är direkt kopplade till utbildningsmålen. Efter genomförd utbildning ska en bedömning göras av om rekryten har uppfyllt utbildningsmålen eller inte. För att garantera kvalitetssäkring av utbildningen bör det finnas en utbildningsinspektör med ansvar för detta.

Militära utbildningar ställer särskilda krav på individen. Därför bör Försvarsmakten ha möjlighet att avskilja den som visar sig olämplig för fortsatt utbildning eller är frånvarande i sådan utsträckning att det kan

antas att han eller hon inte kommer att kunna tillgodogöra sig denna. Samtidigt bör rekryter själva när som helst kunna avbryta utbildningen. Under utbildningen bör rekryter omfattas av bestämmelserna i lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.

Efter att en enskild har genomgått grundläggande militär utbildning ska han eller hon godkännas eller inte godkännas från utbildningen. Kommittén föreslår att Försvarmakten utarbetar mål och metoder för hur detta ska ske.

Förutom den grundläggande militära utbildningen föreslår kommittén att en kompletterande militär utbildning inrättas. Syftet med denna är att under en kortare tid efter den grundläggande militära utbildningen fortsättningsvis möjliggöra en förmånsatt utbildning av soldater. Detta kan bland annat vara nödvändigt för att personer som senare ska söka till officersutbildning ska kunna ges viss funktionsutbildning. Villkor och förmåner för rekryter under den kompletterande militära utbildningen bör i stort motsvara dem som gäller under grundläggande militär utbildning.

Särskilt om rekryters villkor och förmåner under utbildningen

Att söka och bli antagen till den grundläggande militära utbildningen utgör ingen garanti för att den enskilde efter utbildningen kan erbjudas fortsatt engagemang inom Försvarmakten. Kommittén har tagit fasta på detta och strävat efter att erbjuda villkor som ökar utbildningens attraktionskraft utan att vara alltför kostsamma. Exempelvis föreslås rekryter få samma skydd för sin ordinarie anställning som gäller för dem som fullgör värnplikt i dagens system. Rekryten bör inte heller missgynnas ur ett arbetslöshetsförsäkringsrättsligt hänseende. Försvarmakten bör i samma attraktionsstärkande anda ges i uppdrag att reglera hur långa utbildningsveckorna bör vara samt hur och när ledigheter kan beviljas. Kommittén föreslår vidare att den enskildes sjukpenninggrundande inkomst skyddas under tiden som han eller hon genomgår utbildningen enligt den av kommittén föreslagna förordningen. Dessutom bör rekryterna ges möjlighet att få en sjukpenninggrundande inkomst fastställd baserat på sådant extraarbete som utförs vid sidan om utbildningen.

Mot bakgrund av utbildningens riskfyllda natur ser kommittén det som självklart att rekryter ska omfattas av samma grupplivförsäkring, samma bestämmelser om statlig riskgaranti, statligt personskadeskydd med mera som tillkommer totalförsvarspliktiga som fullgör värnplikt eller civilplikt.

Vad gäller ekonomiska ersättningar till rekryter har kommittén gjort jämförelser med ersättningsystemet för dagens totalförsvarspliktiga och officersaspiranter och funnit att utrymme finns för förändringar som sannolikt kan verka positivt på den grundläggande militära utbildningens attraktionskraft. Förslagen innebär att en månatlig kostnadsersättning betalas till den som genomför en grundläggande militär utbildning. Den månatliga ersättningen bör omfatta en sammanslagning av den dagersättning, ersättning för måltidskostnader samt utbildningspremie som betalas ut till totalförsvarspliktiga i dag. Försvarmakten föreslås få besluta om hur stor den månatliga ersättningen rekryter ska vara. Rekryter under utbildning ska även ha rätt till gratis kost och logi samt till kläder och

utrustning som hör till utbildningen. Ersättningen ska, liksom sådana naturaförmåner som rekryter får under utbildningen, vara skattebefriad. Genom en omfördelning av resurser från kostnadsposter som är omfattande i dagens system – såsom kostnader till följd av fria hemresor och avsättning för framtida pensioner – skapas ett utrymme för höjda ersättningsnivåer. Utöver dessa generella ersättningar bör rekryter ges samma möjligheter som dagens totalförsvarspliktiga att söka om behovsprövade familjebidrag.

Särskilt om medinflytande

På snarligt sätt som i dagens system bör medinflytandearbetet på lokal nivå ske genom att rekryter ges rätt att välja förtroendevalda representanter som för gruppens talan. I anslutning till detta ska medinflytandansvarig personal finnas vid varje utbildningsförband. Dessa ska samordna medinflytandearbetet och kunna utgöra länken mellan rekryter och förbandsledning. De ska även kunna utbilda förtroendevalda och rekryter i medinflytande. Utbildning i hur medinflytande fungerar och vilka rättigheter som rekryter har ska finnas med i utbildningsmålen för utbildningen och genomföras av särskilt avdelad personal i utbildningens inledningskedje. Ett fortsatt nätverksarbete för och av kvinnor bör finnas på samtliga nivåer.

Att tillämpa dagens modell på central nivå är mer komplicerat. Någon motsvarighet till dagens Värnpliktsråd skulle vara svår att inrätta. En kontinuerlig bevakning av rekryters möjligheter till medinflytande måste dock säkerställas. Kommittén föreslår därför att en nämnd inrättas för att granska behandlingen av rekryter och deras möjligheter till medinflytande. Nämnden bör kunna ta initiativ till egna utredningar och ha kapacitet att genomföra kontinuerliga förbandsbesök. Vid nämnden bör finnas ett kansli. Inom nämnden bör även finnas en särskild överklagandefunktion för rekryter som inte har blivit godkända från grundläggande militär utbildning.

I samband med att inga totalförsvarspliktiga fullgör värnplikt kommer tidningen Värnpliktsnytt inte att ges ut. Den bör ersättas av en ny journalistisk publikation med uppgift att bevaka och rapportera om verksamhet inom hela försvarsområdet. Publikationen bör vara fristående från de myndigheter den är satt att bevaka. Tidningens område bör omfatta Försvarsmakten såväl som andra aktörer inom det militära och det civila försvaret. Försvarsmakten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap bör ges i uppdrag att bekosta tidningen.

Principer för rekrytering

Kommittén lämnar inga detaljerade förslag om hur Försvarsmakten bör bedriva sin rekryteringsverksamhet. Marknadsföringsarbete och rekryteringsmetoder måste ständigt utvärderas och utvecklas för att uppnå avsedd effekt. Kommittén lyfter dock fram ett antal generella principer angående rekrytering till den grundläggande militära utbildningen. En av de mest centrala är att Försvarsmaktens attraktionskraft i huvudsak beror på andra faktorer än enbart marknadsföringskampanjer. Myndigheten

måste framstå som – samt vara – en attraktiv arbetsgivare vilket förutsätter bland annat goda villkor för dem som tjänstgör inom myndigheten, utvecklingsvägar inom och utanför myndigheten, samt förtroende för Försvarsmaktens verksamhet.

Det är viktigt att Försvarsmakten har information om de målgrupper som marknadsföringen ska rikta sig till. Det går inte att ange exakt vilka dessa grupper vid varje givet tillfälle är. Tre grupper går dock att lyfta fram. En första består av personer som har ett intresse för Försvarsmakten, men som inte har bestämt sig för om de verkligen vill engagera sig i verksamheten på längre sikt. Den andra gruppen består av personer som redan i förväg är mer övertygade om att de är intresserade av vissa specifika befattningar eller fortsatta utbildningsvägar inom Försvarsmakten. En ytterligare specifik grupp utgörs sannolikt av dem som är intresserade av ett engagemang inom hemvärnet/de nationella skyddsstyrkorna. Försvarsmakten bör anpassa sin marknadsföring efter olika målgruppers intressen.

För att uppnå sitt personalbehov måste Försvarsmakten årligen kunna nå fram till cirka 18 000 individer som vill söka till den grundläggande militära utbildningen för att därefter genomgå ett testförfarande. Försvarsmakten bör utveckla metoder för att få ned antalet personer som måste genomgå tester jämfört med hur många som kan antas till utbildningen. Att effektivisera test- och urvalsverksamheten bör emellertid inte medföra att testförfarandets omfattning minskas. Effektiviseringspotentialen måste uppnås på annat sätt. Försvarsmakten bör även noga överväga vilket samarbete den kan bedriva med andra aktörer såsom myndigheter, frivilliga försvarsorganisationer och andra intresseorganisationer för att attrahera kompetenta individer till den grundläggande militära utbildningen.

Principer för information, folkförankring och försvarets framtida kommunikation gentemot allmänheten

Undersökningar visar på en nedåtgående trend vad gäller allmänhetens kunskap om säkerhetspolitiska och totalförsvarsrelaterade frågor, detta trots att informationsinsatser genomförs av flera aktörer. Enligt kommittén är det av yttersta vikt att allmänheten har en god kunskap om försvaret och samhällets krisberedskap samt i mesta möjliga mån känner förtroende för det arbete som utförs inom Försvarsmakten.

För att öka kunskapsnivån bör Myndigheten för samhällsskydd och beredskap samordna berörda myndigheters arbete med att ta fram och distribuera information om försvar och samhällets krisberedskap. Att nå fram med information till unga människor om försvar och samhällets krisberedskap är av särskild vikt och Skolverket spelar en betydelsefull roll härvid. Kommittén vill också framhålla vikten av att Försvarsmakten måste vara synlig som en del i samhället. De frivilliga försvarsorganisationernas bidrag kommer fortsättningsvis att vara av stor vikt för att engagera folk i försvaret och i samhällets krisberedskap och för att sprida information om relaterade frågor.

Kommittén föreslår att information om försvar och samhällets krisberedskap specifikt ska distribueras till samtliga kvinnor och män som

åläggs att medverka vid utredning om sina personliga förhållanden under det år de fyller 18 år. Ansvaret för utarbetande av denna information ska ligga på Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Prop. 2009/10:160
Bilaga 3

Den framtida personalredovisningen inom totalförsvaret

En förutsättning för att värnplikt och civilplikt vid behov ska kunna tillämpas är att det finns en fungerande personalredovisning av totalförsvarspliktiga. Det måste också finnas en fortsatt central redovisning av krigsplaceringsläge inom försvaret. Kommittén föreslår därför att en centraliserad personalredovisning av totalförsvarets personal ska finnas även när skyldigheterna att fullgöra värnplikt och civilplikt respektive att genomgå mönstring inte tillämpas. Enligt kommittén är Pliktverket den enda myndighet som i praktiken kan ansvara för en sådan centraliserad personalredovisning.

Ur ett totalförsvarsperspektiv är militär grundutbildning en av de viktigaste kompetenser en enskild kan besitta. Uppgifter om kompetenser som enskilda har förvärvat under annan militär utbildning eller tjänstgöring än sådan som sker med stöd av lagen om totalförsvarsplikt bör därför finnas tillgängliga hos Pliktverket. Enligt kommittén bör Försvarsmakten med anledning av detta åläggas att till Pliktverket lämna nödvändig information om totalförsvarspliktiga som har genomgått frivillig militär utbildning eller tjänstgöring inom Försvarsmakten.

Genomförande av en övergång till en på frivillighet baserad personalförsörjning

I sitt förslag över hur en soldatförsörjningsreform bör genomföras har kommittén beaktat bland annat konsekvenserna av en stegvis övergång från tillämpad värnplikt till utbildning på frivillig grund och möjligheterna att utbilda lägre volymer värnpliktiga under en kortare övergångsperiod. Kommittén har emellertid bedömt att det vore olämpligt att – även i en övergångsfas – ha ett blandsystem där vissa utbildas under plikt, andra frivilligt. Vad gäller en övergång med lägre utbildningsvolymer bedömer kommittén att detta skulle innebära att Försvarsmaktens svårigheter att uppfylla insatsorganisationens personalbehov endast skulle skjutas på framtiden. Kommittén bedömer, mot bakgrund av pliktssystemets inneboende effektivitetsbrister, att ett genomförande med en brytpunkt är mer praktiskt och ekonomiskt effektivt än ett system där plikt blandas med frivillighet. Kommittén ifrågasätter också det rimliga i att med hot om straffansvar fortsättningsvis ålägga personer att fullgöra tjänstgöring efter det att en övergång till ett soldatförsörjningssystem baserat på frivillighet har påbörjats.

Kommittén föreslår att ingen totalförsvarspliktig från och med den 1 juli 2010 ska vara skyldig att fullgöra värnplikt eller civilplikt eller att genomgå mönstring med mindre än att regeringen har föreskrivit om det. Förslagen gäller även för dem som är inskrivna för värnplikt, genomför grundutbildning som värnpliktiga samt dem som är kallade till mönstring efter den 1 juli 2010. Den 1 juli 2010 ska även den av kommittén före-

slagna förordningen om grundläggande militär utbildning och kompletterande militär utbildning inom Försvarsmakten, samt övriga författningar som är nödvändiga för att utbildning av rekryter, ska kunna påbörjas, träda i kraft.

Flera totalförsvarspliktiga kommer att beröras av reformens genomförande. För att ge valmöjligheter till de individer som har påbörjat grundutbildning som värnpliktig före den 1 juli 2010 bör dessa ges möjlighet att fullgöra utbildningen på frivillig grund enligt det regelverk som kommittén föreslår ska gälla för grundläggande och kompletterande militär utbildning. Försvarsmakten bör sträva efter att så många värnpliktiga som möjligt fullföljer sin grundutbildning. För att möta insatsorganisationens behov bör övergångsbestämmelser införas som gör det möjligt att erbjuda totalt elva månaders frivillig utbildning innan anställning eller kontraktering tar vid. Motsvarande övergångsregler bör gälla dem som har skrivits in för värnplikt men som den 1 juli 2010 ännu inte har hunnit påbörja sin grundutbildning.

Försvarsmakten bör också redan under 2010 rekrytera till och genomföra grundläggande militär utbildning enligt kommitténs förslag utifrån hemvärnets/de nationella skyddsstyrkornas sammanlagda personalbehov (detta utöver den avtalspersonal som kommer från de frivilliga försvarsorganisationerna). Nödvändiga omfördelningar av resurser inom Försvarsmakten möjliggör detta. Försvarsmakten bör för att möta sitt personalbehov under 2010 i första hand sträva efter att rekrytera personal som genomför grundutbildning under året. I andra hand bör rekrytering ske av värnpliktiga som har fullgjort grundutbildning under de senaste fem åren. För att underlätta övergången till ett nytt utbildningssystem bör Försvarsmakten omedelbart initiera ett arbete med att ta fram kravprofiler för dem som ska antas till den grundläggande militära utbildningen.

Faktorer som avgångsfrekvenser, operationstempo med mera påverkar antalet personer som måste påbörja grundläggande militär utbildning för att efter denna och fortsatt utbildning kunna bemanna insatsorganisationen. En av de viktigaste faktorerna är den genomsnittliga anställningstiden för en soldat: kortare anställningstider medför ett högre nyrekryteringsbehov. Kommittén har utifrån underlag från Försvarsmakten, information från andra staters militära personalförsörjningssystem med mera bedömt att det sammanlagda årliga rekryteringsbehovet till den grundläggande militära utbildningen kommer att ligga på cirka 6 050 personer (vid en genomsnittlig anställningstid om två år). Denna utbildningsvolym är nödvändig när rekrytering av tidigare värnpliktsutbildade inte längre kan ske. Av detta utbildningsbehov utgörs cirka 4 300 av personal till stående och kontrakterade förband, medan hemvärnets/de nationella skyddsstyrkornas utbildningsbehov är cirka 1 750 individer. Kommitténs förslag innebär att Försvarsmakten under 2011 bör kunna erbjuda grundläggande militär utbildning för upp till 6 050 rekryter. Personalbehovet måste emellertid även under 2011 kompletteras av gruppen tidigare grundutbildade värnpliktiga. Försvarsmakten bör dessutom sträva efter att rekrytera personer som har genomgått grundläggande militär utbildning och därefter har engagerat sig i hemvärdet/de nationella skyddsstyrkorna.

Från och med 2012 bör majoriteten av dem som väljer att engagera sig i Försvarsmakten kunna rekryteras bland personer som har uppnått mili-

tär behörighet efter en grundläggande militär utbildning. Riktade rekryteringsinsatser bör även genomföras mot personer som har uppnått militär behörighet, men inte har valt att engagera sig i myndighetens verksamhet omedelbart efter utbildningens fullföljande.

För att upprätthålla försvarsberedskapen bör Pliktverkets mönstringsverksamhet fortsätta till och med den 30 juni 2010. Däremot bör inskrivning till värnpliktstjänstgöring med grundutbildning upphöra från och med augusti 2009. Därefter bör inskrivning av totalförsvarspliktiga som bedöms ha förutsättningar att fullgöra värnplikt eller civilplikt med lång grundutbildning ske till utbildningsreserven. Pliktverket bör fortsätta att samla in uppgifter om alla mönstringskyldiga män genom den webbaserade lämplighetsundersökningen. Pliktverket bör även samla in personuppgifter av de kvinnor som väljer att svara på frågorna i undersökningen. Baserat på resultaten i lämplighetsundersökningen bör Pliktverket kalla in de män till mönstring respektive erbjuda de kvinnor att genomgå antagningsprovning som bedöms ha förutsättningar att genomföra värnpliktstjänstgöring med lång grundutbildning.

Under en övergångsfas bör Försvarsmakten kunna anta sådana personer till den grundläggande militära utbildningen som har mönstrats och antagningsprovats och bedömts enligt nu gällande kravprofiler för totalförsvarspliktiga. I övrigt bör de totalförsvarspliktiga som berörs av det nya personalförsörjningssystemets införande i god tid informeras om det nya regelverket, dess följder samt även ges information om vilka alternativ Försvarsmakten kan erbjuda dem. Eftersom pliktbestämmelserna föreslås vara i kraft till och med den 30 juni 2010 bör ansvaret för att ta fram och distribuera denna information läggas på Pliktverket. Detta bör emellertid ske i samråd med Försvarsmakten som har bäst kunskap om fortsatta utbildningsvägar med mera inom myndigheten.

Konsekvenser av kommitténs förslag

Kommitténs förslag om en ny och frivillig grundläggande militär utbildning ger Försvarsmakten bättre möjlighet att på ett kostnadseffektivt och ändamålsenligt sätt personalförsörja sin insatsorganisation utifrån statsmakternas krav. Det föreslagna personalförsörjningssystemet kommer dessutom att skapa förbättrade förutsättningar för att öka jämställdheten mellan kvinnor och män samt för att nå de integrationspolitiska målen. I och med att bestämmelserna om tjänstgöring med värnplikt eller civilplikt inte längre ska tillämpas upphör inskränkningen för den enskildes rörelsefrihet. Kommitténs förslag är därmed till gagn för den personliga integriteten. Vad gäller konsekvenserna för småföretagande och sysselsättning samt offentlig service i olika delar av landet kommer de sannolikt att till övervägande del vara positiva.

Totalkostnaden för att utbilda rekryter är avhängigt av kostnader för marknadsföring, test och urval samt de faktiska utbildningskostnaderna. För att nå ut till nödvändigt antal rekryter måste marknadsföringsinsatser genomföras, något som beror på hur många som måste utbildas. För att lämpliga personer ska erbjudas tillträde till utbildningen måste tester och urval genomföras. Erfarenheter anger att för varje utbildningsplats måste cirka tre personer genomgå test och urval. Slutligen tillkommer utbild-

ningskostnader som kan delas upp i flertal poster såsom ekonomiska ersättningar till rekryterna, löner till befäl, sjukvårdskostnader och kostnader för utrustning. Totalkostnaderna för att marknadsföra, genomföra tester och urval samt utbilda 6 050 rekryter under tre månaders tid med varierande ersättningsnivåer redovisas i tabell 1.

Tabell 1 Kostnader (miljoner kronor) för att marknadsföra, genomföra tester och urval samt utbilda 6 050 rekryter med olika nivå på den månatliga ersättningen

Kostnadslag/Ersättningsnivå	4 950	7 000	9 000
Utbildningskostnader	379	415	451
Test- och urvalskostnader	104	104	104
Marknadsföringskostnader	117,5	117,5	117,5
SUMMA	600,5	636,5	672,5

Kommittén har i såväl del- som slutbetänkandet redogjort för att pliktssystemet är ett ineffektivt sätt att utbilda insatsberedda soldater, som kan användas för Försvarsmaktens samtliga uppgifter. För att illustrera detta ur ett ekonomiskt perspektiv har kommittén gjort en beräkning av vilka kostnaderna kan vara för att få ut 3 000 insatsklara soldater i det nuvarande pliktssystemet, det vill säga den volym som krävs för att fullgöra de mål som Försvarsmakten har fått av statsmakterna. Denna kostnad har ställts i relation till vilka kostnaderna är för att få ut motsvarande antal soldater i det föreslagna frivilligsystemet. Redovisade osäkerhetsfaktorer till trots är skillnaderna mellan systemens effektivitet markant. Kostnaderna för att få fram en insatsberedd soldat är 2,4 gånger högre i pliktssystemet jämfört med i den av kommittén föreslagna utbildningsmodellen. (se tabell 2).

Tabell 2 En jämförelse av hur effektiva plikt- respektive frivillig systemen är för att få ut 3 000 insatsklara soldater

Utbildningsmodell	Kostnad (miljoner kronor)
Pliktssystemet	3 488
Frivilligsystemet	1 440,5
Kostnadsrelation	2,4

Kommitténs förslag får konsekvenser för myndigheter, i synnerhet för Pliktverket och Försvarsmakten. Till följd av att Pliktverket inte längre ska ägna sig åt omfattande urval samt eftersom testverksamhetens omfattning minskar, kommer Pliktverket behöva genomföra rationaliseringar i delar av sin verksamhet. Samtidigt erinras om att vissa uppgifter som tidigare har utförts vid Pliktverket i stället flyttas över till Försvarsmakten.

1 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt

Häri genom föreskrivs i fråga om lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt

dels att 1 kap. 2–5 §§, 2 kap. 2 och 3 §§, 3 kap. 1, 3, 5, 6, 9, 12 och 13 §§ samt 4 kap. 3 § ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas nya bestämmelser, 1 kap. 3 a § och 3 kap. 4 a § samt närmast före 3 kap. 4 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap. Totalförsvarsplikten

Totalförsvarets personalförsörjning skall tryggas genom en totalförsvarsplikt som gäller för varje svensk medborgare från början av det kalenderår när han eller hon fyller sexton år till slutet av det kalenderår när han eller hon fyller sjuttio år. Totalförsvarsplikten gäller också under motsvarande tid för var och en som utan att vara svensk medborgare är bosatt i Sverige.

2 §

Totalförsvarsplikt gäller för varje svensk medborgare från början av det kalenderår när han eller hon fyller sexton år till slutet av det kalenderår när han eller hon fyller sjuttio år. Totalförsvarsplikten gäller också under motsvarande tid för var och en som utan att vara svensk medborgare är bosatt i Sverige.

3 §

En totalförsvarspliktig är skyldig att

1. medverka vid föreskriven utredning om sina personliga förhållanden,
2. tjänstgöra inom totalförsvaret i den omfattning som hans eller hennes kroppskrafter och hälsotillstånd tillåter, och
3. iakttä de föreskrifter i övrigt som meddelas i denna lag.

Utredning om personliga förhållanden enligt första stycket 1 är mönstring eller annan utredning.

Tjänstgöring enligt första stycket 2 fullgörs som värnplikt, civilplikt eller allmän tjänsteplikt.

3 a § Totalförsvarspliktiga är endast skyldiga att genomgå mönstring enligt 2 kap. 2–3 §§ eller fullgöra värnplikt eller civilplikt enligt 4 kap. om regeringen med hänsyn till att det behövs för Sveriges försvarsberedskap har

4 §¹¹

Tjänstgöring enligt 3 § 2 fullgörs som värnplikt, civilplikt eller allmän tjänsteplikt.

Värnplikten och civilplikten omfattar grundutbildning, repetitionsutbildning, beredskapstjänstgöring och krigstjänstgöring.

Den allmänna tjänsteplikten innebär att den som är totalförsvarspliktig under höjd beredskap skall tjänstgöra enligt bestämmelserna i 6 kap.

5 §

Värnplikten *skall* fullgöras hos Försvarsmakten och *skall* alltid inledas med grundutbildning.

Skyldigheten att fullgöra värnplikt omfattar endast *män* som är svenska medborgare och gäller från början av det kalenderår när den totalförsvarspliktige fyller nitton år till slutet av det kalenderår när han fyller fyrtiosju år.

Av 5 § lagen (1994:1810) om möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning följer dock att en kvinna som efter antagningsprövning enligt den lagen skrivits in för värnplikt därefter är skyldig att fullgöra värnplikten.

Värnplikten *ska* fullgöras hos Försvarsmakten och ska alltid inledas med grundutbildning *enligt denna lag, om inte den totalförsvarspliktige redan har fullgjort annan motsvarande militär utbildning eller tjänstgöring.*

Skyldigheten att fullgöra värnplikt omfattar endast *svenska medborgare* och gäller från början av det kalenderår när den totalförsvarspliktige fyller 19 år till slutet av det kalenderår när han *eller hon* fyller fyrtiosju år.

2 kap. Utredning om personliga förhållanden

2 §

Varje svensk *man* som är totalförsvarspliktig är för utredning som avses i 1 § skyldig att vid Totalförsvarets pliktverk genomgå mönstring, om det inte är uppenbart att han saknar förmåga att fullgöra värnplikt och civilplikt.

Skyldigheten inträder det kalenderår när den totalförsvarspliktige

Varje svensk *medborgare* som är totalförsvarspliktig är för utredning som avses i 1 § skyldig att vid Totalförsvarets pliktverk genomgå mönstring, om det inte är uppenbart att han *eller hon* saknar förmåga att fullgöra värnplikt och civilplikt.

Skyldigheten inträder det kalenderår när den totalförsvarspliktige

¹¹ Ändringen innebär att första stycket upphävs.

fyller arton år eller, för den som förvärvat svenskt medborgarskap senare, från och med den dag när han blir svensk medborgare. Om det inte finns särskilda skäl, är ingen skyldig att genomgå mönstring efter det kalenderår när han fyller tjugofyra år.

fyller arton år eller, för den som förvärvat svenskt medborgarskap senare, från och med den dag när han *eller hon* blir svensk medborgare. Om det inte finns särskilda skäl, är ingen skyldig att genomgå mönstring efter det kalenderår när han *eller hon* fyller tjugofyra år.

3 §

Mönstringen *skall* ske i den totalförsvarspliktiges personliga närvaro. Den *skall* omfatta medicinska och psykologiska undersökningar samt annan utredning av hans personliga förhållanden.

Mönstringen *ska* ske i den totalförsvarspliktiges personliga närvaro. Den *ska* omfatta medicinska och psykologiska undersökningar samt annan utredning av hans *eller hennes* personliga förhållanden.

3 kap. Inskrivning m.m.

1 §

Om resultatet av mönstringen visar att den totalförsvarspliktige har förutsättningar att fullgöra värnplikt eller civilplikt, *skall* Totalförsvarets pliktverk placera honom i en eller flera befattningsgrupper samt skriva in honom för värnplikt eller civilplikt eller i en utbildningsreserv. Befattningsgrupper *skall* finnas för chefer, för specialister och för övriga.

Om resultatet av mönstringen visar att den totalförsvarspliktige har förutsättningar att fullgöra värnplikt eller civilplikt, *ska* Totalförsvarets pliktverk placera honom *eller henne* i en eller flera befattningsgrupper samt skriva in honom *eller henne* för värnplikt eller civilplikt eller i en utbildningsreserv. Befattningsgrupper *ska* finnas för chefer, för specialister och för övriga.

3 §

Om resultatet av mönstringen visar att den totalförsvarspliktige saknar förutsättningar att fullgöra värnplikt och civilplikt, *skall* Totalförsvarets pliktverk besluta att han inte är skyldig att fullgöra sådan tjänstgöring.

Om resultatet av mönstringen visar att den totalförsvarspliktige saknar förutsättningar att fullgöra värnplikt och civilplikt, *ska* Totalförsvarets pliktverk besluta att han *eller hon* inte är skyldig att fullgöra sådan tjänstgöring.

Inskrivning efter annan militär utbildning eller tjänstgöring

4 a § En totalförsvarspliktig som har fullgjort annan motsvarande militär utbildning eller tjänstgöring än vad som anges i denna lag får av Totalförsvarets pliktverk skrivas in för värnplikt.

5 §

För den som skrivs in för värnplikt eller *för sådan* civilplikt som omfattar grundutbildning, *skall* följande bestämmas vid inskrivningen:

1. den befattning eller typ av befattning som han eller hon skall utbildas till,
2. de förband, skolor, myndigheter eller andra organisationer där grundutbildningen huvudsakligen skall fullgöras,
3. grundutbildningens längd, och
4. om grundutbildningen skall pågå mer än 60 dagar, året och månaden när grundutbildningen är planerad att börja.

6 §

Vid inskrivning för civilplikt som inte omfattar grundutbildning *skall* det bestämmas vilken befattning som den som skrivs in *skall* upprätthålla.

Vid inskrivning för *värnplikt* eller civilplikt som inte omfattar grundutbildning *ska* det bestämmas vilken befattning som den som skrivs in *ska* upprätthålla.

9 §

Ett beslut enligt 1, 3 eller 4 § får ändras av Totalförsvarets pliktverk. Om den som har skrivits in har påbörjat en grundutbildning, får beslutet också ändras av den myndighet som verket bestämmer. Om det behövs för bedömningen, är den som är totalförsvarspliktig skyldig att genomgå förnyad mönstring eller annan utredning enligt 2 kap.

Ett beslut enligt 1, 3, 4 eller 4 a § får ändras av Totalförsvarets pliktverk. Om den som har skrivits in har påbörjat en grundutbildning, får beslutet också ändras av den myndighet som verket bestämmer. Om det behövs för bedömningen, är den som är totalförsvarspliktig skyldig att genomgå förnyad mönstring eller annan utredning enligt 2 kap.

Om en ändring av ett beslut om inskrivning innebär att tiden för grundutbildningen blir längre än enligt det tidigare beslutet, krävs att den som beslutet avser godkänner ändringen. Om inte annat följer av 10 §, skall detsamma gälla i fråga om ändring av ett beslut om inskrivning i utbildningsreserven till inskrivning för värnplikt eller för sådan civilplikt som omfattar en längre grundutbildning än 60 dagar.

12 §¹²

En totalförsvarspliktig som efter avslutad grundutbildning har förvärvat tillräckliga kunskaper och färdigheter för en krigsuppgift skall krigsplaceras i en befattning eller i en viss verksamhet som han eller hon är lämplig för. Den som har genomgått en längre grundutbildning än 60 dagar skall krigsplaceras i den verksamhet där grundutbildningen full-

¹² Senaste lydelse 2002:276.

gjordes, om det inte från totalförsvarets synpunkt är väsentligt bättre att han eller hon krigsplaceras i en annan verksamhet.

Prop. 2009/10:160
Bilaga 4

En totalförsvarspliktig som har fullgjort annan militär utbildning eller tjänstgöring än sådan grundutbildning som anges i denna lag och som därigenom har förvärvat tillräckliga kunskaper och färdigheter för en krigsuppgift får krigsplaceras i en befattning eller i en viss verksamhet som han eller hon är lämplig för.

Krigsplaceringen *skall* inte kvarstå längre än tio år efter det senaste tjänstgöringstillfället. Om det finns särskilda skäl i enskilda fall, får beslut fattas om förlängning.

Krigsplaceringen *ska* inte kvarstå längre än tio år efter det senaste tjänstgöringstillfället. Om det finns särskilda skäl i enskilda fall, får beslut fattas om förlängning.

13 §

En totalförsvarspliktig som har skrivits in för civilplikt enligt 6 § *skall* krigsplaceras i den befattning som han eller hon skall upprätthålla.

En totalförsvarspliktig som har skrivits in för *värnplikt* eller civilplikt enligt 6 § *ska* krigsplaceras i den befattning som han eller hon ska upprätthålla.

4 kap. Fullgörande av värnplikt och civilplikt

3 §

En svensk *man* som är medborgare även i en annan stat än Sverige är inte skyldig att fullgöra en längre grundutbildning än 60 dagar, om han antingen har fullgjort en motsvarande utbildning i den andra staten eller, innan han har fyllt nitton år, väljer att göra detta och det står klart att tjänstgöringen kommer att fullgöras i den andra staten och att den utbildningen till längd och effektivitet är minst likvärdig med den som krävs av honom i Sverige.

En svensk *medborgare* som är medborgare även i en annan stat än Sverige är inte skyldig att fullgöra en längre grundutbildning än 60 dagar, om han *eller hon* antingen har fullgjort en motsvarande utbildning i den andra staten eller, innan han eller hon har fyllt nitton år, väljer att göra detta och det står klart att tjänstgöringen kommer att fullgöras i den andra staten och att den utbildningen till längd och effektivitet är minst likvärdig med den som krävs av honom i Sverige.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

2 Förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Prop. 2009/10:160
Bilaga 4

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 5 § lagen (1962:381) om allmän försäkring ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap. 5 §

Under tid som anges under 1–6 får, om inte första stycket b, d eller f är tillämpligt, den fastställda sjukpenninggrundande inkomsten sänkas lägst till vad den skulle ha varit närmast dessförinnan om Försäkringskassan då känt till samtliga förhållanden. Detta gäller tid då den försäkrade

6. fullgör tjänstgöring enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt.

6. fullgör tjänstgöring enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt,

7. genomgår militär utbildning inom Försvarsmakten som rekryt enligt de grunder som fastställs av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer.

För en försäkrad som avses i tredje stycket 1 eller 2 eller deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program och får aktivitetsstöd eller utvecklingsersättning ska Försäkringskassan, vid sjukdom under den aktuella tiden, beräkna sjukpenningen på en sjukpenninggrundande inkomst som har fastställts på grundval av enbart den inkomst av eget arbete som den försäkrade kan antas få under denna tid. Om därvid den sjukpenninggrundande inkomsten helt eller delvis är att hänföra till anställning, ska årsarbetstiden beräknas på grundval av enbart det antal arbetstimmar som den försäkrade kan antas ha i ifrågavarande förvärvsarbete under den aktuella tiden.

För en försäkrad som avses i 10 c § första stycket 1 eller 2 ska dock under studieuppehåll mellan vår- och hösttermin, då den försäkrade inte uppbär studiesocial förmån för studier som avses i tredje stycket 1, sjukpenningen beräknas på den sjukpenninggrundande inkomst som följer av första–tredje styckena, om sjukpenningen blir högre än sjukpenning beräknad på den sjukpenninggrundande inkomsten enligt fjärde stycket.

Fjärde stycket tillämpas även för försäkrad som avses i tredje stycket 6 när den försäkrade genomgår grundutbildning som är längre än 60 dagar.

Fjärde stycket tillämpas även för försäkrad som avses i tredje stycket 6 när den försäkrade genomgår grundutbildning som är längre än 60 dagar, *samt för försäkrad som avses i tredje stycket 7.*

Omprövning av sjukpenningförsäkringen enligt första stycket a ska ej Prop. 2009/10:160
omfatta ändring av den försäkrades inkomstförhållanden på grund av Bilaga 4
sådan förvärvsarbete som avses i 16 a kap. 2 §.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

3 Förslag till lag om ändring i lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd

Prop. 2009/10:160
Bilaga 4

Härigenom föreskrivs det att 1 och 12–13 a §§ i lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd ska ha följande lydelse.

1 §¹³

- Denna lag gäller ersättning av staten vid personskada och tillämpas på
1. den som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarspplikt eller inställer sig till mönstring, eller annan uttagning enligt den lagen eller *till antagningsprövning enligt lagen (1994:1810) om möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning,*
  1. den som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarspplikt eller inställer sig till mönstring, eller annan uttagning enligt den lagen eller *rekryt som genomgår militär utbildning inom Försvarmakten enligt de grunder som fastställs av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer,*
  2. den som medverkar i räddningstjänst eller i övning med en kommunal organisation för räddningstjänst enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor eller i räddningstjänst enligt 11 kap. 1 § andra stycket luftfartslagen (1957:297),
  3. den som är intagen för vård i kriminalvårdsanstalt, i ett hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, i ett hem som avses i 22 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall samt den som är häktad eller anhållen eller i annat fall intagen eller tagen i förvar i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest,
  4. den som utför samhällstjänst på grund av en föreskrift som meddelats med stöd av 27 kap. 2 a § eller 28 kap. 2 a § brottsbalken,
  5. den som utför ungdomstjänst enligt 32 kap. 2 § eller 3 § första stycket 1 brottsbalken,
  6. den som utför oavlönat arbete enligt en föreskrift som har meddelats med stöd av 8 § första stycket 2 lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll.
- Regeringen får föreskriva att lagen skall tillämpas även på den som i annat fall än som avses i första stycket frivilligt deltar i verksamhet inom totalförsvaret eller i verksamhet för att avvärja eller begränsa skada på människor eller egendom eller i miljön.

12 §

- För den som avses i 1 § första stycket 1 och som har skadats under grundutbildning eller repetitionsutbildning skall sjukpenningunderlag inte beräknas till lägre belopp än vad som motsvarar fyra gånger prisbasbeloppet enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring för tid före 21
- För den som avses i 1 § första stycket 1 och som har skadats under grundutbildning eller repetitionsutbildning *enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarspplikt eller under militär utbildning inom Försvarmakten enligt de grunder som fastställs av regeringen eller den myndighet regeringen be-*

¹³ Senaste lydelse 2006:895.

års ålder, fyra och en halv gånger prisbasbeloppet för tid mellan 21 och 25 års ålder och fem gånger prisbasbeloppet för tid från och med 25 års ålder.

För den som avses i 1 § första stycket 1 och som har skadats under grundutbildning eller repetitionsutbildning utgör livränteunderlaget minst sju prisbasbelopp.

stämmer, ska sjukpenningunderlag inte beräknas till lägre belopp än vad som motsvarar fyra gånger prisbasbeloppet enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring för tid före 21 års ålder, fyra och en halv gånger prisbasbeloppet för tid mellan 21 och 25 års ålder och fem gånger prisbasbeloppet för tid från och med 25 års ålder.

För den som avses i 1 § första stycket 1 och som har skadats under grundutbildning eller repetitionsutbildning *enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt eller under militär utbildning inom Försvarsmakten enligt de grunder som fastställs av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer*, utgör livränteunderlaget minst sju prisbasbelopp.

13 §¹⁴

Den som avses i 1 § första stycket 1 har rätt till särskild sjukpenning, om han under grundutbildning som är längre än 60 dagar har ådragit sig sjukdom som efter skyddstidens slut sätter ned hans förmåga att skaffa sig inkomst genom arbete med minst en fjärdedel. Detta gäller även vid sjukdom som har ådragits under utryckningsmånaden eller månaden efter denna.

Den som avses i 1 § första stycket 1 har rätt till särskild sjukpenning, om han *eller hon* under grundutbildning *enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt som är längre än 60 dagar eller under militär utbildning inom Försvarsmakten enligt de grunder som fastställs av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer*, har ådragit sig sjukdom som efter skyddstidens slut sätter ned hans *eller hennes* förmåga att skaffa sig inkomst genom arbete med minst en fjärdedel. Detta gäller även vid sjukdom som har ådragits under utryckningsmånaden eller månaden efter denna.

Särskild sjukpenning beräknas på ersättningsunderlag som uppgår till belopp som motsvarar fyra gånger prisbasbeloppet enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring för tid före 21 års ålder, fyra och en halv gånger prisbasbeloppet för tid mellan 21 och 25 års ålder och fem gånger prisbasbeloppet för tid från och med 25 års ålder.

¹⁴ Senaste lydelse 2002:27.

Hel särskild sjukpenning utgör för dag 80 procent av ersättningsunderlaget, delat med 365.

Om den som har rätt till särskild sjukpenning samtidigt har rätt till annan ersättning enligt denna lag, sjukpenning enligt lagen om arbetsskadeförsäkring eller sjukpenning enligt 3 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring, utges den särskilda sjukpenningen endast i den mån den är högre. För den period sjukpenning har beräknats med tillämpning av 3 kap. 10–10 b §§ lagen om allmän försäkring utges den särskilda sjukpenningen endast i den mån den är högre för sådan period.

13 a §¹⁵

Den som avses i 1 § första stycket 1 och som har skadats under grundutbildning eller repetitionsutbildning, har efter skyddstidens utgång rätt till ersättning för nödvändiga kostnader för läkarvård, sjukvårdande behandling, sjukhusvård samt läkemedel under högst tre års tid. I kostnader för vård inräknas nödvändiga kostnader för resor.

Den som avses i 1 § första stycket 1 och som har skadats under grundutbildning, repetitionsutbildning *enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt eller under militär utbildning inom Försvarsmakten enligt de grunder som fastställs av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer*, har efter skyddstidens utgång rätt till ersättning för nödvändiga kostnader för läkarvård, sjukvårdande behandling, sjukhusvård samt läkemedel under högst tre års tid. I kostnader för vård inräknas nödvändiga kostnader för resor.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

¹⁵ Senaste lydelse (2002:279).

4 Förslag till ändring i lagen (1977:266) om statligt ersättning vid ideell skada

Prop. 2009/10:160
Bilaga 4

Härigenom föreskrivs det att 1 § lagen (1977:266) om statligt ersättning vid ideell skada ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹⁶

Den som ådrar sig skada som omfattas av lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd har rätt till ersättning av staten enligt denna lag.

Om skadan har ådragits under ledighet eller annan fritid vid vistelse utanför förläggningsplats eller annan plats där verksamheten i fråga bedrivs, och skadan inte har orsakats av olycksfall vid färd till eller från nämnda plats då färden föranleddes av och stod i nära samband med verksamheten, utges ersättning endast till den som fullgör grundutbildning eller repetitionsutbildning enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt och som har skadats under tjänstgöringen.

Om skadan har ådragits under ledighet eller annan fritid vid vistelse utanför förläggningsplats eller annan plats där verksamheten i fråga bedrivs, och skadan inte har orsakats av olycksfall vid färd till eller från nämnda plats då färden föranleddes av och stod i nära samband med verksamheten, utges ersättning endast till den som fullgör grundutbildning eller repetitionsutbildning enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt *samt till rekryt som genomgår militär utbildning inom Försvarsmakten enligt de grunder som fastställs av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer* och som har skadats under tjänstgöringen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

¹⁶ Senaste lydelse 2002:280.

Härigenom föreskrivs det att 1 § lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m. ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Inledande bestämmelser

1 §¹⁷

Denna lag gäller för 1. totalförsvarspliktiga under den tid då de är skyldiga att fullgöra värnplikt eller civilplikt enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt,

2. dem som genomgår *utbildning för att få militär anställning i Försvarsmakten,*

2. dem som genomgår *militär utbildning inom Försvarsmakten enligt de grunder som fastställs av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer,*

3. hemvärnsmän under den tid då de är tjänstgöringsskyldiga,

4. dem som genom krigsfrivilligavtal eller annat avtal åtagit sig att tjänstgöra frivilligt i befattningar i Försvarsmaktens krigsorganisation, under den tid då de är tjänstgöringsskyldiga,

5. dem som tjänstgör utomlands i utlandsstyrkan inom Försvarsmakten.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

¹⁷ Senaste lydelse 2003:171.

6 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:2076) om skydd för anställning vid viss tjänstgöring inom totalförsvaret m.m.

Prop. 2009/10:160
Bilaga 4

Härigenom föreskrivs det att 1 § lagen (1994:2076) om skydd för anställning vid viss tjänstgöring inom totalförsvaret m.m. ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Bestämmelserna i 9 kap. lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt *skall* gälla även med avseende på tjänstgöring som någon fullgör

1. åt det allmänna på grund av (1994:1809) om totalförsvarsplikt,

2. som reservofficer,

3. vid en krigsorganisation inom åtagande,

4. i Försvarsmakten för att tillgodose särskilda behov av personal för beredskapsändamål *eller*

5. i utlandsstyrkan i Försvarsmakten.

Bestämmelserna i 9 kap. lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt *ska* gälla även med avseende på tjänstgöring som någon fullgör

skyldighet i annan lag än lagen

4. i Försvarsmakten för att tillgodose särskilda behov av personal för beredskapsändamål,

5. i utlandsstyrkan i Försvarsmakten *eller*

6. under militär utbildning inom Försvarsmakten som rekryt enligt de grunder som fastställs av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

Häri genom föreskrivs det att 17 § lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

17 §¹⁸

När ramtid *skall* bestämmas enligt 12 § räknas inte heller tid då den sökande

1. fått föräldrapenningförmån enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring,

2. varit hindrad att arbeta på grund av tjänstgöring enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt, *eller*

3. utfört förvärvsarbete som arbetsgivaren finansierat med särskilt anställningsstöd enligt förordningen (1997:1275) om anställningsstöd.

Tid som enligt 13 a § har jämförts med förvärvsarbete *skall* dock räknas in i ramtiden.

När ramtid *ska* bestämmas enligt 12 § räknas inte heller tid då den sökande

2. varit hindrad att arbeta på grund av tjänstgöring enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt,

3. utfört förvärvsarbete som arbetsgivaren finansierat med särskilt anställningsstöd enligt förordningen (1997:1275) om anställningsstöd, *eller*

4. varit hindrad att arbeta på grund av militär utbildning inom Försvarsmakten som rekryterats enligt de grunder som fastställs av regeringen *eller* den myndighet regeringen bestämmer.

Tid som enligt 13 a § har jämförts med förvärvsarbete *ska* dock räknas in i ramtiden.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

¹⁸ Senaste lydelse 2007:393.

Härigenom föreskrivs att det i 11 kap. 25 a § ska införas som ny paragraf med följande lydelse.

11 kap.

25 a §

Ersättningar och naturaförmåner som utgår till rekryt som genomgår militär utbildning inom Försvarmakten enligt de grunder som fastställs av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer ska inte tas upp.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 15 § diskrimineringslagen (2008:567) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.
15 §

Diskriminering är förbjuden vid mönstring, *antagningsprövning* eller annan utredning om personliga förhållanden enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt samt vid inskrivning för och under fullgörande av värnplikt eller civilplikt.

Förbudet gäller dock inte diskriminering som har samband med ålder.

Förbudet hindrar inte heller tillämpning av bestämmelser om

1. mönstrings- och tjänstgörings-skyldighet endast för män, eller att en totalförsvarspliktig inte ska kallas till mönstring eller inkallas till värnplikt eller civilplikt om han eller hon hänvisar till sin anslutning till visst religiöst samfund, *eller*

2. *möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt i lagen (1994:1810) om möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning.*

Diskriminering är förbjuden vid mönstring eller annan utredning om personliga förhållanden enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt samt vid inskrivning för och under fullgörande av värnplikt eller civilplikt.

Förbudet hindrar inte heller tillämpning av bestämmelser om mönstrings- och tjänstgörings-skyldighet endast för män, eller att en totalförsvarspliktig inte ska kallas till mönstring eller inkallas till värnplikt eller civilplikt om han eller hon hänvisar till sin anslutning till visst religiöst samfund.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

10 Förslag till lag om upphävande av lagen (1994:1810)
om möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller
civilplikt med längre grundutbildning

Prop. 2009/10:160
Bilaga 4

Härigenom föreskrivs att lagen (1994:1810) om möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning ska upphöra att gälla vid utgången av juni 2010.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

Riksdagens ombudsmän, Riksrevisionen, Hovrätten över Skåne och Blekinge, Kammarrätten i Göteborg, Rikspolisstyrelsen, Säkerhetspolisen (kap. 9, 10, 13), Säkerhets- och integritetsskyddsmyndigheten (kap. 9, 10, 13), Kriminalvården, Datainspektionen (kap. 16), Försvarsmakten, Försvarets materielverk, Försvarets radioanstalt, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Kustbevakningen (kap. 9, 10, 16), Totalförsvarets forskningsinstitut, Totalförsvarets pliktverk, Försäkringskassan (kap. 13), Socialstyrelsen, Ekonomistyrningsverket, Skatteverket (kap. 13), Arbetsgivarverket, Kammarkollegiet (kap. 9, 10, 13), Statskontoret, Statens överklagandenämnd, Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Värmlands län, Statens skolverk, Högskoleverket (kap. 13), Verket för högskoleservice (kap. 17), Försvarshögskolan, Stockholms universitet (Juridiska fakulteten), Luftfartsverket (kap. 9, 10, 16), Konkurrensverket (kap. 12), Affärsverket Svenska kraftnät, Statens Energimyndighet (kap. 9, 10, 16), Diskrimineringsombudsmannen, Ungdomsstyrelsen, Arbetsförmedlingen, Sveriges kommuner och landsting (kap. 9, 10, 16), Centrum för vapenfrihet, Civilförsvarsförbundet (kap. 9, 10, 16), Folk och Försvar, Fredsbaskrarna Sverige, Försvarsförbundet (kap. 9, 10, 16), Landsorganisationen i Sverige, LSU - Sveriges ungdomsorganisationer (kap. 9, 10, 13, 14), Officersförbundet, Röda korset (kap. 9, 10, 16), Sveriges akademikers centralorganisation, Sveriges reservofficersförbund, Svenskt näringsliv (kap. 9, 10, 13, 16), Svensk energi (kap. 9, 10, 16), Svenska kyrkans kyrkostyrelse, Sveriges civilförsvarsförbund (kap. 9, 10, 16), Sveriges förenade studentkårer, Svenska freds- och skiljedomsföreningen, Svenska Försvarsutbildningsförbundet, Tjänstemännens Centralorganisation och Värnpliktsrådet.

Förteckning över remissinstanserna till rapporten från Stödutredningen (Fö2009:A)

Prop. 2009/10:160
Bilaga 6

Riksdagens ombudsmän (JO), Riksrevisionen, Rikspolisstyrelsen (kap. 9, 10), Kriminalvården (kap. 10), Folke Bernadotteakademien (kap. 9), Inspektionen för strategiska produkter (kap. 11), Exportkreditnämnden (kap. 11), Sveriges exportråd (kap. 11), Försvarsmakten, Försvarets materielverk, Försvarets radioanstalt (Yttrandet), (H), Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Kustbevakningen, Totalförsvarets pliktverk, Totalförsvarets forskningsinstitut, Statens haverikommission, Försäkringskassan (kap. 10), Socialstyrelsen (kap. 10), Tullverket (kap. 10), Ekonomistyrningsverket, Arbetsgivarverket, Statskontoret, Statens överklagandenämnd (kap. 10), Högskoleverket (kap. 9), Verket för högskole-service (kap. 9), Överklagandenämnden för högskolan (kap. 9), Uppsala universitet (kap. 9), Lunds universitet (Lunds tekniska högskola) (kap. 3), Linköpings universitet (kap. 3), Stockholms universitet (kap. 9), Kungl. tekniska högskolan (kap. 3), Karlstads universitet (kap. 9), Blekinge tekniska högskola (kap. 3), Högskolan i Kalmar (kap. 9), Försvarshögskolan (kap. 3, 9), Chalmers tekniska högskola (kap. 3), Centrala studiestödsnämnden (kap. 9), Transportstyrelsen (kap. 10), Verket för Innovationssystem, Affärsverket svenska kraftnät (kap. 10), Statens energimyndighet (kap. 10), Ungdomsstyrelsen (kap. 10), Diskrimineringsombudsmannen (kap. 10), Arbetsförmedlingen (kap. 10), Sveriges Kommuner och Landsting (kap. 10), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Landsorganisationen i Sverige (LO), Sveriges akademikers centralorganisation (Saco), Officersförbundet, Sveriges Reservofficersförbundet, Svenskt Näringsliv, Sveriges civilförsvarsförbundet (kap. 10), Centrum för vapenfrihet (kap. 10), Värnpliktsrådet (kap. 10), Studentkåren vid Försvarshögskolan (kap. 9), Sveriges förenade studentkårer (kap. 9), Svenska freds- och skiljedomsföreningen, Frivilliga Försvarsorganisationernas samarbetskommitté, Landsrådet för Sveriges Ungdomsorganisationer (kap. 10), Sveriges säkerhets- och försvarsföretag (SOFF), Small and Medium Sized Enterprises - Defence (SME-D) och Svensk Energi.

Utredningen redovisar i detta delbetänkande hur omhändertagandet i dag sker av soldater före, under och efter militära insatser.

Utredningen redovisar vilka författningar som finns på området och vilka kollektivavtal som anger villkoren för den fredsfrämjande verksamheten. Ingående beskrivs också hur Försvarsmaktens faktiska omhändertagande av personal och anhöriga genomförs samt vilka resurser och kompetenser som myndigheten har till sitt förfogande.

Redovisningen omfattar omhändertagandet medicinskt, psykologiskt, socialt och arbetsrättsligt. Men även andra frågor av betydelse för den enskilde berörs. Det gäller t.ex. regler för ledighet, försäkringar, erkännande i form av medaljer etc.

Delbetänkandet innefattar även en beskrivning av de enskilda organisationer som agerar till stöd för soldaterna, direkt eller som ett stöd för Försvarsmaktens omhändertagande. Fredsbaskrarna bedriver en viktig och av veteransoldater efterfrågad verksamhet. Men även arbetstagarorganisationerna och frivilligorganisationerna är aktiva parter i omhändertagandet.

I delbetänkandet har utredningen granskat Försvarsmaktens rapport av den 3 april 2007 avseende krisstöd och rehabilitering efter internationella insatser samt självmordsprevention. Rapporten utmynnar i ett antal åtgärder som syftar till att förstärka psykologiskt omhändertagande och rehabilitering. Utredningen konstaterar att i allt väsentligt har förslagen i rapporten ännu inte genomförts av myndigheten.

Utredningen redovisar också vilka åtgärder som bör vara genomförda senast den 31 december 2007, när den nordiska stridsgruppen (NBG) ställs i beredskap.

Brister har identifierats när det gäller information om vilket försäkringskydd som soldaterna i utlandsstyrkan har. Försvarsmakten har inte på ett tydligt sätt kunnat beskriva hur den statliga riskgarantin samordnas med och påverkas av liv- och olycksfallsförsäkringar som den enskilde tecknar privat. Frågan är av stor betydelse för många soldater och Försvarsmakten bör snarast och korrekt informera berörd personal om vad som gäller i detta avseende.

Utredningen konstaterar att det finns brister när det gäller viss materiel till NBG. Bland annat är helikoptrar för medicinsk evakuering så förse-nade att de inte som avsett kan tillföras förbandet förrän efter det att beredskapsperioden påbörjats. En snabb och säker evakuering av skadade soldater är ofta avgörande för framgången i det medicinska omhändertagandet. Den slutsats som utredningen drar är att bristerna måste beaktas när en insats av förbandet planeras.

I Försvarsmaktens rapport av den 3 april 2007 föreslås bland annat att användandet av s.k. missionspsykologer. Härmed avses psykologer som tillförs förbanden ute i operationsområdena. Utredningen föreslår att NBG 2008 snarast möjligt tillförs en missionspsykolog.

Ett sådant stöd skulle enligt utredningen underlätta för förbanden att före insats identifiera och förebygga möjliga krissituationer. Under en insats blir det då möjligt att tidigt och på plats ta hand om de kriser som

ändå uppstår. Att tillföra en psykolog till NBG innebär också att myndigheten snabbt skaffar sig egen erfarenhet av och kan bedöma värdet av sådan kompetens vid andra insatser.

Utredningen konstaterar vidare att det saknas statistiskt underlag beträffande veteransoldater. Uppgifter finns på individnivå beträffande kön, ålder, skador, antal insatser och insatsfrekvens, men sammanställs inte. Utredningen bedömer att det är av stort intresse för regering, riksdag och forskning att sammanställning av relevanta uppgifter snarast kommer igång.

I en avslutande del redogör utredningen för en del frågor som den avser att återkomma till i sitt slutbetänkande.

Det handlar om det direkta stödet till den enskilde soldaten och dennes anhöriga. Vilket stöd skall den enskilde t.ex. kunna räkna med i juridiska angelägenheter? Hur länge skall rehabiliteringsansvaret för skadade soldater bestå? På vilka sätt skall hemmavarande anhöriga kunna stödjas socialt och psykologiskt? Bör det finnas tydliga regler för hur många gånger och hur ofta en enskild soldat deltar i skarpa insatser?

Är det en merit att delta i fredsfrämjande verksamhet? Hur kan vi stärka intresset för deltagande bland försvarsmaktsanställda och soldater med annan eller ingen arbetsgivare? Är den uppskattning som samhället uttrycker tillräcklig? Hur hedras de som skadas eller dödas?

Vilka brister finns det i Försvarsmaktens organisation när det gäller omhändertagandet? Behöver vi en samlad veteranadministration på central nivå? Behövs det tydligare företrädare för utlandsstyrkan i högkvarteret? Hur tillvaratar vi - för den enskildes bästa - det engagemang och de kunskaper som finns bland fristående organisationer?

Täcker lagens definition av utlandsstyrkan in all tjänstgöring inom ramen för den militära internationella verksamheten? Finns det en känsla av "vi och dom" mellan grundorganisation och utlandsstyrkan och, i så fall, hur skulle den kunna motverkas?

Vilka möjligheter finns till samverkan inom landet och med andra länder när det gäller omhändertagandet av personer som tjänstgör i påfrestande miljöer? Vilka fördelar kan uppnås inom ramen för ett nordiskt samarbete?

Sist men inte minst skall utredningen ta sig an frågan om grunden för en samlad svensk veteranpolitik. Är det säkerhetspolitiska uppdraget och dess risker tillräckligt för att motivera ett mycket långtgående ansvar och omhändertagande? Och hur skall ansvar och genomförande fördelas och beskrivas så att helheten blir tydligt?

Förteckning över remissinstanserna (SOU 2007:77)

Prop. 2009/10:160
Bilaga 8

Rikspolisstyrelsen, Styrelsen för internationellt utvecklingsarbete/Sida, Försvarmakten, Förvarshögskolan, Statens räddningsverk, Styrelsen för psykologiskt försvar, Socialstyrelsen, Försäkringskassan, Arbetsgivarverket, Kammarkollegiet, SEKO, SACO, Officersförbundet, Försvarsförbundet, Fackförbundet ST, Sveriges reservofficersförbund, Värnpliktsrådet och Fredsbaskrarna.

Veteransoldatutredningen har haft som uppdrag att utforma förslag till hur en samlad och trovärdig svensk veteranpolitik, dvs. hur ansvaret för personalen före, under och efter internationella militära insatser, bör vara utformad.

Den framtida veteranpolitiken

Riksdag och regering har uttalat att Sveriges deltagande i fredsfrämjande verksamhet ska öka. Det innebär också att antalet personer som deltar också kommer att bli större. Deltagande i internationella militära insatser är dock inte utan risker. Därför är förberedelserna för personalen inför en insats, stödet under och omhändertagandet efter insatsen grundläggande för att Sverige ska ta sitt ansvar för berörd personal. Detta förutsätter att verksamheten grundas på en sammanhängande, trovärdig och allmänt accepterad personalpolitik. Denna politik måste täcka alla delar i kedjan från det att en insats initieras till långt efter att den avslutats. En sådan personalpolitik måste också omfatta alla som berörs av insatsen.

En utgångspunkt i arbetet med att utforma förslaget till den framtida veteranpolitiken har varit att denna ska grundas på en helhetssyn som inkluderar rekrytering av personalen, utbildning och förberedelser inför insatsen, stöd och åtgärder under insatsen, omhändertagande samt stöd och eventuell rehabilitering efter insatsen. Också stödet till de anhöriga, särskilt barnen, utgör en viktig del i denna helhetssyn.

En annan utgångspunkt har varit att bedöma hur samhället som helhet kan medverka i genomförandet av den framtida veteranpolitiken. Här har utgångspunkten varit att den myndighet eller organisation som från ett samlat samhällsperspektiv är mest lämpad också bör ansvara för åtgärden.

I arbetet med att forma den framtida veteranpolitiken har vissa särskilda behov kunnat identifieras.

Före insats är behovet av *information* stort både för soldaten och dennes anhöriga, inte minst bland dem som åker ut för första gången. Soldaten och dennes anhöriga vill veta vad insatsen kan komma att innebära, vilka risker och påfrestningar som kan uppstå, vilken ekonomisk och medicinsk trygghet som kan påräknas, m.m.

Soldaten har behov av att kunna ha *kontakt* med anhöriga också under själva insatsen utomlands. Att under långa perioder inte kunna träffas sätter relationer på prov. Vetskapen om att man snabbt kan sätta sig i kontakt med varandra om något inträffar, hemma eller i insatsområdet, betyder mycket för att dämpa oron, både hos soldaten och dennes anhöriga.

Efter insats är *uppföljningen* av soldaten av stor betydelse. Att kunna identifiera soldater som drabbats av fysisk eller psykisk ohälsa under insatsen är en grundläggande förutsättning för att erbjuda relevanta stöd-åtgärder och kunna hjälpa den enskilde tillbaka till sin normala livssitua-

tion. Det är också av stor betydelse hur tillgängliga och väl utformade stödåtgärderna är.

Kedjan av information, kontakt och uppföljning utgör en utgångspunkt vid bedömningen av vilka åtgärder i omhändertagandet som ska prioriteras före, under och efter insatsen.

Den framtida veteranpolitikens olika delar

Utredningen har uppfattat uppdraget som mer än att bara göra en generell översyn av nuvarande ordning. Det innefattar också att föreslå hur förändringar ska fogas samman för att spegla det krav på helhet och kontinuitet som regeringen efterfrågar.

Utredningen har kunnat konstatera att utvecklingen bara under de senaste decennierna har förändrat karaktären på de internationella militära insatserna. Sverige och Försvarsmakten är i dag engagerade i andra insatsområden och i andra typer av insatser. Det handlar även om nya rättsliga ramverk, andra huvudmän för insatserna, mer dynamiska konfliktmiljöer och mindre förutsägbara risker.

Även Försvarsmakten ändrar kontinuerligt sin organisation. Med detta ändras också myndighetens interna ansvarsförhållanden och de funktioner som har att planera för, besluta om och genomföra omhändertagandet av veteransoldater och deras anhöriga. Detsamma gäller för de övriga myndigheter som deltar i omhändertagandet och de regelverk som styr deras verksamhet. Inte heller de ideella organisationer, som företräder och stödjer veteransoldater och anhöriga, förblir oförändrade. Nya organisationer och nätverk dyker upp, andra ändrar innehållet i sin verksamhet.

Kunskaperna om veteransoldaters situation och reaktioner blir hela tiden större. Jämfört med andra forskningsområden är detta dock tämligen nytt och utvecklingen går därför mycket snabbt. Utredningens slutsats är att ett framgångsrikt omhändertagande beror av att detta anpassas till en ständigt pågående utveckling.

En förutsättning för att omsorgen om veteransoldater och anhöriga ska motsvara de påfrestningar och risker som deltagandet i internationella militära insatser innebär är att statsmakterna gemensamt är beredda att samverka kring denna målsättning. I andra länder har utredningen konstaterat att veteranpolitiska reformer genomförs både av flera olika ministrar och departement tillsammans och direkt av regeringschefen. Detta ökar genomslaget för förbättringarna och blir ett exempel för de olika myndigheter som har det närmare ansvaret för verksamheten. Motsvarande breda engagemang i Sverige krävs sannolikt för ett fullgott och sammanhållet omhändertagande.

Den framtida veteranpolitiken föreslås omfatta en rad olika åtgärder i syfte att stärka omhändertagandet av våra soldater före, under och efter insats.

Förbättrad rekrytering

Försvarsmaktens rekrytering måste förbättras. Det måste bli ett större inslag av personliga kontakter med de kvinnor och män som söker till internationella insatser. Forskningen till stöd för myndighetens rekrytering måste stärkas och en större framförhållning när det gäller rekryteringen av bland annat viktiga specialister måste öka.

Skyldighet att delta

Samtliga kategorier av anställda i Försvarsmakten ska i framtiden ha skyldighet att delta i den fredsfrämjande verksamheten. Sådan författningsgrundad skyldighet finns i dag för relativt nyanställda officerare, men inte för de äldre, för reservofficerarna eller myndighetens civilanställda. Bättre information om utlandstjänsten mot det övriga samhället ska också locka fler sökanden utifrån. Bara genom att fler människor engageras för tjänstgöring kan början fördelas jämnare. Då undviks också att enskilda individer överbelastas genom många och alltför frekventa insatser.

Insatsfrekvens

För att minska risken för att personalen drabbas av ohälsa och minska den sociala belastningen bör en policy som anger den enskildes insatsfrekvens införas. Målet är att anställda i Försvarsmakten ska göra en insats vart tredje år. För soldater och officerare med placering i insatsförbanden kan en högre insatsfrekvens dock accepteras.

Stöd vid kritik

Komplexiteten i de regler som kringgärdar den fredsfrämjande verksamheten måste få större uppmärksamhet på politisk nivå. Försvarsmakten måste bli mer öppen och bättre informera om den internationella verksamheten. Bättre utbildning i internationell rätt och mänskliga rättigheter ska öka kunskap och kompetens hos personalen och minska riskerna för kritik mot insatsernas genomförande.

Förstärkt uppföljningsansvar

Försvarsmaktens uppföljande verksamhet måste förstärkas. Denna ska bedrivas mer aktivt än tidigare och innefatta en personlig kontakt med soldaten efter tjänstgöringen, om detta inte är uppenbart obehövligt eller omöjligt att genomföra.

Förstärkt stöd till tidigare tjänstgörande

Försvarsmaktens ansvar att utreda och koordinera stödåtgärder måste förtydligas. Stödet till soldater som skadats till följd av tjänstgöring ska

inte längre begränsas i tid. I stället ska stödåtgärderna pågå så länge behovet består och åtgärderna framstår som skäligen. Även skador som inte är så allvarliga att de påverkar den enskildes förvärvsförmåga ska Försvarsmakten ta ett ansvar för, t.ex. när någon drabbas av psykiska besvär på grund av tjänstgöringen.

Utökat stöd till anhöriga

De anhöriga är också delaktiga i den internationella insatsen. Anhöriga kan behöva stöd och hjälp med anledning av att den närstående soldaten befinner sig i ett insatsområde långt borta. Det ska därför finnas kontaktpersoner inom myndigheten som ska stödja och vägleda en anhörig i olika frågor med anknytning till tjänstgöringen. Stöd och hjälp ska inte bara kunna påräknas när den anhörige soldaten skadas eller förolyckas utan även i vissa andra situationer.

Kontakten mellan soldaten i fält och dennes anhöriga utvecklas i takt med att ny teknik blir tillgänglig. Särskilda informationssatsningar behövs för barnen.

Försvarsmakten ska utveckla och sammanställa en familjepolicy angående stöd och vägledning för anhörig.

Enskilda organisationer som arbetar med stöd till anhöriga ska kunna få ekonomisk ersättning för sitt arbete.

Ökat erkännande

Nya medaljer föreslås införas. Dessa ska utdelas såväl av Försvarsmakten som regeringen. Ett gemensamt monument till minne av svenska veteransoldater bör uppföras. Den 17 september föreslås bli ny årlig minnesdag, gemensam för alla svenska veteransoldater.

Ökat meritvärde

Deltagande i det internationella fredsfrämjande arbetet ska vara en förutsättning för viss befordran och ett krav för att inneha höga befattningar inom Försvarsmakten. Försvarsmakten ska arbeta för att erfarenheterna från det fredsfrämjande arbetet värderas högre, bland annat vid tillsättning av offentliga tjänster. Soldater utan ordinarie anställning i Försvarsmakten ska erbjudas praktiska möjligheter till civil utbildning under insatsen.

Veteranorganisationerna

Veteranorganisationerna har en särskild betydelse för omhändertagandet av soldaterna. För den enskilde är det ofta lättare att vända sig till en sådan organisation. Veteranorganisationerna spelar också en viktig roll när det gäller att identifiera personal som mår dåligt efter insats. För det arbete som veteranorganisationerna utför ska Försvarsmakten ge långsiktigt stöd.

En veteranadministration införs

Prop. 2009/10:160

Bilaga 9

Inom Försvarsmaktens högkvarter inrättas en veteranadministrativ enhet med uppgift att vägleda veteransoldater och deras anhöriga. Enheten tar inte del i det praktiska omhändertagandet, men har en viktig roll i att följa upp och utvärdera det samlade stödet. Enheten fungerar som kontaktpunkt för veteran- och anhörigorganisationer samt andra myndigheter och organisationer av betydelse för omhändertagandet. Den veteranadministrativa enheten ska också ge myndighetsledningen råd i veteranpolitiska frågor.

En ny mer ändamålsenlig lagstiftning föreslås

Sammanfattningsvis lämnar utredningen ett stort antal förslag vad avser omhändertagandet av veteransoldater och deras anhöriga före, under och efter insats. Andra förslag, av mer indirekt betydelse för veteransoldaterna, tar sikte på Försvarsmaktens struktur och arbetssätt. Genom den nya lagen avskaffas utlandsstyrkan som ett särskilt begrepp. Förutom att den nya lagen inkluderar personal i insatsområden som i dag saknar särskilt skydd, understryker den att Försvarsmakten är en myndighet och att insatser internationellt är en naturlig del av den samlade försvarsverksamheten.

1 Förslag till lag (0000:00) med bestämmelser för Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser

Härigenom föreskrivs följande

Lagens tillämpningsområde

1 § Denna lag ska tillämpas på anställda i Försvarsmakten vid tjänstgöring i en internationell militär insats. Lagen ska dock inte tillämpas på den som är lokalt anställd av Försvarsmakten i insatsområdet.

Med internationell militär insats enligt denna lag avses verksamhet som Försvarsmakten bedriver i ett insatsområde utomlands i syfte att

1. avvärja risk för en väpnad konflikt,
2. hejda en pågående väpnad konflikt,
3. övervaka överenskommelser om fred och vapenstillestånd, eller
4. skapa förutsättningar för varaktig fred och säkerhet genom humanitärt arbete i samband med en väpnad konflikt.

Anställning

2 § Den som ska tjänstgöra i en internationell militär insats och inte har en anställning i Försvarsmakten ska anställas särskilt för tjänstgöring i en sådan insats.

3 § En anställning enligt 2 § ska vara tidsbegränsad och avse tiden för både utbildning och tjänstgöring. Anställningen får dock tidsbegränsas till att avse endast utbildningstiden eller tjänstgöringstiden.

Anställningen får sägas upp före anställningstidens utgång med en uppsägningstid av tre månader för både arbetsgivare och arbetstagare. Arbetsgivaren får dock bevilja den anställde kortare uppsägningstid. Om den anställde genomgått utbildning för tjänstgöring utan att få godkända vitsord eller om det föreligger andra särskilda skäl, får arbetsgivaren säga upp anställningen med en uppsägningstid av en månad.

För den som anställs enligt första stycket ska bestämmelserna i 15–17 §§ lagen (1982:80) om anställningsskydd inte gälla.

4 § För den som är anställd i Försvarsmakten och tjänstgör i en internationell militär insats ska följande bestämmelser inte gälla:

1. arbetstidslagen (1982:673), och
2. 12 § semesterlagen (1977:480)

Arbetsmiljö

5 § För den som tjänstgör i en internationell militär insats ska följande bestämmelser i arbetsmiljölagen (1977:1160) gälla i insatsområdet, om inte tjänstgöringsförhållandena hindrar detta:

- 2 kap. 1–8 §§,
- 3 kap. 1–4, 6 och 12 §§,
- 6 kap. 1–6 §§, 6 a § första stycket första och andra meningarna och andra stycket samt 8 och 9 §§.

Särskilt uppföljningsansvar

6 § Försvarsmakten ska följa upp och utreda om den som tjänstgjort i en internationell militär insats drabbats av skada eller sjukdom till följd av tjänstgöringen i insatsområdet.

Uppföljningen och utredningen ska ha den form och den omfattning som motiveras av förhållandena under tjänstgöringen i insatsområdet. Åtgärderna ska innefatta personlig kontakt, om detta inte kan anses uppenbart obehövt eller är omöjligt att genomföra.

Försvarsmaktens ansvar enligt första–andra stycket kvarstår under fem år efter det att tjänstgöringen avslutats.

7 § Försvarsmakten ska lämna information och råd i olika frågor till den som tidigare tjänstgjort i en internationell militär insats även efter den tid som anges i 6 §.

Stödåtgärder

8 § Om någon drabbas av sjukdom eller skada under resa till eller från tjänstgöringen i insatsområdet eller under tjänstgöringen där ska Försvarsmakten i samråd med den skadade och andra berörda myndigheter utreda och vid behov lämna stöd till den skadade för att underlätta för denne att

1. återgå till tidigare livssituation,
2. återfå full arbetsförmåga, eller
3. försörja sig genom förvärsarbete.

9 § I fall som avses i 8 § ska Försvarsmakten ge ekonomiskt stöd till åtgärder som främjar den skadades återgång till tidigare livssituation och arbetslivet samt till anskaffande av hjälpmedel som den skadade behöver.

10 § Stöd enligt 8 och 9 §§ ska ges endast om det inte ska tillhandahållas av någon annan till följd av andra bestämmelser och i den utsträckning som det framstår som skäligt med hänsyn till sjukdomen eller skadan samt omständigheterna i övrigt.

11 § Vid fullgörandet av de uppgifter som avses i 8 och 9 §§ ska Försvarsmakten samarbeta med andra berörda myndigheter och organisationer.

12 § Försvarsmaktens ansvar enligt 8 och 9 §§ innebär ingen inskränkning i det ansvar som den skadades arbetsgivare har enligt 2 kap. och 3 kap. 2 a § arbetsmiljölagen (1977:1160) samt 22 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Försvarsmaktens stödåtgärder enligt 8 och 9 §§ ska samordnas med en eventuell annan arbetsgivares åtgärder.

Arbetsskada

13 § Vid tjänstgöring i en internationell militär insats gäller lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring från det att den första färden till insatsområdet påbörjas till det att den sista färden från insatsområdet avslutas. Skada som inträffar under denna tid ska anses som arbetsskada, om övervägande skäl talar för det.

Skador som inträffar under semester eller motsvarande ledighet utom insatsområdet ska omfattas av lagens skydd endast om det finns särskilda skäl.

Vid prövning av om den som tjänstgör i en internationell militär insats drabbats av en arbetsskada ska bevisreglerna i 7 och 8 §§ lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd tillämpas för den tid som avses i första–andra stycket, om det är förmånligare för den enskilde än en tillämpning av motsvarande regler i lagen om arbetsskadeförsäkring.

14 § Vid tillämpning av lagen om arbetsskadeförsäkring utgör livränteunderlaget minst sju prisbasbelopp.

15 § Föreligger anledning anta att den som tjänstgjort i en internationell militär insats ådragit sig en arbetsskada enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring ska Försäkringskassan på ansökan av denne pröva frågan om arbetsskada.

Bestämmelserna i 8 kap. lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring angående ansökan, uppgiftsskyldighet, besvär m.m. gäller i tillämpliga delar i ärende enligt första stycket.

Bestämmelserna i 8 kap. 3 § andra stycket lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring gäller dock inte i dessa fall.

Stöd till anhöriga

16 § Försvarsmakten ska sörja för att en anhörig till den som tjänstgör i en internationell militär insats får det stöd och den rådgivning som är påkallat med anledning av tjänstgöringen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om omfattning och utformning av stöd och rådgivning enligt första stycket.

Ersättning till anhöriga

17 § Om den som tjänstgör i en internationell militär insats förolyckas eller skadas så att sjukhusvård krävs, ska Försvarsmakten efter ansökan

av den anhörige ersätta denne för skäligt antal resor till den förolyckade eller skadade samt uppehälle och tidsspillan vid sådan resa efter samma grunder som gäller i fråga om ersättning av allmänna medel till vittnen.

I fall som avses i första stycket eller när det i övrigt föreligger särskilda skäl, ska Försvarsmakten efter ansökan ge skäligt bidrag till kostnader för psykosocialt stöd till anhöriga som är i behov av det och om det framstår som skäligt med hänsyn till omständigheterna i övrigt.

Om en anhörigs medverkan är av särskild betydelse för den skadades rehabilitering, ska Försvarsmakten efter ansökan ge den anhörige skälig ersättning för kostnader som en sådan insats orsakar.

Överklagande

18 § Beslut enligt 8, 9, 16 och 17 §§ får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

---

1. Denna lag träder i kraft den XX, då lagen (1999:568) om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten upphör att gälla.

2. Bestämmelserna ska tillämpas även i fråga om tidigare anställda i utlandsstyrkan som skadats efter utgången av 1992.

3. Bestämmelserna i 16 § ska dock tillämpas från lagens ikraftträdande. Ersättning enligt 17 § andra stycket för kostnader som uppkommit av annan anledning än i samband med att en närstående förolyckats eller skadats så svårt att sjukhusvård krävs ska utges endast om kostnaderna uppkommit efter lagens ikraftträdande.

2 Förslag till lag om ändring i lagen (2003:169) om väpnad styrka för tjänstgöring utomlands

Prop. 2009/10:160
Bilaga 10

Härigenom föreskrivs att lagen (2003:169) om väpnad styrka för tjänstgöring utomlands ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Regeringen får på begäran av Förenta nationerna eller enligt beslut som fattats av Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa ställa en väpnad styrka till förfogande för fredsbevarande verksamhet utomlands. Högst tre-tusen personer ur *Försvarsmaktens utlandsstyrka* får samtidigt tjänstgöra utomlands i väpnad tjänst.

Föreslagen lydelse

Regeringen får på begäran av Förenta nationerna eller enligt beslut som fattats av Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa ställa en väpnad styrka till förfogande för fredsbevarande verksamhet utomlands. Högst tre-tusen personer ur *Försvarsmakten* får samtidigt tjänstgöra utomlands i *internationella militära insatser*.

Denna lag träder i kraft

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 3 och 5 §§ brottsbalken (1962:700) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

3 §

För brott som begåtts utom riket döms även i annat fall än som avses i 2 § efter svensk lag och vid svensk domstol,

1. om brottet förövats på svenskt fartyg eller luftfartyg, eller om det begåtts i tjänsten av befälhavaren eller någon som tillhörde besättningen på sådant fartyg,

2. om brottet begåtts av någon som tillhör Försvarmakten på ett område där en avdelning av Försvarmakten befann sig eller om det begåtts av någon annan på ett sådant område och avdelningen befann sig där för annat ändamål än övning,

3. om brottet begåtts vid tjänstgöring utom riket av någon som är anställd i *utlandsstyrkan inom Försvarmakten* eller som tillhör Polisens utlandsstyrka,

3. om brottet begåtts vid tjänstgöring utom riket av någon som är anställd i *Försvarmakten och tjänstgör i en internationell militär insats* eller som tillhör Polisens utlandsstyrka,

3a. om brottet har begåtts i tjänsten utom riket av en polisman, tulltjänsteman eller tjänsteman vid Kustbevakningen, som utför gränsöverskridande arbetsuppgifter enligt en internationell överenskommelse som Sverige har tillträtt,

4. om brottet förövats mot Sverige, svensk kommun eller annan menighet eller svensk allmän inrättning,

5. om brottet begåtts inom område som ej tillhör någon stat och förövats mot svensk medborgare, svensk sammanslutning eller enskild inrättning eller mot utlänning med hemvist i Sverige,

6. om brottet är kapning, sjö- eller luftfartssabotage, flygplatssabotage, penningförfalskning, försök till sådana brott, folkrättsbrott, olovlig befattningsmed kemiska vapen, olovlig befattningsmed minor, osann eller ovarsam utsaga inför en internationell domstol, terroristbrott enligt 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott eller försök till sådant brott samt brott som avses i 5 § samma lag, eller

7. om det lindrigaste straff som i svensk lag är stadgat för brottet är fängelse i fyra år eller däröver.

5 §

Åtal för brott, som inom riket begåtts å utländskt fartyg eller luftfartyg av utlänning som var befälhavare eller tillhörde besättningen å fartyget eller eljest medföljde detsamma mot sådan utlänning eller mot utländskt intresse, må ej väckas utan att förordnande därom meddelas av regeringen eller den regeringen bemyndigat därtill.

Åtal för brott, som förövats utom riket, får väckas endast efter förordnande enligt första stycket. Åtal får dock väckas utan ett sådant förord-

nande, om brottet är osann eller ovarsam utsaga inför en internationell domstol eller om brottet begåtts

1. å svenskt fartyg eller luftfartyg eller i tjänsten av befälhavaren eller någon som tillhörde besättningen å sådant fartyg,

2. av någon som tillhör Försvarsmakten på ett område där en avdelning av Försvarsmakten befann sig,

3. vid tjänstgöring utom riket av någon som är anställd i *utlandsstyrkan inom Försvarsmakten* eller som tillhör Polisens utlandsstyrka,

3. vid tjänstgöring utom riket av någon som är anställd i *Försvarsmakten och tjänstgör i en internationell militär insats* eller som tillhör Polisens utlandsstyrka,

4. i tjänsten utom riket av en polisman, tulltjänsteman eller tjänsteman vid Kustbevakningen som utför gränsöverskridande arbetsuppgifter enligt en internationell överenskommelse som Sverige har tillträtt,

5. i Danmark, Finland, Island eller Norge eller på fartyg eller luftfartyg i reguljär trafik mellan orter belägna i Sverige eller någon av nämnda stater, eller

6. av svensk, dansk, finsk, isländsk eller norsk medborgare mot svenskt intresse.

Denna lag träder i kraft

4 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.

Prop. 2009/10:160
Bilaga 10

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m. ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Denna lag gäller för

1. totalförsvarspliktiga under den tid då de är skyldiga att fullgöra värnplikt eller civilplikt enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt,
  2. dem som genomgår utbildning för att få militär anställning i Försvarsmakten,
  3. hemvärnsmän under den tid då de är tjänstgöringsskyldiga,
  4. dem som genom krigsfrivilligavtal eller annat avtal åtagit sig att tjänstgöra frivilligt i befattningar i Försvarsmaktens krigsorganisation, under den tid då de är tjänstgöringsskyldiga,
  5. dem som tjänstgör utomlands i utlandsstyrkan inom Försvarsmakten.
5. den som är anställd i Försvarsmakten och tjänstgör utomlands i en internationell militär insats.

Denna lag träder i kraft

5 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:2076) om skydd för anställning vid viss tjänstgöring inom totalförsvaret m.m.

Prop. 2009/10:160
Bilaga 10

Härigenom föreskrivs att lagen (1994:2076) om skydd för anställning vid viss tjänstgöring inom totalförsvaret m.m. ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Bestämmelserna i 9 kap. lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt skall gälla även med avseende på tjänstgöring som någon fullgör 1. åt det allmänna på grund av skyldighet i annan lag än lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt,

2. som reservofficer,

3. vid en krigsorganisation inom totalförsvaret på grund av frivilligt åtagande,

4. i Försvarsmakten för att tillgodose särskilda behov av personal för beredskapsändamål eller

5. i *utlandsstyrkan* i Försvarsmakten.

5. i Försvarsmakten *i en internationell militär insats.*

Denna lag träder i kraft

Härigenom föreskrivs att 8 kap. 20 § inkomstskattelagen ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

20 §

Ersättningar vid dödsfall eller invaliditet genom statens riskgarantier för totalförsvarspliktiga samt de som tjänstgör i Polisens utlandsstyrka och *utlandsstyrkan inom* Försvarsmakten är skattefria. Lag (2002:1006).

Ersättningar vid dödsfall eller invaliditet genom statens riskgarantier för totalförsvarspliktiga samt de som tjänstgör i Polisens utlandsstyrka och i Försvarsmakten *i en internationell militär insats* är skattefria.

Denna lag träder i kraft

Häri genom föreskrivs att 1 kap. 4 § arbetsmiljölagen (1977:1160) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

4 §

För deltagare i arbetsmarknadspolitiska program är denna lag tillämplig i den utsträckning som framgår av 7 § lagen (2000:625) om arbetsmarknadspolitiska program.

För deltagare i praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet som har anvisats av socialnämnd är denna lag tillämplig i den utsträckning som framgår av 4 kap. 6 § socialtjänstlagen (2001:453).

För dem som Migrationsverket ger sysselsättning enligt 4 § lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. är denna lag tillämplig i den utsträckning som framgår av 5 § lagen om mottagande av asylsökande m.fl.

Att denna lag i vissa fall, utöver vad som framgår av 2 § första stycket andra meningen, gäller även utomlands framgår av 1 a och 2 §§ lagen (1999:568) om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten.

Att denna lag i vissa fall, utöver vad som framgår av 2 § första stycket andra meningen, gäller även utomlands i insatsområdet framgår av 5 § lagen (0000:00) med bestämmelser för Försvarsmaktens personal i internationella militära insatser.

Denna lag träder i kraft

Förteckning över remissinstanserna (SOU 2008:91)

Prop. 2009/10:160
Bilaga 11

Kungliga Hovstaterna, Riksdagsförvaltningen, Kammarrätten i Stockholm, Länsrätten i Skåne, Rikspolisstyrelsen, Kriminalvården, Folke Bernadotteakademien, Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete/Sida, Försvarmakten, Totalförsvarets forskningsinstitut, Totalförsvarets pliktverk, Statens räddningsverk, Styrelsen för psykologiskt försvar, Krisberedskapsmyndigheten, Socialstyrelsen, Försäkringskassan, Arbetsgivarverket, Kammarkollegiet, Försvvarshögskolan, Arbetsförmedlingen, Försvarets traditionsnämnd, Sveriges Kommuner och Landsting, SEKO, SACO, Officersförbundet, Försvarsförbundet, Fackförbundet ST, Sveriges reservofficersförbund, Värnpliktsrådet, Fredsbaskrarna, Svenska Soldathemsförbundet och Sveriges Militära Kamratföreningars Riksförbund.

Regeringen har följande förslag till lagtext.

1 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1809) om total försvarsplikt

Häri genom föreskrivs i fråga om lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt

dels att 1 kap. 2–5 §§, 2 kap. 2 och 3 §§, 3 kap. 1, 3, 5, 6, 9, 12 och 13 §§ samt 4 kap. 3 § ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas två nya paragrafer, 1 kap. 3 a § och 3 kap. 4 a § samt närmast före 3 kap. 4 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

2 §

Totalförsvarets personalförsörjning skall tryggas genom en totalförsvarsplikt som gäller för varje svensk medborgare från början av det kalenderår när han eller hon fyller sexton år till slutet av det kalenderår när han eller hon fyller sjuttio år. Totalförsvarsplikten gäller också under motsvarande tid för var och en som utan att vara svensk medborgare är bosatt i Sverige.

Totalförsvarsplikt gäller för varje svensk medborgare från början av det kalenderår när han eller hon fyller sexton år till slutet av det kalenderår när han eller hon fyller sjuttio år. Totalförsvarsplikten gäller också under motsvarande tid för var och en som utan att vara svensk medborgare är bosatt i Sverige.

3 §

En totalförsvarspliktig är skyldig att

1. medverka vid föreskriven utredning om sina personliga förhållanden,
2. tjänstgöra inom totalförsvaret i den omfattning som hans eller hennes kroppskrafter och hälsotillstånd tillåter, och
3. iaktta de föreskrifter i övrigt som meddelas i denna lag.

Utredning om personliga förhållanden enligt första stycket 1 är mönstring eller annan utredning.

Tjänstgöring enligt första stycket 2 fullgörs som värnplikt, civilplikt eller allmän tjänsteplikt.

3 a §

En totalförsvarspliktig är skyldig att genomgå mönstring enligt 2 kap. 2 och 3 §§ eller fullgöra

värnplikt eller civilplikt enligt 4 kap. endast om regeringen med hänsyn till att det behövs för Sveriges försvarsberedskap har beslutat det.

4 §¹⁹

Tjänstgöring enligt 3 § 2 fullgörs som värnplikt, civilplikt eller allmän tjänsteplikt.

Värnplikten och civilplikten omfattar grundutbildning, repetitionsutbildning, beredskapstjänstgöring och krigstjänstgöring.

Den allmänna tjänsteplikten innebär att den som är totalförsvarspliktig under höjd beredskap *skall* tjänstgöra enligt bestämmelserna i 6 kap.

Värnplikten och civilplikten omfattar grundutbildning, repetitionsutbildning, beredskapstjänstgöring och krigstjänstgöring.

Den allmänna tjänsteplikten innebär att den som är totalförsvarspliktig under höjd beredskap *ska* tjänstgöra enligt bestämmelserna i 6 kap.

5 §²⁰

Värnplikten *skall* fullgöras hos Försvarsmakten och *skall* alltid inledas med grundutbildning.

Skyldigheten att fullgöra värnplikt omfattar endast *män som är svenska medborgare* och gäller från början av det kalenderår när den totalförsvarspliktige fyller nitton år till slutet av det kalenderår när han fyller fyrtiosju år.

Av 5 § lagen (1994:1810) om möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning följer dock att en kvinna som efter antagningsprövning enligt den lagen skrivits in för värnplikt därefter är skyldig att fullgöra värnplikten.

Värnplikten *ska* fullgöras hos Försvarsmakten och *ska* alltid inledas med grundutbildning *enligt denna lag, om inte den totalförsvarspliktige redan har fullgjort annan motsvarande militär utbildning eller tjänstgöring.*

Skyldigheten att fullgöra värnplikt omfattar endast *svenska medborgare* och gäller från början av det kalenderår när den totalförsvarspliktige fyller nitton år till slutet av det kalenderår när han eller hon fyller fyrtiosju år.

¹⁹ Ändringen innebär bl.a. att första stycket upphävs.

²⁰ Ändringen innebär bl.a. att tredje stycket upphävs.

2 kap.

2 §

Varje svensk *man* som är totalförsvarspliktig är för utredning som avses i 1 § skyldig att vid Totalförsvarets pliktverk genomgå mönstring, om det inte är uppenbart att han saknar förmåga att fullgöra värnplikt och civilplikt.

Skyldigheten inträder det kalenderår när den totalförsvarspliktige fyller arton år eller, för den som förvärvar svenskt medborgarskap senare, från och med den dag när han blir svensk medborgare. Om det inte finns särskilda skäl, är ingen skyldig att genomgå mönstring efter det kalenderår när han fyller tjugofyra år.

Mönstringen *skall* ske i den totalförsvarspliktiges personliga närvaro. Den *skall* omfatta medicinska och psykologiska undersökningar samt annan utredning av hans personliga förhållanden.

Varje svensk *medborgare* som är totalförsvarspliktig är, för utredning som avses i 1 §, skyldig att vid Totalförsvarets pliktverk genomgå mönstring, om det inte är uppenbart att han *eller hon* saknar förmåga att fullgöra värnplikt och civilplikt.

Skyldigheten inträder det kalenderår när den totalförsvarspliktige fyller arton år eller, för den som förvärvar svenskt medborgarskap senare, från och med den dag när han *eller hon* blir svensk medborgare. Om det inte finns särskilda skäl, är ingen skyldig att genomgå mönstring efter det kalenderår när han *eller hon* fyller tjugofyra år.

3 §

Mönstringen *ska* ske i den totalförsvarspliktiges personliga närvaro. Den *ska* omfatta medicinska och psykologiska undersökningar samt annan utredning av hans *eller hennes* personliga förhållanden.

3 kap.

1 §

Om resultatet av mönstringen visar att den totalförsvarspliktige har förutsättningar att fullgöra värnplikt eller civilplikt, *skall* Totalförsvarets pliktverk placera honom i en eller flera befattningsgrupper samt skriva in honom för värnplikt eller civilplikt eller i en utbildningsreserv. Befattningsgrupper *skall* finnas för chefer, för specialister och för övriga.

Om resultatet av mönstringen visar att den totalförsvarspliktige saknar förutsättningar att fullgöra värnplikt och civilplikt, *skall* Totalförsvarets pliktverk besluta att han inte är skyldig att fullgöra

Om resultatet av mönstringen visar att den totalförsvarspliktige har förutsättningar att fullgöra värnplikt eller civilplikt, *ska* Totalförsvarets pliktverk placera honom *eller henne* i en eller flera befattningsgrupper samt skriva in honom *eller henne* för värnplikt eller civilplikt eller i en utbildningsreserv. Befattningsgrupper *ska* finnas för chefer, för specialister och för övriga.

3 §

Om resultatet av mönstringen visar att den totalförsvarspliktige saknar förutsättningar att fullgöra värnplikt och civilplikt, *ska* Totalförsvarets pliktverk besluta att han *eller hon* inte är skyldig att fullgöra

sådan tjänstgöring.

ra sådan tjänstgöring.

Prop. 2009/10:160

Bilaga 12

Inskrivning efter annan militär utbildning eller tjänstgöring

4 a §

En totalförsvarspliktig som har fullgjort annan motsvarande militär utbildning eller tjänstgöring än vad som anges i denna lag får av Totalförsvarets pliktverk skrivas in för värnplikt.

För den som skrivs in för värnplikt eller för sådan civilplikt som omfattar grundutbildning, *skall* följande bestämmas vid inskrivningen:

1. den befattning eller typ av befattning som han eller hon *skall* utbildas till,

2. de förband, skolor, myndigheter eller andra organisationer där grundutbildningen huvudsakligen *skall* fullgöras,

3. grundutbildningens längd, och

4. om grundutbildningen *skall* pågå mer än 60 dagar, året och månaden när grundutbildningen är planerad att börja.

5 §

För den som skrivs in för sådan *värnplikt* eller civilplikt som omfattar grundutbildning, *ska* följande bestämmas vid inskrivningen:

1. den befattning eller typ av befattning som han eller hon *ska* utbildas till,

2. de förband, skolor, myndigheter eller andra organisationer där grundutbildningen huvudsakligen *ska* fullgöras,

4. om grundutbildningen *ska* pågå mer än 60 dagar, året och månaden när grundutbildningen är planerad att börja.

6 §

Vid inskrivning för civilplikt som inte omfattar grundutbildning *skall* det bestämmas vilken befattning som den som skrivs in *skall* upprätthålla.

Vid inskrivning för *värnplikt* eller civilplikt som inte omfattar grundutbildning *ska* det bestämmas vilken befattning som den som skrivs in *ska* upprätthålla.

9 §

Ett beslut enligt 1, 3 eller 4 § får ändras av Totalförsvarets pliktverk. Om den som har skrivits in har påbörjat en grundutbildning, får beslutet också ändras av den myndighet som verket bestämmer. Om det behövs för bedömningen, är den som är totalförsvarspliktig skyldig att genomgå förnyad mönstring eller annan utredning enligt 2 kap.

Ett beslut enligt 1, 3, 4 eller 4 a § får ändras av Totalförsvarets pliktverk. Om den som har skrivits in har påbörjat en grundutbildning, får beslutet också ändras av den myndighet som verket bestämmer. Om det behövs för bedömningen, är den som är totalförsvarspliktig skyldig att genomgå förnyad mönstring eller annan utredning enligt 2 kap.

Om en ändring av ett beslut om inskrivning innebär att tiden för grundutbildningen blir längre än enligt det tidigare beslutet, krävs att den som beslutet avser godkänner ändringen. Om inte annat följer av 10 §, *skall* detsamma gälla i fråga om ändring av ett beslut om inskrivning i utbildningsreserven till inskrivning för värnplikt eller för sådan civilplikt som omfattar en längre grundutbildning än 60 dagar.

Om en ändring av ett beslut om inskrivning innebär att tiden för grundutbildningen blir längre än enligt det tidigare beslutet, krävs att den som beslutet avser godkänner ändringen. Om inte annat följer av 10 §, *ska* detsamma gälla i fråga om ändring av ett beslut om inskrivning i utbildningsreserven till inskrivning för värnplikt eller för sådan civilplikt som omfattar en längre grundutbildning än 60 dagar.

12 §²¹

En totalförsvarspiktig som efter avslutad grundutbildning har förvärvat tillräckliga kunskaper och färdigheter för en krigsuppgift *skall* krigsplaceras i en befattning eller i en viss verksamhet som han eller hon är lämplig för. Den som har genomgått en längre grundutbildning än 60 dagar *skall* krigsplaceras i den verksamhet där grundutbildningen fullgjordes, om det inte från totalförsvarets synpunkt är väsentligt bättre att han eller hon krigsplaceras i en annan verksamhet.

En totalförsvarspiktig som efter avslutad grundutbildning har förvärvat tillräckliga kunskaper och färdigheter för en krigsuppgift *ska* krigsplaceras i en befattning eller i en viss verksamhet som han eller hon är lämplig för. Den som har genomgått en längre grundutbildning än 60 dagar *ska* krigsplaceras i den verksamhet där grundutbildningen fullgjordes, om det inte från totalförsvarets synpunkt är väsentligt bättre att han eller hon krigsplaceras i en annan verksamhet.

En totalförsvarspiktig som har fullgjort annan militär utbildning eller tjänstgöring än sådan grundutbildning som anges i denna lag och som därigenom har förvärvat tillräckliga kunskaper och färdigheter för en krigsuppgift får krigsplaceras i en befattning eller i en viss verksamhet som han eller hon är lämplig för.

Krigsplaceringen *skall* inte kvarstå längre än tio år efter det senaste tjänstgöringstillfället. Om det finns särskilda skäl i enskilda fall, får beslut fattas om förlängning.

Krigsplaceringen *ska* inte kvarstå längre än tio år efter det senaste tjänstgöringstillfället. Om det finns särskilda skäl i enskilda fall, får beslut fattas om förlängning.

²¹ Senaste lydelse 2002:276.

13 §

En totalförsvarspliktig som har skrivits in för civilplikt enligt 6 § *skall* krigsplaceras i den befattning som han eller hon *skall* upprätthålla.

En totalförsvarspliktig som har skrivits in för *värnplikt eller* civilplikt enligt 6 § *ska* krigsplaceras i den befattning som han eller hon *ska* upprätthålla.

4 kap.

3 §

En svensk *man* som är medborgare även i en annan stat än Sverige är inte skyldig att fullgöra en längre grundutbildning än 60 dagar, om han antingen har fullgjort en motsvarande utbildning i den andra staten eller, innan han har fyllt nitton år, väljer att göra detta och det står klart att tjänstgöringen kommer att fullgöras i den andra staten och att den utbildningen till längd och effektivitet är minst likvärdig med den som krävs av honom i Sverige.

En svensk *medborgare* som är medborgare även i en annan stat än Sverige är inte skyldig att fullgöra en längre grundutbildning än 60 dagar, om han *eller hon* antingen har fullgjort en motsvarande utbildning i den andra staten eller, innan han *eller hon* har fyllt nitton år, väljer att göra detta och det står klart att tjänstgöringen kommer att fullgöras i den andra staten och att den utbildningen till längd och effektivitet är minst likvärdig med den som krävs av honom *eller henne* i Sverige.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

Härigenom föreskrivs följande.

Lagens tillämpningsområde

1 § Denna lag ska tillämpas på anställda i Försvarsmakten vid tjänstgöring i en internationell militär insats. Lagen ska dock inte tillämpas på den som är lokalt anställd av Försvarsmakten i insatsområdet.

Med internationell militär insats enligt denna lag avses verksamhet som Försvarsmakten bedriver i ett insatsområde utomlands i syfte att

1. avvärja risk för en väpnad konflikt,
2. hejda en pågående väpnad konflikt,
3. övervaka överenskommelser om fred och vapenstillestånd, eller
4. skapa förutsättningar för varaktig fred och säkerhet genom humanitärt arbete i samband med en väpnad konflikt.

Anställning

2 § Den som ska tjänstgöra i en internationell militär insats och inte har en anställning i Försvarsmakten får anställas särskilt för tjänstgöring i en sådan insats.

3 § En anställning enligt 2 § ska vara tidsbegränsad och avse tiden för både utbildning och tjänstgöring. Anställningen får dock tidsbegränsas till att avse endast utbildningstiden eller tjänstgöringstiden.

Anställningen får sägas upp före anställningstidens utgång med en uppsägningstid av tre månader för både arbetsgivare och arbetstagare. Arbetsgivaren får dock bevilja den anställda kortare uppsägningstid. Om den anställda genomgått utbildning för tjänstgöring utan att få godkända vitsord får arbetsgivaren säga upp anställningen med en uppsägningstid av en månad.

För den som anställs enligt 2 § ska 15–17 §§ lagen (1982:80) om anställningsskydd inte tillämpas.

4 § För den som är anställd i Försvarsmakten och tjänstgör i en internationell militär insats ska arbetstidslagen (1982:673) och 12 § semesterlagen (1977:480) inte tillämpas.

Arbetsmiljö

5 § I fråga om Försvarsmaktens arbetsmiljöansvar i en internationell militär insats ska följande bestämmelser i arbetsmiljölagen (1977:1160) tillämpas i insatsområdet, om inte tjänstgöringsförhållandena hindrar detta:

- 2 kap. 1–8 §§,
- 3 kap. 1–4 §§, 7 g § första och andra styckena samt 12 §,

Särskilt uppföljningsansvar

6 § Försvarsmakten ska utreda om personal som tjänstgjort i en internationell militär insats har fått fysiska eller psykiska besvär till följd av tjänstgöringen i insatsområdet.

Utredningen enligt första stycket ska ha den form och den omfattning som motiveras av förhållandena under tjänstgöringen i insatsområdet. Utredningen ska innefatta personlig kontakt, om detta inte kan anses uppenbart obehövt eller inte kan genomföras.

Försvarsmaktens ansvar enligt första och andra styckena kvarstår under fem år efter det att tjänstgöringen i insatsområdet avslutats.

7 § Försvarsmakten ska bistå den enskilde med information och vägledning vid utredning enligt 6 §. Detta gäller även efter den tid som anges i 6 § tredje stycket.

Stödåtgärder

8 § Om någon drabbas av fysiska eller psykiska besvär under tjänstgöring i insatsområdet eller vid resa till eller från sådan tjänstgöring ska Försvarsmakten i samråd med den skadade utreda behovet av och vid behov lämna stöd till den enskilde för att bidra till att stärka dennes möjlighet att

1. återfå full arbetsförmåga, eller
2. försörja sig genom förvärvsarbete.

Försvarsmakten ska ge den enskilde lämplig arbetsträning inom ramen för Försvarsmaktens verksamhet, om det är möjligt.

Om besvären kan antas leda till bestående funktionshinder eller annars är av allvarlig art, ska Försvarsmakten stödja och bistå den enskilde så att hans eller hennes möjlighet att leva ett aktivt och självständigt liv stärks.

9 § I de fall där besvär som avses i 8 § första stycket föranleder behov av tillgång till lämplig yrkesutbildning eller fortbildning för den enskilde i syfte att stärka dennes förvärvsförmåga, ska Försvarsmakten ge ekonomiskt stöd till sådan utbildning eller utbildning som förlängs till följd av besvären.

Försvarsmakten ska också ge stöd till andra åtgärder som främjar den enskildes återgång till arbetslivet samt till anskaffande av hjälpmedel som han eller hon behöver.

10 § Stöd enligt 8 § första stycket och 9 § ska ges endast om det inte ska tillhandahållas av någon annan till följd av andra bestämmelser och i den utsträckning som det framstår som skäligt med hänsyn till besvären samt omständigheterna i övrigt.

11 § Vid fullgörandet av de uppgifter som avses i 8 och 9 §§ ska Försvarsmakten samarbeta med andra berörda myndigheter och organisationer.

12 § Försvarsmaktens ansvar enligt 8 och 9 §§ innebär ingen inskränkning i det ansvar som den skadades arbetsgivare har enligt 2 kap. och 3 kap. 2 a § arbetsmiljölagen (1977:1160) samt 30 kap. socialförsäkringsbalken.

Om en annan arbetsgivare har vidtagit stödåtgärder ska Försvarsmaktens stödåtgärder enligt 8 och 9 §§ samordnas med dessa.

Arbetskada

13 § Vid tjänstgöring i en internationell militär insats gäller bestämmelserna om arbetsskadeförsäkring i socialförsäkringsbalken från det att den första färden till insatsområdet påbörjas till det att den sista färden från insatsområdet avslutas. En skada som inträffar under denna tid ska anses som arbetskada, om övervägande skäl talar för det.

Skador som inträffar under semester eller motsvarande ledighet utanför insatsområdet ska omfattas av arbetsskadeförsäkringen endast om det finns särskilda skäl för det.

Vid prövning av om den som tjänstgör i en internationell militär insats drabbats av en arbetskada ska bestämmelserna i 43 kap. 4–6 §§ socialförsäkringsbalken tillämpas för den tid som avses i första och andra styckena, om det är förmånligare för den enskilde än en tillämpning av 39 kap. 3 och 5–7 §§ socialförsäkringsbalken.

14 § Vid tillämpning av bestämmelserna om arbetskada i socialförsäkringsbalken utgör livränteunderlaget minst 7 prisbasbelopp enligt nämnda balk.

15 § Trots 42 kap. 12 § socialförsäkringsbalken ska Försäkringskassan på begäran av den enskilde pröva om han eller hon har fått en arbetskada i ett sådant fall som avses i denna lag.

Stöd till anhöriga

16 § Försvarsmakten ska tillhandahålla stöd i form av information till anhöriga till anställda som tjänstgör i en internationell militär insats. Försvarsmakten ska vidare ha en sammanhållen planering för sitt arbete med anhöriga i sin helhet.

17 § Om den som tjänstgör i en internationell militär insats skadas så att han eller hon behöver sjukhusvård eller förolyckas, ska Försvarsmakten efter ansökan av den anhörige ersätta denne för skäligt antal resor till den skadade eller förolyckade samt uppehälle och tidsspillan vid sådan resa på samma grunder som gäller i fråga om ersättning av allmänna medel till vittnen.

I fall som avses i första stycket ska Försvarsmakten efter ansökan ge skäligt bidrag till kostnader för psykosocialt stöd till anhöriga som är i behov av det om det framstår som skäligt med hänsyn till omständigheterna i övrigt. Försvarsmakten får även i övrigt ge sådant bidrag om det finns särskilda skäl för det.

Om en anhörigs medverkan är av särskild betydelse för den skadades rehabilitering, ska Försvarsmakten efter ansökan ge den anhörige skälig ersättning för kostnader som en sådan insats medför.

Överklagande

18 § Beslut enligt 8, 9 och 17 §§ får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2011. Genom lagen upphävs lagen (1999:568) om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten.

2. Den gamla lagen gäller dock fortfarande i tillämpliga delar för den som tjänstgör i Polisens utlandsstyrka.

3. Den nya lagen tillämpas även i fråga om tidigare anställda i utlandsstyrkan som skadats efter utgången av 1992. Ersättning enligt 17 § andra stycket för kostnader som uppkommit av annan anledning än i samband med att en närstående förolyckats eller skadats så svårt att sjukhusvård krävs, betalas dock endast för kostnader som har uppkommit efter ikraftträdandet.

3 Förslag till lag om ändring i lagen (2003:169) om
väpnad styrka för tjänstgöring utomlands

Prop. 2009/10:160
Bilaga 12

Härigenom föreskrivs att lagen (2003:169) om väpnad styrka för tjänstgöring utomlands ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Regeringen får på begäran av Förenta nationerna eller enligt beslut som fattats av Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa ställa en väpnad styrka till förfogande för fredsbevarande verksamhet utomlands. Högst tretusen personer *ur Försvarsmaktens utlandsstyrka* får samtidigt tjänstgöra *utomlands i väpnad tjänst*.

Föreslagen lydelse

Regeringen får på begäran av Förenta nationerna eller enligt beslut som fattats av Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa ställa en väpnad styrka till förfogande för fredsbevarande verksamhet utomlands. Högst tretusen personer *anställda i Försvarsmakten* får samtidigt tjänstgöra *i väpnad tjänst utomlands i internationella militära insatser*.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2011.

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 3 och 5 §§ brottsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

3 §¹

För brott som begåtts utom riket döms även i annat fall än som avses i 2 § efter svensk lag och vid svensk domstol,

1. om brottet förövats på svenskt fartyg eller luftfartyg, eller om det begåtts i tjänsten av befälhavaren eller någon som tillhörde besättningen på sådant fartyg,

2. om brottet begåtts av någon som tillhör Försvarsmakten på ett område där en avdelning av Försvarsmakten befann sig eller om det begåtts av någon annan på ett sådant område och avdelningen befann sig där för annat ändamål än övning,

3. om brottet begåtts vid tjänstgöring utom riket av någon som är anställd i *utlandsstyrkan inom Försvarsmakten* eller som tillhör Polisens utlandsstyrka,

3. om brottet begåtts vid tjänstgöring utom riket av någon som är anställd i *Försvarsmakten och tjänstgör i en internationell militär insats* eller som tillhör Polisens utlandsstyrka,

3 a. om brottet har begåtts i tjänsten utom riket av en polisman, tulltjänsteman eller tjänsteman vid Kustbevakningen, som utför gränsöverskridande arbetsuppgifter enligt en internationell överenskommelse som Sverige har tillträtt,

4. om brottet förövats mot Sverige, svensk kommun eller annan menighet eller svensk allmän inrättning,

5. om brottet begåtts inom område som ej tillhör någon stat och förövats mot svensk medborgare, svensk sammanslutning eller enskild inrättning eller mot utlänning med hemvist i Sverige,

6. om brottet är kapning, sjö- eller luftfartssabotage, flygplatssabotage, penningförfalskning, försök till sådana brott, folkrättsbrott, olovlig befattningsmed kemiska vapen, olovlig befattningsmed minor, osann eller ovarsam utsaga inför en internationell domstol, terroristbrott enligt 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott eller försök till sådant brott samt brott som avses i 5 § samma lag, eller

7. om det lindrigaste straff som i svensk lag är stadgat för brottet är fängelse i fyra år eller däröver.

5 §²

Åtal för brott, som inom riket begåtts å utländskt fartyg eller luftfartyg av utlänning som var befälhavare eller tillhörde besättningen å fartyget eller eljest medföljde detsamma mot sådan utlänning eller mot utländskt

¹ Senaste lydelse 2003:149.

² Senaste lydelse 2000:646.

intresse, må ej väckas utan att förordnande därom meddelas av regeringen eller den regeringen bemyndigat därtill.

Åtal för brott, som förövats utom riket, får väckas endast efter förordnande enligt första stycket. Åtal får dock väckas utan ett sådant förordnande, om brottet är osann eller ovarsam utsaga inför en internationell domstol eller om brottet begåtts

1. å svenskt fartyg eller luftfartyg eller i tjänsten av befälhavaren eller någon som tillhörde besättningen å sådant fartyg,

2. av någon som tillhör Försvarsmakten på ett område där en avdelning av Försvarsmakten befann sig,

3. vid tjänstgöring utom riket av någon som är anställd i *utlandsstyrkan inom Försvarsmakten* eller som tillhör Polisens utlandsstyrka,

3. vid tjänstgöring utom riket av någon som är anställd i *Försvarsmakten och tjänstgör i en internationell militär insats* eller som tillhör Polisens utlandsstyrka,

4. i tjänsten utom riket av en polisman, tulltjänsteman eller tjänsteman vid Kustbevakningen som utför gränsöverskridande arbetsuppgifter enligt en internationell överenskommelse som Sverige har tillträtt,

5. i Danmark, Finland, Island eller Norge eller på fartyg eller luftfartyg i reguljär trafik mellan orter belägna i Sverige eller någon av nämnda stater, eller

6. av svensk, dansk, finsk, isländsk eller norsk medborgare mot svenskt intresse.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2011.

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 4 § arbetsmiljölagen (1977:1160)¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

4 §²

För deltagare i arbetsmarknadspolitiska program är denna lag tillämplig i den utsträckning som framgår av 7 § lagen (2000:625) om arbetsmarknadspolitiska program.

För deltagare i praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet som har anvisats av socialnämnd är denna lag tillämplig i den utsträckning som framgår av 4 kap. 6 § socialtjänstlagen (2001:453).

För dem som Migrationsverket ger sysselsättning enligt 4 § lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. är denna lag tillämplig i den utsträckning som framgår av 5 § lagen om mottagande av asylsökande m.fl.

Att denna lag i vissa fall, utöver vad som framgår av 2 § första stycket andra meningen, gäller även utomlands framgår av 1 a och 2 §§ lagen (1999:568) om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten.

Att denna lag i vissa fall, utöver vad som framgår av 2 § första stycket andra meningen, gäller även utomlands framgår av 5 § lagen (2010:000) om Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2011.

¹ Lagen omtryckt 1991:677.

² Senaste lydelse 2008:295.

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 5 § lagen (1962:381) om allmän försäkring¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.
5 §²

Försäkringskassan ska besluta om en försäkrads tillhörighet till sjukpenningförsäkringen och fastställa sjukpenninggrundande inkomst. För en försäkrad som inte är bosatt i Sverige gäller detta så snart anmälan om hans inkomstförhållanden gjorts hos Försäkringskassan. Av beslutet ska framgå i vad mån den sjukpenninggrundande inkomsten är att hänföra till anställning eller till annat förvärvsarbete. Sjukpenningförsäkringen ska omprövas

a) när Försäkringskassan fått kännedom om att den försäkrades inkomstförhållanden eller andra omständigheter har undergått ändring av betydelse för rätten till sjukpenning eller för sjukpenningens storlek,

b) när sjukersättning eller aktivitetsersättning enligt denna lag eller särskild efterlevandepension enligt lagen (2000:462) om införande av lagen (2000:461) om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn har beviljats den försäkrade eller sådan ersättning eller pension som redan utges har ändrats med hänsyn till ändring i den försäkrades arbetsförmåga eller, vid särskild efterlevandepension, förmåga eller möjlighet att bereda sig inkomst genom arbete,

d) när tjänstepension har beviljats den försäkrade,

e) när ett beslut om vilandeförklaring av sjukersättning eller aktivitetsersättning enligt 16 kap. 16 § har upphört, samt

f) när livränta har beviljats den försäkrade enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring eller redan utgående livränta har ändrats.

Ändring som avses i första stycket ska gälla från och med den dag då anledningen till ändringen uppkommit. Den sjukpenninggrundande inkomst som ändrats enligt första stycket a får dock läggas till grund för ersättning tidigast från och med första dagen i den ersättningsperiod som inträffar i anslutning till att Försäkringskassan fått kännedom om inkomständringen.

Under tid som anges under 1–6 får, om inte första stycket b, d eller f är tillämpligt, den fastställda sjukpenninggrundande inkomsten sänkas lägst till vad den skulle ha varit närmast dessförinnan om Försäkringskassan då känt till samtliga förhållanden. Detta gäller tid då den försäkrade

Under tid som anges under 1–7 får, om inte första stycket b, d eller f är tillämpligt, den fastställda sjukpenninggrundande inkomsten sänkas lägst till vad den skulle ha varit närmast dessförinnan om Försäkringskassan då känt till samtliga förhållanden. Detta gäller tid då den försäkrade

¹ Lagen omtryckt 1982:120.

² Senaste lydelse 2008:861.

1. bedriver studier enligt de grunder som fastställs av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer,

2. erhåller periodiskt ekonomiskt stöd, utgivet enligt särskilda avtal mellan arbetsmarknadens parter, enligt de grunder som fastställs av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer,

3. deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program och får aktivitetsstöd eller utvecklingsersättning eller står till arbetsmarknadens förfogande enligt de grunder som fastställs av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer,

4. är gravid och avbryter eller inskränker sitt förvärvsarbete tidigast sex månader före barnets födelse eller den beräknade tidpunkten härför,

5. helt eller delvis avstår från förvärvsarbete för vård av barn, om den försäkrade är förälder till barnet eller likställs med förälder enligt 1 § föräldraledighetslagen (1995:584) och barnet inte har fyllt ett år. Motsvarande gäller vid adoption av barn som ej fyllt tio år eller vid mottagande av sådant barn i avsikt att adoptera det, om mindre än ett år har förflutit sedan den försäkrade fick barnet i sin vård,

6. fullgör tjänstgöring enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt.

6. fullgör tjänstgöring enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt, *eller*

7. genomgår militär utbildning inom Försvarsmakten som rekryt.

För en försäkrad som avses i tredje stycket 1 eller 2 eller deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program och får aktivitetsstöd eller utvecklingsersättning ska Försäkringskassan, vid sjukdom under den aktuella tiden, beräkna sjukpenningen på en sjukpenninggrundande inkomst som har fastställts på grundval av enbart den inkomst av eget arbete som den försäkrade kan antas få under denna tid. Om därvid den sjukpenninggrundande inkomsten helt eller delvis är att hänföra till anställning, ska årsarbetstiden beräknas på grundval av enbart det antal arbetstimmar som den försäkrade kan antas ha i ifrågavarande förvärvsarbete under den aktuella tiden.

För en försäkrad som får sådan behandling eller rehabilitering som avses i 7 b § eller 22 kap. 7 § och som under denna tid får livränta enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring eller motsvarande ersättning enligt en annan författning ska Försäkringskassan, vid sjukdom under den tid då livränta betalas ut, beräkna sjukpenningen på en sjukpenninggrundande inkomst som har fastställts på grundval av enbart den inkomst av eget arbete som den försäkrade kan antas få under denna tid.

För en försäkrad som avses i 10 c § första stycket 1 eller 2 ska dock under studieuppehåll mellan vår- och hösttermin, då den försäkrade inte uppbär studiesocial förmån för studier som avses i tredje stycket 1, sjukpenningen beräknas på den sjukpenninggrundande inkomst som följer av första-tredje styckena, om sjukpenningen blir högre än sjukpenning beräknad på den sjukpenninggrundande inkomsten enligt fjärde stycket.

Fjärde stycket tillämpas även för försäkrad som avses i tredje stycket 6 när den försäkrade genomgår grundutbildning som är längre än 60 dagar.

Fjärde stycket tillämpas även för försäkrad som avses i tredje stycket 6 *eller* 7 när den försäkrade genomgår grundutbildning som är längre än 60 dagar.

Omprövning av sjukpenningförsäkringen enligt första stycket a ska ej omfatta ändring av den försäkrades inkomstförhållanden på grund av sådant förvärvsarbete som avses i 16 a kap. 2 §.

Omprövning av sjukpenningförsäkringen enligt första stycket ska göras senast när den försäkrade gör anspråk på ersättning som betalas ut per dag.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

Härigenom föreskrivs att 1 och 12–13 a §§ lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Denna lag gäller ersättning av staten vid personskada och tillämpas på

1. den som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarspplikt eller inställer sig till mönstring, eller annan uttagning enligt den lagen eller till *antagningsprövning enligt lagen (1994:1810) om möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning*,

2. den som medverkar i räddningstjänst eller i övning med en kommunal organisation för räddningstjänst enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor eller i räddningstjänst enligt 11 kap. 1 § andra stycket luftfartslagen (1957:297),

3. den som är intagen för vård i kriminalvårdsanstalt, i ett hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, i ett hem som avses i 22 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall samt den som är häktad eller anhållen eller i annat fall intagen eller tagen i förvar i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest,

4. den som utför samhällstjänst på grund av en föreskrift som meddelats med stöd av 27 kap. 2 a § eller 28 kap. 2 a § brottsbalken,

5. den som utför ungdomstjänst enligt 32 kap. 2 § eller 3 § första stycket 1 brottsbalken, och

6. den som utför oavlönat arbete enligt en föreskrift som har meddelats med stöd av 8 § första stycket 2 lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll.

Regeringen får föreskriva att lagen *skall* tillämpas även på den som i annat fall än som avses i första stycket frivilligt deltar i verksamhet inom totalförsvaret eller i verksamhet för att avvärja eller begränsa skada på människor eller egendom eller i miljön.

1. den som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarspplikt eller inställer sig till mönstring, eller annan uttagning enligt den lagen eller *rekryt som genomgår militär utbildning inom Försvarsmakten*,

Regeringen får föreskriva att lagen *ska* tillämpas även på den som i annat fall än som avses i första stycket frivilligt deltar i verksamhet inom totalförsvaret eller i verksamhet för att avvärja eller begränsa skada på människor eller egendom eller i miljön.

¹ Senaste lydelse 2006:895.

12 §²

För den som avses i 1 § första stycket 1 och som har skadats under *grundutbildning eller repetitionsutbildning* skall sjukpenningunderlag inte beräknas till lägre belopp än vad som motsvarar fyra gånger prisbasbeloppet enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring för tid före 21 års ålder, fyra och en halv gång prisbasbeloppet för tid mellan 21 och 25 års ålder och fem gånger prisbasbeloppet för tid från och med 25 års ålder.

För den som avses i 1 § första stycket 1 och som har skadats under *grundutbildning eller repetitionsutbildning* utgör livränteunderlaget minst sju prisbasbelopp.

För den som avses i 1 § första stycket 3 och som när skadan inträffade hade varit intagen längre tid än sex månader skall sjukpenningunderlag och livränteunderlag inte beräknas till lägre belopp än som anges i 4 kap. 10 § andra stycket lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring. Detta gäller även för den som avses i 1 § andra stycket om regeringen föreskriver det.

För den som avses i 1 § första stycket 1 och som har skadats under *militär utbildning inom Försvarsmakten* ska sjukpenningunderlag inte beräknas till lägre belopp än vad som motsvarar fyra gånger prisbasbeloppet enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring för tid före 21 års ålder, fyra och en halv gång prisbasbeloppet för tid mellan 21 och 25 års ålder och fem gånger prisbasbeloppet för tid från och med 25 års ålder.

För den som avses i 1 § första stycket 1 och som har skadats under *militär utbildning inom Försvarsmakten*, utgör livränteunderlaget minst sju prisbasbelopp.

För den som avses i 1 § första stycket 3 och som när skadan inträffade hade varit intagen längre tid än sex månader ska sjukpenningunderlag och livränteunderlag inte beräknas till lägre belopp än som anges i 4 kap. 10 § andra stycket lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring. Detta gäller även för den som avses i 1 § andra stycket om regeringen föreskriver det.

13 §³

Den som avses i 1 § första stycket 1 har rätt till särskild sjukpenning, om han under *grundutbildning* som är längre än 60 dagar har ådragit sig sjukdom som efter skyddstidens slut sätter ned hans förmåga att skaffa sig inkomst genom arbete med minst en fjärdedel. Detta gäller även vid sjukdom som har ådragits under utryckningsmånaden eller månaden efter denna.

Den som avses i 1 § första stycket 1 har rätt till särskild sjukpenning, om han *eller hon* under *militär utbildning inom Försvarsmakten* som är längre än 60 dagar, har ådragit sig sjukdom som efter skyddstidens slut sätter ned hans *eller hennes* förmåga att skaffa sig inkomst genom arbete med minst en fjärdedel. Detta gäller även vid sjukdom som har ådragits under utryckningsmånaden eller månaden efter denna.

² Senaste lydelse 2002:279.

³ Senaste lydelse 2002:279.

Särskild sjukpenning beräknas på ersättningsunderlag som uppgår till belopp som motsvarar fyra gånger prisbasbeloppet enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring för tid före 21 års ålder, fyra och en halv gånger prisbasbeloppet för tid mellan 21 och 25 års ålder och fem gånger prisbasbeloppet för tid från och med 25 års ålder.

Hel särskild sjukpenning utgör för dag 80 procent av ersättningsunderlaget, delat med 365.

Om den som har rätt till särskild sjukpenning samtidigt har rätt till annan ersättning enligt denna lag, sjukpenning enligt lagen om arbetsskadeförsäkring eller sjukpenning enligt 3 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring, utges den särskilda sjukpenningen endast i den mån den är högre. För den period sjukpenning har beräknats med tillämpning av 3 kap. 10–10 b §§ lagen om allmän försäkring utges den särskilda sjukpenningen endast i den mån den är högre för sådan period.

13 a §⁴

Den som avses i 1 § första stycket 1 och som har skadats under *grundutbildning eller repetitionsutbildning*, har efter skyddstidens utgång rätt till ersättning för nödvändiga kostnader för läkarvård, sjukvårdande behandling, sjukhusvård samt läkemedel under högst tre års tid. I kostnader för vård inräknas nödvändiga kostnader för resor.

Den som avses i 1 § första stycket 1 och som har skadats under *militär utbildning inom Försvarmakten*, har efter skyddstidens utgång rätt till ersättning för nödvändiga kostnader för läkarvård, sjukvårdande behandling, sjukhusvård samt läkemedel under högst tre års tid. I kostnader för vård inräknas nödvändiga kostnader för resor.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för den som före ikraftträdandet inställt sig till antagningsprovning enligt lagen (1994:1810) om möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning.

⁴ Senaste lydelse 2002:279.

8 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Häri genom föreskrivs att 7 kap. 2 §, 26 kap. 16 och 20 §§, 43 kap. 12–14 och 18 §§ samt rubrikerna närmast före 26 kap. 16 och 20 §§ socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2008/09:200   *Föreslagen lydelse*

7 kap.

2 §

Försäkrad för statligt personskadeskydd enligt 43 kap. är

1. den som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt, eller inställer sig till mönstring eller annan uttagning enligt den lagen, eller *till antagningsprövning enligt lagen (1994:1810) om möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning.*

2. den som medverkar i räddningstjänst eller i övning med en kommunal organisation för räddningstjänst enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor, eller i räddningstjänst enligt 11 kap. 1 § andra stycket luftfartslagen (1957:297),

3. den som är intagen för vård i kriminalvårdsanstalt, i ett hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga eller i ett hem som avses i 22 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall samt den som är häktad eller anhållen eller i annat fall intagen eller tagen i förvar i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest,

4. den som utför samhällstjänst på grund av en föreskrift som har meddelats med stöd av 27 kap. 2 a § eller 28 kap. 2 a § brottsbalken,

5. den som utför ungdomstjänst enligt 32 kap. 2 § eller 3 § första stycket 1 brottsbalken, och

6. den som utför oavlönat arbete enligt en föreskrift som har meddelats med stöd av 8 § första stycket 2 lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll.

Försäkrad för statligt personskadeskydd enligt 43 kap. är

1. den som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt, eller inställer sig till mönstring eller annan uttagning enligt den lagen eller *rekryt som genomgår militär utbildning inom Försvarsmakten,*

26 kap.

Pliktjänstgöring

Pliktjänstgöring samt annan motsvarande militär utbildning och tjänstgöring inom Försvarsmakten

16 §

SGI-skydd gäller under tid då den försäkrade fullgör tjänstgöring enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt.

SGI-skydd gäller under tid då den försäkrade fullgör tjänstgöring enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt *eller genomgår militär utbildning inom Försvarsmakten*

PliktjänstgöringPliktjänstgöring samt annan motsvarande militär utbildning och tjänstgöring inom Försvarsmakten

20 §

Det som föreskrivs i 19 § andra stycket tillämpas även vid sjukdom för en försäkrad som fullgör pliktjänstgöring som avses i 16 §. Detta gäller dock endast vid grundutbildning som är längre än 60 dagar.

Det som föreskrivs i 19 § andra stycket tillämpas även vid sjukdom för en försäkrad som fullgör pliktjänstgöring *eller militär utbildning inom Försvarsmakten* som avses i 16 §. Detta gäller dock endast vid utbildning som är längre än 60 dagar.

43 kap.

12 §

För en försäkrad som har skadats under *grundutbildning eller repetitionsutbildning* utgör sjukpenningunderlaget vid tillämpning av 8 § minst

- 4 prisbasbelopp för tid före 21 års ålder,
- 4,5 prisbasbelopp för tid mellan 21 och 25 års ålder, och
- 5 prisbasbelopp för tid från och med 25 års ålder.

För en försäkrad som har skadats under *militär utbildning inom Försvarsmakten* utgör sjukpenningunderlaget vid tillämpning av 8 § minst

- 4 prisbasbelopp för tid före 21 års ålder,
- 4,5 prisbasbelopp för tid mellan 21 och 25 års ålder, och
- 5 prisbasbelopp för tid från och med 25 års ålder.

13 §

För en försäkrad som har skadats under *grundutbildning eller repetitionsutbildning* utgör livränteunderlaget vid tillämpning av 8 § minst 7 prisbasbelopp.

För en försäkrad som har skadats under *militär utbildning inom Försvarsmakten* utgör livränteunderlaget vid tillämpning av 8 § minst 7 prisbasbelopp.

14 §

En försäkrad har rätt till särskild sjukpenning, om han eller hon under *grundutbildning* som är längre än 60 dagar har drabbats av en sjukdom som efter skyddstidens slut sätter ned hans eller hennes förmåga att skaffa sig inkomst genom arbete med minst en fjärdedel. Detta gäller även vid sjukdom som har uppkommit under utryckningsmånaden eller månaden efter denna.

En försäkrad har rätt till särskild sjukpenning, om han eller hon under *militär utbildning inom Försvarsmakten* som är längre än 60 dagar har drabbats av en sjukdom som efter skyddstidens slut sätter ned hans eller hennes förmåga att skaffa sig inkomst genom arbete med minst en fjärdedel. Detta gäller även vid sjukdom som har uppkommit under utryckningsmånaden eller månaden efter

denna.

Prop. 2009/10:160
Bilaga 12

18 §

En försäkrad som har skadats under *grundutbildning eller repetitionsutbildning* har under högst tre års tid efter skyddstiden rätt till ersättning för nödvändiga kostnader för

1. läkarvård,
2. sjukvårdande behandling,
3. sjukhusvård, och
4. läkemedel.

Som kostnader för vård räknas även nödvändiga utgifter för resor.

En försäkrad som har skadats under *militär utbildning inom Försvarsmakten* har under högst tre års tid efter skyddstiden rätt till ersättning för nödvändiga kostnader för

1. läkarvård,
2. sjukvårdande behandling,
3. sjukhusvård, och
4. läkemedel.

9 Förslag till lag om ändring i lagen (2010:xx) om införande av socialförsäkringsbalken

Prop. 2009/10:160
Bilaga 12

Härigenom föreskrivs att det i lagen (2010:xx) om införande av socialförsäkringsbalken ska införas en ny bestämmelse, 2 kap. 15 a §, av följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2008/09:200   *Föreslagen lydelse*

2 kap.

15 a §

Bestämmelserna i 1 § i den upphävda lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd i deras lydelse före den 1 juli 2010 tillämpas i fråga om den som inställt sig till antagningsprövning enligt lagen (1994:1810) om möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning.

Häri genom föreskrivs att 1 § lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada m.m. ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Den som ådrar sig skada som omfattas av lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd har rätt till ersättning av staten enligt denna lag.

Om skadan har ådragits under ledighet eller annan fritid vid vistelse utanför förlägningsplats eller annan plats där verksamheten i fråga bedrivs, och skadan inte har orsakats av olycksfall vid färd till eller från nämnda plats då färden föranleddes av och stod i nära samband med verksamheten, utges ersättning endast till den som fullgör grundutbildning eller repetitionsutbildning enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt och som har skadats under tjänstgöringen.

Om skadan har ådragits under ledighet eller annan fritid vid vistelse utanför förlägningsplats eller annan plats där verksamheten i fråga bedrivs, och skadan inte har orsakats av olycksfall vid färd till eller från nämnda plats då färden föranleddes av och stod i nära samband med verksamheten, utges ersättning endast till den som fullgör grundutbildning eller repetitionsutbildning enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt *samt till rekryt som genomgår militär utbildning inom Försvarmakten* och som har skadats under tjänstgöringen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

¹ Senaste lydelse 2002:280.

Härigenom föreskrivs att 17 § lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

17 §¹

När ramtid ska bestämmas räknas inte heller tid då den sökande

1. fått föräldrapenningförmån enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring,

2. varit hindrad att arbeta på grund av tjänstgöring enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt, *eller*

3. utfört förvärvsarbete som arbetsgivaren finansierat med särskilt anställningsstöd enligt förordningen (1997:1275) om anställningsstöd.

2. varit hindrad att arbeta på grund av tjänstgöring enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt,

3. utfört förvärvsarbete som arbetsgivaren finansierat med särskilt anställningsstöd enligt förordningen (1997:1275) om anställningsstöd, *eller*

4. varit hindrad att arbeta på grund av militär utbildning inom Försvarsmakten som rekryt.

Tid som enligt 13 a § har jämställts med förvärvsarbete ska dock räknas in i ramtiden.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

¹ Senaste lydelse 2009:666.

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 15 och 16 §§ diskrimineringslagen (2008:567) samt rubriken närmast före 2 kap. 15 § ska ha följande lydelse.

2 kap.

Värnplikt och civilplikt

**Värnplikt och civilplikt samt
annan militär utbildning inom
Försvarsmakten**

15 §

Diskriminering är förbjuden vid mönstring, *antagningsprövning* eller annan utredning om personliga förhållanden enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt samt vid inskrivning för och under fullgörande av värnplikt eller civilplikt.

Diskriminering är förbjuden vid mönstring eller annan utredning om personliga förhållanden enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt samt vid inskrivning för och under fullgörande av värnplikt eller civilplikt. *Diskriminering är också förbjuden vid antagningsprövning till samt under fullgörande av annan militär utbildning inom Försvarsmakten.*

Förbudet gäller dock inte diskriminering som har samband med ålder.

Förbudet hindrar inte heller tillämpning av bestämmelser om

Förbudet hindrar inte heller tillämpning av bestämmelser om att en totalförsvarspliktig inte ska kallas till mönstring eller inkallas till värnplikt eller civilplikt om han eller hon hänvisar till sin anslutning till visst religiöst samfund.

1. mönstrings- och tjänstgöringsskyldighet endast för män, eller att en totalförsvarspliktig inte ska kallas till mönstring eller inkallas till värnplikt eller civilplikt om han eller hon hänvisar till sin anslutning till visst religiöst samfund, eller

2. möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt i lagen (1994:1810) om möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning.

16 §

Om en myndighet eller en organisation som omfattas av förbudet i 15 § får kännedom om att *en totalförsvarspliktig anser sig* i samband med *sådan verksamhet som avses i paragrafen* ha blivit utsatt för trakasserier eller sexuella trakasserier, är myndigheten eller organisationen skyldig att utreda

Om en myndighet eller en organisation som omfattas av förbudet i 15 § får kännedom om att *någon som söker sig till eller genomgår sådan verksamhet som avses där* i samband med *verksamheten anser sig* ha blivit utsatt för trakasserier eller sexuella trakasserier, är myndigheten eller organisationen skyl-

omständigheterna kring de uppgivna trakasserierna och i förekommande fall vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra trakasserier i framtiden.

dig att utreda omständigheterna kring de uppgivna trakasserierna och i förekommande fall vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra trakasserier i framtiden.

Prop. 2009/10:160
Bilaga 12

Första stycket gäller dock inte trakasserier som har samband med ålder.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

13 Förslag till lag om upphävande av lagen (1994:1810) om
möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt
med längre grundutbildning

Prop. 2009/10:160
Bilaga 12

Härigenom föreskrivs att lagen (1994:1810) om möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning ska upphöra att gälla vid utgången av juni 2010.

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m. ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Denna lag gäller för

1. totalförsvarspliktiga under den tid då de är skyldiga att fullgöra värnplikt eller civilplikt enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt,
2. dem som genomgår utbildning för att få militär anställning i Försvarsmakten,
2. dem som genomgår utbildning för att få militär anställning inom Försvarsmakten *eller i övrigt genomgår militär utbildning inom myndigheten,*
3. hemvärnsmän under den tid då de är tjänstgöringsskyldiga,
4. dem som genom krigsfrivilligavtal eller annat avtal åtagit sig att tjänstgöra frivilligt i befattningar i Försvarsmaktens krigsorganisation, under den tid då de är tjänstgöringsskyldiga,
5. dem som tjänstgör utomlands i utlandsstyrkan inom Försvarsmakten.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

¹ Senaste lydelse 2003:171.

15 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.

Prop. 2009/10:160
Bilaga 12

Häri genom föreskrivs att 1 § lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m. ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt lagförslag 2.14   *Föreslagen lydelse*

1 §

Denna lag gäller för

1. totalförsvarspliktiga under den tid då de är skyldiga att fullgöra värnplikt eller civilplikt enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt,
2. dem som genomgår utbildning för att få militär anställning inom Försvarsmakten eller i övrigt genomgår militär utbildning inom myndigheten,
3. hemvärnsmän under den tid då de är tjänstgöringsskyldiga,
4. dem som genom krigsfrivilligavtal eller annat avtal åtagit sig att tjänstgöra frivilligt i befattningar i Försvarsmaktens krigsorganisation, under den tid då de är tjänstgöringsskyldiga,
5. dem som tjänstgör utomlands   5. de som är anställda i Försvarsmakten och tjänstgör utomlands i en internationell militär insats.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2011.

16 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:2076) om skydd för anställning vid viss tjänstgöring inom totalförsvaret m.m.

Prop. 2009/10:160
Bilaga 12

Härigenom föreskrivs att lagen (1994:2076) om skydd för anställning vid viss tjänstgöring inom totalförsvaret m.m. ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Bestämmelserna i 9 kap. lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt *skall* gälla även med avseende på tjänstgöring som någon fullgör

1. åt det allmänna på grund av (1994:1809) om totalförsvarsplikt,

2. som reservofficer,

3. vid en krigsorganisation inom totalförsvaret på grund av frivilligt åtagande,

4. i Försvarsmakten för att tillgodose särskilda behov av personal för beredskapsändamål *eller*

5. i utlandsstyrkan i Försvarsmakten.

Bestämmelserna i 9 kap. lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt *ska* gälla även med avseende på tjänstgöring som någon fullgör

1. skyldighet i annan lag än lagen

4. i Försvarsmakten för att tillgodose särskilda behov av personal för beredskapsändamål,

5. i utlandsstyrkan i Försvarsmakten, *eller*

6. *under militär utbildning inom Försvarsmakten som rekryt.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

17 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:2076) om skydd för anställning vid viss tjänstgöring inom totalförsvaret m.m.

Prop. 2009/10:160
Bilaga 12

Härigenom föreskrivs att lagen (1994:2076) om skydd för anställning vid viss tjänstgöring inom totalförsvaret m.m. ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt lagförslag 2.16   *Föreslagen lydelse*

Bestämmelserna i 9 kap. lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt ska gälla även med avseende på tjänstgöring som någon fullgör

1. åt det allmänna på grund av skyldighet i annan lag än lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt,
2. som reservofficer,
3. vid en krigsorganisation inom totalförsvaret på grund av frivilligt åtagande,
4. i Försvarsmakten för att tillgodose särskilda behov av personal för beredskapsändamål,
5. i *utlandsstyrkan* i Försvarsmakten, eller
5. i Försvarsmakten *i en internationell militär insats*, eller
6. under militär utbildning inom Försvarsmakten som rekryt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2011.

Härigenom föreskrivs att 8 kap. 20 §, 11 kap. 25 § och 29 kap. 16 § samt rubriken närmast före 29 kap. 16 § inkomstskattelagen (1999:1229)¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

20 §

Ersättningar vid dödsfall eller invaliditet genom statens riskgarantier för totalförsvarspliktiga samt de som tjänstgör i Polisens utlandsstyrka och utlandsstyrkan inom Försvarsmakten är skattefria.

Ersättningar vid dödsfall eller invaliditet genom statens riskgarantier för totalförsvarspliktiga, *rekryt som genomgår eller har genomgått militär utbildning inom Försvarsmakten* samt de som tjänstgör i Polisens utlandsstyrka och utlandsstyrkan inom Försvarsmakten är skattefria.

11 kap.

25 §

Totalförsvarspliktigas dag ersättningar och tillägg till sådana ersättningar, naturaförmåner, fälttraktamenten, befattningspenningar, utbildningspremier, utryckningsbidrag samt avgångsvederlag ska inte tas upp.

Dag ersättningar och tillägg till sådana ersättningar, *månadsersättningar*, naturaförmåner, fälttraktamenten, befattningspenningar, utbildningspremier, utryckningsbidrag samt avgångsvederlag *till totalförsvarspliktiga eller till rekryter som genomgår militär utbildning inom Försvarsmakten* ska inte tas upp.

Familjebidrag till totalförsvarspliktiga ska tas upp bara om bidraget betalas ut i form av näringsbidrag. Familjebidrag anses tillfalla den totalförsvarspliktige, även om bidraget betalas ut till någon annan. Familjebidrag i form av näringsbidrag ska tas upp i inkomstslaget tjänst, om näringen bedrivs av en juridisk person eller av ett svenskt handelsbolag som den värnpliktige inte är delägare i, och i annat fall i inkomstslaget näringsverksamhet.

Familjebidrag till totalförsvarspliktiga *eller till rekryter som avses i första stycket* ska tas upp bara om bidraget betalas ut i form av näringsbidrag. Familjebidrag anses tillfalla den totalförsvarspliktige, även om bidraget betalas ut till någon annan. Familjebidrag i form av näringsbidrag ska tas upp i inkomstslaget tjänst, om näringen bedrivs av en juridisk person eller av ett svenskt handelsbolag som den värnpliktige inte är delägare i, och i annat fall i inkomstslaget näringsverksamhet.

¹ Lagen omtryckt 2008:803.

Första och andra styckena tillämpas också för annan personal vid det svenska totalförsvaret som avlönas enligt de grunder som gäller för totalförsvarspliktiga.

Prop. 2009/10:160
Bilaga 12

29 kap.

Familjebidrag till totalförsvarspliktiga

Familjebidrag till totalförsvarspliktiga och rekryter

16 §

Särskilda bestämmelser om familjebidrag *till totalförsvarspliktiga i form av näringsbidrag* finns i 11 kap. 25 §.

Särskilda bestämmelser om familjebidrag *i form av näringsbidrag till totalförsvarspliktiga och till rekryter som genomgår militär utbildning inom Försvarsmakten* finns i 11 kap. 25 §.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010 och tillämpas första gången vid 2011 års taxering.

Härigenom föreskrivs att 8 kap. 20 § inkomstskattelagen (1999:1229)¹ ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt lagförslag 2.18

Föreslagen lydelse

8 kap.
20 §

Ersättningar vid dödsfall eller invaliditet genom statens riskgarantier för totalförsvarspiktiga, rekryt som genomgår eller har genomgått militär utbildning inom Försvarmakten samt de som tjänstgör i Polisens utlandsstyrka och *utlandsstyrkan inom* Försvarmakten är skattefria.

Ersättningar vid dödsfall eller invaliditet genom statens riskgarantier för totalförsvarspiktiga, rekryt som genomgår eller har genomgått militär utbildning inom Försvarmakten samt de som tjänstgör i Polisens utlandsstyrka och *i Försvarmakten i en internationell militär insats* är skattefria.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2011 och tillämpas första gången vid 2012 års taxering.

¹ Lagen omtryckt 2008:803.

LAGRÅDET

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2010-03-03

Närvarande: F.d. regeringsrådet Rune Lavin, justitierådet Ella Nyström och f.d. justitieombudsmannen Nils-Olof Berggren.

Vissa frågor om Försvarsmaktens personal

Enligt en lagrådsremiss den 4 februari 2010 (Försvarsdepartementet) har regeringen beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt,
2. lag om Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser,
3. lag om ändring i lagen (2003:169) om väpnad styrka för tjänstgöring utomlands,
4. lag om ändring i brottsbalken,
5. lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160),
6. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
7. lag om ändring i lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd,
8. lag om ändring i socialförsäkringsbalken,
9. lag om ändring i lagen (2010:000) om införande av socialförsäkringsbalken,
10. lag om ändring i lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada m.m.,
11. lag om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring,
12. lag om ändring i diskrimineringslagen (2008:567),
13. lag om upphävande av lagen (1994:1810) om möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning,
14. lag om ändring i lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.,
15. lag om ändring i lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.
16. lag om ändring i lagen (1994:2076) om skydd för anställning vid viss tjänstgöring inom totalförsvaret m.m.,
17. lag om ändring i lagen (1994:2076) om skydd för anställning vid viss tjänstgöring inom totalförsvaret m.m.,
18. lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229),
19. lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229).

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av kanslirådet Cecilia Skjöldebrand och rättssakkunniga Elisabet Petersson.

Förslagen föranleder följande yttrande av Lagrådet:

Lagförslagen berör främst två kategorier av Försvarsmaktens personal, nämligen totalförsvarspliktiga och personal vid internationella militära insatser. I fråga om den förstnämnda kategorin föreslås ändringar i lagen om totalförsvarsplikt och i fråga om den sistnämnda införandet av en ny lag om Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser.

Vad som föranlett de föreslagna ändringarna i lagen om totalförsvarsplikt samt föreslagna följdändringar i vissa andra lagar är att totalförsvarets personalförsörjning är avsedd att i framtiden kunna tillgodoses bl.a. genom möjligheten till frivillig militär utbildning. Utbildningen är ämnad att ersätta grundutbildningen enligt lagen om totalförsvarsplikt. Införandet av densamma är egentligen den viktigaste reformen i sammanhanget men den kommer inte regleras i någon lag utan i en av regeringen beslutad förordning. Försvarsdepartementet har emellertid ännu inte utarbetat något förslag till en sådan förordning. (Utredningen om totalförsvarsplikten har i SOU 2009:63 s. 83-87 lagt fram ett förslag till en förordning, som departementet möjligen kan använda som förlaga.) Det skulle onokligen ha underlättat för Lagrådet och andra bedömare om departementet kunnat tillhandahålla ett eget förslag till förordning. Lagrådet vill också påpeka att riksdagen enligt 8 kap. 14 § första stycket regeringsformen har rätt att meddela föreskrifter i ett ämne som regeringen har behörighet att besluta föreskrifter i.

I de följdändringar som föreslås i vissa författningar (socialförsäkringsbalken, lagen om statligt personskadeskydd, lagen om statlig ersättning vid ideell skada m.m., lagen om arbetslöshetsförsäkring, lagen om skydd för anställning vid viss tjänstgöring inom totalförsvaret m.m. och inkomstskattelagen) förekommer begreppet rekryt i samband med att den frivilliga militära utbildningen omnämns i reglerna. I författningskommentaren anges visserligen i allmänna ordalag vad som avses med termen rekryt, men en legaldefinition av begreppet får anstå till dess att förordningen utarbetats och beslutats. Det är att märka att begreppet inte tidigare förekommit i svensk lagstiftning.

Vad gäller begreppsbildning förekommer i förslaget till lag om Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser ett begrepp som inte finns i den nuvarande lagen (1999:568) om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten. Det är begreppet insats. Termen insats används redan i sociallagstiftningen men har där en annan betydelse än i den föreslagna lagen. I den föreslagna lagen anges i 1 § andra stycket att med internationell militär insats avses verksamhet som Försvarsmakten bedriver i ett insatsområde utomlands i syfte att 1. avvärja risk för en väpnad konflikt, 2. hejda en pågående väpnad konflikt, 3. övervaka överenskommelser om fred och vapenstillestånd eller 4. skapa förutsättningar för varaktig fred och säkerhet genom humanitärt arbete i samband med en väpnad konflikt. Liksom i den sociala lagstiftningen används termen insats här för att beteckna ett visst slags faktisk verksamhet. En analys av de föreslagna bestämmelserna ger dock vid handen att begreppet insats används även i andra betydelser i lagförslaget. Således kan termen insats vara en beteckning på en enhet i den militära organisationen (se t.ex. 1 § första stycket, 2 och 4 §§), jfr termen utlandsstyrka i nuvarande lag, men också en be-

teckning på den sociala insats som en anhörig utför i rehabiliteringssyfte (se 17 § tredje stycket). Det vore önskvärt om begreppet insats kunde ges en enhetlig innebörd i den nu föreslagna lagen.

Prop. 2009/10:160
Bilaga 13

Förslaget till lag om ändring i lagen om totalförsvarsplikt

3 kap. 4 a §

Förslaget innebär att en totalförsvarspliktig, som har fullgjort annan motsvarande militär utbildning eller tjänstgöring än vad som anges i denna lag, av Totalförsvarets pliktverk får skrivas in för värnplikt. Med det sätt varpå bestämmelsen har formulerats skulle även sådan militär utbildning eller tjänstgöring som genomgåts i utlandet kunna tillgodoräknas. I författningskommentaren behandlas endast sådan frivillig militär utbildning som genomgåts i Sverige. Om avsikten är att endast svensk utbildning eller tjänstgöring ska omfattas av paragrafen bör detta uttryckligen framgå av lagtexten. Om tanken är att även utländsk utbildning eller tjänstgöring ska kunna tillgodoräknas, kan den föreslagna formuleringen behållas.

Förslaget till lag om Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser

7 §

Lagrådet föreslår att första meningen ges följande lydelse:

Försvarsmakten ska vid utredning enligt 6 § bistå den enskilde med information och vägledning.

9 §

Enligt första stycket ska försvarsmakten ge ekonomiskt stöd till viss utbildning. I andra stycket anges att Försvarsmakten också ska ge stöd till vissa andra åtgärder. Det finns i författningskommentaren antydningar om att det skulle vara fråga om ekonomiskt stöd även i det sistnämnda fallet. Användningen av ordet ”också” i lagtexten kan ge intrycket att så skulle vara fallet. Om avsikten är att stödet även i andra stycket ska vara av ekonomisk natur, bör detta för tydlighetens skull komma till uttryck i lagtexten.

12 §

Enligt 8 och 9 §§ har Försvarsmakten ansvar för att ge visst stöd till den som drabbats av fysiska och psykiska besvär i samband med tjänstgöring i ett insatsområde. I 12 § första stycket föreskrivs att detta ansvar inte innebär någon inskränkning i det ansvar som den skadades arbetsgivare har enligt 2 kap. och 3 kap. 2 a § arbetsmiljölagen (1977:1160). Sistnämnda paragraf innehåller regler om arbetsgivares rehabiliteringsansvar medan 2 kap. arbetsmiljölagen uteslutande behandlar arbetsmiljöns beskaffenhet. Enligt Lagrådets mening saknas det anledning att i 12 § första stycket hänvisa till 2 kap. arbetsmiljölagen.

13 §

Lagrådet föreslår att första stycket första meningen inleds på följande sätt:

För tjänstgöringen i en internationell militär insats gäller bestämmelserna om arbetsskadeförsäkring i socialförsäkringsbalken...

14 §

Lagrådet föreslår att paragrafen ges följande lydelse:

Vid tillämpning enligt 13 § av bestämmelserna om arbetsskada i socialförsäkringsbalken utgör livränteunderlaget minst 7 prisbasbelopp enligt nämnda balk.

18 §

Det är inte så lätt att bilda sig en klar uppfattning om huruvida beslut kan komma att fattas enligt fler bestämmelser än de nämnda i första stycket. Tänkbart är dock att en sådan utredning som avses i 6 § kan komma att mynna ut i ett för enskild negativt beslut. Om endast de nämnda besluten är avsedda att vara överklagbara, kan det vara lämpligt att i lagtexten klargöra att andra beslut inte är överklagbara.

Den föreslagna överklagandebestämmelsen tar endast sikte på sådana beslut som meddelas av Försvarsmakten. I 13–15 §§ görs hänvisningar till bestämmelserna om arbetsskadeförsäkring i socialförsäkringsbalken, men det sägs inte något om att balkens överklagandebestämmelser blir tillämpliga. Man kan naturligtvis då säga att det är en självklarhet att om Försäkringskassan tillämpar balkens bestämmelser om arbetsskadeförsäkring kassans beslut är överklagbara enligt balkens regler härom. Men problemet är inte ur världen med denna förklaring. Lagens egna bestämmelser om arbetsskada innehåller nämligen förutsättningar som kan ge upphov till beslut som en skadad kan tänkas få anledning att överklaga, t.ex. beslut om försäkringens tidsmässiga omfattning i 13 § första stycket första meningen eller om tillämpningen av begreppet övervägande skäl i första stycket andra meningen eller av begreppet särskilda skäl i andra stycket. Antagligen skulle det räcka att i lagen endast ange att ett beslut vari Försäkringskassan tillämpat 13 eller 14 § kan ändras, omprövas och överklagas i den ordning som föreskrivs i socialförsäkringsbalken.

Förslaget till lag om ändring i diskrimineringslagen

15 §

Uttrycket ”annan militär utbildning inom Försvarsmakten” i den nya meningen i första stycket innebär att även den som genomgår officersutbildning kommer att omfattas av diskrimineringsförbudet. För att någon tveksamhet inte ska uppstå bör det i författningskommentaren tydliggöras att det skett en saklig ändring av bestämmelsen.

Lagrådet föreslår att första stycket ges följande lydelse:

Om en myndighet eller en organisation som omfattas av förbudet i 15 § får kännedom om att en person som söker till eller deltar i utbildning eller annan verksamhet som anges i bestämmelsen anser sig i samband därmed ha blivit utsatt för trakasserier eller sexuella trakasserier, är myndigheten eller organisationen skyldig att utreda omständigheterna kring de uppgivna trakasserierna och i förekommande fall vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra trakasserier i framtiden.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 18 mars 2010

Närvarande: Statsministern Reinfeldt, ordförande, och statsråden Odell, Ask, Husmark Pehrsson, Larsson, Erlandsson, Torstensson, Carlgren, Hägglund, Björklund, Carlsson, Littorin, Borg, Sabuni, Billström, Adelson Liljeroth, Tolgfors, Krantz, Ohlsson

Föredragande: statsrådet Tolgfors

Regeringen beslutar proposition 2009/10:160 Modern personalförsörjning för ett användbart försvar – vissa frågor om Försvarsmaktens personal